

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet Bilim Dalı

**EVLİ ÇİFTLERİN AYRILMA-BİREYLEŞME DÜZEYLERİ,
BAĞLANMA STİLLERİ, KAYGI DÜZEYLERİ VE AİLE
İŞLEVSELLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Yaren TEKİN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

EVLİ ÇİFTLERİN AYRILMA BİREYLEŞME DÜZEYLERİ, BAĞLANMA STİLLERİ,
KAYGI DÜZEYLERİ VE AİLE İŞLEVSELLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Yaren TEKİN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- ✓ Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

01/08/2022

Yaren TEKİN

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
- Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN** danışmanlığında tarafımdan retilildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Yaren TEKİN

TEŞEKKÜR

Tez yazım aşamalarında bana destek olan, bilgi birikimiyle bana yol gösteren ve ümitsizliğe kapıldığımda motivasyonumu artıran değerli tez danışmanım Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN'a,

Tez jürimde yer alan, önerileri ve geri bildirimleriyle tezime katkı sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Eda PURUTÇUOĞLU ve Prof. Dr. Filiz YILDIRIM'a,

Çalışma boyunca desteklerini esirgemeyen tüm Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı çalışanlarına,

Değerli vaktini ayırarak veri toplamama yardımcı olan, araştırmaya katılım sağlayan tüm evli çiftlere,

Yaşamımın her anında ve tüm eğitim hayatım boyunca desteğini hiç esirgemeyen ve bana güç veren aileme sonsuz teşekkürler.

ÖZET

TEKİN, Yaren. *Evli Çiftlerin Ayrılma-Bireyleşme Düzeyleri, Bağlanma Stilleri, Kaygı Düzeyleri ve Aile İşlevselliği Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.

Çocukluk döneminde ayrılma-bireyleşme sürecinin nasıl geçirildiği, yetişkinlikte bireyin psikolojik ve sosyal sağlığını etkilemektedir. Ayrılma-bireyleşme sürecinin başarılı geçirilememesi düşük öz saygıya, yüksek kaygıya, iletişim problemlerine, ikili ilişkilerde sorunlara yol açabilmektedir. Bu durum evlilik yaşantısını ve aile işlevselliğini olumsuz etkileme riskini taşımaktadır. Toplumun psikolojik ve sosyal sağlığının korunması ve geliştirilmesinde işlevsel ailelerin önemli bir yeri vardır.

Tüm bu bilgilerin ışığında bu tezin temel amacı, evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevselliği düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Araştırma nicel bir araştırmadır ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini evli çiftler oluşturmaktadır. Ancak tüm evli çiftlerin listesine ulaşmak mümkün olmadığı için, olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda 237 evli bireye ulaşılmıştır. Araştırma verileri toplanırken, araştırmacı tarafından geliştirilen sosyo-demografik bilgi formu ve çiftleri/evliliklerini tanıttıcı bilgi formu, Ayrılma-Bireyleşme Ölçeği, Bağlanma Stilleri Düzeyleri Ölçeği, Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği ve Aile İşlevsellik Tarzı Ölçeği kullanılacaktır. Etik Kurul izni alındıktan sonra gönüllü katılımcılardan veriler toplanmıştır.

Araştırmanın nicel veri analizinde SPSS 24.0 programı kullanılmıştır. Çalışmada ölçek puanları hesaplanmış ve puanların normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Puanların normal dağılım göstermesi nedeniyle çalışmada parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Ölçek puanının demografik özelliklere göre farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi için t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkileri incelemek için korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Güvenli bağlanan bireylerin, yüksek ayrılma-bireyleşme düzeyine sahip olduğu, ayrılma-bireyleşme

düzeyi azaldıkça kaygı düzeylerinin arttığı ve aile işlevsellik düzeyinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları, ilgili kuram bilgisi ve diğer araştırmaların bulguları/sonuçları ile tartışılarak konuya ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler

Bağlanma, ayrılma-bireyleşme, aile işlevselliği, kaygı, erken çocukluk dönemi

ABSTRACT

TEKİN, Yaren. *The Relationship of separation-individuation levels, attachment styles, anxiety levels and family functionality among married couples*, Master's Thesis, Ankara, 2022.

How the separation-individuation process is spent in childhood affects the psychological and social health of the individual in adulthood. Failure to pass the separation-individuation process successfully can lead to low self-esteem, high anxiety, communication problems and problems in bilateral relations. This situation carries the risk of adversely affecting marital life and family functionality. Functional families have an important place in the protection and development of the psychological and social health of the society.

In the light of all this information, the main purpose of this thesis is to determine the relationship between separation-individuation levels, attachment styles, anxiety levels and family functionality levels of married couples. The research is a quantitative research and a relational survey model was used. The universe of the research consists of married couples. However, since it is not possible to reach the list of all married couples, snowball sampling method, which is one of the non-probability sampling methods, was used. Accordingly, 237 married individuals were reached. While collecting the research data, the socio-demographic information form and the information form introducing the couples/marriages, the Separation-Individuation Scale, the Attachment Styles Levels Scale, the State-Trait Anxiety Scale and the Family Functioning Style Scale developed by the researcher will be used. Data were collected from volunteer participants after obtaining the permission of the Ethics Committee.

SPSS 24.0 program was used in the quantitative data analysis of the research. In the study, the scale scores were calculated and it was concluded that the scores showed a normal distribution. Parametric test techniques were used in the study due to the normal distribution of the scores. The t-test and ANOVA test were used to analyze the

variation of the scale score according to demographic characteristics. Correlation and regression analyzes were performed to examine the relationships between the scales. It was concluded that individuals with secure attachment style have a high level of separation-individuation, as the level of separation-individuation decreases, their anxiety levels increase and the level of family functionality decreases.

The results of the research were discussed with the relevant theoretical knowledge and the findings/results of other studies and suggestions were made on the subject.

Keywords

Attachment, separation-individuation, family functionality, anxiety, early childhood

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	Hata!
Yer işareti tanımlanmamış.	
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	xx
TABLolar DİZİNİ	xxi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1. BAĞLANMA	5
1.1.1. Bağlanma Kuramı	6
1.1.2. Bağlanma Süreçleri ve Bağlanmanın Gelişimi	9
1.1.3. Bağlanma Stilleri	11
1.1.3.1. Güvenli Bağlanma	13
1.1.3.2. Kaygılı Kaçınan Bağlanma	13
1.1.3.3. Kaygılı Dirençli (İkircikli) Bağlanma	14
1.1.3.4. Düzensiz Bağlanma	14
1.1.4. Yetişkinlik Döneminde Bağlanma	15
1.1.4.1. Yetişkinlikte Güvenli Bağlanma	16
1.1.4.2. Saplantılı/Kaygılı Bağlanma	17
1.1.4.3. Yetişkinlikte Kayıtsız/Kaçınan Bağlanma	18
1.1.4.4. Yetişkinlikte Korkulu/Düzensiz Bağlanma	19
1.1.4.5. Kazanılmış Güvenli Bağlanma	20
1.1.5. Bağlanmanın Nörobiyoloji ve Patolojisi	22
1.2. AYRILMA-BİREYLEŞME	24
1.2.1. Ayrılma-Bireyleşme Kuramı	25
1.2.1.1. Normal Otistik Evre	26
1.2.1.2. Normal Ortak Yaşamsal Evre	26
1.2.1.3. Farklılaşma ve Beden İmgesinin Gelişimi	27
1.2.1.4. Alıştırma Dönemi	28

1.2.1.4.1. İlk Alıştırma Dönemi	28
1.2.1.4.2. Asıl Alıştırma Dönemi.....	28
1.2.1.5.Yeniden Yakınlaşma Dönemi.....	29
1.2.1.5.1.Toplumsal Cinsiyet Kimliğinin Başlangıcı	30
1.2.1.6. Bireyliğin Pekişmesi ve Coşkusal Nesne Sürekliliğinin Başlangıcı	32
1.2.2. Ergenlik Döneminde Ayrılma-Bireyleşme	33
1.2.3. Yetişkinlik Döneminde Ayrılma-Bireyleşme	34
1.2.4. Ayrılma-Bireyleşmenin Patolojisi.....	37
1.3. KAYGI.....	39
1.3.1. Kaygı İle İlişkili Bozukluklar	41
1.3.1.1. Ayrılma Kaygısı	41
1.3.1.1.1. Çocukluk Döneminde Ayrılma Kaygısı	42
1.3.1.1.2. Yetişkin Ayrılma Kaygısı	44
1.3.1.2. Yaygın Anksiyete/Kaygı Bozuklukları.....	45
1.3.2. Kaygının Tedavisi	46
1.4.2.Aile İşlevselliği	50
1.4.2.1. Sağlıklı/İşlevsel Aileler	50
1.4.2.2. Sağlıksız/İşlevsiz Aileler	51
1.4.3. Aile Sorunları	52
1.4.4. Klinik Sosyal Hizmet	54
1.4.4.1. Psikanalitik Aile Danışmanlığı	54
1.4.4.1.1. Nesne İlişkileri Teorisi ve Kendilik Psikolojisi	56
1.4.4.2. Genel Sistem Kuramı.....	57
1.4.4.3. Bilişsel Davranışçı Aile Danışmanlığı.....	60
1.5. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	61
1.6. ARAŞTIRMANIN AMACI	63
1.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	64
1.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	65
1.9.TANIMLAR	65
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	66
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	66
2.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	66
2.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ VE ARAÇLARI	67
2.3.1. Sosyo-demografik Bilgi Formu.....	67

2.3.2. Çiftleri/Evliliklerini Tanıtıcı Bilgi Formu	67
2.3.3. Bağlanma Stilleri Düzeyleri Ölçeği	68
2.3.4. Ayrılma–Bireyleşme Ölçeği.....	68
2.3.5. Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği.....	70
2.3.6. Aile İşlevsellik Tarzı Ölçeği.....	71
2.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ.....	72
2.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI	73
2.6. SÜRE VE OLANAKLAR	74
3. BÖLÜM: BULGULAR.....	75
3.1. EVLİ ÇİFTLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	75
3.2. EVLİ BİREYLERİN ÖLÇEKLERE VERDİKLERİ CEVAPLARA İLİŞKİN BETİMSEL İSTATİSTİKLER.....	77
3.3. EVLİ ÇİFTLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE ÖLÇEKLERE VERDİKLERİ CEVAPLAR ARASINDA YAPILAN HİPOTEZ TESTLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	78
3.4. EVLİ BİREYLERİN ÖLÇEKLERE VERDİKLERİ YANITLAR ARASINDAKİ İLİŞKİLERE YÖNELİK BULGULAR.....	103
3.4.1. Korelasyon Analizi.....	103
3.4.2. Regresyon Analizi.....	107
4. BÖLÜM: TARTIŞMA	110
5. BÖLÜM: SONUÇ	121
5.1. EVLİ ÇİFTLERİN SOSYODEMOGRAFİK BİLGİLERİNE İLİŞKİN SONUÇLAR	121
5.2. KATILIMCILARIN CİNSİYETLERİ VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	121
5.3. KATILIMCILARIN YAŞLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	122
5.4. KATILIMCILARIN EĞİTİM DURUMLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	122
5.5. KATILIMCILARIN EŞİNİN EĞİTİM DURUMU VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	123
5.6. KATILIMCILARIN MESLEKLERİ VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	124

5.7. KATILIMCILARIN EŞLERİNİN MESLEKLERİ VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	124
5.8. KATILIMCILARIN GELİR MEMNUNİYETİ VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	125
5.9. KATILIMCILARIN SAĞLIK DURUMLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	125
5.10. KATILIMCILARIN SAĞLIK SORUNU İLE İLGİLİ İLAÇ KULLANMA DURUMLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	126
5.11. KATILIMCILARIN EVLİLİK ÖNCESİ EŞİYLE TANIŞMA SÜRESİ VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	126
5.12. KATILIMCILARIN EVLİLİK YAŞLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	127
5.13. KATILIMCILARIN EVLİLİK ŞEKLİ VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	127
5.14. KATILIMCILARIN ÇOCUK SAHİBİ OLMA DURUMLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	128
5.15. KATILIMCILARIN ÇOCUKLARININ YAŞ ARALIĞI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	128
5.16. KATILIMCILARIN EVLİLİK YAŞANTISINDAN MEMNUNİYET DURUMLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	129
5.17. EVLİ BİREYLERİN ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA DAİR TANIMLAYICI SONUÇLAR	129
5.18. EVLİ BİREYLERİN ÖLÇEK TOPLAM PUANLARI VE ALT BOYUTLARINA VERDİKLERİ YANITLAR ARASINDAKİ KORELASYON VE REGRESYON SONUÇLARI.....	130
6. BÖLÜM.....	134
ÖNERİLER	134
6.1. POLİTİKA YAPICILARA ÖNERİLER	134
6.2. ARAŞTIRMACILARA VE UYGULAYICILARA ÖNERİLER.....	135
8. EKLER.....	150
EK 1. Anket Formu	150
EK 2. Bağlanma Stilleri Düzeyi Ölçeği	155
EK 3. Ayrılma-Bireyleşme Ölçeği	158

EK 4. Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği.....	160
EK 5. Aile İşlevsellik Tarzı Ölçeği.....	166
EK 6. Ölçek Kullanım İzinleri.....	168
EK 7. Gönüllü Katılım Formu	170
EK 8. Etik Kurul İzni	172
EK 9. Orijinallik Raporu.....	173
Ek 10. Turnitin Raporu	175

KISALTMALAR DİZİNİ

BDT: Bilişsel Davranışçı Terapi

DSM: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

DKÖ: Durumluk Kaygı Ölçeği

min: minimum

max: maksimum

SKÖ: Sürekli Kaygı Ölçeği

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

SS: Standart Sapma

\bar{x} : Ortalama

%: Yüzde

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Carter ve McGoldrick Aile Yaşam Döngüsü Modeli	48
Tablo 2. Duvall'in Aile Yaşam Döngüsü Modeli	49
Tablo 3. Basıklık ve Çarpıklık Değerleri İle Güvenirlik Katsayısı.....	74
Tablo 4. Evli Çiftlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımı	76
Tablo 5. Ölçeklere İlişkin Betimsel İstatistikler.....	77
Tablo 6. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Cinsiyet Bakımından Farklılık Gösterme Analizi	78
Tablo 7. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Yaş Bakımından Farklılık Gösterme Analizi	80
Tablo 8. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Eğitim Durumu Bakımından Farklılık Gösterme Analizi.....	82
Tablo 9. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Eşin Eğitim Durumu Bakımından Farklılık Gösterme Analizi.....	84
Tablo 10. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Meslek Bakımından Farklılık Gösterme Analizi	85
Tablo 11. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Eşin Mesleği Bakımından Farklılık Gösterme Analizi.....	88
Tablo 12. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Gelirin Yeterli Bulunması Bakımından Farklılık Gösterme Analizi.....	90
Tablo 13. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Sağlık Sorunu Olması Bakımından Farklılık Gösterme Analizi.....	91
Tablo 14. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Sağlık Sorunuyla İlgili İlaç Kullanma Bakımından Farklılık Gösterme Analizi.....	92
Tablo 15. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Evlilikten Önce Eşiyle Tanışma Süresi Bakımından Farklılık Gösterme Analizi.....	93
Tablo 16. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Evlilik Yaşı Bakımından Farklılık Gösterme Analizi	96
Tablo 17. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Evlilik Şekli Bakımından Farklılık Gösterme Analizi	97
Tablo 18. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Çocuk Sahibi Olma Bakımından Farklılık Gösterme Analizi.....	99

Tablo 19. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Çocukların Yaş Aralığı Bakımından Farklılık Gösterme Analizi.....	100
Tablo 20. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Evlilik Yaşantısından Memnuniyet Bakımından Farklılık Gösterme Analizi.....	102
Tablo 21. Korelasyon Analizi (*p<0,05).....	105
Tablo 22. Regresyon Analizi	108
Tablo 23. Regresyon Modeli	108

GİRİŞ

Bağlanma bebek ve bakım vereni arasında yaşamın ilk aylarında/yıllarında gelişen, çocukluk ve yetişkinlik yaşamını etkileyen derin ilişkidir. John Bowlby ve Mary Ainsworth'un çalışmalarıyla şekillenen Bağlanma Kuramına göre; bebek ve bakım vereni arasında kurulan sıcak fiziksel ve duygusal iletişim, bebeğin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına ve kendisini güvende hissetmesine hizmet eder. Yeterli ilgiyi ve bakımı alamayan bebekler kaygı, kızgınlık gibi olumsuz duygulanımları sıklıkla yaşarlar ve bu durum iyilik hallerinin zarar görmesine yol açar. Erken çocukluk döneminde yaşanan bu deneyimler, bireylerin yetişkinlik dönemindeki biyopsikososyal iyilik halini etkiler (Kussin, 2020, s. 22-23).

Bakım vereniyle güvenli bağlanma inşa etmiş çocuklar, başkalarına kolaylıkla güvenerek yakın ilişkiler kurabilen, kendilik saygısı yüksek, özgüvenli, etkili iletişim becerilerine ve sorun çözme becerilerine sahip, duygularını düzenleyebilen ve empati yapabilen bireyler olarak yaşamlarını sürdürebilirler. Güvensiz bağlanma örüntülerine sahip çocuklar ise hem çocukluk hem de yetişkinlik dönemlerinde, başkalarına kolaylıkla güvenemeyen, duygularını kontrol etme ve bağımsız karar verme konusunda zorlanan, kendilik saygısı ve özgüveni düşük, psikolojik/psikopatolojik (yoğun kaygı ve stres, bağımlı, histerik, psikopat kişilikler vb.), davranışsal (saldırganlık, içe kapanma gibi) ve sosyal sorunlar (ilişkilerde aşırı duygusal yakınlık ya da uzaklık gibi) yaşamaya yatkın bireyler olabilirler (Bowlby, 2012, s.27-28; Clinton ve Sibcy, 2002; Kussin, 2020). Bowlby (2012), çocukluktaki bağlanma örüntülerinin içselleştirilerek bireyin yaşamındaki arkadaşlık, ebeveynlik ve romantik ilişkileri şekillendirdiğini ifade eder.

Erken çocukluk döneminden başlayıp bireyin tüm yaşamını etkileyen bir diğer önemli süreç, Margaret Mahler'in literatüre kazandırdığı ayrılma-bireyleşme sürecidir. "Bireyleşme" ifadesi ruh içi özerkleşmeyi, algılamayı, belleği, bilme ve gerçekliği irdeleme yeteneğini; "ayrılma" ise farklılaşmayı, uzaklaşmayı, anneden koparak sınır oluşturmayı içeren süreci ifade eder (Mahler, Pine ve Bergman, 2020, s.91). Ayrılma-bireyleşme bebeğin bakım vereniyle kurduğu ilişkiye, bakım verenin kişiliğine, ebeveynlik tutumlarına, çocuğun doğuştan getirdiği özelliklerine göre değişkenlik gösteren önemli bir süreçtir (Mahler ve diğerleri, 2020, s.241-243). Süreç içinde çocuğun kendisini bakım vereninden ayırt ettiği, çevreye duyduğu merakla bakım

vereninden uzaklaşarak çevreyi keşfettiği, ancak bakım vereninden tam anlamıyla uzaklaşmaya dair kaygı ve korku duyduğu ve bakım verenin kendisinin ihtiyaçlarını karşılamak için hazır bulunduğunu görmeye gereksinim duyduğu (ayrılma kaygısı ve yeniden yakınlaşma krizi) bilinmektedir (Mahler ve diğerleri, 2020).

Ayrılma-bireyleşme süreci; çocuğun bireyleşmesi, kimlik ve kendilik değeri oluşturması, nesne sürekliliğinin ve kendilik sürekliliğinin sağlanması ve toplumsal etkileşimde bulunması için önemli bir adımdır (Mahler ve diğerleri, 2020, s.266). Ancak bakım veren, çocuk için ulaşılabilir ve destekleyici olmadıysa, çocuk-bakım veren arasındaki duygusal iletişim yetersiz kaldıysa ve çocuk ayrılma kaygısıyla baş edemediyse ayrılma-bireyleşmenin sağlıklı geçirilmesi mümkün olmaz (Mahler ve diğerleri, 2020).

Bağlanma ve ayrılma-bireyleşme süreçlerinde aksaklıklar yaşayan bireyler hem çocukluk hem de yetişkinlik dönemlerinde, zayıf duygusal denetime sahip olma, davranışsal tepkiler gösterme, düşük farklılaşma, zayıf kendilik gelişimi, sabit bir kendilik duygusu geliştirememe gibi sorunlar yaşamaktadırlar. Ayrıca kaygı bozuklukları, kişilik bozuklukları, psikoz gibi sorunlar yaşamaya daha meyilli olmaktadır (Goldstein, 2001, s.111-112; Mahler ve diğerleri, 2020). Kaygı bozuklukları (ayrılma kaygısı, yaygın kaygı bozukluğu vb.) bireylerin fiziksel (baş ağrısı, karın ağrısı vb.), psikolojik (yoğun öfke, kaygı, korku, üzüntü duyma, uyku bozuklukları vb.), davranışsal (bağlanma figürüne yapışma, saldırganlık vb.) ve sosyal sorunlar (aile içi sorunlar, sosyal ilişkilerden kaçınma, yalnız kalmaktan korkma vb.) yaşamalarına sebep olarak bireylerin biyopsikososyal işlevselliğine zarar vermektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013, s.113-115; Manicavasagar ve Silove, 2020, s.29-42).

Bağlanma ve ayrılma-bireyleşme süreçlerinin ve kaygı durumunun yetişkinlik yaşamını etkilediği açıkça görülmektedir. Yetişkinlik dönemindeki önemli bir gelişme olan evlilik yaşantısının da erken çocukluk dönemi deneyimlerinden etkilenme olasılığı vardır. Çocuklukta gelişim dönemlerini başarılı şekilde geçirmiş bireylerin, işlevsel ailelerin özelliklerini göstermesi olasıdır. İşlevsel aileler destekleyici ve birbirine saygılı bir aile ortamı yaratarak, etkili iletişim kurabilen, aile içindeki rollerin ve kuralların farkında olan, birlikte keyifli zaman geçirebilen, sorunlarla etkili şekilde baş edebilen ailelerdir (Canel, 2011, s.90-95; Murdock, 2016, s.405-459; Steward, 2020, s.105-108). Fakat erken çocukluk dönemini başarılı şekilde geçirememiş bireylerin evlilik yaşantısı içinde

duygusal denetimde yetersiz olmaları, aile içi rolleri üstlenme konusunda isteksiz olmaları, etkili olmayan iletişim şekillerini ve başa çıkma stratejilerini kullanmaları, sosyal ilişkileri sürdürmede başarısız olmaları, kaygı bozuklukları gibi psikolojik sorunlardan muzdarip olmaları daha olasıdır (Nichols, 2013, s.128). Bu sorunlar da ailelerin işlevselliğini kaybetmesine yol açabileceği için sosyal hizmet müdahalelerine gereksinim duyulmaktadır.

Sosyal hizmet mesleği ve disiplini geçmişten beri ailelerin sorunlarının ortadan kaldırılması, ihtiyaçlarının karşılanması, ailelerin güçlendirilmesi ve iyilik hallerinin artırılması için gerekli sosyal hizmet müdahalelerinin yürütülmesi için çalışmalar yapar. Ailelerle çalışırken ailenin çok yönlü olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu doğrultuda aile içindeki sınırların, kuralların, rollerin, iletişim şekillerinin, duygusal bağların veya duygusal kopukluğun, sorunlarla baş etme kapasitelerinin, savunma mekanizmalarının, ailenin toplumsal etkileşiminin değerlendirilmesine ihtiyaç duyulur. Erken çocukluk dönemindeki güvensiz bağlanma örüntüleri ve yetersiz ayrılma-bireyleşme süreçlerinin ailesel sorunlarla ilişkili olabileceği göz önünde bulundurularak, erken çocukluk döneminin ailenin değerlendirilme sürecine katılması gerekir.

Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanları erken çocukluk döneminde başarılı şekilde tamamlanamamış süreçlerin ailesel sorunlara yol açabileceği konusunda evli çiftin farkındalık kazanmasını sağlar. Mevcut sorunlarının çözülmesinde aile üyelerinin kişiliklerini geliştirmelerinde, olumlu kendilik değeri oluşturmalarında, güvenli bağlanma inşa etmelerinde, bireyleşmelerinde, iletişim ve sorun çözme becerilerini artırmalarında güçlendirici rol oynayarak ailenin işlevselliğini yeniden kazanmasını destekler (Nichols, 2013, s.128). Böylece sosyal hizmet uzmanlarının gerekli sosyal hizmet müdahalelerini kullanarak, hem bireysel olarak aile üyelerinin hem de bir bütün olarak ailenin değişimini, gelişimini, güçlenmesini ve özgürleşmesini destekleyici bir rol üstlendiği söylenebilir.

Bu bağlamda erken çocukluk deneyimlerinin bireylerin tüm yaşamını biyopsikososyal açıdan etkiliyor olması ve sosyal hizmetin bu soruna müdahale etme sorumluluğunun bulunması araştırma konusunun önemini ortaya koymaktadır. Sosyal hizmet bakış açısıyla evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevsellik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmanın,

sosyal hizmet uygulama alanları ve akademik çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, bağlanma, ayrılma-bireyleşme, kaygı ve aile başlıklarında kuramsal bilgiler yer almaktadır. Araştırmanın kuramsal temelini oluşturan kuram yaklaşım ve modeller ise bağlanma kuramı, ayrılma-bireyleşme kuramı, psikanalitik aile danışmanlığı, genel sistem kuramı ve bilişsel davranışçı terapidir.

1.1. BAĞLANMA

Bağlanma, bebek ve bakım veren arasında güven duygusunun inşa edilmesini sağlayan duygusal bağdır (Kaya, 2019). Bowlby (2012)'ye göre bağlanma; bebeklerin birincil bakım verenleriyle yakınlık kurmak ve yakınlığı devam ettirmek için çeşitli davranışlar sergilemesidir. Bağlanma, yaşamın ilk yıllarında bebek-bakım veren arasında kurulan ve bireyin yaşamı boyunca duygusal yakınlık kurduğu kişilerle ilişkilerini etkileyen bir unsurdur (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Tüzün ve Sayar, 2006).

Psikanalitik terminolojiye göre bağlanma eğilimi doğuştan gelir (Masterson, 2008, s.52) ve bağlanma davranışının gelişmesinde idin egoyla değişmesinin etkisi vardır. İdin ego ile yer değiştirmesi süreci, beyin gelişimiyle birlikte çocuklar için 2-3 yaşlarına gelerek karmaşık düşünmeye başladıklarında ortaya çıkar. İlk aylarda refleks olarak var olan bakım vereni izleme hareketleri, zamanla belli hedefler doğrultusunda, bakım verene bağlanma davranışlarına dönüşür (Bowlby, 2012, s.208-210).

Freud'a göre, bebek doğduktan sonra fizyolojik ihtiyaçları sebebiyle aşırı uyarıldığı için, normalin dışında hissederek bu durumu tehlike olarak algılar. Bebek ihtiyaçlarını karşılayacak bir bakım verene ihtiyaç duyduğu için bağlanma gelişir. Ancak Freud'un bu görüşü, sadece fizyolojik ihtiyaçlara yaptığı vurgu sebebiyle reddedilmektedir. King'e göre de bağlanma, bebeğin hayatta kalmayı bakım verenden öğrenmesini sağlar (Bowlby, 2012, s.283-284). Hem Freud hem de King'in görüşleri, bağlanmayı sadece fizyolojik ihtiyaçlar bağlamında ele alsa da bağlanmanın bireyin psikolojik ve

sosyal iyiliğini etkileyen yönlerinin olduğu düşünülmektedir. Erik Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı da bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Erikson'un psikososyal gelişim aşamalarına göre; 0-1 yaşındaki çocuklar "temel güvene karşı güvensizlik" aşamasındadır. Bu dönemde bebeğin kendisine bakım veren kişiyle arasında güven bağları kurması gerekmektedir, aksi halde temel güvensizlik duygusu oluşmaktadır. Bebek ve bakım veren arasındaki ilişki ve çocuğun yetiştirilme biçimi güven-güvensizlik duygusunun oluşmasına yol açarak gelecekteki ilişkileri etkilemektedir (Cüceloğlu, 2006, s.337; Yavuzer, 1998, s. 90). Bağlanmanın bireyin psikososyal işlevselliğini etkilediğini ileri süren bir diğer araştırmacı da John Bowlby'dir.

Bowlby'e göre yakınlık kurmak amacıyla sergilenen davranışları ifade eden bağlanma, bebeğin çevredeki tehlikelerden korunmasını sağlayan bir kalkan görevi görmektedir. Bowlby, bakım veren-çocuk arasındaki bağlanma ilişkilerinin psikolojik veya psikopatolojik sorunlara (bağımlı, histerik, psikopat kişilikler) sebep olabileceği düşüncesiyle, çocukların bakım verenleriyle kurdukları ilişkilerden yola çıkarak çeşitli araştırmalar yapmıştır. Çocukların bakım verenlerinden uzaklaştırdıklarında verdikleri şiddetli tepkileri (ayrılma anksiyetesi ya da aşırı bağlanma) incelemiştir (Bowlby, 2012, s.27-40). Bu araştırmalar doğrultusunda Bağlanma Kuramı geliştirilmiştir.

1.1.1. Bağlanma Kuramı

Bağlanma Kuramı; etoloji, biyoloji, Nesne İlişkileri Kuramı, psikanaliz, gelişimsel psikoloji ve Sistem Kuramından yararlanan John Bowlby ve Mary Ainsworth'un çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır (Demirdağ, 2017, s. 76-84).

Nesne ilişkileri, kendilik tasarımı/temsillerimiz¹ ve başkaları arasında kurulan duygulanımdır. Nesne ilişkileri teorisyenlerine göre; bebek dış dünyadaki kişilerle/nesnelere kurduğu etkileşim sonucunda elde ettiği iyi-kötü deneyimlerle nesne temsillerini ve kendilik temsillerini oluşturmaya başlar. Bebeğin oluşturduğu ilk

¹ Tasarım, kendiliğin ve nesnelere gerçek ya da çarpıtılmış şablonudur. Kendilik tasarımı, bireyin duygularını, dürtülerini ve çevresine verdiği tepkileri algılamasıdır.

tasarımlar, bakım verenle bebek arasındaki duygusal ilişkileri içerdği için ilk tasarımların duygusal yönü ağır basar. Nesne ilişkileri teorisyenleri, bebek-bakım veren etkileşiminde ise bebeğin, bakım verenin olumlu-olumsuz duyguları doğrultusunda nesnenin iyi-kötü olduğu şeklinde algı oluşturarak içselleştirme yaptığına dair görüşü benimserler (Goldstein, 2001, s.95-100; Özakkaş, 2013). Bebek ve bakım veren arasındaki bu etkileşimler sonucunda yapılan içselleştirmeler ise bağlanmayı, ayrılma-bireyleşmeyi ve kişilik gelişimini etkiler (Goldstein, 2001, s.20-21; Pietromonaco ve Barrett, 2000). Bu bağlamda bebeğin “nesne” ile kurduğu iletişimin bağlanma davranışlarını etkileyeceği söylenir.

Bowlby ve Ainsworth, bağlanmayı ve bağlanma davranışlarını incelemek amacıyla, insanlar ve hayvanlar üzerinde çeşitli araştırmalar yapmıştır. Hayvanlardaki bağlanma davranışları incelendiğinde; hayvanların yaşamın özellikle ilk 6 haftasında sosyal izolasyonda yaşadıkları, yabancılara karşı korku tepkileri geliştirdikleri ve bunun 2-3 yaşına kadar sürdüğü görülmüştür. İnsan üzerinde yapılan çalışmalarda ise bebeklerin çevreye verdiği sosyal tepkilerin zamanla değiştiği gözlemlenmiştir. Bebeklerin öncelikle çevredeki çoğu uyarıcıya tepki gösterdiği, zamanla tepki gösterilen uyarıcı sayısının azaldığı ve bebek birkaç aylık olduğunda tepkilerin bir ya da birkaç bireye yöneldiği görülmüştür. Böylece bebeğin yaklaşık olarak 6 haftadan sonra bağlanma davranışı geliştirmeye başladığı, ancak bağlanmanın 6. ayın sonuna kadar belirgin olmadığı ve 3 yaştan sonra daha etkin şekilde bağlanma davranışı görüldüğü ileri sürülmüştür (Bowlby, 2012, s.280-304). Bu doğrultuda Bowlby bağlanma sürecini dört evreye ayırmaktadır.

Birinci evre (doğumdan 2-3 aya kadar), bebeğin gülme, ağlama, birine yönelme davranışları gösterdiği, herhangi bir yüz gördüğünde ağlamayı bıraktığı dönemdir (Bowlby, 2012, s. 328-332). Bebeğin doğduktan sonra birkaç hafta içinde, bakım verenin sesine ve ona doğru yöneldiği, onun tarafından ilgi görmeye istekli olduğu, bakım vereni görünce gülümsediği görülür. İkinci evre (3.5 aydan 6. aya kadar), bebeğin çevresinde gördüğü kişilere sıcak davranmaya devam ettiği ve sosyal etkileşimini sürdürdüğü, ancak temel olarak bakım verene yöneldiği dönemdir. (Bowlby, 2012, s. 328-332; Yavuzer, 1998, s.36). 5 aydan sonra bebek, bakım vereni gördüğünde çeşitli sesler çıkararak, gülümseyerek ve bedensel olarak heyecanlanarak bakım vereni karşılar (Bowlby, 2012, 364-368). Bakım verene yönelik bağlanma

davranışları ortaya çıkmaya başlasa da bebek temel ihtiyaçlarını kimin karşıladığından ziyade bu ihtiyaçların karşılanmasıyla ilgilenmektedir (Steward, 2020, s.67-68).

Oldukça geniş bir süreyi kapsayan üçüncü evreye (6-7 aydan 2-3 yaşa kadar) geçen çocuklar, 6-8 aylar arasında özel olarak bağlanma figürüne karşı bir dikkat geliştirmemiş olsalar da davranışlarını daha çok bağlanma figürüne yönlendirirler. Emeklemeye başladıklarında bakım verene doğru emekler ve onu keşfetmek için yüzüyle, saçıyla, elbisesiyle oynarlar. Çevreyi keşfettikten sonra tekrar bağlanma figürüne dönerler. Çocukların büyüdükçe, birincil bağlanma figürüne ek olarak belli kişileri ikincil bağlanma figürü olarak seçtiği görülebilir (Bowlby, 2012, s. 328-368; Steward, 2020, s.67-68; Yavuzer, 1998, s.36). İkincil bağlanma figürleri; anne, baba, abla/ağabey, büyükanne/büyükbaba gibi yakın çevrede bulunan ve çocuğa bakım veren kişilerdir. Yapılan araştırmalar, birincil bağlanma figürüyle yoğun şekilde bağlanmış çocukların, ikincil bağlanma figürleriyle de iyi sosyal etkileşimler kurduğunu göstermiştir (Bowlby, 2012, s.368-373). Bu durum ise nesne sürekliliğinin gelişmeye başladığının göstergesidir (Yavuzer, 1998, s.37).

Çocukların sosyal uyarıcılara tepki vermeye yatkınlıkları ve bakım verenleriyle kurdukları ilişkiden aldıkları haz, onların başkalarıyla olmaktan memnuniyet duymalarına ve sosyalleşmelerine yol açar (Bowlby, 2012, s.270-276). Ancak bu sosyalleşme süreci, çocukların bağlanma figürlerinden uzaklaştıklarında kaygı hissetmelerine ve başkalarını tehlikeli olarak varsayarak yabancı korkusu yaşamalarına sebep olabilir.

Yabancı korkusu, bebeğin/çocuğun yabancılarla karşılaştığında uzaklaşma, ağlama gibi tepkiler gösterdiği, bakım verenlerin dışındaki kişilere bağlanma davranışları gösteremediği durumdur. Yabancı korkusu, yabancıların bebeğe/çocuğa uzaklığına ve davranışlarına, bebeğin bulunduğu ortama, bakım verenden uzaklığına ve ruh haline göre değişmektedir. Yabancı korkusunun görülme zamanı, çocuktan çocuğa değişmektedir. Yabancı korkusunun en belirgin olduğu zaman Ainsworth'e göre 9-10. aylar, Tennes ve Lampl'e göre 7-9. aylar, Morgan ve Ricciuti'e göre 2. yıldır (Bowlby, 2012, s. 391-394). Bowlby, bebeğin 6. ayından sonra yabancılarla verdiği korku tepkilerinin, bebeğin büyümesiyle birlikte daha da arttığını ileri sürer. Bunun sonucunda, bebeğin 1 yaşından sonra yeni bir bağlanma figürünü benimsemesinin

zorlaşacağını ifade eder (Bowlby, 2012, s.282-283). 2 yaşından sonra çocuk, bağlanma figürünün her zaman yanında olmayacağını, gidip geri geldiğini fark ederek kaygısını hafifletmenin yollarını (ağlama, oyun oynama gibi) arar. Tüm şartların elverişli olması halinde, çocuk tamamıyla ayrılma kaygısıyla baş edebilir (Steward, 2020, s.67-68).

3 yaşın ortalarında dördüncü evreye ulaşan çocukların, bakım verene bağlanma davranışlarının yoğunluğu ve sıklığı azalmaya başlar ve bakım vereni bağımsız bir nesne olarak algılamaya başlarlar (Bowlby, 2012, s. 328-332). Bu dönemde çocuk, tehlike algılamadığı yerlerde, birincil bakım verenin bulunduğu yerin farkında ve istediğinde ona ulaşabileceğinden emin olduğunda, diğer bağlanma figürleriyle korku duymadan güven içinde zaman geçirebilir (Bowlby, 2012, s. 262-304).

1.1.2. Bağlanma Süreçleri ve Bağlanmanın Gelişimi

Canlılarda yaşam boyu çeşitli davranış sistemleri görülür. Bebekler kendilerini koruyamadıkları için, bakım verenlerine yakınlık kurabilecekleri davranışları göstererek olası tehlikeleri en aza indirmeye çalışırlar (Bowlby, 2012, s.194). Beslenmek için emme davranışı sergileyerek, bakım verene yönelmeleri bebeklik dönemindeki genel bir davranıştır (Bowlby, 2012, s.201). Bebeğin yiyecek ve sıcaklık gibi temel fizyolojik ihtiyaçları olduğu için, bebek zamanla bakım verenin² doyum kaynağı olduğunu öğrenir. Bebekte içsel olarak var olan insan memesine bağlanma ve emme eğilimi, bebeğin bakım verenin var olduğunu anlamasını ve ona ilgi duymasını sağlar. Bunlara ek olarak, bebeklerin insana temasta bulunma eğilimi de yiyecekten bağımsız olarak bir nesneye ihtiyaç duymayı beraberinde getirir (Bowlby, 2012, s.234; Masterson, 2008 s.85).

Yumuşak bir nesneye bağlanma davranışları, çocuktan çocuğa değişse de genellikle dokuz aydan sonra ortaya çıkar ve bu istenen bir durumdur. Çünkü bir nesneye bağlanmak, çocuğun ruhsal sağlığını ve sosyal ilişkilerini geliştirici bir rol oynar

² Bakım veren: Çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan ve çocuğun bağlandığı kişidir.

(Bowlby, 2012, s. 375-377; Masterson, 2008 s.85). Bununla ilgili olarak 1950'li yıllarda Winnicott, çocuğun bağlandığı cansız nesnelere "geçiş nesnesi" ismini vermiştir. Geçiş nesnelere, çocuğun bilişsel gelişiminde önemli bir yeri olduğunu vurgulamıştır.

Geçiş nesnelere doğrudan bakım verenin yerine konulmasa da bakım verenin yokluğunda ikincil bağlanma figürü olarak çocuğun rahatlamasını sağlayan önemli bir parçadır. Bebeğin ilk haftalardan itibaren parmak ve emzik emmesi buna örnek teşkil eder (Bowlby, 2012, s. 377-379). Bebeklikten sonraki dönemlerde de parmak veya emzik emme devam edebilir. Bu davranış bakım verene yakınlığı devam ettirme ve güvende hissetme isteği ile ilgili olabileceği gibi, nesne ilişkilerinin istikrarsızlığı ile ilgili de olabilir (Bowlby, 2012, s.278-311). Kısacası bireyin doğduğu andan itibaren bağlanmaya ve yakınlığa duyduğu ihtiyaç açıkça görülmektedir. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda da çeşitli bağlanma davranışları ortaya çıkmaktadır.

Bağlanma davranışları; ağlama, bağırama, emme, gülümseme, bakım verenle yakınlık kurma ve bunu sürdürme, izleme ve yapışma olarak sıralanabilir (Bowlby, 2012, s. 266). Çocuğun bağlanma davranışı, saatten saate, günden güne, bebeklikten çocukluğa, bakım verenin davranışlarına göre değişir (Bowlby, 2012, s.295-296). Bağlanma davranışının gelişmesinde bakım verenin gösterdiği ilginin ve bebeği kendisine yakın tutmasının etkisi vardır (Bowlby, 2012, s.296-304; Uytun, Öztop ve Eşel, 2013). Ayrıca bebekle kurulan sosyal etkileşimin yoğunluğuna göre bebeğin bağlanma davranışları yoğunlaşır (Bowlby, 2012, s.282-283). Bağlanma davranışı, dokuz aylık çocuklar için belirgin şekilde görülürken (2-3 aylarda başlar), bazılarında iki yaşına kadar görülmeyebilir. Spitz, gerçek nesne ilişkilerinin ancak 8 aydan sonra kurulabileceğini söyler (Bowlby, 2012, s. 383-393).

Yaklaşık 8 aylık olan bir bebek, bakım verenini gördüğünde ve onunla yakın olduğunda daha mutludur ve sıklıkla bakım vereni izler. 1 yaşından sonra bebekler, bakım verenlerinin gittiğini gördüklerinde ağlayarak tepki verirler. Bakım veren döndükten sonraki tepkileri ise ayrı kalma süresi, bakım verenin döndüğündeki davranışı ve çocuğun davranışı (gerginlik, ağlama, anneye yakınlaşarak gülümseme, sessizlik vs.) belirler. On beş ay ila 2 buçuk yaşlarındaki çoğu çocuk, bakım verenine yakın mesafede oynar ve bakım veren kendisinden uzaklaştığında onu çağırır. Yaşın

artmasıyla birlikte bağlanma davranışları daha az sıklıkta ve yoğunlukta ortaya çıkar (Bowlby, 2012, s. 313-323).

Bebekleri için güvenli bakım verenler, bebeklerinin ağlama sinyallerini anlamak ve ihtiyaçlarını karşılamak için sabırla çabalarlar. Bu çaba bebeğin bakım verene güvenli bağlanmasını sağlar (Kussin, 2020, s.25-26). Fakat bakım verenlerin bebek bakımından başka işleri, istekleri ve sorunları olabildiği için, bakım verenler her zaman bebeğe bakım vermek için uygun olmayabilir. Bu durumda ihtiyaçları karşılanmayan bebek, kaygı ve kızgınlık gibi duygularla birlikte kafa karışıklığı yaşayarak ihtiyaçlarının karşılanması için daha güçlü sinyaller (daha sesli ağlama gibi) vermeye başlar. Bu durumda bakım veren ve çocuğun yeniden yakınlık kurmak için birlikte vakit geçirmesi, bağlanma ilişkisinde dengenin kurulmasını sağlar. Eğer denge kurulamazsa bazı bebekler bakım verene karşı güven duymamaya başlarken, bazıları da bakım verene daha çok bağımlı hale gelerek öfkelerini ve kaygılarını azaltmaya çalışırlar. Bakım verene güven duymayan çocuklar, bakım verenin ilgisini kazanmak için kızmaya, bağırma ya da onlardan özür dilemeye, hastaymış gibi yapmaya, çekingen davranmaya başlayabilir (Bowlby, 2012, s.296-304; Kussin, 2020, s.26-27). Bu davranışları gösteren çocukların genellikle güvensiz bağlanma stillerine sahip olduğu söylenebilir. Kısacası, çocuğun bağlanma figürüne fiziksel yakınlığı veya uzaklığı, bağlanma figüründen uzakta kalma süresi, bağlanma figürlerinin tutumlarının çocuğun bağlanma stilini belirlediği söylenebilir.

Çocuğun destekleyici, cesaretlendirici, işbirlikçi ebeveynlerce bakılması, çocuğun güvenli bağlanmasını, değer duygusu kazanmasını, başkalarının destekleyici olduğuna inanmasını ve olumlu ilişkiler geliştirmesini ve olumlu kişilik gelişimini destekler.

1.1.3. Bağlanma Stilleri

Bağlanma stillerinin belirlenmesinde Ainsworth'un "yabancı ortam" deneyi önemli rol oynamıştır. Yabancı ortam deneyi, 10 ay ile 6 yaş aralığındaki çocuklarla gerçekleştirilmiştir. Deney, çocukların bağlanma davranışlarını harekete geçirmiştir ve deney sürecince güvenli ve güvensiz bağlanma stillerine göre çeşitli davranış örüntüleri kaydedilmiştir (Ainsworth, 1979).

Bu deneyde bakım veren ve çocuk, oyuncakların bulunduğu bir odaya girerler ve bakım veren ortamı keşfetmesi için çocuğu oyuncakların yanına bırakır. Birkaç dakika sonra, odaya bir yabancı girer ve bakım veren yabancıyla sohbet etmeye başlar. Yabancı, bir yandan da çocukla etkileşime girer. Bir süre sonra, bakım veren odayı terk eder ve çocuk yabancıyla birlikte kalır. Bu sırada çocuğun davranışları gözlemlenir. Ardından bakım veren odaya geri gelir, yabancı odayı terk eder ve yine çocuğun verdiği tepkiler incelenir. Daha sonra, tekrar bakım veren odayı terk eder ve bu kez çocuk odada yalnız kalır. Bir süre yalnızlıktan sonra yabancı odaya gelerek çocukla etkileşime girer ve çocuğun davranışları gözlemlenir. Nihayetinde bakım veren tekrar odaya girer ve çocukla etkileşim kurar. Tüm bu süreç yaklaşık 20 dakika kadar sürmektedir (Ainsworth, 1979).

Deney sonucunda, güvenli bağlanan çocukların bakım verenlerinden ayrıldıklarında yoğun şekilde ağlayarak tepki verdikleri (Bowlby, 2012, s.70-71), bakım verenleri geri döndüğünde ona doğru yöneldikleri ve kolaylıkla rahatlatıldıkları, yeniden oyun oynamaya ve keşfetmeye devam edebildikleri görülmüştür (Ainsworth, 1979; Bartholomew ve Horowitz, 1991, s.226).

Ainsworth gözlemlerinden elde ettiği bilgilerle güvensiz/kaygılı bağlanmanın iki kategorisini keşfetmiştir. Bunlar kaçınan ve ikircikli/dirençli bağlanmadır. Kaygılı kaçınan bağlanan çocukların (A tipi), bakım verenden ayrılmaya ve yeniden bir araya gelmeye verdiği tepkilerin daha yavaş olduğu görülmüştür. Bu çocukların yabancılara, bakım verenlerine davrandıklarından daha yakın davranabildikleri görülmüştür (Ainsworth, 1979; Howe, 1995, s.80). Kaygılı dirençli (ikircikli) bağlanan çocuklar (C tipi), bakım verenlerinden ayrıldıklarında oyun oynamayı ve keşfetmeyi bırakarak stresli bir ruh haline bürünmüştür. Bakım veren geri geldiğinde ise sakinleşmeleri zor olmuş ve yakınlık kurmaktan uzak davranışlar (tekmeleme, vücudunu uzaklaştırma gibi) sergilemişlerdir (Ainsworth, 1979).

Deneyde bu bağlanma stillerine uygun düşmeyen, başka bağlanma davranışları da gözlemlenmiştir. Bu sebeple, Mary Ainsworth'un öğrencileri olan Judith Solomon ve Mary Main, bu bağlanma stillerine ek olarak düzensiz bağlanma (A/C veya D tipi) kategorisini eklemişlerdir. Düzensiz bağlanan çocukların bazılarının, bakım veren odaya girdiğinde korkarak kaçtığı, bazılarının ise önce yaklaştığı ama sonra yaşadıkları stres

karşısında şaşkınlığa uğrayarak geri çekildikleri görülmüştür (Kendilik Psikolojisi Enstitüsü, 2019).

1.1.3.1. Güvenli Bağlanma

Ainsworth'un çalışması; bakım verenler, bebeğin ihtiyaçlarına hassas davrandıklarında güvenli bağlanmanın inşa edildiğini ve bebeğin ihtiyaçlarını belli etmek için ağlamak yerine yüz ifadelerini kullanma, çeşitli sesler çıkarma gibi başka iletişim yollarını kullanmayı tercih ettiklerini göstermiştir. Gerçekten çocuğun özellikle ilk 2 yılındaki hassas bakım, çocuğun beyin fonksiyonlarının gelişmesine ve daha derin duygusal ilişkiler kurmasına temel oluşturmaktadır (Clinton ve Sibcy, 2002, s.88-89).

Güvenli bağlanan çocuklar, insanlara güvenebileceğini ve yakın ilişkiler kurabileceğini düşünür. Yakın ilişkilerin kendilerine güvenlik ve konfor sağladığını, kendilerinin sevilebilir olduğunu ve iyi ilişkiler kurmayı hak ettiklerini düşünürler. Eleştirilmeye ve reddedilmeye daha açık olabilirler. Ebeveynlerinden uzakta olsalar da onların hala kendileri için ulaşılabilir olacağını, sorunlarla karşılaştıklarında destek sunacağını bilirler. İhtiyaç duyduklarında kendi kendilerini yatıştırabilirler. Bunun için seçtikleri bir oyuncaklarını, cansız nesnelere, evcil hayvanlarını ya da ebeveynleri dışındaki kişileri kullanabilirler. Sosyal, duygusal, akademik açıdan daha başarılı olabilirler. Yetişkinlikteki romantik ilişkilerinde de kendileri gibi sağlıklı ve başarılı bağlanma gerçekleştirebilmiş bireyleri seçmeye daha yatkın olurlar. Partnerlerinden ayrılırlarsa arkadaşlarına veya ebeveynlerine yönelerek onlardan destek ve tavsiye isteyebilirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Kussin, 2020, s.34-35).

1.1.3.2. Kaygılı Kaçınan Bağlanma

Kaygılı kaçınan bağlanma stiline sahip çocuklar, bakım verenin her zaman uygun ve cevap verebilir olacağından emin olamazlar (Goldstein, 2001, s.106). Dolayısıyla bu bağlanma stiline sahip çocuklar, bakım verene yaklaşmaktan kaçınırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991, s. 226). Kaygılı kaçınan bağlanan çocukların ebeveynleri, çocuklarının ihtiyaçlarına önem vermeyerek, kendi istekleri çerçevesinde çocuklarının çok iyi performanslar göstermesini isteyen ebeveynler olabilirler (Howe, 1995, s.80). Bu çocuklar koşulsuz sevilebileceklerine dair kuşku duydukları için, okulda veya başka

alanlarda başarılı olmaya daha yatkın olurlar. Genellikle yardım istemek yerine, kendileri başkalarına yardım etmeye ve liderlik yapmaya istekli olabilirler (Kussin, 2020, s.41). Kaçınan bağlanma stiline sahip çocuklar, güçlü ve bağımsız dursalar da iç dünyalarında yardıma ihtiyaç duyduklarında hiç kimsenin onlara yardım etmeyeceğine dair bir inançları vardır (Kussin, 2020, s.29).

1.1.3.3. Kaygılı Dirençli (İkircikli) Bağlanma

Kaygılı ikircikli bağlanma stiline sahip çocukların bakım verenleri, bakım verme konusunda tutarsız davranarak, zaman zaman çocuğun ihtiyaçlarına karşı duyarsız olabilirler (Howe, 1995, s.80). Bu sebeple çocuklar, bakım verenin erişilebilirliğinden emin olmadıkları için kaygılı bir ruh haline bürünürler. Güven inşa edemeyen çocuklar bakım verenden ayrılarak çevreyi keşfetme konusunda isteksiz olurlar ve bakım verenden ayrılmaya yönelik kaygı yaşayabilirler (Bowlby, 2014, aktaran Mayda, 2019). Ayrıca çocuğun ayrılma kaygısı, onun bir yandan bakım verenle yakınlık kurmak istemesine diğer yandan da bakım verenden uzak kalmak istemesine sebep olur (Howe, 1995, s.80).

1.1.3.4. Düzensiz Bağlanma

Düzensiz bağlanma, erken çocukluk döneminde bakım verenini kaybeden, aile içindeki veya dışındaki kişiler tarafından (öğretmenler, akranlar vb.) ihmal/istismara uğrayan, bakım verenleri madde bağımlısı olan ve ailelerinden herhangi bir destek alamayan çocuklarda görülebilir (Kussin, 2020, s.47; Özakkaş, 2013). Düzensiz bağlanan çocuklar, bir yandan bakım verenlerini ararken, diğer yandan onlardan kaçınırlar. Onlar için korkunun kaynağı da çözümü de bakım verenleridir. Dolayısıyla çocuklar, bakım verenin iyi ve kötü davranışlarına uyum sağlama konusunda strese girer ve bakım verene yaklaşmak ya da ondan kaçınmak konusunda kararsız olurlar. Bu durum kopma/ayrılma (dissociation) ile sonuçlanabilir (Clinton ve Sibcy, 2002, s.133-134; Özakkaş, 2013). İhmal ve istismara uğramış olan çocukların, dil gelişiminde, motor becerilerinin gelişiminde, zihinsel ve sosyal gelişimlerinde gerilemeler görülebilir (Kesebir ve diğerleri, 2011, s.332-335). Ayrıca ihmal ve istismara uğrama sebebinin kendileri olduğunu düşünerek utanç ve suçluluk hislerine kapılabilirler. Bazıları ise

kendilerini korumak için saldırgan (çetelere katılma, akran zorbalığı) davranabilirler (Kussin, 2020, s.47-48).

Bu bağlanma stiline sahip olan çocuklar, yetişkinlerin güvenilmez, dünyanın ise güvensiz bir yer olduğunu düşünür. Çocuğun yaşadığı korku ve güvensizlik hissi odaklanma problemlerine, akademik başarıda düşüklüğe yol açabilir. Agresif davranan çocuklar ise okulda sorun yaratan kişiler olarak görülerek disiplin cezalarına maruz kalabilir. Cezalara maruz kalan çocuk yine yetişkinlerin güvenilmez ve zararlı olduğunu düşünür (Kussin, 2020, s.47-48).

1.1.4. Yetişkinlik Döneminde Bağlanma

Yetişkinler de çocuklar gibi fiziksel ve duygusal doyuma, güvenli ilişkilere ve yakınlığa ihtiyaç duyar. Yetişkinler zor ve stresli durumlarda eşlerine, arkadaşlarına, ailelerine dönerek onlardan destek almak isterler ve destekleyici, güvenli ilişkiler yetişkinlere rahat ve güvenli hissetme imkanı sunar. Ayrıca sadece zor zamanlarda değil mutlu anlarda da mutluluklarını paylaşacakları yakınlarını ararlar (Kussin, 2020, s.53-54; Shaver ve Hazan, 1994). Riggs (2010, s.8) de bağlanmanın yaşam boyu sosyal ilişkileri düzenleyen bir yönü olduğunu varsayar.

Çocuk/ergen bağlanması ile yetişkin bağlanması arasında bazı farklar vardır. Yetişkinler, çocuklara ve ergenlere göre birden fazla kişiyle (eş, partner, arkadaş, akraba vb.) yakın, güvenilir, sıcak ilişkiler kurmaya yönelebilir. Oysa çocuklar ve ergenler yalnızca bir bağlanma figürüne sahip olmayı tercih ederler. Ayrıca ebeveyn olan yetişkinler, çocuk bakımı sağlamaktan keyif alsalar da çocuğun kendilerine destek ve doyum sağlamasını beklemezler. Yani bu ilginin karşılıklı olmasını beklemezler. Sağlıklı iki yetişkinin bağlanmasında ise sevgi, doyum ve desteğin karşılıklı olarak verilmesi beklenir ve ilişkiler bu sayede dengede kalabilir (Kussin, 2020, s.55-57). Weiss'e göre ise yetişkin bağlanmasını çocuklukta bağlanmadan ayıran üç kriter vardır. Bunlar; yetişkinlikteki bağlanma davranışlarının eşler arasında olması, cinselliği içermesi ve çocukluk dönemindekine aksine bağlanma davranışlarının diğer davranışsal örüntüleri etkilememesidir (Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011, s.330-332). Bowlby (2012) ise çocukluk döneminden farklı olarak yetişkinlikteki bağlanma

davranışlarının ayrıntılı şekilde planlanmakta ve hiyerarşik olarak yapılanmakta olduğunu söyler (s.208-210).

Esasen yetişkinlikteki bağlanma davranışları, çocukluk ve ergenlik dönemindeki bağlanma davranışlarının devamı niteliğindedir (Hazan ve Shaver, 1987). Hazan, Shaver, Bartholomew ve Horowitz, çocukluk döneminde geliştirilen bağlanma stillerinin yetişkinlik dönemi için önemli bir unsur olduğunu, ancak bağlanma stillerinin yetişkinlikte kurulan ilişkilere göre değişebileceğini ileri sürmüştürler. Yetişkinlikteki bağlanma stilleri, başkalarının güvenilir görülüp görülmediğine, bireyin kendisini sevmeye değer görüp görmediğine dair inançlar ve şemalarla oluşturulur (Alkan, 2010, s. 59; Dattilio, 2018).

Bireylerin hem başkalarına dair hem de kendilerine dair iki çeşit zihinsel temsili vardır. Birincisi; ebeveynler, yakın arkadaşlar ve partnerlerle kurulan ilişkiler sonucunda yakınlık ile ilgili zihindeki kayıtlardır. İkincisi, bireyin kendisinin yakınlık kurma yeteneği ve kurulan ilişkilerden elde ettiği değere ilişkin kayıtlardır. Olumsuz dış olaylar (tehlikeli/tehdit eden olaylar), olumsuz ilişkisel olaylar (ilişki çatışmaları, ayrılıklar, terk edilme vb.) ve bilişsel/duygusal stresörler bağlanma sistemini harekete geçirmektedir. Yani bu olaylar deneyimlendiğinde, bireyler yakınlık ve destek arayışı için bağlanma figürlerine yönelme ihtiyacı hissederler (Simpson ve Rholes, 2017).

Bartholomew ve Horowitz, Bowlby'nin bağlanma kuramını temel alarak, bireyin kendilik duygusunu ve diğerleri hakkındaki şemalarını birleştirerek yetişkinlik dönemi için dört bağlanma stili oluşturmuşlardır. Bunlar; güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanmadır (Sümer ve Güngör, 1999).

1.1.4.1. Yetişkinlikte Güvenli Bağlanma

Ebeveynleriyle sevgi dolu, sıcak ve güvenli ilişkiler geliştirmiş çocukların yetişkinliklerinde de güvenli/özerk bağlanma stiline sahip olması beklenir. Güvenli bağlanan yetişkinler sıcak, güvenli, destekleyici ve doyum sağlayacakları ilişkilerde bulunur ve kendileri de güvenli ebeveyn olabilirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Kussin, 2020, s.62-79; Main, Kaplan ve Cassidy, 1985).

Güvenli bağlanan bireyler başkaları tarafından sevilebileceklerine inanırlar ve kendileri de başkalarına değer vermekten hoşnut olurlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Clinton ve Sibcy, 2002, s.70; Erözkan, 2010, s.156-157). İlişkilerinde sorumluluk sahibi, kendilerini iyi ifade eden, ihtiyaçlarını dile getirebilen, farklı fikirleri kabul eden ve başkalarının fikirlerini yargılamayan bireylerdir. Karşılaştıkları sorunlara çözüm üretme, yeni durumlara ayak uydurma ve duygularını düzenleme ve ifade etme konusunda başarılı olurlar. Başkalarının duygularına ve ihtiyaçlarına karşı empatik yaklaşabilirler. Çocuklarından, eşlerinden, partnerlerinden uzakta kalmak onlar için korkutucu değildir. Onlar için kendiyile baş başa kalmak ve bağımsız olmak keyif vericidir (Kussin, 2020, s.62-79).

Evli çiftler arasında güvenli bağlanma olduğunda, çiftler derin bir güven duygusu içinde olurlar, birbirlerine karşı dürüsttürler ve birbirlerini desteklerler. Olumsuz durumlar olsa bile çiftler bunların olumlu yanlarını görme, sorunlarını daha pozitif bir bağlamda çözme konusunda daha başarılıdır (Clinton ve Sibcy, 2002, 276-277; Sarı, 2012).

1.1.4.2. Saplantılı/Kaygılı Bağlanma

Kaygılı bağlanan bireyler, çocukluk dönemlerini anlatırken tutarsız olabilirler. Bir yandan bakım verenlerinin destekleyici olduğunu söylerken bir yandan onların bazen kızgın ve reddeden kişiler olduğunu ifade edebilirler. Çocukken olduğu gibi yetişkinlikte de kaygılı ve güvensiz hissederler. Bağımsız olmakta, bağımsızca kararlar vermekte, kendi kararlarına güvenmekte, kendi fikirlerini söylemekte zorlanırlar ve başkalarının fikirlerini almaya ihtiyaç duyarlar. Dolayısıyla düşük özgüvene sahip olduklarını söylemek mümkündür (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Clinton ve Sibcy, 2002, s. 113-114; Kussin, 2020, s.83-84).

Kaygılı bağlanan bireylerin benlik saygısı düşüktür, ancak başkalarına dair olumlu inançları vardır (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Clinton ve Sibcy, 2002, s.117-118; İlhan, 2018, s.22). Yetersiz ve kusurlu olduklarına dair bir inanca sahip oldukları için diğerlerinin onları reddedeceğine dair büyük bir korku yaşarlar ve bu sebeple bir ilişki başlatmaya çekinirler. Sosyal ilişkilerinde çekinen ve tereddüt eden tavırlar sergilerler (Clinton ve Sibcy, 2002, s.117-118; West ve Keller, 1992). Romantik ilişkide oldukları kişilerce takdir edilme, sevilme ve terk edilme konusunda endişe duyarlar. Bu sebeple

kendi değerlerini sorgulayarak, eşlerinin onlardan uzaklaşacağına dair korkulara kapılabilirler. Bu korku onların eşlerine adeta yapışmalarına yol açarak ilişkilerin kalitesini olumsuz etkileyebilir (Sümer, Sayıl ve Kazak Berument, 2016, aktaran Yılmaz, 2020).

Kaygılı bağlanan bireyler, duygusal baş etme stratejilerini kullandıkları için sorunlarına kalıcı ve etkili çözümler bulmakta zorlanabilirler. İlişkilerinde yolunda gitmeyen durumlar olduğunda değersizlik ve güvensizlik duygularını yoğun yaşarlar (Erözkan, 2010, s.156-157; Kussin, 2020, s.83-84; Simpson ve Rholes, 2017; Clinton ve Sibcy, 2002, s.278-279).

Kaygılı bağlanan yetişkinler ebeveyn olduklarında, çocuklarının değişen davranışlarını da kişisel algılayabilirler. Kızgın hissettiklerinde çocuklarına vurma veya onları ağır şekilde cezalandırma gibi yolları seçebilirler (Kussin, 2020, s.179-180). Dolayısıyla çocuklarının da kendileri gibi olumsuz ebeveynlik tutumlarından zarar görmesi mümkündür.

1.1.4.3. Yetişkinlikte Kayıtsız/Kaçınan Bağlanma

ocuklarına karşı hassas davranmayan, reddedici, uzaklaştırıcı ya da aşırı yakın davranan ebeveynlerin çocukları, yetişkinlik döneminde kaçınan bağlanma stiline sahip olabilmektedir (Clinton ve Sibcy, 2002, s.87-88). Kaçınan bağlanan bireylerin kendilik duyguları yüksektir ve kendilerinin sevilebilir ve değerli kişiler olduğunu düşünürler. Ancak diğerlerine karşı olumsuz duygular besledikleri için, yakın ilişkilerden kaçınarak hayal kırıklıklarından korunma ve bireyselliklerini koruma gereği duyarlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Erözkan, 2010, s.156-157; Kussin, 2020, s.67; Rholes ve Simpson, 2004, aktaran İlhan, 2018). Kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler, güçlü duyguları veya duygusal yakınlığı ortaya çıkarma ihtimali bulunan ilişkilerden kaçmayı tercih ederler (Erözkan, 2010, s.156-157; Kussin, 2020, s.67). Eşleri ve çocukları gibi yakın ilişkide oldukları kişilerin duygularını ve düşünçelerini dinlerken hassas davranmakta zorlanırlar (Clinton ve Sibcy, 2002, s. 74).

Kaçınan bağlanma stiline sahip olan bireyler duygusal yakınlıktan kaçınarak arkadaşlarına, eşlerine ve ailelerine zaman ayırmak yerine kendilerine, içlerine, ilgi

alanlarına, derslerine zaman ayırmayı tercih ederler. Ayrıca çocukluktan beri sadece başarılı olduklarında övgüye ve sevgiye değer olduklarını içselleştirmişlerse, ilgi ve sevgi görmek için başarılı olmaları gerektiğini düşündükleri için işkolik olabilirler. Bu sebeple romantik ilişkilerinde duygusal olarak uzak olmakla suçlanabilirler. Bir sorunla karşılaştıklarında, daha kaçınmacı, soğuk ve daha az destekleyici davranırlar. Destek ve güvenlik arayışında olduklarında yakın çevrelerinden yardım almak yerine, bağımsız görünmek için olumsuz duygularını bastırmayı seçerler (Bartholomew, 1990; Kussin, 2020, s.68-86).

Kaçıngan bağlanan yetişkinler ebeveyn olduklarında, çocuklarının başarılı olmasına, - çocuk istemese bile- çeşitli etkinliklere katılmasına büyük bir istek duyabilirler. Gereğinden fazla otoriter olmanın yanında çocuklarının kendilerine itaat etmesini ve saygı duymasını bekleyebilirler (Kussin, 2020, s.182). Dolayısıyla çocuğun özerkliğini engelleyen ve kendilik duygusuna zarar veren bu tür davranışların, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebileceği söylenebilir.

Bu bağlanma stiline sahip bireyler genellikle, yakınlık ve şefkat hissetmek için eşlerine adeta yapışan kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerle evlenirler. Kaçıngan bağlananlar, kaygılı bağlanan eşlerinin yoğun duygularını düzenleyerek onlara karşılık verirler. Ayrıca kaygılı bağlanan eşlerini yönlendirme ve idare etme konusunda istekleri bulunur. Fakat evlilikte bir süre sonra, kaygılı bağlanan tarafın ilgi arayışı ile kaçıngan bağlanan tarafın duygusal ilişkiden uzak durma isteği çatışmalı bir hal alabilir (Kussin, 2020, s.280; Kussin, 2020, s.112-117). Bu durumda evliliğin başarısızlıkla sonuçlanması mümkündür.

1.1.4.4. Yetişkinlikte Korkulu/Düzensiz Bağlanma

Literatürde korkulu bağlanan bireylerin, çocukluklarında ihmal ve istismara uğramış olabileceklerine dair düşünceler bulunmaktadır. Korkulu bağlanan bireyler hem kendilerini değersiz ve sevilmeyen olarak görürler hem de diğerlerinin güvenilmez ve tehlikeli olduğuna inanırlar (Erözkan, 2010, s.156-157; İlhan, 2018, s.22).

Düzensiz bağlanan yetişkinler ailelerinin geçmişi hakkında konuşurken geçmişi hala yaşıyormuş gibi anlatabilirler. Bazen de geçmişi hatırlamak kendilerine acı verdiği için

geçmişten bahsetmekten kaçınabilirler. Özellikle aile geçmişlerinde önemli bir travma varsa geçmişi hiç hatırlamayabilirler (Kussin, 2020, s. 88-89). Düzensiz bağlanan bireyler bazı uyaranlara karşı aşırı hassas olabilirler veya ortada hiçbir sebep yokken duygularını kontrol etmekte zorlanabilirler. Zor bir durum karşısında ne yapacaklarını bilemeyebilirler. Duygusal ve psikolojik olarak diğerlerine uzak kalmayı isteyebilirler (Clinton ve Sibcy, 2002, s.134; Kussin, 2020, s.88-89).

Düzensiz bağlanan bireyler, eşlerinin kendilerini hayal kırıklığına uğratacağından, zarar vereceğinden veya bırakıp gideceğinden korkabilirler. Bir taraftan yakınlık özlemi içinde olduklarından dolayı eşlerine adeta yapışır, diğer taraftan eşlerinin kendilerini sevmediği korkusuyla aniden geri çekilerek güven arayışı içinde içlerine dönebilirler (Clinton ve Sibcy, 2002, s.278).

Düzensiz bağlanan yetişkinler ebeveyn olduklarında ise çocukluk travmalarının tetiklenmesi mümkündür. Bu sebeple çocuklarına karşı sinirli davranabilirler ve duygularını kontrol etmede zorlanarak olumsuz duygular yaşayabilirler. Ayrıca çocuklarının yardıma ihtiyacı olduğunda onları destekleme konusunda zorluk yaşayabilirler (Kussin, 2020, s.186). Dolayısıyla çocuklarıyla güven inşa etme konusunda zorlanarak, çocuklarının güvensiz bağlanma stillerine sahip olmasına sebep olabilirler.

1.1.4.5.Kazanılmış Güvenli Bağlanma

Çocukluk döneminde güvensiz bağlanmış olan bireyler, yetişkinlik döneminde güvensiz bağlanma stilini sürdürmeyebilir. Mary Main ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş olan "kazanılmış güven" kavramı, güvenli ve destekleyici aile geçmişi olmayıp, yetişkinlikte kurduğu ilişkilerle güvenli bağlanmış bireyleri ifade eder. Bireyler yetişkinlik döneminde, yapıcı, destekleyici ve sevginin hakim olduğu ilişkiler içinde bulunarak güvenli bağlanma inşa edebilirler (Main ve diğerleri, 1985; Kussin, 2020, s.79-81). Ayrıca çocukken güvensiz bağlanma stiline sahip olan yetişkinlerin profesyonel destek alarak güvenli bağlanma inşa etmesi mümkündür (Kussin, 2020, s.62-63).

Güvensiz bağlanmanın sebep olduğu kendilik bozuklukları ve psikiyatrik bozukluklar ise terapilerde ele alınabilmektedir. Bu terapilerin odağı, yaşanan olumsuz

deneyimlerin bireyin karakterini ve işlevselliğini etkileme şeklidir. Terapinin etkinliğinin en önemli belirleyicisinin hizmet alan-terapist arasındaki terapötik işbirliği olduğu konusunda fikir birliği vardır. Terapist ile hizmet alan arasında kurulan samimi, sıcak ve destekleyici ilişki, bireyin erken çocukluk dönemindeki olumsuz deneyimlerini anlamasını, bu deneyimlerin kişiliğini, ilişkilerini ve yaşantısını nasıl etkilediğini fark etmesini sağlayarak güvenli bağlanmanın kurulmasını sağlayabilir (Kussin, 2020, s.62-63; Schore, 2019).

Terapide danışmanla danışan arasında güvenli bir ortam oluşturulduğunda, danışanın erken çocukluk dönemindeki olumsuz deneyimlerini yeniden canlandırması sağlanır. Buradaki amaç, bireyin işlevselliğine zarar veren geçmiş deneyimleri ele alarak empatik geribildirimlerle duyguların düzenlenmesini ve danışanın biyopsikososyal işlevselliğinin artırılmasını sağlamaktır. Bu esnada danışanın örtük belleğindeki erken dönem deneyimlerinin ortaya çıkması, aktarımın³ ve karşı aktarımın⁴ gerçekleşmesine yol açabilir ve deneyimlerin hatırlanması danışan için katlanılmaz olabilir. Ancak danışan ve danışman özneler arası şekilde kızgınlık, korku, umutsuzluk gibi olumsuz duyguları paylaşabilirlerse, terapötik iyileşme sağlanabilir. Duyguların düzenlenmesi süreci, bakım veren-çocuk arasındaki duygusal uyumsuzluğun düzenlenmesi işlevini görür. Danışan, acı veren ve stres yaratan duyguları tolere etmeyi ve onlardan uzaklaşmayı öğrenir ve böylece bağlanmaya dair güvenlik duygusu oluşturulabilir. Düzenlenen duyguların çeşitliliği arttıkça bireyin kendilik duygusu da gelişir (Asıcı, 2019, s.60-64; Hart ve Jacobsen, 2018; Schore, 2019). Böylece bireylerin erken çocukluk dönemlerinden getirdikleri güvensiz bağlanma stilleri değiştirilebilir ve bağlanma stillerinin ortaya çıkardığı diğer sorunlar çözülebilir.

³ Aktarım: Erken çocukluk döneminde bakım verenle kurulan ilişkide ortaya çıkan duyguların ve davranışların, başka ilişkilere de yansıtılmasıdır.

⁴ Karşı aktarım: Danışmanın hissettiği duyguları, danışana aktarması durumudur.

1.1.5. Bağlanmanın Nörobiyoloji ve Patolojisi

Güvenli bağlanmanın ve özerk olmanın özünü etkileşimli düzenleme⁵ ve özdüzenleme⁶ arasındaki denge oluşturur (Schore, 2019). Erken çocukluk döneminde bakım veren ve bebek arasındaki karşılıklı uyum olumlu duyguların aktarılmasını sağlar. İkili arasındaki uyumun bozulması sonucunda ortaya negatif duygular çıkar (Azharía, Gabrieli, Bizzego, Bornstein ve Esposito, 2020; Schore, 2019; Slade, Grienenberger, Bernbach, Levy ve Locker, 2005). Negatif duygulanımların ortadan kaldırılması için bakım verenin bebeğe ilgi göstermesi gerekir. Böylece bebek olumsuz duyguları tolere etmeyi öğrenerek duygularını düzenleme becerisi geliştirir (Schore, 2019).

Negatif duygulanımlar deneyimleyen bebeğe, bakım veren ilgi göstermediğinde ise bebek geri çekilir. İlgi göremeyen bebek, bir süre sonra tepkisiz kalarak ve kendi kendini avutarak (ellerini ağzına götürmesi gibi) çözülme⁷ yaşar. Duygulanım, zihinde ona karşılık gelen imgelemden ayrılır ve bu sayede bireye acı veren anlamlar hissedilmez. Özellikle birincil bakım verenleri tarafından ihmal ve istismara uğramış çocuklar, bu travmatik olayı içselleştirerek içsel kaçış yaşarlar ve zamanla daha hızlı bir şekilde çözülme öğrenirler (Schore, 2019; Akt., Sümer, Ünal, Selçuk, Kaya, Polat, Çekem, 2009, s. 39). Yetişkinlikte de az ya da çok stres yaratacak olaylardan kaçmak için çözülme yaşayabilirler (Schore, 2019).

Geri çekilme davranışına bağlı olarak ortaya çıkabilen patolojik çözülme; bebeklikte depresyona, bağlanmanın kronik biçimde zayıflamasına ve yetişkinlikte bunun tüm ilişkilere yayılmasına, düşük sosyal işlevselliğe, bağlanma bozukluklarına, travma sonrası stres bozukluğuna, madde kullanım bozukluklarına, yeme bozukluklarına (Schore, 2019; Sarıçam, 2019, s.136), psikosomatik bozukluklara ve psikotik bozukluklara yol açabilir (Crawford, Shaver, Cohen, Pilkonis, Gillath ve Kasen, 2006).

⁵ Etkileşimli Düzenleme (öznelerarasılık): Başkalarıyla kurulan etkileşimlerde duyguları esnek olarak düzenleyebilme.

⁶ Özdüzenleme: İçsel duyguların düzenlenmesi.

⁷ Çözülme: Bireyin içinde bulunduğu olumsuz durumdan kurtulamadığı ve başarılı bir şekilde sorunu çözemediği durumlarda içsel olarak kaçmasıdır.

Bu sebeple bakım veren-çocuk arasındaki ilişkinin, çocuğun gelişimini desteklemesi gerekir.

Bakım veren, çocuğun duygularına cevap vermeye ne kadar elverişli ise çocuğun duygulanımlarını düzenleme becerisi (çeşitli duyguları deneyimleme ve toleransın artması) o kadar artar. Çocuğun duygu çeşitliliğinin artması, kendiliğe dair duygularının çeşitlenmesini sağlar. Çocuk ve bakım veren arasındaki olumlu duygusal ilişki, beyin gelişimini de destekleyerek içsel dengeyi sağlar ve çocuğun yaşamı boyunca tüm ilişkilerini olumlu anlamda etkiler (Schore, 2019).

Bakım verenle kurulan ilişkiler bağlamında erken çocukluk deneyimleri, korku ve kaygı ile ilişkiliyse duygulanımları düzenlemek daha zor olur ve kişilik özellikleri de (negatiflik, çaresizlik vb.) buna göre şekillenir. Dolayısıyla duygulanım düzensizliği bozuklukları ve kişilik bozuklukları ortaya çıkabilir (Schore, 2019). Kaygılı bağlanan bireylerin, anksiyete bozuklukları ve depresif bozukluklardan, kaçınan bağlananların çeşitli kişilik bozukluklarından ve düzensiz bağlanan bireylerin dissosiyatif bozukluklardan muzdarip olabilecekleri düşünülmektedir (Crawford ve diğerleri, 2006; Kesebir ve diğerleri, 2011, s.332-335).

Bahsedilen sorunların ortadan kaldırılması veya etkilerinin azaltılması için sağ beyinde yer alan bilinçdışı duygusal tepkilerin düzenlenmesi gerekir (Schore, 2019; Saraçlı, Atasoy ve Karahmet, 2012, s.426). Bu bağlamda duyguların düzenlenmesi çalışmaları, bilişsel davranışçı terapilerde, psikodinamik terapilerde, deneyimsel ve etkileşimsel tüm psikoterapilerde yapılabilir.

Nöropsikiyatri, bağlanma kuramı, travma ve psikoterapi alanlarında uzmanlaşan Allan Schore'un Düzenleme Kuramı'na göre; erken çocukluk döneminde gelişen sağ beyin, bağlanma örüntüleri, kendilik gelişimi, duygusal süreçlerin düzenlenmesi ve psikopatolojinin oluşumu üzerinde etkilidir. Sağ beyin, dil gelişiminden önce bakım veren-çocuk arasındaki duygusal ilişkileri bilinçdışına kaydeder (Bowlby, 2012; Schore, 2019; Winnicott, 1960). Freud'a göre de erken çocukluk döneminde gelişen ve sağ beyin tarafından yönetilen bilinçdışı sistem; bireylerin duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını yönlendiren güçlerin temel kaynağıdır. Yani bağlanma ilişkilerinin, kendiliğin ve duyguları düzenleme süreçlerinin gelişmeye başladığı erken çocukluk

dönemi için sağ beyin önemi yadsınamaz (Hart ve Jacobsen, 2018, s. 423; Schore, 2019). Çocukluk döneminden sonra da bilinçdışı sağ beyin aracılığıyla, yaşanan olayları değerlendirerek var olan şemalarımıza göre davrandığımız için sağ beyin tüm yaşamımız üzerinde etkisinin olduğunu söyleyebiliriz (Türkçapar, 2020; Schore, 2019).

Schore (2019) terapi sürecinde, danışman-danışan arasında bağlanma ilişkisine benzer bir ilişki kurularak, olumsuz erken çocukluk dönemi deneyimlerinin canlandırılması yoluyla duyguların düzenlenmesini destekler. Terapide, duyguların ifade edilmesi sırasında sözsüz iletişimden faydalanmanın da terapinin etkililiğini artıracaklarını belirtir. Zira Bowlby (2012) bakım veren-bebek arasındaki sözsüz iletişimin bağlanma davranışlarını oluşturduğunu ve bağlanmayı etkilediğini ileri sürer (s.327-330). Ayrıca birçok terapinin, sözel olmayan düzeylerde daha etkili olduğu söylenmektedir (Hart ve Jacobsen, 2018; Seikkula, Karvonen, Kykyri, Kaartinen ve Penttonen, 2015). Bu şekilde, bireylerin erken çocukluk dönemlerinden getirdikleri güvensiz bağlanma stilleri ve bunun ortaya çıkardığı sorunlar çözülebilir. Ancak bireylerin çocukluk ve yetişkinlik dönemlerini etkileyen tek süreç bağlanma süreci değildir. Bağlanma sürecinin devamı niteliğinde olan ve bireyin yaşantısına tesir eden bir diğer süreç ayrılma-bireyleşmedir.

1.2. AYRILMA-BİREYLEŞME

Ayrılma ve bireyleşme, esasen birbirinden ayrı olarak gelişen ama bazen birleşen ruh içi süreçlerdir. Mahler'e (2020) göre ayrılma; bakım verenden farklılaşma, uzaklaşma ve ondan koparak sınır oluşturmadır. Özakkaş (2013)'a göre ayrılma, çocuğun kendisine ait olanla bakım verene ait olanı ayırt ederek simbiyotik füzyondan⁸ çıkmasıdır. Mahler (2020)'e göre bireyleşme, yaşam boyu devam eden ruhsal özerkleşme, algılama ve gerçekliği irdeleme yeteneği; Özakkaş (2013)'a göre bakım verenden ayrıldıktan sonra çocuğun kendi kişisel özelliklerini ortaya koymasındır. Stern'e göre bebeğin kendi imgesini bakım vereninkinden ayırmayı başarması, ayrılma-bireyleşmenin başladığını göstermektedir (Özakkaş, 2013).

⁸ Simbiyotik füzyon: Bakım veren ile çocuğun bir bütün gibi olduğu durum.

Ayrılma, Mahler'e göre 4. ayda başlayıp 18 aya kadar devam ederken; Kernberg'e göre 36. aya kadar uzayabilir. Mahler'e göre bireyleşme 36. ayda, Kernberg'e göre ise 3-5 yaş civarında kazanılır (Özakkaş, 2013). Erikson da çocukların 3 yaşına kadar bağımsızlık arayışı içinde olduğu bir aşamadan (bağımsızlığa karşı utanç ve şüphe) geçtiklerine vurgu yapar (Cüceloğlu, 2006, s.337). Ayrılma-bireyleşme ve bağımsız olma süreçleri için verilen süreler, çocuğun gelişim özelliklerine ve bakım verenle ilişkisine göre değişebilir. Ayrıca çocuklar, ayrılma ve bireyleşme konusunda ilerleme ve gerileme yaşayabilir. Burada önemli olan, çocuğun biyopsikososyal gelişimi doğrultusunda ayrılma-bireyleşmeyi başarabilmesidir. Aksi halde çocuğun, yetişkinlik yaşamını da etkileyebilecek sorunlar ortaya çıkabilir.

Erikson'un "bağımsızlığa karşı utanç ve şüphe" aşamasında, çocuğun bağımsızlık duygusu gelişemediğinde utanç duygusunun ağır basacağını ifade etmesi de bu düşünceyi destekler niteliktedir. Yani bağımsızlaşma süreci, çocuğun kişiliğini belirleyerek yetişkinlik yaşamını etkileme potansiyeli taşır. Bu sebeple Erikson; fiziksel ve psikolojik ayrılmanın, bireyin ailesinin dışındaki kişilerle yakın ilişkiler kurabilmesi için önemli bir gelişimsel görev olduğunu söyler (Cüceloğlu, 2006, s.337).

Ergenlerin ebeveynlerinden ayrılma süreçlerini inceleyen Blos (1967) da ergenlerin ebeveynlerinden ayrılmalarının yetişkin bir birey olarak var olabilmeleri için gerekli olduğunu vurgular (Haws ve Mallinckrodt, 1998, s. 294). Mahler ve arkadaşlarının yaptığı araştırmaların sonuçları da çocuğun, birincil bakım vereninden ayrılma-bireyleşme süreçlerinin, bireyin psikososyal işlevselliği üzerinde etkileri olduğunu göstermektedir (Mahler ve diğerleri, 2020).

1.2.1. Ayrılma-Bireyleşme Kuramı

Mahler, Pine ve Bergman'ın yaptığı araştırmadan (2020) çıkan sonuçlar, ayrılma-bireyleşme sürecinin dönemleri ve özellikleri hakkında bilgiler sunmaktadır. Mahler ve arkadaşları yaptıkları araştırmayla gözlemlenebilir anne-çocuk davranışlarından hareketle, çocukların ruhsal ve psikolojik süreçleri hakkında çıkarımlarda bulunmuşlardır. Bu doğrultuda bebeklerin yaşamını çeşitli evrelere ayırmışlardır.

Ayrılma-bireyleşme sürecinin öncüllerini, normal otistik evre ve normal ortak yaşamsal evre olarak iki evrede açıklamışlardır. Bu evrelerden sonra, ayrılma-bireyleşmenin alt evrelerine geçilmektedir. Mahler ve arkadaşları (2020), ayrılma-bireyleşme sürecini; farklılaşma ve beden imgesinin gelişimi, alıştırma, yeniden yakınlaşma, bireyliğin pekişmesi ve coşkusal nesne sürekliliğinin başlangıcı şeklinde dört aşamaya ayırmıştır.

Ayrılma-bireyleşme süreçlerine dair tüm aşamaların ne zaman ortaya çıkacağı ve ne kadar süreceği bireysel, çevresel, ilişkisel özelliklere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Ayrıca aşamalar arasında net sınırlar çizilememekte ve aşamalar birbirinin içine geçebilmektedir. Mahler (2020)'in araştırmasında, bir çocuğun ayrılma-bireyleşme sürecinin haftalar, aylar içinde hatta aynı gün içinde bile değiştiği görülmüştür.

1.2.1.1. Normal Otistik Evre

Ayrılma-bireyleşme sürecinin öncüllerinden ilki, bebek dünyaya geldikten sonraki ilk haftaları kapsayan "normal otistik evre"dir. Bu evredeki bebek, anne rahmindeki halini korumaya çalışarak aşırı uyarılmadan kaçınır ve rahim dışındaki ortama alışmaya çalışarak fizyolojik tepkiler verir (Mahler ve diğerleri, 2020; Vahip, 1993). Bu evredeki bebek kendisine bakım veren kişinin farkında değildir. Normal otistik evre; Mahler'e göre 0-2 ay, Kernberg'e göre 0-1 ayla sınırlıdır. Stern ise normal otistik evre için belirli bir zaman sınırlaması olmadığını, bebeğin bakım vereni fark etmesiyle nesnenin belirmeye başladığını ve bebeğin otistik evreden çıktığını ileri sürer (Mahler ve diğerleri, 2020, s. 67-75; Özakkaş, 2013).

1.2.1.2. Normal Ortak Yaşamsal Evre

Mahler'e göre ikinci aydan itibaren "normal ortak yaşamsal evre"ye geçen bebek, ona bakım veren birinin olduğunu belli belirsiz fark eder, fakat kendisini ve bakım vereni bir bütün olarak varsayar. Yani bebek ile bakım verenin kaynaşmış olduğu bir durum söz konusudur. Spitz bu durumu "nesne öncesi aşama" olarak ifade eder. Mahler'in normal ortak yaşamsal evre olarak tanımladığı aşamada, bebeğin iç ve dış nesnelere ayırt etme gücündeki yetersizliğe vurgu yapılır. Bu aşamadaki bebek, bakım verene psikolojik yatırım yapsa bile, hala onu ayrı bir nesne olarak görememektedir (Mahler ve

diğerleri, 2020, s. 72-78; Özbaran, 2004; Yüksel, 2006). Bu düşüncelerin aksine Gergely (2000), birçok araştırmacının bu düşüncüyü reddettiğini ve bebeklerin doğumdan sonra fiziksel ve sosyal olarak başkalarıyla etkileşim içinde olduklarını ifade eder. Yani literatürde bu konu ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır.

1.2.1.3. Farklılaşma ve Beden İmgesinin Gelişimi

Genellikle bebekler 4-5. aylar civarında bakım verenden farklılaşmaya ve kendilik geliştirmeye başlar. Bu dönemde bebek, uyarılara (özellikle bakım verene) tepki göstermeye başlar. 6. ve 7. aylarda bakım verenin saçlarına, yüzüne, burnuna, kıyafetlerine dokunarak bakım vereni inceleme davranışları gösterir. Bu incelemelerin sonunda 7. ve 8. aylarda bakım verene ait olan nesnelere farkında olarak bakım vereni arama davranışları sergiler (Mahler ve diğerleri, 2020, s. 79-92; Mahler, McDevitt, 1989, aktaran Yüksel, 2006). Yani bebek, bakım verenin kendisinden farklı bir nesne olduğunu fark etmeye başlar. Bu dönemdeki bebekler nesnelere iyi-kötü şeklinde ayırarak "bölme" yapmaya başlasalar da kendilik ve nesne hala iç içe durumdadır (Mahler ve diğerleri, 2020, s.79-92; Özakkaş, 2013).

8. ay civarında yardımla ayakta durmaya başlayan çocuklar, bakım verenden uzaklaşmaya başlar. Böylece çocukta ayrılma kaygısı ortaya çıkar ve bakım verenden farklı olanlara yönelik yabancı tepkileri ve yabancı kaygısı gösterir (Mahler ve diğerleri, 2020, s.79-92; Yavuzer, 1998, s.77). Bakım verene temel güven ilişkisini kurabilmiş olan çocuklar, yabancılara karşı merak ve şaşkınlık duygularıyla yaklaşırken, temel güvenin oluşmadığı bebeklerde yabancıya karşı normalden uzun süren ve ani tepkiler görülebilir (Mahler ve diğerleri, 2020, s.79-92). Çocuğun yabancı tepkileri vermesi Bowlby'nin 2 ve 3. bağlanma evreleriyle de örtüşmektedir.

Farklılaşma süreci; bebeğin doğuştan getirdiği özellikleriyle, bakım veren-bebek ilişkisiyle ve bakım verenin tutumlarıyla şekillenir. Çocuğun erken yürümeye başlaması, bakım verenin çocuğu özerk olmaya zorlaması sebebiyle ya da bakım verene aşırı kaynaşmaya bir tepki olarak çocuk farklılaşmaya daha erken de başlayabilir. Böyle bir durumda, çocuk nesne yitimi kaygısına ve strese karşı daha hassas ve savunmasız olabilir (Mahler ve diğerleri, 2020).

1.2.1.4. Alıştırma Dönemi

Bakım verenle kurulan güvenli ve sıcak ilişkinin, dış dünyaya taşınması için, çocuğun alıştırmaya aşamasından geçmesi gerekir (Özakkaş, 2013). Alıştırma dönemi, ilk alıştırmaya dönemi ve asıl alıştırmaya dönemi şeklinde ikiye ayrılır.

1.2.1.4.1. İlk Alıştırma Dönemi

Yaklaşık olarak 10. aydan sonra, çocuk emeklemeye, adım atmaya ve dik durmaya başladığında anneden fiziksel olarak uzaklaşmaya başlar (Cüceloğlu, 2006, s. 343). Bu dönemde çocuğun merakı ve keşfetme isteği içgüdüsel olarak ortaya çıkar ve çocuk keşfettikçe haz alır. Çocuğun hareket kabiliyeti geliştikçe bakım verenden uzakta daha fazla zaman geçirmeye başlayarak kendi etkinliklerine gömülebilir. Bakım verene olan ilgi, daha önce bakım veren tarafından sağlanmış olan battaniye, oyuncak, biberon gibi nesnelere kayabilir. Bu nesnelere geçiş nesnesi halini alabilir (Mahler ve diğerleri, 2020, s. 93-99; Mahler, McDevitt, 1989, aktaran Yüksel, 2006). Yine de çocuğun asıl ilgisi bakım verenin üzerindedir.

Keşif esnasında çocuk belirli aralıklarla bakım verene dönerek fiziksel ve duygusal yakınlık arar. Mahler'e göre bu geri dönüşlerin sebebi "ayrılık kaygısı"dır (Mahler ve diğerleri, 2020). Masterson'a göre ise çocuk güvende hissetmek için bakım verenin onayını almaya ihtiyaç duyar ve bu yüzden geri dönüşler yaşar. Ayrılık kaygısı, genellikle 1 yaşına doğru en yüksek seviyededir ve 3 yaşın sonuna kadar yoğun olarak yaşanabilir. Çocuğun bakım verenden ayrılmaya karşı duyduğu kaygı, çocuğun bakım verenden çok fazla uzaklaşmasını engeller (Özakkaş, 2013).

1.2.1.4.2. Asıl Alıştırma Dönemi

Asıl alıştırmaya dönemi (18. aya kadar sürer) çocuğun yürümeye başlamasıyla başlar. Yürüme davranışı bireyleşmenin en büyük adımıdır. Bu dönemdeki çocuklar, hem "ben" işlevlerini geliştirmek hem de nesneyi kaybetme korkularını bastırmak için coşkulu bir şekilde çevreyi keşfe çıkarlar. Böylece kimlik oluşturmaya yönelik ilk adımlarını da atarlar (Mahler ve diğerleri, 2020, s. 99- 105).

Nesne ilişkileri bağlamında, 5-18 aylık dönemde nesne ve kendilik birbirinden ayrılır ve hem kendilik hem de nesne için iyi-kötü bölmeleri devam eder. Bu dönemdeki çocuklar her ne kadar kimlik oluşturma çabasında olsalar da bakım verenin uzakta olduğu zamanlarda tepki göstermeye devam ederler. Bu tepki “kararma” olarak adlandırılır. Kararma sonucunda; kendilerini bir yabancı sakinleştirmeye çalıştığında ağlama ve şaşkınlık tepkileri gösterebilirler, bakım veren geri döndüğünde ise tekrar coşkulu hallerine geri dönerler (Özakkaş, 2013). Bu durum Ainsworth’un yabancı durum deneyindeki duruma benzerdir.

1.2.1.5.Yeniden Yakınlaşma Dönemi

15 ay civarında dış dünyayı tanıyarak gittikçe özerkleşen çocuk, bakım verenin dışındaki kişilerin ve nesnelerin farkına vararak toplumsal etkileşimde bulunmaktan zevk almaya başlar. Bu dönemde ikincil sevgi nesnesi (genellikle baba), birincil bakım verenin (genellikle anne) uzantısı gibidir, birincil bakım veren ise çocuğun dış dünya deneyimlerini paylaşmak istediği kişi haline gelir. Bu dönemin özellikleri 17-18 ay civarında doruğa ulaşır ve 24. ayda sonlanması beklenir. Fakat 18-20. aylar arasında çocuk “yeniden yakınlaşma krizi” yaşamaktadır ve öfke krizleri, memnun edilemezlik, doyumsuzluk, hızlı ruh hali değişimleri, yabancı kaygısı gibi ayrılma tepkileri ortaya çıkmaktadır (Mahler ve diğerleri, 2020, s.105-140; Yüksel, 2006). Yeniden yakınlaşma krizinde, çocuk hem sevgi nesnesiyle yeniden birleşme isteği duymakta hem de onun tarafından yutulma korkusu yaşamaktadır. Ayrıca bakım verenden ayrı olduğunu fark eden ve her şeyi kendisinin yapabileceğine dair inancı sarsılmaya başlayan çocuk, bakım veren ile kendi isteklerinin her zaman aynı olmadığını da fark etmektedir (Mahler ve diğerleri, 2020, s.105-140; Mahler, McDevitt, 1989, aktaran Yüksel, 2006).

Asıl alıştırmaya dönemindeki kimlik geliştirme ve farklılaşmadaki artışın aksine bu dönemde, bakım veren ortamda bulunmadığı zamanlarda ayrılma kaygısında artış ortaya çıkabilmektedir. Ayrılma kaygısı, nesne yitimi ve nesnenin sevgisinin yitimi korkusundan kaynaklanmakta ve çocuğun bakım verene yakınlık duyma isteğiyle sonuçlanmaktadır (Mahler, McDevitt, 1989, aktaran Yüksel, 2006). Çocuğun bakım verenle yakınlaşmak için gösterdiği davranışların niteliği ve ölçüsü ve bakım verenin çocuk için ulaşılabilir olması, bireyleşme sürecinin normalliği hakkında bilgi vermektedir. Bu bağlamda bireyleşmenin geliştiğini gösteren bazı unsurlar

bulunmaktadır. Bunlar; nesnelere isimlendirilebilmesi ve isteklerin ifade edilebilmesi için dil gelişimi, hem sevgi nesnelere hem de kurallar ve isteklerle ilgili içselleştirmenin yapılması ve dileklerin simgesel oyunlarla ifade edilebilmesidir. Bu dönemde ebeveynlerin isteklerinin içselleştirilmesi de “üstben” gelişimini sağlar (Mahler ve diğerleri, 2020, s.105-140).

Nesne ilişkileri açısından, 18-36 aylık dönemde iyi-kötü şeklindeki “bölmelerin” sona ererek, iyi-kötü tasarımların birleşmesi ve nesne sürekliliğinin sağlanması gerekir. Mahler ve arkadaşlarının araştırması da çocukların bakım verenin yokluğuyla başa çıkmak ve farklılaşmak için simgesel oyunlar yaratarak anne-babayla özdeşleşme⁹ ve nesne temsillerini içselleştirme çabasında olduklarını ortaya koymuştur (Mahler ve diğerleri, 2020, s.105-140; Mahler, McDevitt, 1989, aktaran Yüksel, 2006). Bu sırada bakım verenin de çocuğun olumsuz duygularını düzenlemesini ve sakinleşmesini sağlayarak egonun¹⁰ büyümesini ve gelişmesini desteklemesi bireyleşme için gereklidir (Özakkaş, 2013).

1.2.1.5.1. Toplumsal Cinsiyet Kimliğinin Başlangıcı

Yeniden yakınlaşma döneminde, 16-17. aylarda ya da daha erken başlamak üzere ve çoğunlukla 20-21. aylar civarında kız ve erkek çocuklar cinsiyet farklılıkları da keşfetmeye başlar (Mahler ve diğerleri, 2020, s.105-140). Bu keşif “ben” algısını şekillendirmede ve cinsiyete bağlı bir kendilik oluşturmada rol oynar (Mahler ve diğerleri, 2020, s. 266). Bu dönemde çocuğun travmalar yaşamaması, bireyliğin gelişimine ve nesne sürekliliğine ket vurabilir (Mahler, 2020, s. 141-152; Özakkaş, 2013).

Freud’un psikanaliz kurama göre; kız çocuklar cinsel farklılıkları keşfettikten sonra, penislerinin olmaması nedeniyle “anne”yi suçlama ve ondan dolayı hayal kırıklığı

⁹ Özdeşim: İçte atılan nesne tasarımının ve kendilik tasarımının kaynaşık birleşmesidir.

¹⁰ Ego: Bireyin hafızasından, algılamasından, bilişinden ve bilincinden sorumludur. Bireyin yaşadığı sorunları çözmesinde, savunma mekanizmaları geliştirmesinde, idleri kontrol etmesinde ve kendiliğini oluşturmada önemli görevler üstlenir (Özakkaş, 2013).

yaşama, anneden talepte bulunma gibi tepkiler verebilmekte, bir yandan da anneye bağlı kalma eğiliminde olmaktadır. Bu sebeple kız çocuklarda çift değerlilik¹¹ söz konusu olabilmektedir (Mahler ve diğerleri, 2020, s.105-140). Bu krizi aşmak için ise gerileme, özdeşleşme gibi savunma mekanizmaları kullanılabilir (Mahler ve diğerleri, 2020, s.186). “Anne” ile çocuk ilişkisi içselleştirilerek, bu ilişki diğer ilişkilere de aktarılmaktadır (Chorodow, 1978, s.78-79). Bakım verenle özdeşim kurma ise cinsiyetlere göre değişerek, toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesini belirlemektedir. Örneğin, bakım verenin kadın olduğu durumlarda –çoğunlukla öyledir- kız çocuklar, doğdukları andan beri anneleriyle özdeşim kurma halinde oldukları için onların, erkek çocuklara göre daha kolay ve hızlı şekilde toplumsal cinsiyet rollerini öğrendiklerine dair bir düşünce söz konusudur (Chorodow, 1978, s.173-190).

Yine psikanaliz kuramına göre; erkek çocuklarda “anne” tarafından yutulma korkusu ve hadım edilme korkusu görülmektedir. Bu sebeplerle erkek çocuklar, “anne” ile özdeşleşmekten kaçınırlar. Freud’a göre, erkek çocuğun cinsel gelişimine saygı gösterildiğinde ve özerkliği desteklendiğinde bu süreç az çatışmayla çözülebilir ve çocuk hadım edilme korkusunu babasıyla veya bir ağabeyle özdeşleşerek aşabilir. Bu özdeşleşme süreçlerinden sonra çocuğun bir birey olabilmesi için yeterince farklılaşması gerekir. Aksi halde bu süreç, çift değerlilik ve edilgenlik ile sonuçlanabilir (Mahler, 2020; Chorodow, 1978, s.173-190).

Bu düşüncelerden hareketle Mahler (2020), yaptığı gözlemler sonucunda kız çocukların erkek çocuklara göre daha depresif ruh halinde olmasını, cinsiyet farklılıklarına verilen tepkilerin çift değerliliğe yol açmasına bağlamıştır (s.257-258). Nancy Chorodow (1978)’un bu süreç hakkındaki görüşü ise şöyledir: Kadınlara toplum tarafından atfedilen roller gereği, kız çocukları bakım vermekle, “annelik”le, yaşamın hemen her alanında duygusal yönü ağır basan kişiler olarak evin sorumluluğunu üstlenmekle “var olmayı” öğrenirler. Erkek çocuklar için ise durum tam tersidir. Erkek çocuklar, toplumun erkeklere atfettiği roller gereği, para kazanması gereken, otorite sahibi olan, evin dışındaki işleri yöneten lider pozisyonunda yaşamlarını sürdürürler.

¹¹ Çift Değerlilik: Bir nesneye karşı zıt duyguların aynı anda hissedilmesi.

Erken çocukluk döneminde kurulan özdeşimlerden sonra yeterince farklılaşmamış bireyler ve toplumun büyük kesimi bu döngüyü devam ettirir (s.173-190).

1.2.1.6. Bireyliğin Pekişmesi ve Coşkusal Nesne Sürekliliğinin Başlangıcı

36 ayın sonuna kadar süren bu aşamada, bireyliğe ve nesne sürekliliğine ulaşılması, kendiliğin ruhsal temsillerinin oluşması sonucunda, kendilik gelişiminin büyük oranda yapılanması ve üst ben öncüllerinin oluşmaya başlaması gerekir. Ayrıca sevgi nesnesinin iyi ve kötü özelliklerinin birleştiği bütünsel bir nesne temsiline ulaşılması gerekir (Mahler ve diğerleri, 2020, s. 141-152). Nesne sürekliliğinin başarılması, hayal kırıklığına sebep olan durumlarda bile bakım verene dair olumlu zihinsel temsili sürdürmeyi sağlar. Çocuğun bunu başarabilecek kadar egoya sahip olması ise 3 yılı bulur. Mahler'e göre, çocuğun egosu bakım verenin egosunu izler, yavaşça gelişir ve büyür. Ayrılma-bireyleşme sonucunda ise egolar ayrılır. Çocuğun kendilik tasarımı, bakım verenin gözünde kendisi hakkındaki tasarımın ve bakım verenin davranışlarının içselleştirilmesiyle olur (Goldstein, 2001, s.110; Mahler, 2020, s. 320; Özakkaş, 2013).

Çocuğun bireyliği geliştikçe, sevgi nesnesi dışındaki kişilerle vakit geçirmekten zevk almaya ve birincil bakım verenin (sevgi nesnesi) yokluğuna tolerans göstermeye başlar. Çocuk ayrılmanın üstesinden gelerek, sevgi nesnesi tarafından yutulma korkusu olmaksızın yakınlık kurabilir. Bu dönemde ikincil bağlanma figürleri (genellikle baba) temel bir aktör olarak rol almaya başlar. Fakat bu aşamada, çocuğun sevgi nesnesine dair çift değerliliğinden dolayı sıklıkla gerilemeler yaşanabilmektedir. Dolayısıyla sevgi nesnesinin olumlu imgesinin korunması ve kesin bir nesne sürekliliğinin sağlanması mümkün olmayabilir. Bakım veren çocuk için ulaşılabilir olduysa, çocuğun bakım verene yakınlık konusundaki ısrarının azalması ve ayrılma kaygısının 3. yılın ikinci yarısı civarında sonlanması beklenir. Böylece çocuk nesne sürekliliği kazanır, kendilik oluşumu sağlanır ve artık bölme savunma mekanizmasının kullanılması gerekmez (Mahler, 2020, s. 141-152; McDevitt, 1979; Özakkaş, 2013). Ayrılma-bireyleşme süreçleri boyunca belli bir oranda nesne sürekliliğinin ve kendilik sürekliliğinin sağlanması için, bakım verenin olumlu özelliklerine benzeyen özelliklere sahip bakım veren temsiline ulaşılması gerekir (McDevitt, 1979). Nesne sürekliliği kazanan çocuk, ayrı ve bireysel bir varlık olduğunu kavramış olur (Mahler ve diğerleri, 2020, s. 266).

Nesne ilişkileri teorisyenleri, erken çocukluk döneminden sonra ergenlik döneminde bireyleşmenin devam ettiğini ve bunun çocuğun bağlanma stilleri temelinde geliştiğini ileri sürerler (Tuttle, 1995).

1.2.2. Ergenlik Döneminde Ayrılma-Bireyleşme

Ergenlik dönemi fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimlerin ve değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Ayrılma-bireyleşme süreci de hem psikolojik hem de sosyal yönü olan bir gelişim basamağıdır. Blos (1967), ergenlik dönemindeki ayrılma-bireyleşmeyi ikinci ayrılma bireyleşme olarak ifade eder.

Blos'a göre ergenlik dönemindeki ayrılma-bireyleşme, ergenin sabit bir kendilik temsili ve nesne temsili oluşturarak, çocuklukta içselleştirdiği bakım veren figürlerini dışarı atması, aile ilişkileri dışında ilişkiler geliştirmesi, ebeveynlerinden ayrışması ve özerk bir birey olarak var olması sürecidir (Blos, 1967; Lapsley ve Stey, 2010; Taşkın, Yüksel ve Özmen, 2009). Erikson ebeveynlerden fiziksel ve psikolojik ayrılmayı, ergenin yeni sosyal ilişkiler kurmasını sağlayan gelişimsel bir görev olarak ifade eder (Rogers ve Petrie, 2001). Ayrılma-bireyleşme aşaması, çocukluk döneminde olduğu gibi ergenlik döneminde de psikolojik ve sosyal gelişimi sağlar.

Erken ergenlik dönemindeki birey, çocukluk döneminde idealleştirdiği ebeveyn imgelerini idealleştirmeye devam eder. İlerleyen dönemlerde ebeveynler kötü nesnelere dönüşmekte ve ergenin hayal kırıklığına uğramasına sebep olmaktadır. Artık ebeveynler her şeyi bilen ve yapabilen kişiler olarak görülmekten çıkarak, ergenin isteklerine karşı çıkan, onu anlamayan kişiler haline gelir (Tamar, 2005, aktaran Uçar, 2018). Bu dönemde ergen, arkadaşlarına yönelerek başka nesnelere karşı olumlu imgeleri sürdürmeye devam eder. Arkadaşlarıyla kurduğu yeni ilişkiler, ergenlerin kendilik gelişimini destekler. Bu dönem "alıştırma dönemi" olarak tanımlanmaktadır (Blos, 1967; Tyson ve Tyson, 1990, aktaran Akhun, 2012, s.25-26).

"İkinci yeniden yakınlaşma evresinde" ise ergen -çocukluk döneminde olduğu gibi- bağımsızlık-bağımlılık, sevgi-nefret gibi karşıt durumları bir arada yaşar. Blos (1967), bu durumun ergenin çeşitli sosyal ortamlara (arkadaş grupları, çeteler...) yönelerek kendisini rahatlatmasına olanak sağladığını ifade eder. Bu sosyal ortamlar, ergenin aile

üyelerinden başka kişilerle yeni özdeşimler kurmasına, yeni etkileşimler kurarak sosyalleşmesine izin verir (Blos, 1967; Tyson ve Tyson, 1990, aktaran Akhun, 2012, s.25-26). Fakat her ergenin başarılı şekilde bireyselleşebileceğini ve sosyalleşeceğini söylemek doğru olmaz. Zira bireysel ve çevresel özellikler her birey için değişkenlik gösterir.

Aslan ve Güven (2010)'in araştırması, erken çocukluk döneminde bakım verene aşırı bağlanmanın; Göral (2002)'in araştırması ise bakım verenlerin olumsuz ebeveynlik tutumlarının (aşırı koruyucu, aşırı disiplinli vb.) ayrılma-bireyleşmede azalmaya sebep olduğunu ortaya koymuştur. Ayrılma bireyleşme süreci sağlıklı olmadığında ise ergenin hem kendisine hem de çevresine yabancılaşması, çeşitli davranış bozuklukları göstermesi, psikolojik ve sosyal sorunlar yaşaması mümkündür (Daniels, 1990; Kimmel ve Weiner, 1985, aktaran Uçar, 2018). Ayrıca Blos (1967), çocukluk döneminde ayrılma-bireyleşme sonucu ortaya çıkan patolojilerin, ergenlik döneminde tekrar görülebileceğini söyler.

Ergenlik döneminde ayrılma bireyleşmenin başarılı şekilde geçirilmesi sonucunda, ergenin ebeveynlerini idealleştirmek yerine onları "yeterince iyi" olarak görmesi ve kendine özgü kendilik geliştirmesi beklenir. Böylece ebeveynleriyle ve başka kişilerle iyi ilişkiler kurabilmesi, sabit bir kimlik duygusu geliştirmesi ve bağımsız bir birey olması mümkün hale gelir (Blos, 1967; Gnoulati ve Heine, 2001; Tyson ve Tyson, 1990, aktaran Akhun, 2012, s.25-26). Ergenlik döneminde ayrılma bireyleşmeyi başarıyla tamamlayabilmiş bir ergen, ergenlik döneminin görevlerini tamamlayarak yetişkinlik dönemindeki yeni görevlere hazır hale gelir.

1.2.3. Yetişkinlik Döneminde Ayrılma-Bireyleşme

Literatürde yetişkinlik dönemindeki ayrılma-bireyleşme süreçleri ile ilgili çeşitli görüşler vardır. Bu görüşler genellikle çocukluk dönemindeki ayrılma-bireyleşme süreçlerinin yetişkinlik yaşamına da aktarıldığı yönündedir. Örneğin Masterson, ilk alıştırma döneminde onaylanma ihtiyacını karşılayamamış bireylerin, yetişkinlikte de onay arayışına devam edeceğini ileri sürer (Özakkaş, 2013). Alıştırma dönemindeki çocuk, bakım vereni tarafından çevreyi keşfetmesi için destekleniyorsa yetişkinlikte de keşfetmekten, yeteneklerini sergilemekten, maceraya atılmaktan korkmayan bir birey

olabileceği düşünülür. Bakım verenin engellemelerine maruz kalmış çocukların ise dış dünyadan çekinen, utanan, yeteneklerini sergilemekten geri duran bir yetişkin olacağı düşünülür. Ayrıca bu bireyler, duygularını yoğun olarak yaşayabilecekleri etkinliklere (seçkisiz cinsel ilişkiler yaşamak, adrenalin sporlarına bağımlı olmak gibi) yönelebilirler (Özakkaş, 2013). Bowlby'nin Bağlanma Kuramı'na göre de ebeveyn olan yetişkinlerin, kendi çocuklarından ayrılmaya verdikleri tepkiler, onların kendi ebeveynleriyle kurdukları bağlanma ilişkisine göre şekillenir (Finsaas, 2019). Dolayısıyla olumsuz erken çocukluk dönemi sebebiyle gelişen özelliklerin, yetişkinlikte de bireylerin işlevselliğini ve özerkliğini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Colarusso (2000), erken çocukluk döneminde bakım verenle kurulan ilişkinin yetişkinlik yaşamını etkilediği düşüncesine katılır, fakat yetişkinlerin ayrılma-bireyleşme süreçlerinin onların gelişen fiziksel, duygusal ve sosyal durumları boyutunda ele alınması gerektiğini ifade eder. Sternschein (1973) de kendilik ve nesne temsillerinin yetişkinlik dönemindeki önemli yaşam olayları sırasında değişim gösterebildiğini ileri sürer.

Colarusso; 1990 yılında genç yetişkinliği (20-40 yaş) kapsayan üçüncü ayrılma-bireyleşmeyi, 1997 yılında orta yetişkinliği (40-60 yaş) kapsayan dördüncü ayrılma-bireyleşmeyi ve 2000 yılında geç yetişkinliği (60 yaş ve sonrası) kapsayan beşinci ayrılma-bireyleşmeyi tanımlamıştır (Colarusso, 1990, 1998, 2000). Üçüncü bireyleşme, bireyin bakım verenlerinin dışındaki kişilerle duygusal ilişkiler kurduğu, eğitim ve/veya iş yaşantısını deneyimlediği, kendiliğın ve nesnelere sürekli olarak detaylandırıldığı ve nesnelere farklılaştığı bir süreçtir. Bu dönemdeki bireyler, genç yetişkinliğin normatif yalnızlığını evlenme veya çocuk sahibi olma yoluyla yeni nesne ilişkileri kurarak gidermek isteyebilir. Üçüncü bireyleşmenin merkezinde ebeveynlik yer alır. Ebeveynlik, çocuksu temaların ve ilişkilerin yeniden yaratılmasını sağlayarak üçüncü bireyleşmeyi kolaylaştırıcı bir rol oynar. Ebeveynlik baskın ve aktif bir rol oynamaya imkan sağlayarak kendi bakım veren-çocuk ilişkisindeki pasifliği tamir etme olanağı sunar (Colarusso, 1990). Ayrıca bu dönemde önemli unsurlar haline gelen eğitim ve iş yaşamı, bireylerin çocuklukta nesnelere fiziksel ve psikolojik olarak ayrılmasını sağlar (Colarusso, 2000).

Colarusso'ya göre 40-60 yaşlarında bireyler dördüncü bireyleşme aşamasına geçerler. Bu dönemde bireyler fiziksel yaşlanma sürecini kabul etme, çocuklarının evlenerek yeni ilişkiler kurmasını sağlama ve ailedeki değişimi kabul etme, büyükanne-büyükbaba olma, yaşlanan ebeveynlere bakma ve ölen ebeveynlerin yasıyla baş etme, emeklilik, kendi hobilerine vakit ayırma, yeni sosyal ilişkiler kurma gibi görevleri yerine getirirler (Colarusso, 1998). Dolayısıyla orta yetişkinlikteki bireylerin, çocuklarından, işlerinden ve eski rutin yaşantılarından ayrılarak, yeni yaşamlarına adapte olmaları gerekmektedir.

Beşinci bireyleşme dönemi ise bireylerin geç yetişkinlik dönemini kapsar. Bu dönemde bireyler, çeşitli hastalıklarla ve yaşlanmanın getirdiği fiziksel değişikliklerle karşı karşıya kalırlar. Bu sebeple başkalarının bakım desteğine ihtiyaç duyarak eski bağımsızlıklarını kaybedebilirler. Ayrıca kendilerinin öleceği düşüncesiyle ve sevdiklerinin ölümüyle yüzleşirler. Sevdiklerinin ölümü dolayısıyla, daha uzun süre yalnız kalmaya başlarlar. Bu sebeple çocuklarıyla, torunlarıyla, eşleriyle veya başka yakınlarıyla beraber olma arzusu, onlardan duygusal destek alma isteği ve anılarından bahsederek geçmiş yaşantıyla bağlantı kurma istekleri artar. Geçmişten kalan nesnelere (bu nesnelere geçiş nesnesi halini alır) saklama isteği görülebilir. Bu durum onların çocukluk nesnelere kurdukları bağlarını ve geçmişle olan bağlarını sürdürmelerini sağlar. Ayrıca torunlarla kurulan bağlar da yaşlı bireylerin, ölümle ve yaşlılıkla başa çıkmasını sağlar. Yaşlı bireyler tarafından torunların arzu edilen niteliklerle tanımlanması ise bireylerin kendi benliğindeki kusurlarını reddetmelerine hizmet eder. Ayrıca kendi bakım verenlerinden isteyip de bulamadığı sevgiyi, büyükanne/büyükbaba olduğunda bulabilirler. Yani torunlar büyükanne/büyükbabalar için yakıt ikmalini alır (Colarusso, 2000). Özetle geç yetişkinlik dönemindeki bu değişimlerin, çocukluk dönemindeki ayrılma-bireyleşme sürecinin telafisini yapma fırsatı yarattığı söylenebilir.

Yetişkinlik dönemindeki ayrılma-bireyleşme süreçlerine dair Bowen'ın görüşlerine göre ise her yetişkinin çocukluk deneyimleri onun farklılaşma ve bireyleşme düzeyini etkiler. Yetersiz farklılaşan bireylerin düşünceleri, yargıları ve inançları tek bir gerçekliğe sahiptir. Bu sebeple kendileriyle aynı gerçekliklere sahip kişilerle "füzyon" oluşturarak gerçekliklerini korurlar. Kendileriyle aynı gerçeklikleri paylaşmayan kişilerle ise "kopma" yaşayarak kendi gerçekliklerini korurlar. Ancak kopma ve füzyon, duygusal olgunlaşmayı sağlamamakta ve bireylerin duygusal işlevselliklerine ve dolayısıyla aile işlevselliklerine zarar vermektedir (Bowen, 1978; Titelman, 1998).

Farklı farklılaşma düzeylerine sahip iki kişi evlendikten sonra ise yeni bir duygusal birlik ve “bizlik” duygusu içinde yaşarlar. Her bir eş, kök ailesiyle kurduğu ilişkide kullandığı mekanizmaları kullanarak iletişim kurar (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988). Füzyon veya yakınlık miktarı ve duygusal uzaklık ise evliliğe uyum sağlamak amacıyla otomatik olarak bireyler tarafından oluşturulur. Ancak kurulan duygusal uzaklık ve yakınlık, aile için işlevsel olmayabilir. Bireylerden beklenen ise yüksek oranda farklılaşmış olmalarıdır.

Bowen’a göre; yüksek oranda farklılaşmış bireyler, yaşamı esnek ve gerçekçi olarak algılayan; yüksek oranda farklılaşmamış bireyler yaşamı esnek olmayan, sabit ve duygusal olarak algılayan. Yüksek oranda farklılaşmış bireyler için gerçeklik sübjektiftir ve kişiler arasındaki gerçeklik uyarlanabilir yapıdadır. Dolayısıyla ikili ilişkilerde her iki tarafın da uyum yaratmada aynı ölçüde yer aldığı ortak gerçekleri paylaşabilirler (Bowen, 1978; Titelman, 1998). Bu durum bireylerin işlevselliklerini ve aile işlevselliklerini sağlayarak, gelişimsel görevlerin başarılmasına katkıda bulunur.

1.2.4. Ayrılma-Bireyleşmenin Patolojisi

Günümüzde psikologlar ve psikiyatristler tarafından, yaşamın özellikle ilk 14-15 ayında ayrılma-bireyleşme süreçlerinin olumsuz geçirilmesinin kişilik bozuklukları, sınır durum patoloji ve psikoza yatkınlığa sebep olabileceği düşünülmektedir. Ayrılma-bireyleşme süreci ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek patolojik durumların belirleyicileri; çocuğun doğuştan getirdiği özellikleri, bakım veren-çocuk etkileşimi ve ikisi arasındaki iletişimin özellikleri, bakım verenin kişiliği, ebeveynlik rollerini sergileme biçimi, bakım verenin çocuğa ilişkin bilinçli-bilinçsiz düşünceleri ve çocuğun büyüme-gelişme döneminde yaşadığı deneyimler, travmalar vb. dir (Mahler ve diğerleri, 2020, s.241-243). Bunlara ek olarak, Özakkaş (2013) ve Pine, (1979), sağlıklı iletişimin sadece bakım verenle sınırlı kalmasının da şizofreni, psikotik depresyon, çocukluk simbiyotik psikoza gibi sorunların ortaya çıkmasına yol açabileceğini söyler.

Freud; otistik evredeki bebeğin, kendisine bakım veren kişinin farkında olmaması ve sadece kendisinin gerçek olduğuna dair bir yanılsama durumunda olmasını “birincil narsizm” olarak ifade eder. Nesnelere fark etmeye başlayan bebek, dış dünya ile ilişkilerini arttırdığında ikincil narsisizm’e geçer ve ben-nesne ayrımı yapabilir. Her ne

kadar libido, nesnelere yönlendirilse de bireyde bir miktar narsisizm kalır (Özakkaş, 2013). Bireyin geçmiş deneyimlerinin, “şimdi”yi etkileme potansiyeli ise narsist davranışların yetişkinliğe taşınmasına sebep olabilir.

Stern'e göre; bebek normal otistik evreye takılıp kalırsa ve simbiyotik füzyondan çıkamazsa, ilerleyen yıllarda psikoz görülebilir. Psikotik sorunlar yaşayan bireylerin evlilik yaşamlarında da eşleriyle aşırı yakınlık kurarak “kaynaşma” ihtimalleri yüksektir (Özakkaş, 2013). Dolayısıyla olumsuz erken yaşam deneyimlerinin yetişkinliğe taşınmasının bireyin bağımsızlığını ve bireyliğini olumsuz etkilemesinin yanında evlilik doyumunu da azaltacağı söylenebilir.

Mahler de Stern'e paralel olarak; bebeğin kendisini diğerlerinden ayırt edemediği ve farklılaşamadığı durumlarda gerçeklik algısı ve ayrı bir kendilik duygusu yaratmanın mümkün olamayacağını ve bu durumun psikozlarla sonuçlanabileceğini ileri sürmüştür (Goldstein, 2001, s.110).

Masterson'a göre; bakım veren libidinal enerjisini çocuktan çekerse, çocuk bakım verene ulaşamadığı için kişilik bozuklukları ortaya çıkabilir. Bu durum farklılaşma evresinde olursa şizoid kendilik bozukluğu, uygulama evresinde olursa narsistik kişilik bozukluğu, yeniden yaklaşma evresinde olursa borderline kişilik bozukluğu görülebilir (Özakkaş, 2013).

Yeniden yaklaşma döneminde; bakım veren çocuğun bireyselleşmesini desteklemediğinde, çocukla bakım veren arasındaki duygusal iletişim aniden geri çekildiğinde, çocuğun sabit bir sevgi nesnesini içselleştirmesi mümkün olamayabilir. Bunlar aşırı savunma tepkilerine, saldırganlığa, kendini yatıştırma konusunda yetersizliğe, zayıf farklılaşmaya, dille iletişim kurmak yerine davranışsal tepkiler göstermeye, sabit bir kendilik duygusunu içselleştirmede eksikliklere ve nesne sabitliğinde başarısızlığa sebep olur. Her şeye gücünün yetmediğini anlayan çocuğun da şiddetli narsistik yaralanmalar yaşaması mümkündür. Ayrıca iki uçta gidip gelme sonucunda borderline sorunu ortaya çıkabilir (Goldstein, 2001, s.111-112; Özakkaş, 2013). Yeniden yaklaşma krizinin başarıyla geçirilememesi, nesne dünyasının iyi-kötü olarak bölünmesine ve çift değerliliğe yol açarak yetişkinlikte narsistik özellikler gösteren nevrotik sorunlara sebep olabilir (Goldstein, 2001, s.111-112; Mahler, 2020,

s.272; Özakkaş, 2013). Yeniden yakınlaşma krizinin yaşandığı dönemde; hastalıklar, kardeşlerin doğumu, anne-babanın yokluğu gibi dıştan gelen olaylar, çocuğun daha çok tepki vermesine ve büyük ölçüde çift değerliliğe yol açabilir (Mahler ve diğerleri, 2020, s.250).

Freud'a göre de 6 yaşına gelinceye dek çocuğun egosu zorluklar karşısında direnmeye yetecek kadar gelişmediği için, nevrotik sorunlar erken çocukluk döneminden kaynaklanmaktadır. Kişiliğin gelişmesinin ve kişilik bozukluklarının en önemli yapısı egodur. Literatürde bebeğin bakım verenden ilk ayrılışı travmatik olduğu için, ayrılmanın egonun aldığı ilk hasar olduğu görüşü hakimdir (Bowlby, 2012, s.47-48). Bu bağlamda çocuğun bakım verenden ayrılmasının, egonun ve kişiliğin gelişmesine zarar vereceği düşünülmektedir. Fakat burada kişiliğin gelişimini destekleyen önemli bir unsur çocuğun iyi bakım almış olmasıdır. İyi bakım almış çocuğun beyin bölümleri daha hızlı gelişir, gelişmiş beyin ise çocuğun içselleştirme yapmasını destekleyerek egosunu geliştirir. Çocuğun egosunun gelişmesi ise bakım verenden ayrılma ile baş etme becerilerini artırır. Böylece olumlu kişilik gelişimi mümkün hale gelir (Özakkaş, 2013). İyi bakım almamış, ego ve kişilik gelişimini sağlıklı şekilde tamamlayamamış çocukların ise yaşam olaylarıyla baş etme becerileri yetersiz kalabilir ve kaygı ortaya çıkabilir.

1.3. KAYGI

İnsan yaşamında duygusal durumlar ve duygusal tepkiler her zaman vardır. Kaygı ve korku, insanın doğasında olan ve olası tehlikelere karşı hayatta kalmayı sağlayan normal bir durumdur (Clark ve Beck, 2021). Bireyin güvendiği ve destek aldığı kişilerden uzaklaşması ve destek alamaması, bir durum karşısında olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalma ihtimalinin olması, inançlarla davranışların çelişmesi ve belirsizlik gibi durumlarda kaygının yaşanması muhtemeldir (Cüceloğlu, 2006, s.276-278). Kaygıyı ve korkuyu sorun haline getiren ise normal yaşam olaylarına gerçekçi olmayan tepkiler verilmesidir (Clark ve Beck, 2021). Kaygı, otonom sinir sisteminin uyarılması ve aktive edilmesiyle endişe, sinirlilik, gerilim duygularının bireysel olarak hissedilmesi ile ilgili iken (Speilberger, 1983, s.4); korku, olası bir tehlikeyi işaret eden belli bir duruma veya nesneye verilen otomatik yanıttır. Genellikle kaygının altında yatan bir korku bulunmaktadır (Clark ve Beck, 2021).

Freud'a göre kaygı; deneyimsel, psikolojik ve davranışsal bileşenleri içeren insanın hoş olmayan bir koşula veya duygusal duruma karşı hissettiği "bir şey"dir (Spielberger, 1983). Clark ve Beck (2021)'e göre kaygı, gelecekte bireyin iyilik haline zarar verme tehlikesi olan durumlar söz konusu olduğunda bireyin verdiği tepkidir. Literatürde kaygının çeşitleri ile ilgili olarak akut kaygı, kronik kaygı, durumluk ve sürekli kaygı olarak ayrımlara gidilmektedir. Kerr (1988) akut kaygıyı, gerçek bir tehdide karşı ortaya çıkan ve belirli bir süreyle sınırlı olan kaygı; kronik kaygıyı ise gerçektışı ve bireyin zihninde yaratılmış tehditlere karşı ortaya çıkan ve uzun süre devam eden, bireyin yeteneklerini ve işlevselliğini zora sokan bir durum olarak tanımlamıştır (s.47).

Durumluk ve sürekli kaygı kavramları ise ilk olarak 1960'lı yıllarda Cattell tarafından ortaya atılmıştır ve Spielberger tarafından geliştirilmiştir (Spielberger, 1983). Durumluk kaygı, bireyin stresli bir durum karşısında hissettiği rahatsız edici durumdur. Durumluk kaygının yoğunluğu, zamana ve mekana göre değişkenlik göstermektedir. Durumluk kaygı durumunda terleme, titreme, kızarma, gerginlik yaşanabilmektedir. Durumsal kaygı tepkilerinin yoğunluğunun artmasıyla birlikte, belli durumları tehlikeli/tehdit edici olarak algılama eğilimi, bireysel farklılıklar (psikolojik durum, geçmiş yaşantılar vb.) sebebiyle değişkenlik göstermektedir (Spielberger, 1983).

Sürekli kaygı ise bireyin devamlı olarak kendisini stresli olarak algılaması durumudur. Sürekli kaygı yaşayan bireylerin, durumsal kaygıyı daha yoğun yaşama, başkalarına göre daha karamsar ve incinebilir olma olasılıkları yüksektir (Öner, 1998). Ayrıca yüksek sürekli kaygısı olan bireyler daha sık kişilerarası ilişkilerde sorun yaşayabilmekte ve düşük benlik saygısına sahip olabilmektedirler (Spielberger, 1983, s.5-6).

Genel itibarıyla kaygı; fiziksel, duygusal, bilişsel ve davranışsal belirtilerle ortaya çıkarak bireyin işlevselliğine zarar vermektedir. Kaygının fiziksel belirtileri; kalbin hızlı çarpması, nefes darlığı, baş dönmesi, boğulma hissi, terleme, ürperme, ishal, bulantı, vücutta uyuşma, güçsüzlük, kas gerginliği olarak sayılabilir (Clark ve Beck, 2021; Şahin, 2019). Bilişsel belirtiler; kontrolü kaybetme korkusu, ölüm/yaralanma korkusu, başkaları tarafından olumsuz değerlendirilme korkusu, dikkat eksikliği, tehlikeye karşı aşırı dikkat, zayıf hafıza, karar vermede zorluk, korkutucu düşünceler, anılar vb.dir. Davranışsal belirtiler olarak, tehdit içeren durumlardan kaçınma, güvenlik arayışı,

gerginlik, konuşma zorluğu, donup kalma, normale göre daha hızlı ve derin nefes alma sayılabilir (Clark ve Beck, 2021; Geçtan, 1998; Şahin, 2019, s.125). Duygusal belirtiler; normal yaşam olayları karşısında bile sinirli, gergin, korkmuş, heyecanlı, alıngan, tetikte, sabırsız, hayal kırıklığına uğraşmış hissetme olarak sayılabilir (Clark ve Beck, 2021; Şahin, 2019, s.126). Dolayısıyla kaygının olumsuz sonuçlarının bireyin fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal iyilik haline zarar verdiği söylenebilir.

1.3.1. Kaygı İle İlişkili Bozukluklar

Kaygının olması gerekenden fazla şekilde yaşanması durumunda, kaygı doğal bir tepki olmaktan çıkar ve bu durumda kaygı ile ilişkili bozukluklardan söz etmek gerekir. DSM-5 (2013)'te kaygı (anksiyete) bozuklukları; ayrılma kaygısı bozukluğu, yaygın kaygı bozukluğu, panik bozukluğu, özgül fobi, sosyal kaygı bozukluğu (sosyal fobi), agorafobi, travma sonrası stres bozukluğu olarak sıralanmaktadır. Panik bozukluk, bireyin bir tehlikeyle karşılaşacağına dair düşüncelerinin ve bu tehlikeden kaçma isteğinin yoğun ve tekrarlayan panik ataklar şeklinde yaşanmasıdır. Özgül fobi, "belli nesnelere ve durumlara yönelik aşırı korku" (Nevid, Rathus ve Greene, 2020, s. 167) hissedilmesi durumudur. Sosyal kaygı bozukluğu, bireyin sosyal etkileşimlere girmekten korkmasıdır. Altta yatan nedenler arasında bireylerin kendilerini reddedilmiş, aşağılanmış olarak görmesi gibi durumlar vardır. Agorafobi ise kamusal alanlarda bulunmaktan duyulan korkudur. Agorafobi, bireyin yakınındaki kişilerden çeşitli sebeplerle ayrılması sonucu ortaya çıkabilmektedir (Nevid, Rathus ve Greene, 2020, s. 167). Travma sonrası stres bozukluğu, savaş, afet, kaza, şiddet gibi travmaya yol açan durumlara maruz kalan bireyin, yoğun duygusal tepkiler vermesi, psikolojik ve sosyal işlevselliğinin bozulmasıdır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013; Şuer, 2005).

Bundan sonraki bölümde araştırmanın konusu ile ilişkili olarak ayrılma kaygısı ve yaygın kaygı bozukluğundan bahsedilmiştir.

1.3.1.1. Ayrılma Kaygısı

Geçtan (1994), kaygının kökenini çocukluk deneyimlerinden aldığını ileri sürer. Ayrılma kaygısı da erken çocukluk dönemindeki bağlanma ilişkileri ile bağlantılıdır. DSM-5 (2013)'te ayrılma kaygısı bozukluğu, bireyin bağlanma figürlerinden ayrılması

nedeniyle aşırı miktarda korku veya kaygı duyması olarak tanımlanır. Ayrılma kaygısı, yaşamın her döneminde ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca DSM-5'te çocuklar ve ergenlerde en az dört hafta, yetişkinlerde en az 6 ay süreyle devam ettiği belirtilmiştir.

Ayrılma kaygısı bozukluğu yaşayan bireyler, bağlanma figürünün bulunduğu ortamdan fiziksel olarak uzaklaşma konusunda endişe duyabilirler. Bağlanma figüründen uzakta kalmamak için okula veya işe gitmek istemediklerini söyleyebilirler. Baş ağrısı, karın ağrısı gibi fiziksel sorunlar yaşayabilirler. Yalnız kalmaktan korkma, ayrı kalmayla ilgili kâbuslar görme, uykuya dalmada zorluk yaşama gibi durumlar ortaya çıkabilir. Ayrıca bağlanma figürünün başına kötü bir olay (ölüm, hastalık, kaybolma vb.) gelmesinden endişe duyulabilirler (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013, s.113-115). Dolayısıyla ayrılma kaygısının bireyin fiziksel, psikolojik ve sosyal işlevselliğinde azalmaya sebep olacağı söylenebilir.

1.3.1.1.1. Çocukluk Döneminde Ayrılma Kaygısı

Freud, doğumla birlikte annesinden ayrılan bebeğin ilk kaygıyı yaşadığını ifade eder (Rank, 2014; Geçtan, 1998). Ayrılma kaygısı/korkusu, tüm korku tepkilerinin en ilkel cevaplarından biridir. Çocukluk döneminde bakım verenden ayrılmaya yönelik verilen tepkiler (ağlama, huzursuzluk gibi) normal kabul edilmektedir (Manicavasagar ve Silove, 2020, s.29-37). Zira çocuğun yaşadığı korku ve kaygı, onun çeşitli savunma mekanizmalarıyla kendisini çevreden ayırt etmesini sağlayarak, zihninde kalıcı ilişki temsilleri oluşturmasını sağlar ve benlik gelişimini etkiler (Chodorow, 1978, s.44).

Ainsworth 1967'de yaptığı araştırmada doğal olarak ortaya çıkan ayrılma kaygısına dair gözlemlerde bulunmuştur. Ainsworth araştırmasında 7-8 aydan sonra çoğu çocuğun emeklemeyle birlikte bakım verenden uzaklaşarak nesnelere ve insanları keşfetmeye yönelik ilk adımlarını attığını, ancak daha sonra bakım verene geri döndüğünü görmüştür. Bu durum çocukların, bakım vereni güvenli bir üs olarak kullandığı ve çevreyi keşfe çıkıp tekrar güvenli üse geri dönerek yakıt ikmali yaptığı şeklinde yorumlanmıştır (Özakkaş, 2013). Çocukların yaptığı geri dönüşler ise bir ayrılma tepkisidir ve ayrılmaya karşı duyulan kaygının yansımasıdır. Ayrılmaya verilen tepkiler ise bağlanma stillerine göre çocuktan çocuğa değişiklik gösterir.

Bowlby'e göre; 6 aydan büyük çocuklar bakım verenden ayrıldıklarında önce bakım vereni protesto ederek yeniden yakınlaşmak isterler. Güvenli bağlanmış çocuklar bakım verenle yakınlaştıklarında kolaylıkla sakinleşebilirler ve oyunlarına devam edebilirler. Ancak bakım veren geri dönmezse, umutsuzluk duyguları ortaya çıkabilir (Manicavasagar ve Silove, 2020, s.29-37; Özakkaş, 2013). Bakım veren ve çocuğun uzak kaldığı sırada, çocuk nesneyi kaybetme korkusunu yoğun olarak yaşarsa, bakım verenden uzaklaşma davranışları sonlanabilir (Bowlby, 2012, s.266-267; Yavuzer, 1998, s.36). Güvensiz bağlanan çocuklar ise ayrılma kaygısından dolayı bakım verene yapışabilirler veya yeniden yakınlaşma isteği duyduktan ve bir süre sonra umutsuzluk yaşadktan sonra, en sonunda ilgisiz (bakım verenin yokluğunu önemsemiyor gibi) davranabilirler (Özakkaş, 2013). Ayrılma tepkilerini yoğun olarak yaşayan çocuklar, yoğun ve kalıcı stres deneyimledikleri için işlevsiz davranışlar sergileyebilirler.

Geçtan (1994) ise çocukluk döneminde bakım verenlerin reddedici, cezalandırıcı, tutarsız tutumlarının ve olumsuz sosyalleşme deneyimlerinin çocuğun başa çıkamayacağı kadar kaygı yaşamasına yol açtığını ifade eder. Çocuğun stresli yaşam olaylarına maruz kalması da ayrılma kaygısını ortaya çıkarabilir (Özer, 2018, s.131).

Çocukluk ve ergenlik döneminde ayrılma kaygısı; baş ağrısı, karın ağrısı, kusma, bulantı, kabus görme, uykusuzluk, öfke krizleri, düşük akademik başarı, bağlanma figürünü sürekli arama veya mesaj atma gibi belirtilerle kendini gösterir (Manicavasagar ve Silove, 2020, s.29-64).

Ülkemizde yapılan araştırmalar, çocukluk döneminde ayrılma kaygısı yaşama oranının yüksek olduğunu göstermiştir. İkiz, Otlı ve Vural (2016)'ın yaptığı araştırmaya göre okul öncesi dönemdeki çocuklarda en yaygın görülen üç davranış bozukluğundan biri ayrılma kaygısı bozukluğudur. Göker, Güney, Dinç, Hekim ve Üneri (2015)'nin yaptığı araştırmaya göre de çocuk kliniklerine yapılan başvuruların sebepleri arasında ayrılma kaygısı bozukluğu üçüncü sıradadır. Bu bağlamda ülkemizdeki çocukların, ayrılma kaygısının yarattığı olumsuz durumlardan etkilendiği ve iyilik hallerinin zarar gördüğü söylenebilir.

Çocukluklarında yüksek ayrılma kaygısı yaşayan bireylerin ise yetişkinlikte, panik bozukluk ve agorafobiden muzdarip olma ihtimallerinin daha yüksek olduğu ileri

sürülmektedir (Manicavasagar ve Silove, 2020, s.29-34). Dolayısıyla ayrılma kaygısının ve onun getirdiği sorunların sadece çocukluk dönemiyle sınırlı kalmayıp yetişkinliğe kadar uzayabileceği söylenebilir.

1.3.1.1.2. Yetişkin Ayrılma Kaygısı

Ayrılma kaygısının yetişkinlerde de görülebileceği Manicavasagar ve Silove tarafından 1997 yılında ileri sürmüştür. Geçmişten beri ayrılma kaygısı bozukluğu çocukluk dönemiyle ilişkilendirilmiş olsa da birçok yetişkinin şiddetli ayrılma kaygısı yaşayarak tedavi merkezlerine başvuruda buldukları bilinmektedir. Yapılan araştırmalar, yabancı toplumların %7 ila %23'ünün, kliniklere başvuran bireylerin ise %42'sinin yetişkin ayrılma kaygısı yaşadığını göstermektedir (Finsaas, 2019). Ayrıca yetişkin ayrılma kaygısına, diğer anksiyete bozuklukları, duygudurum bozuklukları ve ruhsal hastalıklar eşlik edebilmektedir (İlhan, 2018, s.13-15).

Ayrılma kaygısının ana belirtisi korku olmasına rağmen yaşa, olgunluk seviyesine, cinsiyete göre belirtiler değişkenlik gösterir (Manicavasagar ve Silove, 2020, s.29-34). Yetişkinlik döneminde yaşanan ayrılma kaygısı, bilişsel, davranışsal ve psikolojik bazı göstergelerle anlaşılabilir. Ayrılma kaygısı yaşayan yetişkinlerde; bağlanma figürüyle iletişimde kalmak isteme, bağlanma figüründen uzakta kaldığında uzun süre telefonla konuşma/mesajlaşma, evden ayrılma konusunda isteksizlik duyma, diğer aile üyelerinin varlığını hissetmek için gece kapıyı açık bırakarak uyuma gibi davranışsal belirtiler görülebilir. Mide rahatsızlığı veya bulantı, baş ağrısı, terleme, rutin aktivitelerini değiştirmeye tahammül edememe (özellikle bağlanma figürüyle ilişkili aktivitelerde), panik atak ya da panik benzeri belirtiler, ayrılma/kaybetme temalı gece kabusları gibi psikolojik belirtiler görülebilir. Bağlanma figüründen ayrı kalmaya veya bağlanma figürünün başına kötü bir şey geleceğine dair endişe duyma, bunu uzun uzun düşünme, gündelik işler sebebiyle bağlanma figüründen fiziksel anlamda uzak kalacağı için (iş gezisi veya trafik nedeniyle evden uzakta kalma gibi durumlar) aşırı endişelenme veya bağlanma figürüyle arasındaki bağların artması sebebiyle endişelenme gibi bilişsel belirtiler de görülebilir (Manicavasagar ve Silove, 2020, s. 65-69). Bu belirtiler stresli yaşam olayları (boşanma, ölüm, taşınma vb.) sırasında artış gösterebilir (İlhan, 2018, s.10; Manicavasagar, Silove ve Curtis, 1997). Dolayısıyla bireylerin daha yoğun duygusal stres altında kalmasına yol açabilir.

Yapılan araştırmalara göre, ayrılma kaygısı yaşayan yetişkinler, psikososyal işlevselliklerinde azalma olduğunu ve diğer anksiyete ve duygudurum bozukluklarını da yaşadıklarını ifade etmektedirler. Diğer anksiyete bozuklukları olan bireylere göre daha fazla negatif duygular yaşamakta, belli bir amaca odaklanmakta zorluk yaşamakta ve düşük özgüvene sahip olabilmektedirler. Ayrıca ayrılma kaygısı olan ebeveynlerin, çocuklarını aşırı kontrol eden veya bebeğin verdiği ipuçlarını göz ardı edebilen, dolayısıyla ihmalkar davranışlar sergileyebilen bireyler olabilecekleri düşünülmektedir (Finsaas, 2019). Tüm bu olası sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda, ayrılma kaygısının bireyin biyopsikososyal işlevselliğini bozarak yaşamın çeşitli alanlarında sorunlara yol açtığını söylemek mümkündür.

1.3.1.2. Yaygın Anksiyete/Kaygı Bozuklukları

Clark ve Beck (2021)'e göre; yaygın anksiyete bozukluğu, sürekli kaygılı olma ve yaşam olayları ile ilgili kontrol edilemeyecek kadar kaygı yaşanması durumudur. DSM-5 (2013)'e göre yaygın kaygı bozukluğu tanısının konulması için en az 6 ay süreyle bireyin bireysel ve sosyal etkinliklerinde kendisinin kontrol altına alamayacağı kadar çok kaygı görülmesi gerekmektedir. Yaygın anksiyete bozukluğunda kaygının tetikleyicisi, stresli yaşam olayları ya da bireye özgü başka durumlar olabilmektedir (Clark ve Beck, 2021). Yaygın anksiyete bozukluğunun belirli bir sebepten kaynaklandığını söylemek mümkün olmamakla birlikte günümüzde birçok birey bu sorundan muzdariptir.

Ülkemizde yaygın anksiyete bozukluğu yaşayanların oranı %5-6 civarındadır. Bu da yaklaşık olarak 5 milyon kişiye tekabül etmektedir (Türkiye Psikiyatri Derneği, t.y.). ocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları polikliniğine başvuran 5-18 yaş arasındaki çocuklarla yapılan bir araştırmaya göre (Görmez, rengl, Baljinnyam ve Aliyeva, 2017), ocukların %18,8'inde anksiyete bozukluğu bulunmaktadır. 6-14 yaşlarındaki çocuklarla gerçekleştirilen başka bir araştırmada da anksiyete bozukluğu oranının %13,9 olduğu bulunmuştur (Bilaç, Ercan, Uysal ve Aydın, 2014). Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 4 kişiden 1'inin şiddetli kaygı yaşadığı bildirilmektedir (Clark ve Beck, 2021). Yaygın anksiyete bozukluğunun toplumun %5,7'sinde görüldüğü, kadınlarda erkeklere göre 2 kat daha fazla olduğu tahmin edilmektedir (Stein ve Sareen, 2015). Bu

sayılar azımsanamayacak miktardadır. Üstelik yaygın anksiyete bozukluğu yaşamın herhangi bir döneminde görülebilmektedir.

Çocuklarda ve ergenlerde yaygın anksiyete bozukluğu görülmesinin sebepleri olarak, genetik faktörler, çevresel özellikler, kişilik özellikleri, olumsuz yaşam deneyimleri, bağlanma stilleri, ebeveyn tutumları, psikiyatrik bozukluklar sayılabilir (Asıcı, 2020, s.119; Costello, Egger ve Angold, 2004). Yaygın anksiyete bozukluğu, çocuklarda huzursuzluk, odaklanma problemleri, çabuk sinirlenme, uyku bozuklukları, çabuk yorulma (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013, s.121-122) ve mükemmelliyetçilik gibi belirtilerle kendini göstermektedir (Asıcı, 2020, s.117). Dolayısıyla çocuğun fiziksel, bilişsel, psikolojik ve sosyal gelişimini sekteye uğratabilmektedir.

Yetişkinlik döneminde yaygın anksiyete bozukluğu, huzursuzluk, çabuk yorulma, odaklanmada zorluk yaşama, öfkeyi kontrol edememe, kaslarda gerginlik, uyku problemleri gibi durumlara sebep olabilmektedir (Stein ve Sareen, 2015). Bu sorunların bireyin yaşantısını zora sokarak yaşam kalitesini azaltacağı söylenebilir. Dolayısıyla bireyin yaşam standartlarının yükselmesi için kaygının tedavi edilmesi gereklidir.

1.3.2. Kaygının Tedavisi

Kaygının, her bireyin belli durumlar karşısında verebileceği doğal bir tepki olması ve bireyin bu türdeki bir kaygının üstesinden kolaylıkla gelebilmesi sebebiyle, her kaygının tedavi edilmesi gerekmez. Kaygının tedavi edilebilmesi için öncelikle klinik bir bozukluk olarak değerlendirilmesi gerekir.

Kaygının klinik bir bozukluk olarak değerlendirilebilmesi için; kaygının aşırı yoğun ve sürekli yaşanması, ani kaygıların ve paniklerin sık yaşanması, kaygının özel bir durumdan yaşamın tamamına doğru genelleştirilmiş olması, felaketli düşüncelerin¹² olması, kaygının tetikleyicilerinden kaçınılması ve güvenliği kaybetme hissinin olup olmadığına bakılması gerekir (Clark ve Beck, 2021). Bireyin kaygı hissederek bu

¹² Felaketli düşünce: Gelecekte olması mümkün olan olumsuz ve tehdit edici korku (Clark ve Beck, 2021).

belirtilerle yaşaması, onun biyopsikososyal işlevselliğini sekteye uğratacağı için kaygının tedavi edilmesi gerekir.

Kaygı bozukluklarının tedavisinde farmakoterapi, psikoterapiler ve bu tedavilerin her ikisi birlikte kullanılabilir. Kaygı bozuklukları ilaç tedavisi, Psikodinamik Terapi, Bilişsel Davranışçı Terapi, Aile Terapisi, Farkındalık Temelli Terapiler, Gestalt terapi, Şema terapi, Duygu Odaklı Terapi gibi çeşitli tedavi yöntemleri ile tedavi edilmektedir (Asıcı, 2020, s.127; Şahin, 2019, s.130). Bu yöntemlerin her birinin kaygıyı ele alma ve danışana müdahale etme yöntemi farklıdır. Örneğin, geleneksel psikanaliz, danışanların korku ve kaygılarının içsel yönüne bakarak, danışanın içgörü kazanmasını sağlar. Çağdaş psikodinamik kuramlar doğrultusunda yapılan tedaviler, kaygının geçmişten değil şimdiki yaşantılardan kaynaklandığını vurgulayarak, bireylerin istenen davranışlar kazanmalarını destekler (Nevid, Rathus ve Greene, 2020, s. 167). Aile terapisi, bireylerin ailelerini de müdahale planına dahil ederek, bireylerin ilişkisel sorunlarını ve sosyal sistemlerini tedaviye dahil eder (Myers ve Dewall, 2016, s.671). Bilişsel davranışçı kurama göre ise kaygı bozukluklarına sebep olan ana unsur kaygılı düşüncelerdir (Erdem, Çelik, Yetkin ve Özgen, 2008). Bilişsel davranışçı terapi, kaygılı düşüncelerin, duyguların ve davranışların gözden geçirilmesine fayda sağlayarak, kaygı bozukluklarını ortadan kaldırmaya, bireyin kaygı ile baş etme becerilerini artırmaya odaklanır (Clark ve Beck, 2021; Karayağız, 2019, s.10; Yıldız, 2020, s.325). Kaygının birey üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması, fiziksel, psikolojik ve sosyal iyileşme sağlar. Bu araştırmanın, ailelerin işlevselliğini de ele aldığı göz önünde bulundurulduğunda, bireyin kaygısını kontrol altına almanın aile yaşantısını da pozitif yönde etkileme potansiyelini artırdığı söylenebilir.

1.4. AİLE

Literatürde birçok aile tanımı bulunmakla birlikte, bu tanımlar kültüre ve topluma göre farklılık göstermektedir. Genel itibarıyla aile, üyelerinin beslenme, barınma, eğitim, güvenlik, sosyalleşme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayan, kimlik duygusunun, benlik saygısının gelişmesinde önemli rol oynayan, çeşitli kurallara, sınırlara, inançlara ve rollere sahip olan bir sistem olarak tanımlanabilir.

Ailelerin işlevsel olarak varlıklarını sürdürebilmeleri için çeşitli görevleri yerine getirmeleri beklenir. Bu görevler, aile üyelerinin temel ihtiyaçlarının karşılanmasını

sağlamak ve kimlik gelişimlerini desteklemek, ailenin özerkliğini koruyacak ve aynı zamanda sosyal sistemlerle de ilişkisini sürdürmesini sağlayacak şekilde sınırların oluşturulmasını sağlamak, aile üyelerinin desteklendikleri ve sevildikleri duygusuna sahip olmalarını sağlamak ve aile yaşantısında meydana gelen değişikliklere uygun olarak aile yapısını yeniden düzenlemektir (Nazlı, 2020a). Bu görevlerin aile yaşam döngüsü içinde yerine getirilmesi, bireylerin hem aidiyet duygusu hem de kendilik duygusu gelişmesini destekleyerek bireylerin iyilik halini artırır.

1.4.1. Aile Yaşam Döngüsü

Aileler meydana geldikten sonra, hem aile üyelerini bireysel olarak ilgilendiren hem de aile sistemini bütünüyle ilgilendiren çeşitli gelişim dönemlerinden geçerler. Bu gelişim dönemleri aile yaşam döngüsü olarak ifade edilebilir. Aile yaşam döngüsünde, genç yetişkinlerin yeni sosyal ilişkiler geliştirmesi, ekonomik bağımsızlık elde etmesi, çekirdek ailelerinden fiziksel ve duygusal olarak ayrılması beklenmektedir. İki yetişkin evlendiğinde ise çift yeni bir aile sistemi oluşturur. Bundan sonra çiftin, geniş aileleriyle ve arkadaşlarıyla kurdukları ilişkileri yeniden düzenlemesi gerekmektedir. Çiftin bir çocuğu dünyaya geldiğinde, ergenlik dönemine girdiğinde ve büyüüp evi terk ettiğinde, aile sisteminin yaşam döngüsündeki değişiklikleri içerecek şekilde aile içindeki görev ve sorumlulukları, rolleri yeniden yapılandırması gerekmektedir (Nichols, 2013, s.13; Turan, 1992, s.132). Bu doğrultuda, aile yaşam döngüsü farklı aşamalarla ele alınmıştır. Carter ve McGoldrick'in 1980'de geliştirdiği aile yaşam döngüsü modelinin basamakları ve bu evrelerde başarılmaları gereken gelişimsel görevler tablo 1'de gösterilmiştir (Nazlı, 2020a, s.48-53; Nichols, 2013, s.13).

Tablo 1. Carter ve McGoldrick Aile Yaşam Döngüsü Modeli

Aile Yaşam Döngüsü Basamakları	Gelişimsel Görevler
Bekar genç yetişkinler-evden ayrılma	Benliğin kök aileden ayrılması. Sosyal ilişkiler geliştirilmesi. Ekonomik bağımsızlığın kazanılması.
Yeni evli çiftler	Aile kurallarının, değerlerinin, rollerin, sorumlulukların ve sınırların belirlenmesi. Aile sistemine ve yeni kurulan sistemlere uyum sağlanması.
Küçük çocuklu aileler	Evlilik sisteminin, bebeğe uygun şekilde düzenlenmesi. Çocuğun sağlıklı şekilde büyütülmesi. Geniş aile ilişkilerinin büyük anne-büyük babalık rollerini içerecek şekilde düzenlenmesi
Ergen çocuklu aileler	Çocuğun bağımsızlığının desteklenmesi için, aile kurallarının, değerlerinin, sınırlarının, görevlerin düzenlenmesi.

Tablo 1'in devamı

Çocukların evden ayrılması	Yeni ilişkilerin (gelin, damat, torun vb.) düzenlenmesine danak sağlamak. Yaşlı ebeveyn bakımı ile ilgilenmek.
İleriki yaştaki aileler	Yaşlılık dönemine uyum sağlama. Eşin/arkadaşların, ebeveynlerin ölümüyle baş etme. Çocuklarla ve torunlarla kurulan ilişkileri düzenleme.

Duvall ise 1972 yılında, aile yaşam döngüsünü 8 evreye ayırarak, bireylerin ailedeki rollerini ve her bir evrede başarılması gereken kritik gelişimsel görevleri tanımlamıştır. Duvall'in sınıflandırması tablo 2'de yer almaktadır (Keleş, 2019).

Tablo 2. Duvall'in Aile Yaşam Döngüsü Modeli

Aile Yaşam Döngüsü Evreleri	Bireylerin Ailedeki Roller	Ailenin Kritik Gelişim Görevleri
Çocuksuz evli çiftler (2 yıl)	Karı-koca	Doyumun ve uyumun olduğu evlilik, hamileliğe ve ebeveynliğe uyum sağlama.
30 ay ve bu dönemde bebeği olan aileler (2-5 yıl)	Karı-anne Koca-baba Çocuk	Çocuğa bakım verme ve onun gelişimine uyum sağlama.
Okul öncesi dönemde (30 ay-6 yaş) çocuğu olan aileler (3-5 yıl)	Karı-anne Koca-baba Kız çocuk-kız kardeş Erkek çocuk-erkek kardeş	Okul öncesi dönemdeki çocuğun ihtiyaçlarına ve isteklerine uyum sağlama.
Okula giden çocukları olan aileler (7 yıl)	Karı-anne Koca-baba Kız çocuk-kız kardeş Erkek çocuk-erkek kardeş	Okul çağında olan çocuğu eğitsel bakımdan desteklemek. Okul çağında çocuğu olan diğer ailelerle uyum sağlama.
Ergenlik çağında çocuğu olan aileler (7 yıl)	Karı-anne Koca-baba Kız çocuk-kız kardeş Erkek çocuk-erkek kardeş	Ergen çocuğun bağımsızlığını kazanmasını ve sorumluluk üstlenmesini desteklemek.
Ailenin ilk çocuğunun evden ayrıldığı ve son çocuğun evden ayrıldığı dönem (8 yıl)	Karı-anne-büyükanne Koca-baba-büyükbaba Kız çocuk-kız kardeş-hala Erkek çocuk-erkek kardeş-amca	Genç yetişkinlik dönemindekileri, iş, okul, askerlik, evlilik için özgür bırakmak.
Orta yaşlı anne-baba. Boşalmış evden emekliliğe	Karı-anne-büyükanne Koca-baba-büyükbaba	Evlilik yaşantısını yeniden düzenlemek. Kendinden yaşlı ve genç kuşaklarla iletişimini sürdürmek.
Aile üyelerinin emekliliklerinden sonraki dönem	Dul erkek/kadın Karı-anne-büyükanne Koca-baba-büyükbaba	Kayıpların ardından yalnız yaşamayla baş etmek, emekliliğe uyum sağlamak.

Her ailenin aile yaşam döngüsündeki her evreden sırasıyla geçeceğini söylemek, toplumdaki her aileyi aynı kalıba sokmak anlamına geleceği için doğru olmaz. Burada önemli olan farklı yaşam olayları sırasında ailenin kendi yapısını, aile üyelerinin iyiliğini göz önünde bulundurarak gerekli şekilde düzenleyebilmesidir. Aksi halde aile içinde sorunların yaşanması kaçınılmazdır.

1.4.2.Aile İşlevselliği

Ailelerin çeşitli yaşam olayları sırasında biyolojik, psikolojik ve sosyal açılardan iyilik hallerini sürdürüp sürdürememeleri ailelerin işlevselliğini etkiler. Aile yaşam döngüsü doğrultusunda ailelerin gelişim evrelerindeki görevlerini başarılı şekilde geçmeleri, onların sağlıklı/işlevsel aileler olduğunu gösterir.

1.4.2.1. Sağlıklı/işlevsel Aileler

Sağlıklı aileler, gelişimsel görevlerini yerine getiren, aile içinde sağlıklı iletişim kurabilen, psikolojik ve sosyal anlamda sağlıklı üyelerden oluşur. Aile yaşam döngüsündeki değişikliklere kolaylıkla uyum sağlayabilen işlevsel aileler, stresli yaşam olaylarıyla kolaylıkla baş edebilirler. Karşılaştıkları sorunları etkili ve aile üyelerini destekleyici ve güçlendirici şekilde çözebilirler. Güçlerinin ve sınırlarının farkındadırlar. Aile üyelerinin her biri karar verme süreçlerine aktif olarak katılır. Her aile üyesi, ailenin kurallarının, değerlerinin ve amaçlarının belirlenmesinde fikrini belirtir ve aile bunlar doğrultusunda yaşamını sürdürür. Ailedeki roller, kurallar, sorumluluklar açıkça bellidir. Aile içindeki roller, sorumluluklar, görevler her bir aile üyesinin yaşına, cinsiyetine (cinsiyetler arasında üstünlük olmadan) ve beklentilerine göre adaletli dağılır. Ailedeki kurallar ve sınırlar, gerektiğinde değiştirilmeye uygun şekilde esnektir. Aile üyeleri birbirine karşı dürüst, saygılı, destekleyici davranır; aile üyeleri birbirlerine güvenir, yeterli sevgiyi ve takdiri birbirlerinden görebilirler. Duygularını yaşama ve ifade etme, sorumluluklarını yerine getirme konusunda başarılı ve üretkendirler (Canel, 2011, s.37-94; Nazlı, 2020a, s.24-34; Turan, 1992, s. 121-131). İşlevsel aileler aile yaşam döngüsünde bahsedilen görevleri de kendi yapılarına uygun şekilde yerine getirebilirler.

Bahsedilen özellikleri sebebiyle, sağlıklı ailelerin üyelerinin olumlu kendilik duygusuna sahip olduğunu, özerk benlik geliştirebileceklerini ve ego sınırlarını geliştirme

yeteneğine sahip olduklarını söyleyebiliriz (Canel, 2011, s.37-94; Nazlı, 2020a, s.24-34). Bunlar göz önünde bulundurulduğunda da araştırmanın konusuyla ilgili olarak, işlevsel aile üyelerinin bireyleşme süreçlerini sağlıklı şekilde geçirmiş olmaları beklenebilir.

1.4.2.2. Sağlıksız/İşlevsiz Aileler

Sağlıklı ailelerin işlevleri yeterli düzeyde yerine getirilmediğinde, sağlıksız aileler ortaya çıkabilir. Sağlıksız ailelerde roller, kurallar, sınırlar ve sorumluluklar net şekilde belirlenememiştir ve aile üyeleri arasındaki duygusal paylaşımlar yetersiz veya işlevsizdir (Nazlı, 2020a, s.28-38; Turan, 1992, s.129-131).

Aile içinde esnek sınırlar oluşturulamadığında, aile üyeleri birbirine aşırı bağlı olup bağımsızlık duygusunun ve özerkliğin gelişmesini engelleyebilirler. Sınırların çok katı olması durumunda ise aile üyelerinin birbiriyle duygularını ve ihtiyaçlarını paylaşması ve birbirinden destek alması olanaksız hale gelebilir. Sağlıksız ailelerde iletişim biçimlerinin işlevsiz olması (suçlayıcı, eleştirel, yüzeysel, emir ve nasihat verici iletişim gibi) ve bu sebeple aile üyeleri arasında az iletişim kurulması da mümkündür (Nazlı, 2020a, s.28-38; Turan, 1992, s.129-131). Aile üyelerinin az iletişim kurması ise aile içi etkileşimi azaltarak, ailedeki "biz" duygusunun yok olmasına yol açabilir.

İşlevsiz ailelerde aile içi rollerin ve görevlerin çok katı veya belirsiz olması, aile görevlerinin yerine getirilmesinde aksamalara ve çatışmalara yol açabilir (Nazlı, 2020a, s.28-38). Sağlıksız ailelerdeki bireyler birbirlerine karşı olumsuz duygular (nefret, öfke vb.) hissedebilirler. Birbirlerine ilgi, sevgi ve saygı gösterme, destek olma, anlayışlı olma konusunda zorluk yaşayabilirler (Canel, 2011, s.94-95). Sağlıksız aileler, karşılaştıkları sorunları çözmekte zorlanarak kendilerini ve diğer aile üyelerini yetersiz olarak algılayabilir. Böyle bir durumda aile üyelerinin psikososyal sorunlar yaşama olasılıklarının artacağı düşünülebilir.

Yapılan araştırmalar da sağlıksız ailelerin üyelerinin ego düzeylerinin düşük olduğunu, benlik algılarının olumsuz olduğunu; aile içi şiddet, intihar, madde bağımlılığı ve psikolojik sorunlar, düşük akademik başarı gibi birçok sorunla karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir (Nazlı, 2020a, s.30-31).

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda; işlevsiz ailelerin sağlıklı iletişim kurabilmesi, sorun çözme becerilerini geliştirebilmesi, aile içi kuralların, rollerin, sınırların belirlenmesi, aile içinde olumlu duygusal atmosferin oluşması için ailelerle çeşitli koruyucu, destekleyici ve güçlendirici müdahalelerin yürütülmesi gerekmektedir. Aksi halde işlevsiz ailelerde pek çok sorunun ortaya çıkması olasıdır.

1.4.3. Aile Sorunları

Fenell ve Weinhold'a göre; modern dünyada kadının ve erkeğin çalışması aile içi düzenlemeler yapmayı gerektirir. Aile içi düzenlemeler yapılamadığında ise ev işlerinin paylaşılması, çocuk bakımı, çocuğun nasıl eğitileceğine dair çiftin hemfikir olmaması ve ekonomik düzenlemelerin ne şekilde yapılacağı konusunda aile içinde sorunlar yaşanabilir (Fenell ve Weinhold, 1989, aktaran Girli, 2018, s.376).

Nazlı (2020a), Canel (2011) ve Tekingündüz, Seçkin, Yaman, Türk ve Aslan (2016)'a göre ise; evli çiftin sorun çözme ve iletişim becerilerinin yeterince gelişmemesi, aile içindeki rollerin eşit dağıtılmaması, rol beklentilerinin fazla olması, beraber kaliteli zaman geçirilmemesi, çocukların yetiştirilme şekliyle ilgili anlaşmazlıklar yaşanması ailede sorunlara yol açabilir. Ayrıca ekonomik sorunlar, din, kültür, politik görüş ve değerlerle ilgili farklılardan kaynaklanan sorunlar, akrabalarla ilgili sorunlar, cinsel sorunlar ve aile üyelerinin fiziksel, psikolojik, davranışsal, sosyal sorunları aile içinde sorunların yaşanmasına yol açabilmektedir.

Araştırmanın konusu ile bağlantılı olarak, bebeğe birincil bakım verenin kadın olması da yukarıda sayılan sorunların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Toplumun cinsiyet rollerine ilişkin algısı sebebiyle, toplumda anneliğin kadınlara özgü içgüdüsel bir deneyim olduğu iddia edilmekte (Chodorow, 1978, s.14-15) ve bakım verme görevi kadınlara yüklenmektedir. Sanayi toplumuyla birlikte kadınlar işgücünde daha sık görülmeye, çocuklar okula daha erken yaşta gitmeye, çocuk bakımını meslek elemanları ve kurumlar üstlenmeye başlamasına rağmen, çocuk bakım kuruluşları

anneninin bakımının önüne geçememekte, kadınlar işten eve döndüklerinde çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmek durumunda kalmaktadır¹³¹⁴.

Anneliğin, ev içi rollerin ve sorumlulukların kadına yüklenmesi ise kadınların iş yaşamından ve sosyal ilişkilerden uzak kalmalarına, kadın-erkek arasında gelir eşitsizliğine, erkeğin/babanın çocuklarla olan bağlanmalarının olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır (Chodorow, 1978, s.1-32). “Eve ekmek getirme” sorumluluğunun sadece erkekte olması, eve giren para miktarını etkileyerek ailenin ekonomik sorunlar yaşamasına yol açabilmektedir. Kadının çocuğa bakım vermekle geçirdiği sürenin fazla olması, kadının eşiyile olan duygusal ilişkisini ve başkalarıyla olan sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durum hem kadın hem de erkek için kaygı yaratabilir ve psikolojik sorunların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla kadınlara yüklenen “annelik” görevi, ailenin ekonomik, sosyal ve psikolojik yönlerden zarar görmesine sebep olabilir.

Çiftler arasındaki duygusal bağlar zarar gördüğünde ise bir daha eskisi gibi olamayacaklarına dair bir korku ve umutsuzluk yaşayabilirler. Olumsuz duygular ve iletişim, çift arasında duygusal güvenin zedelenmesine ve/veya boşanmaya yol açabilir (Clinton ve Sibcy, 2002, s.270-297).

Özetle, aile içindeki sorunlar etkin şekilde çözülemediğinde ailenin işlevselliğinin bozulmaya başlayacağı söylenebilir. İşlevsiz bir ailedeki bireyler, fiziksel (kalp hastalıkları, mide rahatsızlıkları vb.), psikolojik (depresyon, anksiyete bozuklukları vb.), davranışsal (madde kullanımı, öfke krizi vb.), ailesel (aile üyeleri arasında kırgınlık, hayal kırıklığı, güvensizlik vb.) sorunlarla karşı karşıya kalır (Canel, 2011, s.46). Ailelerin sorunlarının ortadan kaldırılması ve güçlenmeleri için ise sosyal hizmet müdahalelerine ihtiyaç duyulmaktadır.

¹³ Toplumdaki sosyal ve ekonomik süreçler sürekli olarak yeniden üretilirken, “annelik” olgusu da kadınlar üzerinden tekrar üretilir. Çünkü, kız ve erkek çocuklar anneliğin kız çocuklara özgü olduğunu öğrenmektedirler. Oysa kadın sadece biyolojik özelliklerinden dolayı bir bebek doğurmaya elverişlidir. Bebeğin doğması ile bebeğin bakımı birbirinden farklıdır ve feminist bakış açısına göre annelik öğrenilebilir bir beceridir. Bireyin bunu öğrenmesini etkileyen faktörler ise yine toplumun ekonomik ve sosyal yapısıyla ilişkilidir (Chodorow, 1978, s.31-34).

¹⁴ Kadının işte olduğu sürelerde bakım verme işi, büyükannelere, teyzelere/halalara, ücretli bakım veren başka kadınlara devredilerek, bakım verme işinin “kadınlaştırılması” döngüsü devam etmektedir.

1.4.4. Klinik Sosyal Hizmet

Klinik sosyal hizmet, ruhsal ve psikolojik bozuklukları, aile sorunlarını, çocuk-aile ilişkilerindeki zorlukları, çocuk ihmal ve istismarını, sosyal ve çevresel zorlukları (yoksulluk, ayrımcılık vb.) konu alan bir alan olduğu için bu araştırmanın konusu klinik sosyal hizmet uygulamaları bağlamında ele alınabilir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1970'lerde ortaya çıkan klinik sosyal hizmet uygulamaları, ülkemizdeki yasal çerçeve eksikliğinden dolayı yeterince kurumsallaşamamış olup gelişme sürecindedir. Klinik sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmet mesleğinin bilgi-beceri-değer temelinden hareketle, toplumun dezavantajlı kesimlerine hizmet veren kurum ve kuruluşlarda (çocukların refahını sağlayan kurumlar, rehabilitasyon merkezleri vb.), çocuk ve yetişkin ruh sağlığı merkezlerinde, hastanelerde ve okullarda psikolog, psikiyatrist gibi diğer meslek elemanlarıyla işbirliği içinde çalışmaktadırlar (Yanardağ ve Özmete, 2017).

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği'ne göre klinik sosyal hizmet; bireylerin, grupların ve ailelerin psikososyal işlevselliğini artırmayı ve sürdürmeyi, ruhsal ve duygusal bozuklukları önlemeyi ve iyileştirmeyi amaçlar. Bu doğrultuda psikososyal gelişimi destekleyecek sosyal hizmet kuram ve yöntemlerini kullanarak terapötik, eğitsel ve destekleyici sosyal hizmet uygulamaları yürütülür (Walsh, 2013, s.18). Planlı müdahale süreci kapsamında diğer ruh sağlığı çalışanları ile işbirliği içinde değerlendirme yapılır; psikoterapi, psiko-eğitim, danışmanlık, arabuluculuk, savunuculuk hizmetleri verilir. Bireyin intrapsişik dinamikleri, kişilerarası etkileşimleri ve sosyal destek mekanizmaları değerlendirilerek gerekli müdahaleler yapılır (NASW, 1990, aktaran Yanardağ ve Özmete, 2017; Tuncay ve Oral, 2012).

1.4.4.1. Psikanalitik Aile Danışmanlığı

Freud'un psikanalitik çerçevesi, 1920'lerde sosyal hizmet uygulamalarında kullanılmaya başlanmıştır (Goldstein, 2001, s.14). Psikanalitik kuram, bireylerin kişilik gelişimlerine odaklanarak, aile etkileşimlerinin kişilik gelişimi ile ilişkisine vurgu yapar (Nazlı, 2020a, s.3-5; Türkçapar, 2020). Alfred Adler, Erik Erikson, Anna Freud,

Sullivan, Mahler gibi isimler de çocuğun ailesiyle kurduğu etkileşimlerin önemli olduğunu ileri sürerler (Nazlı, 2020a).

Sigmund Freud, bebeklik ve çocukluk yıllarında (0-5 yaş) bebek ve aile etkileşiminin kişiliğin gelişiminde etkisi olduğunu vurgular. Oral dönemdeki bakım veren-bebek ilişkisinin güven ya da güvensizliğe yol açacağını söyler. Anal dönemde, bebeğin tuvalet eğitiminde bakım verenin tutumunun çocuğun karakter gelişimini etkileyeceğini ifade eder. Fallik dönemde ise aile etkileşimleri doğrultusunda çocuğun cinsel kimliğinin geliştiğini ileri sürer. Sullivan ve Karen Horney ise bakımveren-çocuk arasındaki ilişkinin anksiyeteye yol açabileceğini söyler (Nazlı, 2020a, s.3-5).

Sullivan ve Margret Mahler'in çalışmaları da çocuğun bakım vereniyle kurduğu ortak ilişkiyi temele alarak, erken çocukluk döneminin başarıyla geçirilmesinin, olumlu benlik gelişimine ve bireyleşmeye faydası olduğuna vurgu yapar (Nazlı, 2020a, s.68). Özetle psikanalitik kuram çerçevesinde; erken çocukluk döneminin başarılı geçirilememesinin psikolojik ve ruhsal sorunlara yol açabileceği söylenebilir. Ortaya çıkan sorunlar ise terapi¹⁵ ortamında, terapistin olumsuz erken çocukluk deneyimlerini yorumlaması ve terapötik tedavi yöntemlerini uygulamasıyla çözülür (Türkçapar, 2020).

Psikanalitik aile danışmanlığı ise bireylerin çözülememiş narsistik ihtiyaçlarının ve bilinçdışının insan davranışlarını, bireyin kişisel özelliklerini, sosyal ve duygusal ilişkilerini etkilediği kabulüyle ilerler. Dünyaya gelen çocukların ebeveynlerinin karşılanmamış ihtiyaçlarını karşılaması için bir araç olduğunu ve bu sebeple çocukların da kendi karşılanmamış ihtiyaçlarını gelecek nesillere aktaracağını ileri sürerler (Nazlı, 2020a, s.68; Gladding, 2015, aktaran Nazlı, 2020b, s.51). Bu durum hem bireysel hem de ailesel sorunlara zemin hazırlayabilir. Bu bağlamda psikanalitik aile danışmanlığındaki amaç, ailelerin işlevselliğini sağlayabilmek için aile üyelerinin bireysel çatışmalarının anlaşılmasını ve çözülmesini sağlamaktır. Aile üyelerinin sağlıklı şekilde etkileşim kurmasını engelleyen isteklerin ve korkuların ortaya çıkarılması için, bilinçdışı güdülerin ve savunma mekanizmalarının ortaya çıkarılarak yorumlanması ve

¹⁵ Psikanalitik terapi, iç süreçlerin bilinçdışındaki dürtü ve isteklerden kaynaklandığını ve bunların ancak özel yöntemlerle (serbest çağrışım, rüya analizi gibi) ortaya çıkarılabileceğini ileri sürer (Türkçapar, 2020).

danışanların içgörü kazanması amaçlanır. Bu yolla ayrılma-bireyleşmenin sağlanarak özerkliğin kazanılması hedeflenir (Nichols, 2013, s.267-293; Gladding, 2015, aktaran Nazlı, 2020b, s.51).

Psikanalitik aile danışmanlığı, aile üyelerinin bilinçdışı süreçlerinin evlilik ve aile yaşantısına etkisine dikkat çekerek, aile üyeleri arasındaki etkileşimin işlevselliğini destekleyerek ve ailenin işlevsel olmayışının sebebini erken çocukluk dönemi yaşantılarıyla ilişkilendirerek, ailenin bu konuda farkındalık kazanmasını sağlar (Murdock, 2016, s.57-62).

1.4.4.1.1. Nesne İlişkileri Teorisi ve Kendilik Psikolojisi

1930'ların sonlarından itibaren, özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Freudyen teoriler büyük dönüşümler geçirdi ve sosyal çalışmacılar ego psikologlarına yönelmeye başladılar. Zamanla günümüzün uygulamalarına daha uygun olan Nesne İlişkileri Teorisi ve Kendilik Psikolojisi Kuramı sosyal hizmet uygulamalarında yer almaya başladı. Çünkü Nesne İlişkileri Teorisi ve Kendilik Psikolojisi Kuramcıları psikoanalitik düşünceyi, bireyin çocukluk deneyimlerine, güçlerine, patolojik durumlarına veya dezavantajlarına, intrapsişik faktörlerine, kişilerarası ilişkilerine, sosyal ve kültürel yönlerine doğru genişlettiler. Ayrıca bireyin bağlanma stillerinin altında yatan gerekçelerin ve çözülmemiş bilinçdışı çatışmaların bireyin kişiliğini nasıl etkilediği ile ilgilendiler. Daha geniş bakış açısının benimsenmesi, sosyal hizmet bakış açısına da daha uygun hale geldi. Böylece bu kuramlar Psikanalitik Kurama göre daha esnek, bireye özgü, danışan ve sosyal hizmet uzmanı arasında yapıcı bir ilişkiyi hedefleyerek klinik sosyal hizmet çalışmalarında yerini almıştır (Goldstein, 2001, s.15-18).

Nesne İlişkileri Teorisi ve Kendilik Psikolojisi, bireylerin "burada ve şimdi"sine odaklanarak, geçmişteki gelişimsel dönemlerin, erken çocukluk deneyimlerinin ve nesnelere kurdukları sosyal ilişkilerin, bireylerin şimdiki yaşantısına, bireysel kapasitelerine, yeteneklerine, değerlerine, kendilik değerine etkisine odaklanırlar (Calabrese, Farber ve Westen, 2005; Goldstein, 2001, s.19-25; Nichols, 2013, s.271-273).

Kendilik psikolojisi teorisyenlerine göre; kendilik doğuştan gelir ve gelişimin merkezi konumundadır. Kendilik, düzenlenebilir ve organize edilebilir olmakla birlikte potansiyellere sahiptir; öz saygıyı düzenlemekte ve bireyin yaşamına anlam ve amaç vermektedir. Kendilik psikolojisine göre; yeni doğan bir bebek kendilik gelişimi için içsel bir potansiyele sahiptir ancak güçlü bir kendiliğin gelişebilmesi için çevreden uygun bakımın gelmesi gerekir. Aksi halde kendilik bozuklukları, narsizm gibi problemler ortaya çıkabilir (Goldstein, 2001, s.22; Kohut, 2015). Engellenmiş kendilik nesnelere uygulama ortamına getirilerek, bireyin kendilik yapısının güçlenmesi sağlanır ve kendini gerçekleştirme becerisi artırılır.

Özetle sosyal hizmetin insancıl bakış açısından ve birey-çevre etkileşiminden temellenen Nesne İlişkileri Teorisinin ve Kendilik Psikolojisinin, bütüncül bir çerçevede oluşturarak klinik sosyal hizmet teori ve uygulamalarını beslediğini söyleyebiliriz. Çünkü bu teoriler; kültürel, çevresel, ailesel, kişilerarası ve doğuştan gelen özelliklerin birlikte rol oynadığını kabul eden biyopsikososyal teorilerdir (Goldstein, 2001, s.21-25).

1.4.4.2. Genel Sistem Kuramı

Genel Sistem Kuramı, Ludvig von Bertalanffy'nin 1940'lı yıllarda matematik, biyoloji, fizik çalışmalarını toplum yapısına uyarlaması üzerine ortaya çıkmıştır (Nichols, 2013, s.118-119). Bu teorinin amacı, sistemin¹⁶ çok çeşitli olan parçalarının birbiriyle kurduğu karmaşık ilişkileri ve parçaların etkileşime girerek bütünü nasıl ortaya çıkardığını açıklamaktır (Teater, 2015, s.25-32).

Genel Sistem Kuramı'nın temel varsayımları şu şekildedir: Sistemin tümü, parçaların toplamından daha fazladır. Sistemin parçaları birbirine bağlı olmakla birlikte karşılıklı olarak bağımlıdır. Bir sistem doğrudan/dolaylı olarak diğer sistemlerden etkilenir. Tüm sistemlerin belirli sınırları vardır. Tüm sistemler dengede ve iç dengede olmaya ihtiyaç duyar (Özabacı ve Erkan, 2020, s. 78; Teater, 2015, s.25-32).

¹⁶ Sistem, bir zaman aralığında her parçanın en az başka bir parçayla doğrudan veya dolaylı olarak nedensel ilişkide bulunduğu bileşenlerin tümüdür (Teater, 2015, s.25-32).

Bu kuram kapsamında Pincus ve Minahan; değişimi ve gelişimi kolaylaştıran “değişim faili sistemi”ni (sosyal hizmet uzmanı, yasalar, politikalar vb.), hizmet alanın oluşturduğu “müracaatçı sistemi”ni (çocuk, aile vb.), müdahalenin başarılı olması için odaklanılması gereken sistemi ifade eden “hedef sistemi” ve değişimi destekleyerek değişim faili sistemine yardımcı olabilecek diğer sistemleri ifade eden “eylem sistemi”ni (sosyal hizmet uzmanları, psikiyatristler, terapistler, kolluk kuvvetleri vb.) tanımlamışlardır (Teater, 2015, s.25-32).

Sistemik aile terapisinin temelleri ise Bowlby’nin bağlanma üzerine yaptığı çalışmalarla birlikte ortaya çıkmıştır (Bowlby, 1977, aktaran Özabacı ve Erkan, 2020). Ailelerle sosyal hizmet uygulaması bağlamında Genel Sistem Kuramı, bireylerin çevreleriyle kurdukları ilişkilere ve bağlılıklarına vurgu yapmayı kolaylaştırır. Genel Sistem Kuramının ailelerle sosyal hizmet müdahalesinde kullanılmasındaki amaç, müdahale edilmesi gereken hedef sistemi/alt sistemi belirleyerek değerlendirmek ve olumlu değişimi yaratmaktır. Sistem yaklaşımının kullanılması, bir sistem olarak ailenin bütünüyle değerlendirilmesine ve müdahalenin daha işlevsel olmasına katkı sağlar (Özabacı ve Erkan, 2020, s. 95; Teater, 2015, s.25-32).

Genel Sistem Kuramı doğrultusunda aileyi müracaatçı veya hedef sistemi olarak kabul edebiliriz. Bir sistem olarak aile, farklı üyelerden yani etkileşim içindeki parçalardan (anne, baba, çocuk, kardeş gibi) ve farklı ilişki türlerinden (çift, ebeveyn-çocuk, kardeşlik gibi) oluşur. Parçalar, “alt sistem” olarak da varlıklarını sürdürebilirler. Aile sisteminde ebeveyn-çocuk bir parça ve alt sistem olarak tanımlanabilir veya bir birey hem bir sistem hem de bir ailenin alt sistemi olabilir (Teater, 2015, s.25-32).

Sistem teorisine göre ailelerin çeşitli görevleri vardır. Bunlar; kimlik görevlerini düzenleme (sosyalleşme, cinsel kimlik gelişimi, kişilik gelişimi vb.), aile içindeki iç sınırları ve sosyal sistemlerle olan dış sınırları düzenleme, ailenin duygusal atmosferini düzenleme (bakım, güvenlik, sevgi ve destek ihtiyaçlarının karşılanması için) ve aile yaşam döngüsündeki evrelere göre gerekli değişimleri yapma (stresi yönetme, çocuğun yaşına uygun düzenlemeler yapma gibi) ve aile üyelerinin temel ihtiyaçlarını ve haklarını sağlama (beslenme, barınma, eğitim gibi) şeklinde sıralanabilir. Bu görevlerin yerine getirilmesi için aile içinde çeşitli roller ve görevler belirlenerek ailenin işleyişi sürdürülür. Ortaya çıkan kalıplar ailenin değerlerini, sınırlarını, aile içi

davranışları ve aile üyelerinin bireysel davranışlarını belirler (Nazlı, 2020a, s.21-23). Ailenin görevlerini ne şekilde yerine getirdiği ile ilişkili şekilde sistem teorisi, aileleri kapalı, gelişigüzel, açık ve eşzamanlı olarak dörde ayırır.

Kapalı ailelerde, kararlar ailedeki lider (anne, baba) tarafından alınmakta ve çocuklar karar alma süreçlerine katılmamaktadır. Ebeveynler, koydukları katı kurallarla çocuklar üzerinde otorite sağlamaktadır. Dolayısıyla kapalı ailelerin, işlevsel bir ailenin özelliklerini taşıdığı söylenemez. Gelişigüzel ailelerde, bireysellik ön plandadır ve her aile üyesinin ihtiyaçlarına önem verilir. Aile üyeleri, sorunlarını kendilerinin çözebilmesi için cesaretlendirilir. Çocuklar da yaratıcılık ve bireysellik konusunda desteklenir. Bu ailelerde, sınırların belirsiz olması ve otorite sağlama amacının güdülmemesi bazı zorluklara sebep olabilir (Nazlı, 2020a, s.46-48). Açık ailelerde, bireysellik ve aile bütünlüğüne eşit önem verilir. Üyeler arasında güven duygusu ve iletişim fazladır, kararlar ortak alınır ve işbirliği yapılır. Dolayısıyla açık ailelerin işlevsel ailelerin özelliklerini taşıdığı söylenebilir (Nazlı, 2020a, 2020b). Eşzamanlı aileler, sözel olmayan iletişim şekillerini kullanmayı tercih ederler. Açık olmayan iletişim, ailedeki kuralların, değerlerin, rollerin anlaşılmasını zora sokarak aile üyelerinde kafa karışıklığı yaratabilir. Buna rağmen aile içinde güven ve ait olma ihtiyaçları karşılanır. Bu ailelerin sakin bir hayat sürme istekleri, bazen aile içindeki sorunların görmezden gelinmesine yol açabilir (Nazlı, 2020a, s.46-48).

Sistem kuramının ailenin görevlerine dikkat çekmesi, ailede müdahale edilmesi gereken noktaların kolaylıkla fark edilmesini sağlar. Tüm aile üyelerini kapsayacak şekilde aileyi bütüncül bir sistem olarak ele alarak, ailenin kurallarını, sınırlarını, amaçlarını değerlendirme olanağı sunar. Ayrıca aileyi kendi içindeki alt sistemleriyle birlikte değerlendirme imkanı da vardır. Aile sistemi parçalara bölünerek mevcut sorunların daha kolay görülmesi ve ihtiyaçların belirlenmesi sağlanarak, her parça ve alt sistem için gerekli meslek elemanları, yasalar ve politikalar yoluyla gerekli müdahalelerin yapılması mümkün hale gelir.

1.4.4.3. Bilişsel Davranışçı Aile Danışmanlığı

Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT); insanın bilişsel sisteme¹⁷ sahip olması nedeniyle çevredeki uyarıcıların ve geçmiş deneyimlerin, bireyin düşüncelerinin, davranışlarının ve duygularının belirleyicisi olduğunu ileri sürer (Teater, 2015, s. 169-170; Türkçapar, 2020). BDT, diğer kuramlar ve yaklaşımlarla etkileşime giren, toplumların güncel durumlarına göre şekillenebilen, işe yarayan ve yaramayan uygulamaları değerlendirerek kendisini değiştirip geliştiren bir yaklaşımdır. Günümüzde BDT, ailelerin sosyal çevrelerini, içinde yaşadıkları toplumun siyasal ve ekonomik koşullarını kapsayan bir yaklaşım haline gelmiştir. Aile üyeleri de birbirleriyle ve çevreleriyle etkileşim içinde olduğu için, aile üyelerinin duyguları, inançları, beklentileri ve davranışları çevreden ve birbirlerinden etkilenmektedir (Dattilio, 2018). Bu sebeplerle BDT aile terapisinde kullanılmaktadır.

Özellikle 1980'lerin sonu ve 1990'ların başında Baucom, Teichman, Epstein ve Dattilio gibi isimlerin katkılarıyla BDT aile terapisinde sıklıkla kullanılmaya başlandı (Nichols, 2013). Ellis de Akılcı Duygusal Davranış Terapi yaklaşımını¹⁸ kullanarak, bilişsel davranışçı yaklaşımı aile terapisinde kullanan ilk kişilerdendir. Ellis'e göre; ilişkilerdeki sorunların sebepleri, çiftin birbirine karşı gerçek dışı inançlar geliştirmesi ve eşleri veya ilişkileri hakkındaki gerçekçi olmayan beklentilerin gerçekleşmemesi durumunda yapılan olumsuz değerlendirmelerdir (Dattilio, 2018). Bunun gibi durumlarda BDT, ailelerin sorunlarını çözmelerine olanak sağlar. Çünkü BDT, danışanların bilişsel süreçlerinin¹⁹ farkına vararak sorunlarını çözme gücünü elinde bulundurduğunu söyler.

Terapi esnasında bireylerin duygusal tepkilerinden hareketle, bireyin bilişlerine (otomatik düşünceler, şemalar, temel inançlar, ara inançlar) ulaşılır, düşüncelerin ve davranışların değişmesi için çeşitli teknikler kullanılır (Türkçapar, 2020). Şemalar, bebeklik dönemiyle birlikte kurulan ilişkilerle oluşmaya başlar ve bireyin tüm yaşamı

¹⁷ Bilişsel sistem, algı, tanımlama, adlandırma, yorumlama, değerlendirmeyi kapsar.

¹⁸ Ellis'in Akılcı Duygusal Davranış Terapisi yaklaşımı, bireylerin düşüncelerinin, davranışlarının ve duygularının sahibi olduğunu ve hepsinin birbirinden etkilendiği fikrini benimser (Ellis, 1994, aktaran Nichols, 2013).

¹⁹ "Bilişsel süreçler, algı, bellek, dil, sorun çözme ve soyut düşünce gibi yüksek düzey zihinsel süreçlerdir" (Türkçapar, 2020, s.94).

boyunca edindiği yeni bilgiler bu şemalar üzerine oturtulur. Geliştirilen şemalar, bireylerin yaşadıkları olaylarda neleri, ne şekilde algılayacağını, başkalarıyla nasıl etkileşime gireceğini, başkalarının davranışlarına dair nasıl çıkarımlar yapacağını etkiler (Dattilio, 2018; Murdock, 2016, s. 321-322; Nichols, 2013, s.303-309; Türkçapar, 2020). Temel inançlar²⁰, geçmiş yaşantılar ve deneyimler yoluyla oluşan bireyin kendisi ve çevresi ile ilgili varsayımlarını içeren, değiştirilmesi zor bilişsel yapılardır (Clark ve Beck, 1999, aktaran Murdock, 2016, s.322-323). Erken çocukluk dönemi deneyimleriyle oluşan bu temel inançlar, yaşamın sonraki evrelerindeki benzer deneyimlerle pekişir ve kişilik oluşumunu etkiler (Türkçapar, 2020). Otomatik düşünceler ise kısa ve net olan, anlık durumlara göre ortaya çıkan, sıklıkla fark edilmeyen ancak ruhsal sorunlara yol açabilen düşüncelerdir (Türkçapar, 2020). Otomatik düşüncelerin ardında saklı olan, bireylerin dile getirmediği ancak inandıkları şeyler ise ara inançlar/kurallardır. Ara inançlar, yaşantılar, gözlemler, başkalarından alınan bilgiler yoluyla oluşurlar (Türkçapar, 2020). Bireylerin şemaları, otomatik düşünceleri ve inançları, aile ilişkilerindeki sorunların önemli bir belirleyicisi olabilir (Dattilio, 2018). Dolayısıyla terapi sürecinde, sorunun ortaya çıkmasına yol açan anlamlandırma ve yorumlamaların, işlevsel olanlarla değiştirilmesi amaçlanır. Ayrıca BDT, sadece güncel sorunları çözmeyi değil, danışanın bundan sonra karşılaşılabileceği başka sorunlar için de sorun çözme becerisi kazanmasını sağlar (Dattilio, 2018; Nichols, 2013, s.304-306; Teater, 2015, s.174; Türkçapar, 2020).

Aile sorunlarının ortadan kaldırılmasında farklı yaklaşımlar ve kuramlar doğrultusunda müdahaleler yürütülebilmektedir. Söz konusu müdahaleler, ailelerin koruyucu, destekleyici, geliştirici, aidiyet ihtiyacını karşılayıcı özelliklerini sürdürmesini sağlar.

1.5. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Aileler, aile üyelerinin beslenme, barınma, eğitim, güvenlik, sosyalleşme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasında, bireylerin kimlik duygusunun ve benlik saygısının gelişmesinde önemli rol oynar. Ailenin, aile üyeleri için koruyucu, geliştirici ve

²⁰ Beck temel inançları; çaresizlik (yetersizim, güçsüzüm, başarısızım, kurbanım, değişemem vb.), sevilmem (sıkıcıyım, istenmeyenim, sevilmiyorum, önemsizim vb.), değersizlik (kabul edilmez, kötü, pisliğim, tehlikeliyim vb.) olarak üçe ayırmıştır.

destekleyici bir ortam sunabilmesi için ailenin işlevsel olması gerekir. İşlevsel aileler, güvenli ve destekleyici bir ortam sağlayarak, aile üyelerinin sorunlarla etkin baş etme becerileri geliştirmelerine, olumlu kendilik duygusu oluşturmalarına ve duygularını ifade edebilme yeteneği geliştirmelerine olanak sağlar (Nazlı, 2020a, s.24-28; Set ve Özbesler, 2020, s. 445-446). Yapılan araştırmalar, aileler işlevlerini yerine getiremediğinde; aile üyelerinin düşük öz saygı ve düşük benlik saygısı gösterdiklerini, yaşam doyumunun azaldığını, olumsuz yaşam olaylarından daha fazla etkilendiklerini, depresyon, madde bağımlılığı, aile içi şiddet, intihar gibi toplumsal sorunları yaşamalarının daha olası olduğunu göstermiştir (Hawkins, 2005; Nazlı, 2020a, s.29-32; Tezer, 1996). Aile işlevselliğinin azalmasına bağlı olarak ortaya çıkan sorunlardan bir diğeri de boşanma oranlarının artmasıdır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2020). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2017), çiftlerin %50.9'unun sorumsuzluk ve ilgisizlik, %24.3'ünün eşin ailesiyle yaşanan sorunlar sebebiyle boşandığını ortaya koymuştur. Evli çiftlerin yaşadığı sorunlar, her bir aile üyesinin erken çocukluk dönemi deneyimlerinden kaynaklanabilmektedir (Göral, 2002; Laurence Steinberg, 2013, s. 336; Nichols, 2013, s.273; Özden, 2013, s.4).

Bu çalışmada erken çocukluk dönemi deneyimleri ile kastedilen bağlanma ve ayrılma-bireyleşme süreçleridir. Bağlanma stilleri, bireyin kişiliğini, benlik algısını, duygularını denetleme yeteneğini, sosyal ilişkilerdeki tutumlarını, karar verme becerisini, eş seçimlerini, kaygı düzeylerini etkiler (Kussin, 2020, s. 112). Sağlıklı bir ayrılma-bireyleşme süreci, çocuğun kendine özgü bir kimlik geliştirmesine, özerkleşmesine, nesne sürekliliği kazanmasına, sosyal etkileşimlerde bulunmasına katkıda bulunur (Mahler ve diğerleri, 2020). Ayrılma-bireyleşme süreçleri engellenmiş bireyler ise duygusal denetimde zorluklar yaşayabilmekte, saldırgan davranışlar sergileyebilmekte, ruhsal sorunlar yaşayabilmektedir (Akhun, 2012; Blos, 1967, s.175; Mahler, 2020). Deneyimlenen ruhsal sorunlardan biri de ayrılma kaygısının uzantısı olan kaygı bozukluklarıdır. Ayrılma kaygısı erken çocukluk dönemi ile sınırlı kalmadığında bireyin bireysel, psikolojik, sosyal işlevselliğini bozarak yaygın kaygı bozukluğuna yol açabilir (İlhan, 2018, s.3; Manicavasagar ve Silove, 2020; 29-42). Bu durumun ise bireylerin ve ailelerin işlevselliğini azaltır.

Literatür incelendiğinde bağlanma stillerinin, ayrılma-bireyleşme sürecinin ve kaygının birbiriyle ilişkisi olduğu görülmektedir. Olumsuz erken çocukluk dönemi deneyimlerinin

yarattığı bireysel ve ailesel sorunların ortadan kaldırılmasında veya etkisinin azaltılmasında sosyal hizmetin bakış açısına gereksinim duyulmaktadır.

Sosyal hizmet, bireylerin ve ailelerin değişip gelişerek güçlenmesi ve özgürleşmesi, biyopsikososyal işlevselliklerinin artırılması için “çevresi içinde birey” anlayışıyla çalışmalarını yürütür. Bireysel sorunları, aile işlevselliğini, bireylerin ve ailelerin güçlü yanlarını ve stresörlerini, sosyal etkileşimlerini, intrapsişik dinamiklerini inceleyerek bunlara yönelik müdahaleler yapar (Oral ve Tuncay, 2012). Bu araştırmanın konusu özelinde; erken çocukluk dönemindeki çocuğun sağlıklı gelişimi için, ebeveynlerin farkındalık ve bilinç kazanması aşamasında, bireysel ve ailesel sorunların ortaya çıkması durumunda ise birey ve aile odaklı danışmanlık hizmetlerinin ve çeşitli müdahale yöntemlerinin (psikoterapi, bilişsel davranışçı terapi, aile terapisi vb.) uygulanmasında sosyal hizmet müdahalelerinin gerekli olduğu söylenebilir. Etkili müdahalelerin yapılabilmesi için sorunun neyden kaynaklandığının ve bireyin yaşamını nasıl etkilediğinin değerlendirilmesi önemlidir. Buradan hareketle bu araştırmanın problemi, evli çiftlerin bağlanma stilleri, ayrılma-bireyleşme düzeyleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevselliği arasındaki ilişkinin ortaya konmasıdır.

1.6. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu tezin temel amacı, evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevselliği düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.

Bu temel amaç doğrultusunda tezin alt amaçları aşağıdaki soru cümleleri ile ifade edilmiştir:

1. Evli çiftlerin sosyodemografik özellikleri (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, gelir düzeyi, iş durumu, sağlık durumu) nedir?
2. Evli çiftlerin ilişkilerini tanıttıcı özellikleri (evlilik öncesi tanışma süresi, evlilik yaşı, evlilik şekli, evlilik sayısı, çocuk sahibi olma durumu, çocuk sayısı, çocukların yaşı, hanede yaşayan kişilerin sayısı, evlilik yaşantısından memnuniyet) nedir?
3. Evli çiftlerin çekirdek ailelerinden ayrılma-bireyleşme düzeyleri nedir?
4. Evli çiftlerin bağlanma stilleri nedir?
5. Evli çiftlerin kaygı düzeyi nedir?

6. Evli çiftlerin aile işlevselliği düzeyi nedir?
7. Evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, sosyodemografik değişkenlere (cinsiyet, gelirin yeterli bulunup bulunmadığı, sağlık durumu, ilaç kullanma durumu, evlilik şekli, çocuk sahibi olup olmama) göre farklılaşmakta mıdır?
8. Evli çiftlerin bağlanma stilleri, sosyodemografik değişkenlere (cinsiyet, gelirin yeterli bulunup bulunmadığı, sağlık durumu, ilaç kullanma durumu, evlilik şekli, çocuk sahibi olup olmama) göre farklılaşmakta mıdır?
9. Evli çiftlerin kaygı düzeyleri, sosyodemografik değişkenlere (cinsiyet, gelirin yeterli bulunup bulunmadığı, sağlık durumu, ilaç kullanma durumu, evlilik şekli, çocuk sahibi olup olmama) göre farklılaşmakta mıdır?
10. Evli çiftlerin aile işlevselliği düzeyi, sosyodemografik değişkenlere (cinsiyet, gelirin yeterli bulunup bulunmadığı, sağlık durumu, ilaç kullanma durumu, evlilik şekli, çocuk sahibi olup olmama) göre farklılaşmakta mıdır?
11. Evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevselliğini etkileme düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?
12. Evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri, aile işlevselliğini yordamakta mıdır?

1.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günümüzde ailelerin psikolojik, sosyal, ilişkisel sorunları sıklıkla yaşadığı ve bu sebeplerle bireylerin ve ailelerin işlevselliklerinin bozulduğu ve aile parçalanmalarının yaşandığı görülmektedir. Bu durum toplumun refahını olumsuz etkilemektedir. Toplumun refahının artırılmasında, toplumu oluşturan bireylerin ve ailelerin psikolojik ve sosyal sağlığının korunması ve geliştirilmesi önemlidir. Psikolojik ve sosyal sağlığın korunmasında ise sağlıklı bir aile ortamında geçirilmiş erken çocukluk dönemi deneyimlerinin etkisi vardır. Çocukluk dönemindeki olumsuz deneyimler, bireyin tüm yaşantısını etkileme gücüne sahiptir.

Birçok araştırma, erken çocukluk dönemi deneyimlerinin, evlilik yaşantısı üzerinde etkilerinin olduğunu ortaya koymuştur. Erken çocukluk döneminden kaynaklanan bireysel ve ailesel sorunların değerlendirilmesi ve uygun sosyal hizmet müdahaleleriyle bireylerin ve ailelerin güçlendirilmesi ve yeniden işlevselliklerini kazanmaları konusunda sosyal hizmet mesleği önemli görevler üstlenebilmektedir.

Konu ile ilgili literatür incelendiğinde, erken çocukluk dönemi içinde değerlendirilen ayrılma-bireyleşme süreçleri, bağlanma stilleri, kaygı konusunda pek çok araştırmanın yapıldığı, ancak evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevselliği düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyerek sosyal hizmet bakış açısıyla yorumlayan bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Araştırmada kullanılan ölçekler, başka hiçbir araştırmada birlikte kullanılmamıştır. Bu sebeplerle, bu araştırmanın, sosyal hizmet bakış açısını yansıtan özgün bir çalışma olacağı, sosyal hizmet uygulama alanları ve akademik çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.8. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Çalışmanın zaman ve maddi olanaklarından dolayı Türkiye'deki tüm evli çiftlerle yapılamaması araştırmanın bir sınırlılığıdır. Bir diğer sınırlılık ise araştırmanın nicel araştırma modeli ile tasarlanmış olmasından dolayı, elde edilen bilgilerin anket ve ölçek sorularıyla sınırlı olmasıdır.

1.9.TANIMLAR

Erken Çocukluk Dönemi: 0-6 yaş grubundaki tüm çocukların içinde bulunduğu süre.

Çocuk: 18 yaşın altındaki tüm bireyleri kapsar.

Bağlanma: Çocuk ve bakım veren arasındaki duygusal bağ.

Ayrılma: Çocuğun, bakım verenden farklı bir birey olduğunun farkına vardığı süreç.

Bireyleşme: Çocuğun, bakım vereninden ayrı bir benlik oluşturduğu süreç.

Kaygı: Gerçek veya hayali bir duruma verilen tepki.

Aile işlevselliği: Aile üyelerinin birbirini koruma, geliştirme ve destekleme biçimi.

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölüm, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama tekniği ve araçları, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması, etik konular, süre ve olanaklar alt başlıklarını içermektedir.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu nicel araştırmada, evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevselliği düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma, tarama modeli üzerinden yapılandırılmış olup ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Geçmişte ya da şu anda var olan bir durumu olduğu gibi göstermeyi amaçlayan, olayı veya bireyleri değiştirmeye çalışmayan araştırmalarda tarama modeli kullanılmaktadır. Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evren hakkında genel bir sonuca varmak amacıyla, evrenin tümünden veya ondan seçilecek bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan araştırmalardır. İlişkisel tarama modeli ise iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan araştırmaları ifade eder (Aziz, 2015, s.27; Karasar, 2015, s. 77-82).

2.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini evli çiftler oluşturmaktadır. Ancak tüm evli çiftlerin listesine ulaşmak mümkün olmadığı için, evreni temsil edecek örneklem olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Kartopu örnekleme, araştırmacının araştırmanın konusuna uygun olan kişilere ulaşarak, araştırmaya katılmaya gönüllü olanlardan araştırma verilerini topladığı ve katılımcıların istenen özellikleri taşıyan başka kişileri tanımlamada kaynak olarak kullanıldığı örnekleme yöntemidir. Kaynak olarak gösterilen kişilerden araştırmaya katılmayı kabul edenler, araştırmanın örnekleme dahil edilmekte ve istenilen örneklem büyüklüğüne ulaşıncaya dek bu tekrarlanmaktadır (Balci, 2018, s.105). Araştırmanın örneklemini, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 237 evli birey oluşturmaktadır.

2.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ VE ARAÇLARI

Araştırmanın verileri, koronavirüs pandemisi sebebiyle anket tekniğinden yararlanılarak çevrimiçi araştırma tekniğiyle toplanmıştır. Anketin çevrimiçi ortamda uygulanması, çok sayıda kişiye ulaşmayı mümkün kılması, uygun maliyetli ve pratik olması bakımından avantaj sağlamaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2018, s.177; İlhan, Güler ve Teker, 2020; s.92). Bu doğrultuda verilerin toplanması için <https://docs.google.com/forms/u/0/> isimli internet adresine anket formu yüklenmiştir. Anket formunun linki, araştırmaya katılmaya gönüllü olan bireylere sosyal medya hesapları ve e-posta yoluyla gönderilmiştir.

Anket formu; araştırmacı tarafından oluşturulan sosyo-demografik bilgi formu ve çiftleri/evliliklerini tanıtıcı bilgi formu, Sümer ve Güngör (1999) tarafından Türkçeye ve Türk kültürüne uyarlanan Bağlanma Stilleri Düzeyleri Ölçeği, Göral (2002) tarafından Türkçeye uyarlanan Ayrışma–Bireyleşme Ölçeği, Öner ve Le Compte tarafından 1974-1977 yıllarında Türkçeye uyarlanan Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği ve Gökler Danışman ve Nurhan Tiftik (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan Aile İşlevsellik Tarzı Ölçeği olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır.

2.3.1. Sosyo-demografik Bilgi Formu

Çeşitli araştırmalardan yararlanarak, araştırmacı tarafından oluşturulan bu formda, katılımcıların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, mesleği, gelirini yeterli bulma durumu gibi sosyo-demografik özelliklerine ilişkin 11 soru bulunmaktadır.

2.3.2. Çiftleri/Evliliklerini Tanıtıcı Bilgi Formu

Çiftleri/Evliliklerini Tanıtıcı Bilgi Formu, çeşitli araştırmalardan yararlanarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bu formda, katılımcıların evlilik öncesinde eşleriyle tanışma süresi, evlilik yaşı, evlilik sayısı, evlenme şekli, çocuk sahibi olma durumu, çocuk sayısı, çocukların yaş aralığı gibi çiftlerin özellikleri ve evlilikleri ile ilgili 11 soru yer almaktadır.

2.3.3. Bağlanma Stilleri Düzeyleri Ölçeği

Bağlanma Stilleri Düzeyleri Ölçeği, Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından yetişkin bağlanma stillerini ölçmek için 1994 yılında geliştirilmiştir. 30 maddeden oluşan 7'li likert tipindeki (1 beni hiç tanımlamıyor ve 7 tamamıyla beni tanımlıyor) ölçek dört bağlanma stilini (güvenli, korkulu, kayıtsız ve saplantılı) ölçmeyi amaçlamaktadır.

Ölçekte bağlanma stillerini ölçmek için bulunan maddeler; güvenli bağlanma (3, 9, 10, 15, 28) ve kayıtsız bağlanma (2, 6, 19, 22, 26) için beşer tane, saplantılı bağlanma (6, 8, 16, 25) ve korkulu bağlanma (1, 5, 12, 24) için dörder tanedir. Bağlanma stilini ölçmeyi hedefleyen maddelerin toplanması ve toplamın her alt ölçekteki madde sayısına bölünmesiyle bağlanma stili bulunur. Alınan en yüksek puan bağlanma stilini ifade etmektedir ve ölçeğin kesme noktası bulunmamaktadır. 6, 7, 9 ve 28. maddeler ters puanlanmaktadır.

Griffin ve Bartholomew (1994)'un araştırmasına göre ölçeğin alt boyutlarının Cronbach's alfa değerleri .41 ve .71 arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkçeye ve Türk kültürüne uyarlaması ve güvenilirlik çalışmaları Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılmıştır. Sümer ve Güngör'ün çalışmasında Türk örneklemini 123 öğrenci (82'si kadın, 41'i erkek) oluşturmaktadır. Sümer ve Güngör'ün çalışmalarına göre (1999) alt ölçeklerin iç tutarlılık alfa katsayısı. 27 ve. 61 arasında değişim göstermektedir. Ölçeğin, test tekrar test güvenilirlik kat sayısı alt boyutlar için .54 ila. 78 arasında bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Sümer ve Güngör, 1999).

2.3.4. Ayrılma–Bireyleşme Ölçeği

Ayrılma-Bireyleşme Ölçeği, Christenson ve Wilson (1985) tarafından Margaret Mahler'in Ayrılma-Bireyleşme Kuramı'ndan hareketle çocukluk döneminde yaşanan ayrılma-bireyleşme sürecinin yetişkinlik dönemindeki etkilerini ve ayrılma bireyleşme patolojilerini ölçmek için geliştirilmiştir. Araştırma grubunu Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı [Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM)] tanı kriterlerine göre borderline kişilik bozukluğu tanısı almış 20 birey (13'ü kadın, 7'si erkek) ve 172 üniversite çalışanı (114'ü kadın ve 62'si erkek) oluşturmaktadır.

Araştırmanın sonucunda ölçeğin borderline tanısı almış bireylerle herhangi bir psikopatolojik durumu olmayan bireylerin arasındaki farklılığı ortaya koyduğu ve ölçeğin iç geçerlik puanının .92 olduğu bulunmuştur. 190 puan ise ayrılma-bireyleşme patolojisi olduğunu gösteren kesme puanı olarak belirlenmiştir.

Ölçek 39 maddeden ve ilişkisel sorunlar (5, 6, 9, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 34, 35, 36, 38 numaralı maddeler), bölünme (1, 4, 7, 8, 10, 14, 19, 20, 27, 30, 37, 39 numaralı maddeler) ve farklılaşma (2, 3, 11, 12, 13, 15, 16, 25, 26, 28, 29, 31, 32, 33 numaralı maddeler) alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Ölçekteki 7, 15 ve 18. maddeler ters puanlanmaktadır (Göral Alkan, 2010, s. 95-127). Katılımcılardan 10'lu likert tipi ölçekten (1 hiç katılmıyorum ve 10 tamamen katılıyorum) kendilerine en uygun olan seçeneğini işaretlemeleri beklenmektedir. Alınan yüksek puanlar ayrılma-bireyleşmenin düşük olduğunu ve bununla ilgili problemlerin olduğunu ifade etmektedir (Christenson ve Wilson, 1985).

Göral (2002), yüksek lisans tezinin bir parçası olarak, ölçeğin Türkçeye uyarlamasını ve güvenilirlik çalışmasını yapmıştır. Bu doğrultuda, romantik ilişkilerin özellikleri ve ayrılma bireyleşme özellikleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için, 286 lisans öğrencisiyle (157 kadın, 129 erkek) çalışmıştır. Ölçeğin tamamının Cronbach alfa kat sayısı .85, bölünme alt ölçeği .64, farklılaşma eksikliği .70 ve ayrılma bireyleşmeyle ilgili sorunlar .64 olarak bulunmuştur.

Alfa katsayılarının düşük bulunması sebebiyle, Göral Alkan (2010) doktora tezinde ölçeğin maddelerini yeniden inceleyerek Türkçeye çevirmiş ve psikometrik çalışma prosedürlerini tekrarlamıştır. Üç faktörlü yapıya göre ölçeğin iç tutarlılığı ölçüldüğünde; Cronbach Alpha katsayıları ölçeğin toplam puanı için .90, bölünme alt ölçeği için .78, ilişkisel sorunlar için .65, farklılaşma alt ölçeği için .80 olarak bulunmuştur. Test tekrar test güvenilirlik korelasyonları ise ölçeğin tamamı için .85, bölünme için .82, farklılaşma için .77 ve ilişkisel sorunlar için .79 bulunmuştur (Göral Alkan, 2010, s. 95-127). Sonuçlar ölçeğin güvenilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

2.3.5. Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği

Durumluk kaygı, stresli bir durumda ve zamanda bireyin hissettiği olumsuz duygulanım; sürekli kaygı ise bireyin yaşadığı belli durumları tehlikeli olarak algılaması ve bireysel özellikleri (psikolojik durum, geçmiş yaşantılar vb.) sebebiyle kaygı yaşamaya yatkın olması durumudur (Öner, 1998).

Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği, Spielberger ve arkadaşları tarafından 1964'te geliştirilmiştir. Ölçeğin çalışma grubunu lise ve üniversite öğrencileri, çalışan yetişkinler, askerler, nöropsikiyatrik hastalar, cerrahi müdahale yapılan hastalar, cezaevi mahkumları oluşturmuştur. Ölçeğin doğruluğu ve güvenilirliği onaylandıktan sonra, Durumluk Kaygı Ölçeği (DKÖ) ruh sağlığı uzmanları tarafından yaşamda stres yaratan belirli olaylarda (iş görüşmesi, ameliyat, sınav vb.) bireylerin yaşadığı kaygıyı ölçmek için sıklıkla kullanılmıştır. Sürekli Kaygı Ölçeği (SKÖ) ise öğrencilerin ve askerlerin anksiyete problemlerini değerlendirmede, psikoterapi ve danışmanlık hizmetlerinde, davranış değişikliği ve madde kullanımı tedavisi programlarında, psikiyatrik/psikosomatik hastaların kaygı durumlarını değerlendirmede yaygın olarak kullanılmıştır (Spielberger, 1983).

Dörtlü likert tipindeki ölçek bireyin kendini değerlendirmesine olanak sağlayan, kısa ifadeleri içeren, duruma yönelik ve sürekli devam eden endişe, gerginlik, sinirlilik duygularını ölçen 40 sorudan oluşmaktadır. Belli bir durumda ve zamanda bireyin nasıl hissettiğine ilişkin kaygı, durumluk kaygıyı ölçmek için 20 maddeli soru listesinden oluşan DKÖ kullanılmaktadır. Bireyin kendisini genel olarak nasıl hissettiğine yönelik değerlendirme yapabilmek için ise 20 sorudan oluşan SKÖ kullanılmaktadır (Öner, 1998). Bu çalışmada her iki ölçek de kullanılmıştır.

Katılımcılardan DKÖ'de hiç (1), biraz (2), çok (3) ve tamamiyle (4) şıklarından birinin seçilmesi istenmektedir. SKÖ'de hemen hiçbir zaman (1), bazen (2), çok zaman (3) ve hemen her zaman (4) şıklarından birinin seçilmesi istenmektedir. Ölçekteki olumlu duyguları işaret eden ifadeler ters puanlanmaktadır. DKÖ'de 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19 ve 20. maddeler ters puanlanır. SKÖ'de ise 21, 26, 27, 30, 33, 36 ve 39. maddeler ters puanlanır. Bu durumda 1 ağırlık değerindeki ifadeler 4 ağırlık değeri, 4 ağırlık değerindeki ifadeler 1 ağırlık değeri olarak hesaplanır. Olumlu duyguları işaret eden

maddelerde puanlama çevirme olmaksızın yapılır. Ters puanlama yapılmadığında 4 ağırlık değeri kaygının yüksek olduğunu belirtirken, ters puanlamada 1 ağırlık değeri kaygının yüksek olduğunu belirtir. Her iki ölçekten elde edilen puanlar 20 ila 80 arasında değişmekle birlikte, yüksek puan yüksek kaygıyı, düşük puan düşük kaygıyı ifade etmektedir. Ayrıca ölçeğin kesme noktası bulunmamaktadır (Öner, 1998).

Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmaları Öner ve Le Compte tarafından 1974-1977 yıllarında yapılmıştır. Tekrar test güvenilirliği yöntemiyle Pearson Çarpımı Korelasyonu hesaplandığında, SKÖ için .71 ile .86, DKÖ için .26 ile .68 arasında bulunmuştur. İç tutarlılık ve test homojenliği Kuder Richardson 20 formülüne göre hesaplandığında, SKÖ için .94 ile .96 ve DKÖ için .83 ile .87 arasında bulunmuştur. Ölçeğin geçerliği, yapı geçerliği ve ölçüt bağımlı geçerlik yöntemleri kullanılarak araştırıldığında, SKÖ ve diğer kaygı ölçekleri arasında korelasyon kat sayıları kız öğrencileri için .52 ve .80, erkek öğrenciler için .58 ve .79 arasında bulunmuştur. Tüm bu sonuçlar ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Öner, 1998).

2.3.6. Aile İşlevsellik Tarzı Ölçeği

Ölçek Dunst, Trivette ve Deal (1988) tarafından 26 maddeli olarak, her ailenin kendine has güçlerini ve yeteneklerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 5 alt ölçeğe ayrılmıştır: etkileşimsel kalıplar, aile değerleri, aile bağlılığı, aile içi başa çıkma stratejileri ve kaynak mobilizasyonu (seferberliği). Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, okul öncesi dönemdeki 241 çocuğun ailesiyle yapılmıştır. Bunun sonucunda ölçeğin .92 iç tutarlılığa sahip güvenilir bir araç olduğu kabul edilmiştir.

Ölçeğin Türkçeye uyarlaması ve güvenilirlik-geçerlik çalışması, Gökler Danışman ve Tiftik (2014) tarafından yapılmıştır. Çalışma grubunu 18-76 yaş arasındaki 386 katılımcı oluşturmaktadır. Çalışma grubu; üniversite öğrencileri, kamu-özel sektör çalışanları ve onların aileleri ve İstanbul ilinin farklı semtlerinde yaşayan hane halkıdır. Ölçeğin yapı geçerliliğinin belirlenmesi için yapılan analizler sonucunda, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı ve aile içi baş etme stratejileri şeklinde 3 faktör ortaya çıkmıştır (Danışman ve Tiftik, 2014).

Ölçek Türkçeye uyarlanırken, on altı maddeden (1, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 13, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26) oluşan birinci faktör “etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri” olarak isimlendirilerek tek bir başlık altında toplanmıştır. Dört maddeden (12, 16, 18, 19) oluşan ikinci faktör “aile bağlılığı” olarak isimlendirilmiştir. Dört maddeden (3, 10, 11, 17) oluşan üçüncü faktör ise “aile içi başa çıkma stratejileri” olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin "benim aileme tamamen uyuyor"dan "benim aileme hiç uymuyor"a giden 5 basamaklı likert tipi derecelendirmesi vardır. Puanlar arttıkça o özelliğin arttığına işaret etmektedir; kesme noktası ve ters puanlama yoktur (Danışman ve Tiftik, 2014).

Ölçeğin güvenilirliğini değerlendirirken, Gülerce (1996) tarafından geliştirilmiş Aile Yapısını Değerlendirme Aracı kullanılmış olup, iki ölçekten elde edilen toplam puanlar arasında önemli bir pozitif korelasyon bulunmuştur. İç tutarlılığı bulmak için yapılan iç güvenirlik analizine göre, ölçeğin Cronbach alfa kat sayısı .94'tir. Ölçeğin güvenirlik analizine göre; Cronbach alfa iç tutarlılık .92, iki yarı güvenirliği .92 ve bireysel ve toplam puan arasındaki korelasyonlar .50 ile .79 arasında bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri alt ölçeği için .94, aile bağlılığı alt ölçeği için .77 ve aile içi başa çıkma stratejileri alt ölçeği için .78 olarak bulunmuştur. Ölçek, psikometrik açıdan Türk aile yapısının güçlerini ve kapasitelerini değerlendirmek için uygun bulunmuştur (Danışman ve Tiftik, 2014).

2.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırmayı gerçekleştirebilmek için, Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'na başvurulmuş ve 13.07.2021 tarihinde gereken izin alınmıştır. Gerekli izin alındıktan sonra, verilerin toplanması için <https://docs.google.com/forms/u/0/> isimli internet adresine, gönüllü katılım formunun da yer aldığı anket formu yüklenmiştir. Koronavirüs pandemisi sebebiyle, anket tekniğinden yararlanılarak çevrimiçi araştırma tekniğiyle evli çiftlere ulaşarak veriler toplanmıştır. Katılımcılardan, kendi çevrelerindeki evli çiftleri tanımlamaları da istenmiştir. Tanımlanan evli çiftlere ulaşarak, araştırmaya katılmaya gönüllü olanlardan veriler toplanmıştır. Anket formunun linki, araştırmaya katılmaya gönüllü olan evli bireylere sosyal medya hesapları ve e-posta yoluyla gönderilmiştir. Paylaşılan linke tıkladığında, öncelikle araştırmanın amacına, kimler tarafından yapıldığına, elde edilen bilgilerin gizli tutulacağına, araştırmaya katılımında gönüllüğün esas olduğuna ve Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izinlerin

alındığına dair bilgilerin yer aldığı gönüllü katılım formu görülmektedir. Katılımcılar bu formu onayladıktan sonra anket ve ölçek sorularını yanıtlayabilmektedirler. Bu yolla, 05.08.2021-06.09.2021 tarihleri arasında, 237 evli bireyin katılımı ile araştırmanın verileri toplanmıştır.

2.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI

Verilerin analizi SPSS 24.0 programı ile yapılmıştır. Sosyal Bilimler araştırmalarında, ölçülebilir değişkenlerin normal dağılım göstermesi ideal olandır. Araştırma verilerinin, merkezde yoğunlaşıp uçlarda azaldığı çan eğrisi görünümüne sahip olarak normal dağılım göstermesi ve $(-\infty, +\infty)$ arasında değer alması beklenir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini incelemek için, çarpıklık ve basıklık katsayıları, aritmetik ortalama, mod, medyan değerleri kullanılabilir (Karaman, 2020, s.43-47). Bu çalışmada ölçek puanları hesaplanarak, puanların normal dağılıma uygunluğunun belirlenmesi için basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Ölçeklerden elde edilen basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması normal dağılım için yeterli görülmektedir (Groeneveld ve Meeden, 1984; Moors, 1986; Hopkins ve Weeks, 1990; De Carlo, 1997). Analize başlamadan önce verinin normal dağılıma yakınsaması amacıyla 2 gözlem çıkarılmıştır. Değerler incelendiğinde her bir puanın basıklık ve çarpıklık katsayılarının -3 ile +3 arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre puanların normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Puanların normal dağılım göstermesi nedeniyle çalışmada parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Ölçek puanının demografik özelliklere göre farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi için t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. T testi, 2 gruplu demografik değişkenlerin analizinde kullanılırken ANOVA testi k ($k>2$) gruplu değişkenlerin analizinde kullanılmıştır. p değeri $<0,05$ olarak referans alınmıştır. Verinin normal dağılıma yakınsaması amacıyla 2 gözlem analizden çıkartılmış olup çalışmaya 235 gözlem ile devam edilmiştir.

Tablo 3. Basıklık ve Çarpıklık Değerleri İle Güvenirlik Katsayısı

	n	Çarpıklık	Basıklık
Korkulu Bağlanma	235	0,263	-0,254
Kayıtsız Bağlanma	235	-0,086	-0,155
Güvenli Bağlanma	235	-0,146	0,485
Saplantılı Bağlanma	235	0,104	0,222
Başlanma Stilleri	235	0,365	0,847
Bölünme	235	0,448	-0,196
Farklaşma	235	0,777	0,321
Ayrılma-Bireleşme	235	0,760	0,892
Durumluk Kaygı	235	-0,262	1,763
Sürekli Kaygı	235	0,176	-0,158
Kaygı Düzeyleri	235	0,009	0,138
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	235	-1,440	1,829
İlişkisel Sorunlar	235	0,519	0,269
Aile Bağlılığı	235	-0,954	0,475
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	235	-0,454	-0,343
Aile İşlevsellik Tarzı	235	-1,168	1,039

2.6. SÜRE VE OLANAKLAR

Araştırmaya ilişkin veriler 05.08.2021-06.09.2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin analizi ve ilgili istatistik grafikleri, profesyonel bir istatistikçiden destek alınarak araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırma için gereken tüm masraflar araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde evli çiftlerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular, çiftleri/evliliklerini tanıttıcı bulgular, evli bireylerin ölçeklere verdikleri cevaplara ilişkin betimsel istatistikler, evli çiftlerin sosyodemografik özellikleri, çiftleri/evliliklerini tanıttıcı özellikleri ve ölçeklere verdikleri cevaplar arasında yapılan hipotez testlerine ilişkin bulgular ve evli bireylerin ölçeklere verdikleri yanıtlar arasındaki ilişkilere dair bulgular yer almaktadır. Ayrıca bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevsellik tarzının, ayrılma-bireyleşme üzerindeki etkisini ve bağlanma stilleri, ayrılma-bireyleşme ve kaygı düzeylerinin aile işlevsellik tarzı üzerindeki etkisini yordamak amacıyla kurulan regresyon analizlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1. EVLİ ÇİFTLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde çalışmaya katılan evli çiftlerin cinsiyetlerine, yaşlarına, eğitim durumlarına, mesleklerine, ekonomik durumlarına, sağlık durumlarına, evlilik öncesi tanışma sürelerine, evlilik yaşına, evlilik şekline, evlilik sayısına, çocuk sahibi olma durumuna, çocuk sayısına, evlilik yaşantısından memnun olma durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Katılımcıların demografik özelliklerine yönelik dağılımı incelendiğinde, %61,7'sinin kadınlardan oluştuğu, %31,1'inin 29-39 yaş arasında olduğu, %70,2'sinin yükseköğretim mezunu olduğu ve %63'ünün eşinin de yükseköğretim mezunu olduğu, %37'sinin memur/uzman olduğu, %35,3'ünün eşinin de memur/uzman olduğu, %56,2'sinin gelirini yeterli bulduğu, %76,2'sinin sağlık sorunu olmadığı, %83,9'unun sağlık sorunuyla ilgili ilaç kullandığı bulunmuştur. %30,6'sının evlilik öncesi tanışma süresinin 1-3 yıl olduğu, %48,5'inin 18-25 yaşlarında evlendiği, %80,9'unun anlaşarak evlendiği, %95,3'ünün ilk evliliği olduğu, %94,5'inin eşinin de ilk evliliği olduğu, %71,9'unun çocuğu olduğu, %50,3'ünün 1 çocuğu olduğu, %57,1'inin

çocuğunun/çocuklarının 0-15 yaş aralığında olduğu, %92,8'inin çekirdek ailesi ile yaşadığı, %88,5'inin evlilik yaşantısından memnun olduğu bulunmuştur.

Tablo 4. Evli Çiftlerin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımı

		n	%
1. Katılımcının Cinsiyeti	Kadın	145	61,7
	Erkek	90	38,3
2. Katılımcının Yaşı	18-28	45	19,1
	29-39	73	31,1
	40-49	70	29,8
	50 ve üstü	47	20,0
3. Katılımcının Medeni Durumu	Evli	235	100,0
4. Katılımcının Eğitim Durumu	İlköğretim Mezunu	27	11,5
	Lise Mezunu	43	18,3
	Yükseköğretim mezunu	165	70,2
5. Eşin Eğitim Durumu	İlköğretim Mezunu	34	14,5
	Lise Mezunu	53	22,5
	Yükseköğretim mezunu	148	63
6. Meslek	Memur/Uzman	87	37,0
	İşçi	33	14,0
	Serbest meslek	41	17,4
	Emekli	22	9,4
	Ev hanımı	42	17,9
	İşsiz	10	4,3
7. Eşin mesleği	Memur/Uzman	83	35,3
	İşçi	47	20
	Serbest meslek	43	18,3
	Emekli	24	10,2
	Ev hanımı	32	13,6
	İşsiz	6	2,6
8. Gelirin yeterli bulunma durumu	Evet	132	56,2
	Hayır	103	43,8
9. Sağlık sorunu varlığı	Evet	56	23,8
	Hayır	179	76,2
10. Sağlık sorunuyla ilgili ilaç kullanımı	Evet	47	83,9
	Hayır	9	16,1
11. Evlilik öncesi tanışma süresi	6 ay ve daha az ¹	31	13,2
	7 ay- 12 ay	59	25,1
	13 ay-36 ay	72	30,6
	37 ay-60 ay	34	14,5
	61 ay ve daha fazla	39	16,6
12. Evlilik yaşı	18-25	114	48,5
	26-33	103	43,8
	34 ve üstü	18	7,7
13. Evlilik şekli	Anlaşarak evlendik.	190	80,9
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	19,1
14. Evlilik sayısı	İlk evlilik	224	95,3
	İkinci evlilik	10	4,3
	Üçüncü evlilik	1	0,4
	Dördüncü evlilik ve üzeri	0	0,0

Tablo 4'ün devamı

15. Eşin evlilik sayısı	İlkevlilik	222	94,5
	İkinci evlilik	12	5,1
	Üçüncü evlilik	1	0,4
	Dördüncü evlilik	0	0,0
16. Çocuk sahibi olma durumu	Evet	169	71,9
	Hayır	66	28,1
17. Çocuk sayısı	1	85	50,3
	2	68	40,2
	3 ve üzeri	16	9,5
18. Çocukların yaş aralığı	0-5	36	21,4
	5-10	24	14,3
	10-15	36	21,4
	15-18	31	18,5
	18 ve üstü	41	24,4
19. Evlilik yaşantısından memnuniyet durumu	Evet	208	88,5
	Hayır	7	3,0
	Kararsızım	20	8,5
Toplam		235	100,0

3.2. EVLİ BİREYLERİN ÖLÇEKLERE VERDİKLERİ CEVAPLARA İLİŞKİN BETİMSEL İSTATİSTİKLER

Bu bölümde evli bireylerin Bağlanma Stilleri Ölçeği, Ayrılma-Bireyleşme Ölçeği, Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği ve Aile İşlevsellik Tarzı Ölçeği'ne verdikleri cevaplara ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 5. Ölçeklere İlişkin Betimsel İstatistikler

	n	min.	max.	\bar{x}	SS
Korkulu Bağlanma	235	1,11	7,00	3,56	1,05
Kayıtsız Bağlanma	235	1,67	7,00	4,39	0,97
Güvenli Bağlanma	235	1,00	7,00	4,28	0,90
Saplantılı Bağlanma	235	1,17	5,67	3,27	0,86
Bağlanma Stilleri	235	2,20	6,47	3,87	0,66
Bölünme	235	1,00	9,25	3,91	1,53
Farklaşma	235	1,07	9,36	3,78	1,54
Ayrılma-Bireyleşme	235	1,44	10,00	4,16	1,38
Durumluk Kaygı	235	1,45	3,20	2,34	0,22
Sürekli Kaygı	235	1,85	3,40	2,55	0,32
Kaygı Düzeyleri	235	1,85	3,05	2,44	0,22
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	235	2,12	5,00	4,46	0,57
İlişkisel Sorunlar	235	1,31	9,31	4,10	1,41
Aile Bağlılığı	235	1,50	5,00	4,21	0,75
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	235	1,75	5,00	3,94	0,77
Aile İşlevsellik Tarzı	235	2,23	5,00	4,27	0,56

Analiz sonucuna göre; korkulu bağlanma puan ortalaması 3,56, kayıtsız bağlanma puan ortalaması 4,39, güvenli bağlanma puan ortalaması 4,28, saplantılı bağlanma puan ortalaması 3,27, bağlanma stilleri puan ortalaması 3,87, bölünme puan ortalaması 3,91, farklılaşma puan ortalaması 3,78, ayrılma-bireyleşme puan ortalaması 4,16, durumluk kaygı puan ortalaması 2,34, sürekli kaygı puan ortalaması 2,55, kaygı düzeyleri puan ortalaması 2,44, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puan ortalaması 4,46, ilişkisel sorunlar puan ortalaması 4,10, aile bağlılığı puan ortalaması 4,21, aile içi başa çıkma stratejileri puan ortalaması 3,94 ve aile işlevsellik tarzı puan ortalaması 4,27 olarak elde edilmiştir.

3.3. EVLİ ÇİFTLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE ÖLÇEKLERE VERDİKLERİ CEVAPLAR ARASINDA YAPILAN HİPOTEZ TESTLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının, cinsiyet bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan t testi ve ANOVA testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 6. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Cinsiyet Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	t	p
Korkulu Bağlanma	Kadın	145	3,52	1,03	-0,682	0,496
	Erkek	90	3,62	1,07		
Kayıtsız Bağlanma	Kadın	145	4,50	0,90	2,184	0,030*
	Erkek	90	4,21	1,06		
Güvenli Bağlanma	Kadın	145	4,32	0,89	0,853	0,395
	Erkek	90	4,21	0,90		
Saplantılı Bağlanma	Kadın	145	3,18	0,84	-2,043	0,042*
	Erkek	90	3,41	0,89		
Bağlanma Stilleri	Kadın	145	3,88	0,64	0,051	0,959
	Erkek	90	3,87	0,70		
İlişkisel Sorunlar	Kadın	145	4,14	1,45	0,543	0,588
	Erkek	90	4,03	1,35		
Bölünme	Kadın	145	3,96	1,51	0,656	0,513
	Erkek	90	3,82	1,56		
Farklılaşma	Kadın	145	3,65	1,52	-1,638	0,103
	Erkek	90	3,99	1,56		
Ayrılma-Bireyleşme	Kadın	145	4,20	1,38	0,485	0,628
	Erkek	90	4,11	1,40		
Durumluk Kaygı	Kadın	145	2,35	0,20	1,004	0,317
	Erkek	90	2,32	0,25		
Sürekli Kaygı	Kadın	145	2,60	0,31	3,517	0,001*
	Erkek	90	2,45	0,33		
Kaygı Düzeyleri	Kadın	145	2,48	0,20	2,905	0,004*
	Erkek	90	2,39	0,25		
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	Kadın	145	4,53	0,52	2,499	0,013*
	Erkek	90	4,34	0,63		

Tablo 6'nin devamı

Aile Bağlılığı	Kadın	145	4,27	0,74	1,644	0,102
	Erkek	90	4,11	0,78		
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	Kadın	145	3,97	0,74	0,719	0,473
	Erkek	90	3,89	0,83		
Aile İşlevsellik Tarzı	Kadın	145	4,33	0,53	2,161	0,032*
	Erkek	90	4,17	0,60		

*p<0,05

Analiz sonuçlarına göre; kayıtsız bağlanma puanı cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre kadınların puanı erkeklere göre daha yüksektir. Saplantılı bağlanma puanı cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre erkeklerin puanı kadınlara göre daha yüksektir. Sürekli kaygı puanı cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre kadınların puanı erkeklere göre daha yüksektir. Kaygı düzeyleri puanı, cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre kadınların puanı erkeklere göre daha yüksektir. Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı, cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre kadınların puanının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Analiz sonucuna göre, aile işlevsellik tarzı puanı cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre kadınların puanı erkeklere göre daha yüksektir.

Korkulu bağlanma puanı, güvenli bağlanma puanı, bağlanma stilleri puanı, ilişkisel sorunlar puanı, bölünme puanı, farklılaşma puanı, ayrılma-bireyleşme puanı, durumluk kaygı puanı, aile bağlılığı puanı ve aile içi başa çıkma stratejileri puanı cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının yaş bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçları tablo 7'de verilmiştir.

Analiz sonucuna göre sürekli kaygı puanı yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre 50 yaşından büyük

katılımcıların, 29-39 yaşında olanlara göre daha fazla sürekli kaygıya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kaygı düzeyleri puanı yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Ortalama puanlara göre 50 yaşından büyük olanlar, 29-39 yaşında olanlara göre daha yüksek kaygı düzeyine sahiptir.

Tablo 7. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Yaş Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	F	p	Tukey Testi
Korkulu Bağlanma	18-28 ¹	45	3,53	1,04	2,478	0,062	
	29-39 ²	73	3,33	1,09			
	40-49 ³	70	3,63	1,07			
	50 ve üstü ⁴	47	3,85	0,91			
Kayıtsız Bağlanma	18-28 ¹	45	4,54	0,93	0,536	0,658	
	29-39 ²	73	4,34	0,95			
	40-49 ³	70	4,40	1,07			
	50 ve üstü ⁴	47	4,30	0,91			
Güvenli Bağlanma	18-28 ¹	45	4,25	0,82	0,135	0,939	
	29-39 ²	73	4,33	0,94			
	40-49 ³	70	4,25	0,97			
	50 ve üstü ⁴	47	4,26	0,79			
Saplantılı Bağlanma	18-28 ¹	45	3,11	0,83	0,688	0,560	
	29-39 ²	73	3,34	0,87			
	40-49 ³	70	3,30	0,93			
	50 ve üstü ⁴	47	3,27	0,78			
Bağlanma Stilleri	18-28 ¹	45	3,80	0,63	1,001	0,393	
	29-39 ²	73	3,80	0,66			
	40-49 ³	70	3,94	0,74			
	50 ve üstü ⁴	47	3,96	0,56			
İlişkisel Sorunlar	18-28 ¹	45	4,29	1,55	0,345	0,793	
	29-39 ²	73	4,08	1,39			
	40-49 ³	70	4,03	1,40			
	50 ve üstü ⁴	47	4,05	1,34			
Bölünme	18-28 ¹	45	4,01	1,60	0,186	0,906	
	29-39 ²	73	3,82	1,46			
	40-49 ³	70	3,96	1,61			
	50 ve üstü ⁴	47	3,87	1,49			
Farklaşma	18-28 ¹	45	3,86	1,75	0,332	0,802	
	29-39 ²	73	3,64	1,50			
	40-49 ³	70	3,88	1,58			
	50 ve üstü ⁴	47	3,78	1,38			
Aynılma-Bireyleşme	18-28 ¹	45	4,31	1,56	0,266	0,850	
	29-39 ²	73	4,08	1,33			
	40-49 ³	70	4,18	1,40			
	50 ve üstü ⁴	47	4,14	1,28			
Durumluk Kaygı	18-28 ¹	45	2,35	0,26	2,249	0,083	
	29-39 ²	73	2,32	0,19			
	40-49 ³	70	2,31	0,22			
	50 ve üstü ⁴	47	2,41	0,21			
Sürekli Kaygı	18-28 ¹	45	2,59	0,30	3,514	0,016*	2-4
	29-39 ²	73	2,48	0,32			3-4
	40-49 ³	70	2,51	0,27			
	50 ve üstü ⁴	47	2,65	0,38			
Kaygı Düzeyleri	18-28 ¹	45	2,47	0,22	4,396	0,005*	2-4
	29-39 ²	73	2,40	0,20			3-4
	40-49 ³	70	2,41	0,20			
	50 ve üstü ⁴	47	2,53	0,25			

Tablo 7'nin devamı

Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	18-28 ¹	45	4,54	0,55	0,657	0,579	
	29-39 ²	73	4,44	0,63			
	40-49 ³	70	4,40	0,51			
	50 ve üstü ⁴	47	4,50	0,59			
Aile Bağlılığı	18-28 ¹	45	4,17	0,70	0,149	0,930	
	29-39 ²	73	4,21	0,78			
	40-49 ³	70	4,26	0,65			
	50 ve üstü ⁴	n	\bar{x}	SS			
		47	4,19	0,91	F	p	
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	18-28 ¹	45	3,92	0,74	0,590	0,622	
	29-39 ²	73	4,02	0,78			
	40-49 ³	70	3,85	0,74			
	50 ve üstü ⁴	47	3,97	0,85			
Aile İşlevsellik Tarzı	18-28 ¹	45	4,32	0,54	0,495	0,686	
	29-39 ²	73	4,27	0,60			
	40-49 ³	70	4,21	0,51			
	50 ve üstü ⁴	47	4,32	0,61			

*p<0,05

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, durumluk kaygı puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir (p>0,05).

Katılımcıların eğitim durumu, yedi düzey olarak sıralandığında oldukça dağınık bir sayıya sahip olduğu için, istatistiksel açıdan analizlerin daha güçlü olması amacıyla eğitim durumu üç kategori altında toplanmıştır. 1-8. sınıf ilköğretim mezunu, 9-12. sınıf lise mezunu, lisans ve lisansüstü eğitim durumu ise yükseköğretim mezunu şeklinde üç kategoriye ayrılmıştır.

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının, eğitim durumu bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçları tablo 8'de verilmiştir.

Analiz sonucuna göre; korkulu bağlanma puanı eğitim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Ortalama puanlara göre ilköğretim mezunu olanların yükseköğretim mezunu olanlara göre korkulu bağlanma puanı daha yüksektir. Güvenli bağlanma puanı, eğitim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Yükseköğretim mezunu olanlar, ilköğretim mezunu olanlara göre daha yüksek güvenli bağlanma puanına sahiptir. İlişkisel sorunlar puanı, eğitim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık

göstermektedir ($p < 0,05$). Ortalama puanlara göre lise mezunu olanların, yükseköğretim mezunu olanlara göre daha yüksek ilişki sorular puana sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 8. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Eğitim Durumu Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	F	p	Tukey Testi
Korkulu Bağlanma	İlköğretim mezunu ¹	27	4,16	1,08	7,378	0,001*	1-3
	Lise mezunu ²	43	3,76	1,16			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	3,41	0,97			
Kayıtsız Bağlanma	İlköğretim mezunu ¹	27	4,43	1,07	0,124	0,884	
	Lise mezunu ²	43	4,44	0,99			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	4,37	0,95			
Güvenli Bağlanma	İlköğretim mezunu ¹	27	3,85	0,95	5,155	0,006*	1-3
	Lise mezunu ²	43	4,12	0,97			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	4,39	0,84			
Saplantı Bağlanma	İlköğretim mezunu ¹	27	3,75	0,73	0,279	0,757	
	Lise mezunu ²	43	3,60	0,91			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	3,67	0,78			
Bağlanma Stilleri	İlköğretim mezunu ¹	27	4,09	0,76	1,750	0,176	
	Lise mezunu ²	43	3,89	0,70			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	3,84	0,63			
İlişkisel Sorunlar	İlköğretim mezunu ¹	27	4,45	1,11	5,504	0,005*	2-3
	Lise mezunu ²	43	4,62	1,74			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	3,91	1,32			
Bölünme	İlköğretim mezunu ¹	27	4,40	1,54	2,610	0,076	
	Lise mezunu ²	43	4,13	1,79			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	3,77	1,44			
Farklaşma	İlköğretim mezunu ¹	27	4,31	1,41	5,554	0,004*	1-3
	Lise mezunu ²	43	4,27	1,79			2-3
	Yükseköğretim mezunu ³	165	3,57	1,45			
Ayrılma Bireyleşme	İlköğretim mezunu ¹	27	4,52	1,25	4,109	0,018*	2-3
	Lise mezunu ²	43	4,57	1,79			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	4,00	1,25			
Durumluk Kaygı	İlköğretim mezunu ¹	27	1,60	0,51	0,436	0,647	
	Lise mezunu ²	43	1,49	0,44			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	1,53	0,45			
Sürekli Kaygı	İlköğretim mezunu ¹	27	2,30	0,34	2,252	0,108	
	Lise mezunu ²	43	2,09	0,44			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	2,13	0,44			
Kaygı Düzeyleri	İlköğretim mezunu ¹	27	2,49	0,28	0,869	0,421	
	Lise mezunu ²	43	2,46	0,21			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	2,43	0,21			
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	İlköğretim mezunu ¹	27	4,37	0,62	1,032	0,358	
	Lise mezunu ²	43	4,41	0,68			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	4,51	0,54			
Aile Bağlılığı	İlköğretim mezunu ¹	27	4,15	0,86	0,788	0,456	
	Lise mezunu ²	43	4,10	0,81			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	4,25	0,72			
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	İlköğretim mezunu ¹	27	3,85	1,01	0,221	0,802	
	Lise mezunu ²	43	3,93	0,85			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	3,96	0,71			
Aile İşlevsellik Tarzı	İlköğretim mezunu ¹	27	4,18	0,68	0,761	0,469	
	Lise mezunu ²	43	4,22	0,64			
	Yükseköğretim mezunu ³	165	4,30	0,52			

* $p < 0,05$

Analiz sonucuna göre, farklılaşma puanı eğitim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre ilköğretim mezunu olanların, yükseköğretim mezunu olanlara göre daha yüksek farklılaşma puanına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Ayrılma-bireyleşme puanı, eğitim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Lise mezunu olanların yükseköğretim mezunu olanlara göre daha yüksek ayrılma-bireyleşme puanına sahip olduğu bulunmuştur.

Kayıtsız bağlanma puanı, saplantılı bağlanma puanı, bağlanma stilleri puanı, bölünme puanı, durumluk kaygı puanı, sürekli kaygı puanı, kaygı düzeyleri puanı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı, aile bağlılığı puanı, aile içi başa çıkma stratejileri puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı eğitim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının eşinin eğitim durumu bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçları tablo 9'da verilmiştir.

Analiz sonucuna göre güvenli bağlanma puanı eşin eğitim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre, eşi yükseköğretim mezunu olanların ilköğretim mezunu olanlara göre daha yüksek güvenli bağlanma puanına sahip olduğu bulunmuştur.

Korkulu bağlanma puanı, kayıtsız bağlanma puanı, saplantılı bağlanma puanı, bağlanma stilleri puanı, ilişkisel sorunlar puanı, bölünme puanı, farklılaşma puanı, ayrılma-bireyleşme puanı, durumluk kaygı puanı, sürekli kaygı puanı, kaygı düzeyleri puanı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı, aile bağlılığı puanı, aile içi başa çıkma stratejileri puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı eşinin eğitim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 9. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Eşin Eğitim Durumu Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	F	p	Tukey Testi
Korkulu Bağlanma	İlköğretim mezunu ¹	34	3,79	1,19	1,083	0,340	
	Lise mezunu ²	53	3,59	1,13			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	3,50	0,98			
Kayıtsız Bağlanma	İlköğretim mezunu ¹	34	4,34	0,95	0,325	0,723	
	Lise mezunu ²	53	4,31	1,08			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	4,43	0,94			
Güvenli Bağlanma	İlköğretim mezunu ¹	34	3,88	1,06	4,147	0,017*	1-3
	Lise mezunu ²	53	4,30	1,00			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	4,36	0,79			
Saplantı Bağlanma	İlköğretim mezunu ¹	34	3,66	0,68	0,199	0,820	
	Lise mezunu ²	53	3,60	1,05			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	3,68	0,72			
Bağlanma Stilleri	İlköğretim mezunu ¹	34	3,96	0,81	0,358	0,700	
	Lise mezunu ²	53	3,86	0,77			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	3,86	0,58			
İlişkisel Sorunlar	İlköğretim mezunu ¹	34	4,35	1,33	0,649	0,524	
	Lise mezunu ²	53	4,05	1,52			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	4,06	1,39			
Bölünme	İlköğretim mezunu ¹	34	4,17	1,63	0,610	0,544	
	Lise mezunu ²	53	3,88	1,65			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	3,85	1,47			
Farklaşma	İlköğretim mezunu ¹	34	4,30	1,48	2,386	0,094	
	Lise mezunu ²	53	3,78	1,62			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	3,66	1,51			
Aynılma Bireyleşme	İlköğretim mezunu ¹	34	4,48	1,42	1,032	0,358	
	Lise mezunu ²	53	4,12	1,52			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	4,11	1,32			
Durumluk Kaygı	İlköğretim mezunu ¹	34	1,53	0,49	0,001	0,999	
	Lise mezunu ²	53	1,53	0,45			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	1,53	0,46			
Sürekli Kaygı	İlköğretim mezunu ¹	34	2,20	0,45	0,476	0,622	
	Lise mezunu ²	53	2,11	0,41			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	2,14	0,43			
Kaygı Düzeyleri	İlköğretim mezunu ¹	34	2,51	0,23	1,552	0,214	
	Lise mezunu ²	53	2,44	0,18			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	2,43	0,23			
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	İlköğretim mezunu ¹	34	4,44	0,51	0,096	0,909	
	Lise mezunu ²	53	4,49	0,62			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	4,48	0,58			
Aile Bağlılığı	İlköğretim mezunu ¹	34	4,10	0,74	0,982	0,376	
	Lise mezunu ²	53	4,32	0,79			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	4,20	0,75			
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	İlköğretim mezunu ¹	34	3,74	0,81	1,449	0,237	
	Lise mezunu ²	53	4,00	0,69			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	3,97	0,79			
Aile İşlevsellik Tarzı	İlköğretim mezunu ¹	34	4,19	0,51	0,467	0,628	
	Lise mezunu ²	53	4,31	0,59			
	Yükseköğretim mezunu ³	148	4,27	0,56			

*p<0,05

Tablo 10. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Meslek Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	F	p	Tukey Testi
Korkulu Bağlanma	Memur/Uzman ¹	87	3,39	1,01	2,649	0,024*	2-6
	İşç ²	33	3,87	1,06			4-6
	Serbest meslek ³	41	3,38	1,13			
	Emekl ⁴	22	3,87	0,95			
	Ev hanımı ⁵	42	3,81	1,02			
	İşsiz ⁶	10	3,08	0,83			
Kayıtsız Bağlanma	Memur/Uzman ¹	87	4,35	0,95	3,653	0,003*	2-3
	İşç ²	33	4,85	0,97			
	Serbest meslek ³	41	3,95	0,94			
	Emekl ⁴	22	4,56	1,02			
	Ev hanımı ⁵	42	4,47	0,85			
	İşsiz ⁶	10	4,22	1,00			
Güvenli Bağlanma	Memur/Uzman ¹	87	4,36	0,81	2,086	0,068	
	İşç ²	33	4,08	0,91			
	Serbest meslek ³	41	4,37	1,05			
	Emekl ⁴	22	4,35	0,77			
	Ev hanımı ⁵	42	4,00	0,91			
	İşsiz ⁶	10	4,79	0,81			
Saplantı Bağlanma	Memur/Uzman ¹	87	3,69	0,73	0,220	0,954	
	İşç ²	33	3,65	0,93			
	Serbest meslek ³	41	3,65	0,98			
	Emekl ⁴	22	3,73	0,77			
	Ev hanımı ⁵	42	3,65	0,72			
	İşsiz ⁶	10	3,43	0,56			
Bağlanma Stilleri	Memur/Uzman ¹	87	3,82	0,63	1,681	0,140	
	İşç ²	33	4,07	0,80			
	Serbest meslek ³	41	3,72	0,69			
	Emekl ⁴	22	4,05	0,57			
	Ev hanımı ⁵	42	3,92	0,59			
	İşsiz ⁶	10	3,70	0,60			
İlişkisel Sorunlar	Memur/Uzman ¹	87	4,00	1,36	1,212	0,304	
	İşç ²	33	4,48	1,60			
	Serbest meslek ³	41	3,79	1,45			
	Emekl ⁴	22	4,12	1,32			
	Ev hanımı ⁵	42	4,33	1,34			
	İşsiz ⁶	10	3,99	1,36			
Bölünme	Memur/Uzman ¹	87	3,78	1,48	0,359	0,876	
	İşç ²	33	4,15	1,79			
	Serbest meslek ³	41	3,86	1,52			
	Emekl ⁴	22	3,88	1,49			
	Ev hanımı ⁵	42	4,05	1,52			
	İşsiz ⁶	10	3,83	1,56			
Farklaşma	Memur/Uzman ¹	87	3,66	1,52	0,611	0,692	
	İşç ²	33	4,10	1,82			
	Serbest meslek ³	41	3,75	1,55			
	Emekl ⁴	22	3,95	1,43			
	Ev hanımı ⁵	42	3,84	1,38			
	İşsiz ⁶	10	3,35	1,81			
Ayrıma Bireyleşme	Memur/Uzman ¹	87	4,07	1,29	0,733	0,600	
	İşç ²	33	4,47	1,77			
	Serbest meslek ³	41	3,98	1,35			
	Emekl ⁴	22	4,26	1,41			
	Ev hanımı ⁵	42	4,31	1,21			
	İşsiz ⁶	10	3,89	1,46			
Durumluk Kaygı	Memur/Uzman ¹	87	1,54	0,47	1,064	0,381	Tukey Testi
	İşç ²	33	1,53	0,47			

	Serbest meslek ³	41	1,61	0,50			
	Emekli ⁴	22	1,37	0,35			
	Ev hanımı ⁵	42	1,56	0,44			
	İşsiz ⁶	10	1,38	0,34			
Sürekli Kaygı	Memur/Uzman ¹	87	2,09	0,39	1,607	0,159	
	İşç ²	33	2,17	0,47			
	Serbest meslek ³	41	2,12	0,43			
	Emekli ⁴	22	2,12	0,41			
	Ev hanımı ⁵	42	2,29	0,49			
	İşsiz ⁶	10	2,01	0,29			
Kaygı Düzeyleri	Memur/Uzman ¹	87	2,42	0,20	2,277	0,048*	3-4
	İşç ²	33	2,47	0,21			
	Serbest meslek ³	41	2,37	0,22			
	Emekli ⁴	22	2,52	0,24			
	Ev hanımı ⁵	42	2,50	0,25			
	İşsiz ⁶	10	2,46	0,17			
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	Memur/Uzman ¹	87	4,45	0,57	1,402	0,224	
	İşç ²	33	4,60	0,53			
	Serbest meslek ³	41	4,31	0,70			
	Emekli ⁴	22	4,64	0,39			
	Ev hanımı ⁵	42	4,50	0,55			
	İşsiz ⁶	10	4,46	0,67			
Aile Bağıllığı	Memur/Uzman ¹	87	4,13	0,74	0,948	0,450	
	İşç ²	33	4,23	0,67			
	Serbest meslek ³	41	4,22	0,88			
	Emekli ⁴	22	4,50	0,59			
	Ev hanımı ⁵	42	4,24	0,78			
	İşsiz ⁶	10	4,08	0,78			
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	Memur/Uzman ¹	87	3,91	0,73	0,351	0,881	
	İşç ²	33	4,09	0,80			
	Serbest meslek ³	41	3,97	0,85			
	Emekli ⁴	22	3,92	0,85			
	Ev hanımı ⁵	42	3,88	0,77			
	İşsiz ⁶	10	3,88	0,63			
Aile İşlevsellik Tarzı	Memur/Uzman ¹	87	4,24	0,55	1,018	0,407	
	İşç ²	33	4,39	0,52			
	Serbest meslek ³	41	4,16	0,66			
	Emekli ⁴	22	4,43	0,43			
	Ev hanımı ⁵	42	4,27	0,56			
	İşsiz ⁶	10	4,25	0,60			

*p<0,05

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının meslek bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçları tabloda verilmiştir.

Analiz sonucuna göre korkulu bağlanma puanı mesleği bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre işçi olanların işsiz olanlara göre daha yüksek korkulu bağlanma puanına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Analiz sonucuna göre kayıtsız bağlanma puanı meslek bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre işçi olanların serbest meslek olanlara göre daha yüksek kayıtsız

bağlanma puanına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Güvenli bağlanma puanı, saplantılı bağlanma puanı, bağlanma stilleri puanı, ilişkisel sorunlar puanı, bölünme puanı, farklılaşma puanı, ayrılma-bireyleşme puanı, durumluk kaygı puanı, sürekli kaygı puanı, kaygı düzeyleri puanı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı, aile bağlılığı puanı, aile içi başa çıkma stratejileri puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı meslek bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının eşinin mesleği bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçları 11. tabloda verilmiştir.

Analiz sonucuna göre kaygı düzeyleri puanı, eşin mesleği bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre eşli emekli olanların, eşli ev hanımı olanlara göre daha yüksek kaygı düzeyi puanına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Korkulu bağlanma, kayıtsız bağlanma, güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma ve bağlanma stilleri puanının, bölünme, farklılaşma, ayrılma-bireyleşme puanının, durumluk ve sürekli kaygı puanının, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, ilişkisel sorunlar, aile bağlılığı, aile içi başa çıkma stratejileri ve aile işlevsellik tarzı puanının, eşin mesleği bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 11. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Eşin Mesleği Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	F	p	Tukey Testi
Korkulu Bağlanma	Memur/Uzman ¹	83	3,36	1,05	1,448	0,208	
	İşçi ²	47	3,64	0,98			
	Serbest meslek ³	43	3,52	1,08			
	Emekli ⁴	24	3,92	0,80			
	Ev hanımı ⁵	32	3,71	1,18			
	İşsiz ⁶	6	3,85	1,32			
Kayıtsız Bağlanma	Memur/Uzman ¹	83	4,28	0,95	1,047	0,391	Tukey Testi
	n	\bar{x}	SS				
	İşçi ²	47	4,54	1,02			
	Serbest meslek ³	43	4,52	0,76			
	Emekli ⁴	24	4,45	0,90			
	Ev hanımı ⁵	32	4,17	1,21			
Güvenli Bağlanma	Memur/Uzman ¹	83	4,38	0,75	0,577	0,718	
	İşçi ²	47	4,13	1,07			
	Serbest meslek ³	43	4,34	0,97			
	Emekli ⁴	24	4,27	0,68			
	Ev hanımı ⁵	32	4,18	1,05			
	İşsiz ⁶	6	4,19	0,63			
Saplantı Bağlanma	Memur/Uzman ¹	83	3,65	0,67	1,598	0,162	
	İşçi ²	47	3,47	0,73			
	Serbest meslek ³	43	3,67	0,78			
	Emekli ⁴	24	3,60	0,71			
	Ev hanımı ⁵	32	3,94	1,19			
	İşsiz ⁶	6	4,03	0,54			
Bağlanma Stilleri	Memur/Uzman ¹	83	3,78	0,60	0,735	0,598	
	İşçi ²	47	3,88	0,67			
	Serbest meslek ³	43	3,90	0,63			
	Emekli ⁴	24	4,04	0,53			
	Ev hanımı ⁵	32	3,92	0,89			
	İşsiz ⁶	6	3,99	0,77			
İlişkisel Sorunlar	Memur/Uzman ¹	83	3,91	1,43	1,673	0,142	
	İşçi ²	47	4,32	1,43			
	Serbest meslek ³	43	4,35	1,26			
	Emekli ⁴	24	4,41	1,18			
	Ev hanımı ⁵	32	3,67	1,55			
	İşsiz ⁶	6	4,19	1,60			
Bölünme	Memur/Uzman ¹	83	3,76	1,54	1,427	0,215	
	İşçi ²	47	3,99	1,46			
	Serbest meslek ³	43	4,35	1,44			
	Emekli ⁴	24	4,05	1,29			
	Ev hanımı ⁵	32	3,49	1,75			
	İşsiz ⁶	6	3,71	2,00			
Farklılaşma	Memur/Uzman ¹	83	3,51	1,51	1,093	0,365	
	İşçi ²	47	3,79	1,59			
	Serbest meslek ³	43	4,06	1,55			
	Emekli ⁴	24	4,14	1,33			
	Ev hanımı ⁵	32	3,77	1,65			
	İşsiz ⁶	6	4,10	1,85			
Ayrıma Bireleşme	Memur/Uzman ¹	83	4,00	1,33	1,673	0,142	
	İşçi ²	47	4,22	1,42			
	Serbest meslek ³	43	4,54	1,27			
	Emekli ⁴	24	4,45	1,24			
	Ev hanımı ⁵	32	3,77	1,54			
	İşsiz ⁶	6	4,30	1,68			

Tablo 11'in devamı

Durumluk Kaygı	Memur/Uzman ¹	83	1,52	0,44	0,881	0,495	
	İşçi ²	47	1,51	0,41			
	Serbest meslek ³	43	1,65	0,50			
	Emekli ⁴	24	1,43	0,47			
	Ev hanımı ⁵	32	1,49	0,49			
	İşsiz ⁶	6	1,60	0,56			
Sürekli Kaygı	Memur/Uzman ¹	83	2,14	0,41	1,586	0,165	
	İşçi ²	47	2,12	0,49			
	Serbest meslek ³	43	2,21	0,45			
	Emekli ⁴	24	2,27	0,37			
	Ev hanımı ⁵	32	1,98	0,40			
	İşsiz ⁶	6	2,18	0,39			
Kaygı Düzeyleri	Memur/Uzman ¹	83	2,43	0,21	2,736 F	0,020* p	1-4 Tukey Testi 3-4 4-5
	İşçi ²	47	2,44	0,25			
	Serbest meslek ³	43	2,42	0,19			
	Emekli ⁴	24	2,59	0,26			
	Ev hanımı ⁵	32	2,40	0,17			
	İşsiz ⁶	6	2,48	0,24			
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	Memur/Uzman ¹	83	4,49	0,56	2,160	0,059	
	İşçi ²	47	4,56	0,58			
	Serbest meslek ³	43	4,29	0,65			
	Emekli ⁴	24	4,69	0,38			
	Ev hanımı ⁵	32	4,36	0,60			
	İşsiz ⁶	6	4,60	0,50			
Aile Bağlılığı	Memur/Uzman ¹	83	4,18	0,74	0,825	0,533	
	İşçi ²	47	4,22	0,81			
	Serbest meslek ³	43	4,07	0,80			
	Emekli ⁴	24	4,42	0,71			
	Ev hanımı ⁵	32	4,25	0,67			
	İşsiz ⁶	6	4,46	0,75			
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	Memur/Uzman ¹	83	3,95	0,77	0,919	0,470	
	İşçi ²	47	3,99	0,74			
	Serbest meslek ³	43	3,75	0,79			
	Emekli ⁴	24	4,13	0,67			
	Ev hanımı ⁵	32	3,92	0,90			
	İşsiz ⁶	6	4,13	0,56			
Aile İşlevsellik Tarzı	Memur/Uzman ¹	83	4,28	0,55	1,763	0,121	
	İşçi ²	47	4,32	0,57			
	Serbest meslek ³	43	4,10	0,62			
	Emekli ⁴	24	4,47	0,41			
	Ev hanımı ⁵	32	4,21	0,58			
	İşsiz ⁶	6	4,46	0,45			

*p<0,05

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının geliri yeterli bulması bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tablo 12'de verilmiştir.

Analiz sonucuna göre, saplantılı bağlanma puanı gelirin yeterli bulunması bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Ortalama puanlara göre,

saplantılı bağlanma puanı yüksek olan katılımcılar, gelirini yeterli bulmamaktadır. Analiz sonucuna göre ilişki sorular puanı, geliri yeterli bulması bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Ortalama puanlara göre gelirini yeterli bulmayanların ilişki sorular puanı, gelirini yeterli bulmaların puanına göre daha yüksektir.

Analiz sonucuna göre bölünme puanı, farklılaşma puanı, ayrılma-bireyleşme puanı geliri yeterli bulması bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Ortalama puanlara göre bölünme puanı yüksek olan katılımcılar, gelirini yeterli bulmamaktadır.

Korkulu bağlanma puanı, kayıtsız bağlanma puanı, güvenli bağlanma puanı, bağlanma stilleri puanı, durumluk kaygı puanı, sürekli kaygı puanı, kaygı düzeyleri puanı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı, aile bağlılığı puanı, aile içi başa çıkma stratejileri puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı geliri yeterli bulması bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > 0,05$).

Tablo 12. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Gelirin Yeterli Bulunması Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	t	p
Korkulu Bağlanma	Evet	132	3,50	1,10	-1,091	0,276
	Hayır	103	3,65	0,98		
Kayıtsız Bağlanma	Evet	132	4,29	1,07	-1,797	0,074
	Hayır	103	4,51	0,81		
Güvenli Bağlanma	Evet	132	4,36	0,87	1,702	0,090
	Hayır	103	4,17	0,92		
Saplantılı Bağlanma	Evet	132	3,14	0,79	-2,531	0,012*
	Hayır	103	3,43	0,93		
Bağlanma Stilleri	Evet	132	3,84	0,71	-0,986	0,325
	Hayır	103	3,92	0,59		
İlişkisel Sorunlar	Evet	132	3,86	1,31	-2,968	0,003*
	Hayır	103	4,40	1,48		
Bölünme	Evet	132	3,67	1,42	-2,709	0,007*
	Hayır	103	4,21	1,62		
Farklılaşma	Evet	132	3,58	1,36	-2,284	0,023*
	Hayır	103	4,05	1,72		
Ayrılma-Bireyleşme	Evet	132	3,95	1,25	-2,769	0,006*
	Hayır	103	4,44	1,50		
Durumluk Kaygı	Evet	132	2,34	0,20	0,003	0,998
	Hayır	103	2,34	0,24		
Sürekli Kaygı	Evet	132	2,54	0,32	-0,054	0,957
	Hayır	103	2,55	0,33		
Kaygı Düzeyleri	Evet	132	2,44	0,21	-0,038	0,970
	Hayır	103	2,44	0,23		

Tablo 12'nin devamı

Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	Evete	132	4,49	0,49	0,906	0,366
	Hayır	103	4,42	0,66		
Aile Bağlılığı	Evete	132	4,22	0,70	0,208	0,835
	Hayır	103	4,20	0,83		
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	Evete	132	3,90	0,76	-1,003	0,317
	Hayır	103	4,00	0,78		
Aile İşlevsellik Tarzı	Evete	132	4,28	0,50	0,417	0,677
	Hayır	103	4,25	0,63		

*p<0,05

Tablo 13. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Sağlık Sorunu Olması Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	t	p
Korkulu Bağlanma	Evete	56	3,73	0,92	1,397	0,164
	Hayır	179	3,51	1,08		
Kayıtsız Bağlanma	Evete	56	4,43	0,88	0,338	0,736
	Hayır	179	4,38	1,00		
Güvenli Bağlanma	Evete	56	4,08	0,88	-1,939	0,054
	Hayır	179	4,34	0,89		
Saplantılı Bağlanma	Evete	56	3,30	0,77	0,314	0,754
	Hayır	179	3,26	0,89		
Bağlanma Stilleri	Evete	56	3,93	0,58	0,732	0,465
	Hayır	179	3,86	0,68		
İlişkisel Sorunlar	Evete	56	4,30	1,34	1,218	0,225
	Hayır	179	4,04	1,43		
Bölünme	Evete	56	4,05	1,49	0,798	0,425
	Hayır	179	3,86	1,55		
Farklaşma	Evete	56	3,87	1,38	0,470	0,639
	Hayır	179	3,76	1,59		
Ayrılma-Bireyleşme	Evete	56	4,25	1,27	0,572	0,568
	Hayır	179	4,13	1,42		
Durumluk Kaygı	Evete	56	2,38	0,17	1,901	0,060
	Hayır	179	2,33	0,23		
Sürekli Kaygı	Evete	56	2,61	0,34	1,703	0,090
	Hayır	179	2,53	0,31		
Kaygı Düzeyleri	Evete	56	2,50	0,21	2,053	0,041*
	Hayır	179	2,43	0,22		
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	Evete	56	4,38	0,64	-1,147	0,252
	Hayır	179	4,48	0,55		
Aile Bağlılığı	Evete	56	4,21	0,84	-0,009	0,993
	Hayır	179	4,21	0,73		
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	Evete	56	3,86	0,82	-0,876	0,382
	Hayır	179	3,97	0,75		
Aile İşlevsellik Tarzı	Evete	56	4,21	0,63	-0,909	0,364
	Hayır	179	4,29	0,54		

*p<0,05

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının sağlık sorunu olması bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tablo 13'te verilmiştir.

Analiz sonucuna göre kaygı düzeyleri puanı sağlık sorunu olması bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre sağlık sorunu olanların kaygı düzeyleri puanı, sağlık sorunu olmayanlara göre daha yüksektir.

Korkulu bağlanma puanı, kayıtsız bağlanma puanı, güvenli bağlanma puanı, saplantılı bağlanma puanı, bağlanma stilleri puanı, ilişkisel sorunlar puanı, bölünme puanı, farklılaşma puanı, ayrılma-bireyleşme puanı, durumluk kaygı puanı, sürekli kaygı puanı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı, aile bağlılığı puanı, aile içi başa çıkma stratejileri puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı sağlık sorunu olması bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 14. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Sağlık Sorunuyla İlgili İlaç Kullanma Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	t	p
Korkulu Bağlanma	Evvet	47	3,81	0,91	1,439	0,156
	Hayır	9	3,33	0,88		
Kayıtsız Bağlanma	Evvet	47	4,52	0,88	1,827	0,073
	Hayır	9	3,94	0,73		
Güvenli Bağlanma	Evvet	47	4,05	0,94	-0,773	0,447
	Hayır	9	4,21	0,46		
Saplantılı Bağlanma	Evvet	47	3,30	0,77	0,161	0,873
	Hayır	9	3,26	0,83		
Bağlanma Stilleri	Evvet	47	3,98	0,58	1,331	0,189
	Hayır	9	3,70	0,57		
İlişkisel Sorunlar	Evvet	47	4,33	1,36	0,411	0,682
	Hayır	9	4,13	1,30		
Bölünme	Evvet	47	4,09	1,46	0,513	0,610
	Hayır	9	3,81	1,70		
Farklılaşma	Evvet	47	3,94	1,34	0,886	0,379
	Hayır	9	3,49	1,62		
Ayrılma-Bireyleşme	Evvet	47	4,32	1,21	0,877	0,384
	Hayır	9	3,91	1,57		
Durumluk Kaygı	Evvet	47	2,37	0,16	-1,073	0,288
	Hayır	9	2,44	0,18		
Sürekli Kaygı	Evvet	47	2,60	0,35	-0,550	0,584
	Hayır	9	2,67	0,28		
Kaygı Düzeyleri	Evvet	47	2,49	0,21	-0,893	0,376
	Hayır	9	2,55	0,18		
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	Evvet	47	4,34	0,67	-1,230	0,224
	Hayır	9	4,62	0,34		
Aile Bağlılığı	Evvet	47	4,16	0,90	-1,590	0,122
	Hayır	9	4,44	0,35		
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	Evvet	47	3,76	0,85	-3,465	0,002*
	Hayır	9	4,39	0,40		
Aile İşlevsellik Tarzı	Evvet	47	4,16	0,67	-2,174	0,038*
	Hayır	9	4,46	0,28		

* $p<0,05$

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının sağlık sorunuyla ilgili ilaç kullanması bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları 14. tabloda verilmiştir.

Analiz sonucuna göre aile içi başa çıkma stratejileri puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı, sağlık sorunuyla ilgili ilaç kullanması bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Ortalama puanlara göre ilaç kullanmayanların aile içi başa çıkma stratejileri puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı, ilaç kullananlara göre daha yüksektir.

Korkulu bağlanma puanı, kayıtsız bağlanma puanı, güvenli bağlanma puanı, saplantılı bağlanma puanı, bağlanma stilleri puanı, ilişkisel sorunlar puanı, bölünme puanı, farklılaşma puanı, ayrılma-bireyleşme puanı, durumluk kaygı puanı, sürekli kaygı puanı, kaygı düzeyleri puanı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ve aile bağlılığı puanı sağlık sorunuyla ilgili ilaç kullanması bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > 0,05$).

Tablo 15. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Evlilikten Önce Eşiyle Tanışma Süresi Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	ss	F	p	Tukey Testi
Korkulu Bağlanma	6 ay ve daha az ¹	31	4,14	0,87	3,144	0,015*	1-3
	7 ay-12 ay ²	58	3,59	0,93			1-4
	13 ay-36 ay ³	72	3,43	1,17			1-5
	37 ay-60 ay ⁴	34	3,41	1,11			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	3,42	0,92			
Kayıtsız Bağlanma	6 ay ve daha az ¹	31	4,53	1,12	0,341	0,850	
	7 ay-12 ay ²	58	4,40	0,99			
	13 ay-36 ay ³	72	4,30	0,89			
	37 ay-60 ay ⁴	34	4,44	1,03			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	4,38	0,95			
Güvenli Bağlanma	6 ay ve daha az ¹	31	4,04	0,88	1,884	0,114	
	7 ay-12 ay ²	58	4,22	0,81			
	13 ay-36 ay ³	72	4,50	0,98			
	37 ay-60 ay ⁴	34	4,21	0,93			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	4,18	0,79			
Saplantı Bağlanma	6 ay ve daha az ¹	31	3,88	0,99	2,186	0,071	
	7 ay-12 ay ²	58	3,61	0,73			
	13 ay-36 ay ³	72	3,66	0,62			
	37 ay-60 ay ⁴	34	3,85	1,00			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	3,41	0,78			

Tablo 1'5'in devamı

Bağlanma Stilleri	6 ay ve daha az ¹	31	4,18	0,66	2,701	0,031*	1-5
	7 ay-12 ay ²	58	3,81	0,63			
	13 ay-36 ay ³	72	3,88	0,61			
	37 ay-60 ay ⁴	34	3,89	0,77			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	3,69	0,65			
İlişkisel Sorunlar	6 ay ve daha az ¹	31	4,38	1,52	0,361	0,836	
	7 ay-12 ay ²	58	4,04	1,21			
	13 ay-36 ay ³	72	4,05	1,59			
	37 ay-60 ay ⁴	34	4,04	1,24			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	4,08	1,45			
Bölünme	6 ay ve daha az ¹	31	4,20	1,84	0,545	0,703	Tukey Testi
	7 ay-12 ay ²	58	3,82	1,41			
	13 ay-36 ay ³	72	3,89	1,43			
	37 ay-60 ay ⁴	34	3,68	1,48			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	4,01	1,70			
Farklaşma	6 ay ve daha az ¹	31	4,13	1,71	0,885	0,474	
	7 ay-12 ay ²	58	3,79	1,42			
	13 ay-36 ay ³	72	3,87	1,51			
	37 ay-60 ay ⁴	34	3,58	1,39			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	3,51	1,79			
Aynılma Bireyleşme	6 ay ve daha az ¹	31	4,50	1,66	0,811	0,519	
	7 ay-12 ay ²	58	4,07	1,22			
	13 ay-36 ay ³	72	4,22	1,33			
	37 ay-60 ay ⁴	34	3,94	1,20			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	4,09	1,62			
Durumluk Kaygı	6 ay ve daha az ¹	31	1,55	0,48	0,398	0,810	
	7 ay-12 ay ²	58	1,49	0,41			
	13 ay-36 ay ³	72	1,53	0,49			
	37 ay-60 ay ⁴	34	1,61	0,50			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	1,51	0,41			
Sürekli Kaygı	6 ay ve daha az ¹	31	2,25	0,46	1,266	0,284	
	7 ay-12 ay ²	58	2,08	0,39			
	13 ay-36 ay ³	72	2,17	0,45			
	37 ay-60 ay ⁴	34	2,17	0,47			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	2,07	0,38			
Kaygı Düzeyleri	6 ay ve daha az ¹	31	2,51	0,28	2,461	0,046*	1-5
	7 ay-12 ay ²	58	2,42	0,17			
	13 ay-36 ay ³	72	2,48	0,23			
	37 ay-60 ay ⁴	34	2,42	0,21			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	2,38	0,21			
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	6 ay ve daha az ¹	31	4,28	0,57	1,311	0,267	
	7 ay-12 ay ²	58	4,45	0,64			
	13 ay-36 ay ³	72	4,49	0,59			
	37 ay-60 ay ⁴	34	4,56	0,51			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	4,56	0,51			
Aile Baçlılığı	6 ay ve daha az ¹	31	4,01	0,84	0,802	0,525	
	7 ay-12 ay ²	58	4,24	0,71			
	13 ay-36 ay ³	72	4,19	0,85			
	37 ay-60 ay ⁴	34	4,32	0,58			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	4,25	0,70			
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	6 ay ve daha az ¹	31	3,77	0,87	1,548	0,189	
	7 ay-12 ay ²	58	3,93	0,75			
	13 ay-36 ay ³	72	3,84	0,79			
	37 ay-60 ay ⁴	34	4,13	0,68			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	4,08	0,72			
Aile İşlevsellik Tazı	6 ay ve daha az ¹	31	4,08	0,60	1,274	0,281	
	7 ay-12 ay ²	58	4,26	0,61			
	13 ay-36 ay ³	72	4,27	0,57			
	37 ay-60 ay ⁴	34	4,36	0,47			
	61 ay ve daha fazla ⁵	39	4,35	0,52			

*p<0,05

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının evlilikten önce eşyle tanışma süresi bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçları 15. tabloda verilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, korkulu bağlanma puanı evlilikten önce eşle tanışma süresi bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre, evlilik öncesinde eşyle 6 ay ve daha az süreyle tanışanların 37 ay-60 ay süreyle tanışanlara göre daha yüksek korkulu bağlanma puanına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Analiz sonucuna göre, bağlanma stilleri puanı evlilikten önce eşle tanışma süresi bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre, evlilikten önce 6 aydan az süreyle tanışanların 61 ay ve daha fazla süredir tanışanlara göre daha yüksek bağlanma stilleri puanına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Analiz sonucuna göre kaygı düzeyleri puanı evlilikten önce eşyle tanışma süresi bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre, evlilikten önce 6 aydan az süreyle tanışanların, 61 ay ve daha fazla süredir tanışanlara göre daha yüksek kaygı düzeyi puanına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kayıtsız bağlanma puanı, güvenli bağlanma puanı, saplantılı bağlanma puanı, ilişkisel sorunlar puanı, bölünme puanı, farklılaşma puanı, ayrılma-bireyleşme puanı, durumluk kaygı puanı, sürekli kaygı puanı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı, aile bağlılığı puanı, aile içi başa çıkma stratejileri puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı, evlilikten önce eşyle tanışma süresi bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

Evli bireylerin ölçeklerden aldıkları puanların evlilik yaşı bakımından farklılık gösterme durumu da analiz edilmiştir. Katılımcıların evlilik yaşı, dört düzey olarak sıralandığında dağınık bir sayıya sahip olduğu için, istatistiksel açıdan analizlerin güçlü olması amacıyla evlilik yaşı 18-25 yaş, 26-33 yaş, 34 ve üstü şeklinde üç kategoriye

ayrılmıştır. Bağlanma stilleri puanı, ayrılma-bireyleşme puanı, kaygı düzeyi puanı, aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının evlilik yaşı bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçları 16. tabloda verilmiştir.

Tablo 16. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Evlilik Yaşı Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	F	p	Tukey Testi
Korkulu Bağlanma	18-25 ¹	114	3,77	1,07	5,341	0,005*	1-2
	26-33 ²	103	3,32	0,99			
	34 ve üstü ³	18	3,64	0,97			
Kayıtsız Bağlanma	18-25 ¹	114	4,61	0,91	6,138	0,003*	1-2 1-3
	26-33 ²	103	4,18	1,00			
	34 ve üstü ³	18	4,18	0,94			
Güvenli Bağlanma	18-25 ¹	114	4,25	0,83	0,191	0,827	
	26-33 ²	103	4,32	0,88			
	34 ve üstü ³	18	4,24	1,34			
Saplantılı Bağlanma	18-25 ¹	114	3,26	0,88	2,548	0,080	
	26-33 ²	103	3,20	0,83			
	34 ve üstü ³	18	3,69	0,89			
Bağlanma Stilleri	18-25 ¹	114	3,99	0,70	4,774	0,009*	1-2 3-2
	26-33 ²	103	3,73	0,61			
	34 ve üstü ³	18	3,99	0,54			
İlişkisel Sorunlar	18-25 ¹	114	4,23	1,40	1,125	0,326	
	26-33 ²	103	3,94	1,42			
	34 ve üstü ³	18	4,14	1,43			
Bölünme	18-25 ¹	114	3,97	1,59	0,726	0,485	
	26-33 ²	103	3,78	1,45			
	34 ve üstü ³	18	4,19	1,61			
Farklaşma	18-25 ¹	114	3,86	1,60	0,489	0,614	
	26-33 ²	103	3,67	1,48			
	34 ve üstü ³	18	3,91	1,55			
Ayrılma-Bireyleşme	18-25 ¹	114	4,29	1,45	1,280	0,280	
	26-33 ²	103	4,00	1,32			
	34 ve üstü ³	18	4,31	1,24			
Durumluk Kaygı	18-25 ¹	114	2,35	0,20	0,022	0,978	
	26-33 ²	103	2,34	0,22			
	34 ve üstü ³	18	2,34	0,31			
Sürekli Kaygı	18-25 ¹	114	2,57	0,31	0,840	0,433	
	26-33 ²	103	2,53	0,33			
	34 ve üstü ³	18	2,48	0,37			
Kaygı Düzeyleri	18-25 ¹	114	2,46	0,20	0,510	0,601	
	26-33 ²	103	2,43	0,22			
	34 ve üstü ³	18	2,41	0,31			
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	18-25 ¹	114	4,52	0,51	1,382	0,253	
	26-33 ²	103	4,42	0,63			
	34 ve üstü ³	18	4,33	0,55			
Aile Bağlılığı	18-25 ¹	114	4,23	0,71	0,062	0,940	
	26-33 ²	103	4,19	0,79			
	34 ve üstü ³	18	4,21	0,87			
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	18-25 ¹	114	3,98	0,73	0,238	0,788	
	26-33 ²	103	3,91	0,82			
	34 ve üstü ³	18	3,89	0,80			
Aile İşlevsellik Tarzı	18-25 ¹	114	4,32	0,52	0,828	0,438	
	26-33 ²	103	4,23	0,61			
	34 ve üstü ³	18	4,18	0,53			

*p<0,05

Analiz sonucuna göre korkulu bağlanma, kayıtsız bağlanma, bağlanma stilleri puanları evlilik yaşı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Ortalama puanlara göre, 18-25 yaşında evlenenlerin 26-33 yaşında evlenenlere göre daha yüksek korkulu bağlanma, kayıtsız bağlanma ve bağlanma stilleri puanına sahip olduğu bulunmuştur.

Güvenli bağlanma puanı, saplantılı bağlanma puanı, ilişkisel sorunlar puanı, bölünme puanı, farklılaşma puanı, ayrılma-bireyleşme puanı, durumluk kaygı puanı, sürekli kaygı puanı, kaygı düzeyleri puanı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı, aile bağlılığı puanı, aile içi başa çıkma stratejileri puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı evlilik yaşı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > 0,05$).

Tablo 17. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Evlilik Şekli Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	t	p
Korkulu Bağlanma	Anlaşarak evlendik.	190	3,50	1,02	-1,917	0,056
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	3,83	1,14		
Kayıtsız Bağlanma	Anlaşarak evlendik.	190	4,40	0,97	0,442	0,659
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	4,33	0,98		
Güvenli Bağlanma	Anlaşarak evlendik.	190	4,30	0,89	0,665	0,507
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	4,20	0,90		
Saplantılı Bağlanma	Anlaşarak evlendik.	190	3,21	0,84	-2,002	0,046*
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	3,50	0,93		
Bağlanma Stilleri	Anlaşarak evlendik.	190	3,85	0,63	-1,343	0,181
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	3,99	0,76		
İlişkisel Sorunlar	Anlaşarak evlendik.	190	4,05	1,40	-1,074	0,284
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	4,30	1,46		
Bölünme	Anlaşarak evlendik.	190	3,80	1,48	-2,280	0,024*
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	4,37	1,65		
Farklılaşma	Anlaşarak evlendik.	190	3,70	1,52	-1,710	0,089
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	4,13	1,61		
Ayrılma-Bireyleşme	Anlaşarak evlendik.	190	4,09	1,37	-1,672	0,096
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	4,47	1,41		
Durumluk Kaygı	Anlaşarak evlendik.	190	2,34	0,21	-1,110	0,268
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	2,38	0,25		
Sürekli Kaygı	Anlaşarak evlendik.	190	2,56	0,33	0,948	0,344
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	2,50	0,29		
Kaygı Düzeyleri	Anlaşarak evlendik.	190	2,45	0,22	0,137	0,891
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	2,44	0,23		
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	Anlaşarak evlendik.	190	4,51	0,55	2,642	0,009*
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	4,26	0,61		
Aile Bağlılığı	Anlaşarak evlendik.	190	4,25	0,74	1,705	0,089
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	4,04	0,79		
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	Anlaşarak evlendik.	190	3,97	0,75	1,307	0,193
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	3,81	0,85		
Aile İşlevsellik Tarzı	Anlaşarak evlendik.	190	4,31	0,54	2,299	0,022*
	Ailemizin önerisiyle evlendik.	45	4,10	0,60		

* $p < 0,05$

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının evlilik şekli bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları 17. tabloda verilmiştir.

Analiz sonucuna saplantılı bağlanma ve bölünme puanına göre evlilik şekli bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre saplantılı bağlanma ve bölünme puanı düşük olanlar, anlaşarak evlenmiştir.

Analiz sonucuna, aile işlevsellik tarzı puanı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanları, evlilik şekli bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre anlaşarak evlenenlerin aile işlevsellik tarzı puanı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanları, ailelerinin önerisiyle evlenenlere göre daha yüksektir.

Korkulu bağlanma puanı, kayıtsız bağlanma puanı, güvenli bağlanma puanı, bağlanma stilleri puanı, ilişki sorunları puanı, farklılaşma puanı, ayrılma-bireyleşme puanı, durumluk kaygı puanı, sürekli kaygı puanı, kaygı düzeyleri puanı, aile bağlılığı puanı ve aile içi başa çıkma stratejileri puanı evlilik şekli bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının, çocuk sahibi olma bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları tablo 18'de verilmiştir.

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının, çocuk sahibi olma bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 18. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Çocuk Sahibi Olma Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	t	p
Korkulu Bağlanma	Evvet	169	3,60	1,07	0,856	0,393
	Hayır	66	3,47	1,00		
Kayıtsız Bağlanma	Evvet	169	4,37	0,97	-0,439	0,661
	Hayır	66	4,43	0,98		
Güvenli Bağlanma	Evvet	169	4,28	0,89	0,209	0,835
	Hayır	66	4,26	0,90		
Saplantılı Bağlanma	Evvet	169	3,23	0,85	-0,887	0,376
	Hayır	66	3,35	0,89		
Bağlanma Stilleri	Evvet	169	3,89	0,68	0,727	0,468
	Hayır	66	3,82	0,61		
İlişkisel Sorunlar	Evvet	169	4,07	1,39	-0,532	0,595
	Hayır	66	4,18	1,47		
Bölünme	Evvet	169	3,87	1,48	-0,545	0,586
	Hayır	66	3,99	1,67		
Farklaşma	Evvet	169	3,81	1,50	0,451	0,653
	Hayır	66	3,71	1,65		
Ayrılma-Bireyleşme	Evvet	169	4,15	1,34	-0,170	0,865
	Hayır	66	4,19	1,50		
Durumluk Kaygı	Evvet	169	2,36	0,20	1,301	0,196
	Hayır	66	2,31	0,27		
Sürekli Kaygı	Evvet	169	2,54	0,33	-0,139	0,889
	Hayır	66	2,55	0,31		
Kaygı Düzeyleri	Evvet	169	2,45	0,21	0,646	0,519
	Hayır	66	2,43	0,24		
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	Evvet	169	4,45	0,56	-0,271	0,787
	Hayır	66	4,48	0,60		
Aile Bağlılığı	Evvet	169	4,22	0,76	0,173	0,863
	Hayır	66	4,20	0,75		
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	Evvet	169	3,92	0,77	-0,504	0,615
	Hayır	66	3,98	0,78		
Aile İşlevsellik Tarzı	Evvet	169	4,27	0,56	-0,160	0,873
	Hayır	66	4,28	0,58		

*p<0,05

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının çocukların yaş aralığı bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçları tablo 19'de verilmiştir.

Analiz sonucuna göre, korkulu bağlanma puanı çocukların yaş aralığı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Ortalama puanlara göre 5-10 yaş aralığında çocuğu olanların, 0-5 yaş aralığında çocuğu olanlara göre daha yüksek korkulu bağlanma puanına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bağlanma stilleri puanı göre; çocukların yaş aralığı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p<0,05).

Tablo 19. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Çocukların Yaş Aralığı Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	F	p	Tukey Testi
Korkulu Bağlanma	0-5 ¹	36	3,03	1,06	4,651	0,001*	1-2
	5-10 ²	24	3,93	1,12			1-4
	10-15 ³	36	3,45	0,98			1-5
	15-18 ⁴	31	3,89	1,00			
	18 ve üstü ⁵	41	3,82	1,00			
Kayıtsız Bağlanma	0-5 ¹	36	4,25	0,93	0,896	0,468	
	5-10 ²	24	4,50	1,01			
	10-15 ³	36	4,24	1,09			
	15-18 ⁴	31	4,61	0,86			
	18 ve üstü ⁵	41	4,33	0,98			
Güvenli Bağlanma	0-5 ¹	36	4,53	1,08	0,923	0,452	
	5-10 ²	24	4,15	0,96			
	10-15 ³	36	4,21	0,72			
	15-18 ⁴	31	4,30	0,81			
	18 ve üstü ⁵	41	4,22	0,88			
Saplantı Bağlanma	0-5 ¹	36	3,68	0,74	0,553	0,697	
	5-10 ²	24	3,67	0,79			
	10-15 ³	36	3,58	0,75			
	15-18 ⁴	31	3,55	0,86			
	18 ve üstü ⁵	41	3,79	0,76			
Bağlanma Stilleri	0-5 ¹	36	3,65	0,58	3,171	0,015*	1-4
	5-10 ²	24	4,06	0,78			
	10-15 ³	36	3,74	0,70			
	15-18 ⁴	31	4,12	0,62			
	18 ve üstü ⁵	41	3,97	0,66			
İlişkisel Sorunlar	0-5 ¹	36	3,97	1,59	1,929	0,108	
	5-10 ²	24	4,46	1,20			
	10-15 ³	36	3,58	1,36			
	15-18 ⁴	31	4,32	1,43			
	18 ve üstü ⁵	41	4,12	1,22			
Bölünme	0-5 ¹	36	3,65	1,27	1,790	0,133	
	5-10 ²	24	4,25	1,37			
	10-15 ³	36	3,50	1,47			
	15-18 ⁴	31	4,28	1,64			
	18 ve üstü ⁵	41	3,84	1,54			
Farklaşma	0-5 ¹	36	3,53	1,53	1,443	0,222	
	5-10 ²	24	4,02	1,49			
	10-15 ³	36	3,56	1,34			
	15-18 ⁴	31	4,28	1,62			
	18 ve üstü ⁵	41	3,80	1,52			
Aynırma Bireyleşme	0-5 ¹	36	4,03	1,29	2,069	0,087	
	5-10 ²	24	4,43	1,23			
	10-15 ³	36	3,74	1,32			
	15-18 ⁴	31	4,59	1,40			
	18 ve üstü ⁵	41	4,12	1,34			
Durumluk Kaygı	0-5 ¹	36	1,56	0,45	1,473	0,213	
	5-10 ²	24	1,56	0,47			
	10-15 ³	36	1,50	0,43			
	15-18 ⁴	31	1,66	0,53			
	18 ve üstü ⁵	41	1,41	0,43			
Sürekli Kaygı	0-5 ¹	36	2,08	0,49	0,664	0,618	
	5-10 ²	24	2,16	0,51			
	10-15 ³	36	2,10	0,42			
	15-18 ⁴	31	2,24	0,42			
	18 ve üstü ⁵	41	2,17	0,42			

Tablo 19'un devamı		n	\bar{x}	SS	F	p	Tukey Testi
Kaygı Düzeyleri	0-5 ¹	36	2,39	0,25	2,043	0,091	
	5-10 ²	24	2,45	0,17			
	10-15 ³	36	2,42	0,19			
	15-18 ⁴	31	2,50	0,16			
	18 ve üstü ⁵	41	2,50	0,24			
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	0-5 ¹	36	4,57	0,49	0,836	0,504	
	5-10 ²	24	4,46	0,50			
	10-15 ³	36	4,34	0,65			
	15-18 ⁴	31	4,45	0,49			
	18 ve üstü ⁵	41	4,52	0,65			
Aile Bağlılığı	0-5 ¹	36	4,28	0,69	0,406	0,804	
	5-10 ²	24	4,21	0,73			
	10-15 ³	36	4,09	0,81			
	15-18 ⁴	31	4,25	0,71			
	18 ve üstü ⁵	41	4,29	0,82			
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	0-5 ¹	36	4,03	0,77	0,584	0,675	
	5-10 ²	24	3,99	0,82			
	10-15 ³	36	3,77	0,73			
	15-18 ⁴	31	3,91	0,82			
	18 ve üstü ⁵	41	3,96	0,75			
Aile İşlevsellik Tarzı	0-5 ¹	36	4,35	0,51	0,814	0,518	
	5-10 ²	24	4,27	0,50			
	10-15 ³	36	4,13	0,63			
	15-18 ⁴	31	4,26	0,50			
	18 ve üstü ⁵	41	4,32	0,60			

*p<0,05

Ortalama puanlara göre 15-18 yaş aralığında çocuğu olanların 0-5 yaş aralığında çocuğu olanlara göre daha yüksek bağlanma stilleri puanına sahip olduğu bulunmuştur. Korkulu bağlanma puanı, kayıtsız bağlanma puanı, güvenli bağlanma puanı, bağlanma stilleri puanı, ilişkisel sorunlar puanı, bölünme puanı, farklılaşma puanı, ayrılma-bireyleşme puanı, durumluk kaygı puanı, sürekli kaygı puanı, kaygı düzeyleri puanı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı, aile bağlılığı puanı, aile içi başa çıkma stratejileri puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı çocukların yaş aralığı bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir (p>0,05).

Bağlanma stilleri puanı ve alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanı ve alt boyutları, kaygı düzeyi puanı ve alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı puanı ve alt boyutlarının evlilik yaşantısından memnuniyet bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan ANOVA sonuçları tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Evli Bireylerin Ölçek Puanlarının Evlilik Yaşantısından Memnuniyet Bakımından Farklılık Gösterme Analizi

		n	\bar{x}	SS	F	p	Tukey Testi
Korkulu Bağlanma	Evet ¹	208	3,50	1,05	2,832	0,061	
	Hayır ²	7	3,94	1,07			
	Kararsızım ³	20	4,03	0,88			
Kayıtsız Bağlanma	Evet ¹	208	4,34	0,99	2,195	0,114	
	Hayır ²	7	4,52	0,92			
	Kararsızım ³	20	4,81	0,71			
Güvenli Bağlanma	Evet ¹	208	4,28	0,88	0,065	0,937	
	Hayır ²	7	4,16	1,58			
	Kararsızım ³	20	4,26	0,81			
Saplantı Bağlanma	Evet ¹	208	3,64	0,77	2,843	0,060	
	Hayır ²	7	4,36	1,42			
	Kararsızım ³	20	3,71	0,72			
Bağlanma Stilleri	Evet ¹	208	3,82	0,67	5,583	0,004*	1-3
	Hayır ²	7	4,30	0,46			
	Kararsızım ³	20	4,25	0,44			
İlişkisel Sorunlar	Evet ¹	208	4,05	1,43	1,693	0,186	
	Hayır ²	7	5,01	1,05			
	Kararsızım ³	20	4,25	1,21			
Bölünme	Evet ¹	208	3,82	1,55	3,648	0,028*	1-2
	Hayır ²	7	5,05	1,11			1-3
	Kararsızım ³	20	4,45	1,17			
Farklılaşma	Evet ¹	208	3,72	1,56	1,477	0,230	
	Hayır ²	7	4,07	1,32			
	Kararsızım ³	20	4,31	1,33			
Aynılma Bireleşme	Evet ¹	208	4,10	1,42	1,862	0,158	
	Hayır ²	7	4,81	0,79			
	Kararsızım ³	20	4,57	0,99			
Durumluk Kaygı	Evet ¹	208	1,48	0,43	11,792	0,000*	1-3
	Hayır ²	7	1,90	0,31			1-2
	Kararsızım ³	20	1,92	0,53			
Sürekli Kaygı	Evet ¹	208	2,10	0,41	8,610	0,000*	1-3
	Hayır ²	7	2,33	0,37			
	Kararsızım ³	20	2,49	0,48			
Kaygı Düzeyleri	Evet ¹	208	2,45	0,22	1,753	0,175	
	Hayır ²	7	2,34	0,19			
	Kararsızım ³	20	2,38	0,25			
Etkileşimsel Kalıplar ve Aile Değerleri	Evet ¹	208	4,56	0,49	34,767	0,000*	1-2
	Hayır ²	7	3,13	0,91			1-3
	Kararsızım ³	20	4,04	0,58			2-3
Aile Bağlılığı	Evet ¹	208	4,32	0,64	27,216	0,000*	1-2
	Hayır ²	7	2,89	1,21			1-3
	Kararsızım ³	20	3,49	0,87			
Aile İçi Başa Çıkma Stratejileri	Evet ¹	208	4,03	0,73	12,993	0,000*	1-2
	Hayır ²	7	3,11	1,04			1-3
	Kararsızım ³	20	3,33	0,63			
Aile İşlevsellik Tarzı	Evet ¹	208	4,35	0,48	31,365	0,000*	1-2
	Hayır ²	7	3,09	0,86			1-3
	Kararsızım ³	20	3,80	0,56			2-3

*p<0,05

Analiz sonucuna bağlanma stilleri puanı, durumluk ve sürekli kaygı puanları, evlilik yaşantısından memnuniyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Bu farklılık 1. ve 3. gruptan kaynaklanmakta, ortalama

puanlara göre evlilik yaşantısından memnun olup olmadığına kararsız olanların, evlilik yaşantısından memnun olanlara göre daha yüksek puanlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Analiz sonucuna bölünme puanı, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı, aile bağlılığı puanı, aile içi başa çıkma stratejileri puanı, aile işlevsellik tarzı puanı, evlilik yaşantısından memnuniyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Ortalama puanlara göre, evlilik yaşantısından memnun olmayanların, memnun olanlara göre daha yüksek puana sahip olduğu görülmektedir.

Korkulu bağlanma puanı, kayıtsız bağlanma puanı, güvenli bağlanma puanı, bağlanma stilleri puanı, ilişki sorunları puanı, farklılaşma puanı, ayrılma-bireyleşme puanı, kaygı düzeyleri puanı evlilik yaşantısından memnuniyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > 0,05$).

3.4. EVLİ BİREYLERİN ÖLÇEKLERE VERDİKLERİ YANITLAR ARASINDAKİ İLİŞKİLERE YÖNELİK BULGULAR

3.4.1. Korelasyon Analizi

Evlü bireylerin bağlanma stilleri ölçeği, ayrılma-bireyleşme ölçeği, durumluk-sürekli kaygı ölçeği ve aile işlevsellik tarzı ölçeğine verdikleri cevaplar arasında bir ilişkinin olup olmadığı, eğer ilişki varsa bu ilişkinin güçlü ya da zayıf olduğunun ve değişkenlerin aynı yönde ya da zıt yönde mi ilişki içerisinde bulduklarının belirlenmesi için ölçekler arasında korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi tablo 18'de yer almaktadır.

Korelasyon katsayısının mutlak değerine bakılarak, ilişkinin gücünü anlamak mümkündür. Korelasyon katsayısı +1.0 ve -1.0 arasında değerler alabilmektedir. Korelasyon katsayısının işareti ise pozitif veya negatif ilişkiyi tanımlamaktadır. Mutlak değer büyüdükçe, ilişki artmaktadır. 2 değişken arasındaki puanların değişkenlik gösterme durumu, ilişkinin derecesini göstermektedir. Örneğin, iki değişken arasındaki puanlarda büyük değişkenlik varsa, ilişkinin gücünün azaldığı ve korelasyon katsayısının küçüldüğü söylenmektedir. Korelasyon katsayısı 0 değerini aldığı anda ise ilişkinin olmadığı söylenir. r , 0.20'den küçük bir değer aldığı anda ilişkinin çok zayıf

olduğunu gösterir. r , 0.20-0.39 arasında ise zayıf ilişki, 0.40-0.59 arasında orta düzeyde ilişki, 0.60-0.79 arasında yüksek düzeyde, 0.80-1.0 ise çok yüksek ilişki olarak yorumlanır (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2020, s.82-87).

Tablo 21 incelendiğinde, korkulu bağlanma puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ($r=-0,160$) arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu ancak; kaygı düzeyleri puanı ($r=0,248$) arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; güvenli bağlanma puanı ($r=-0,400$) arasında zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu ancak; sürekli kaygı puanı ($r=0,272$), saplantılı bağlanma puanı ($r=0,386$) ve farklılaşma puanı ($r=0,487$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; kayıtsız bağlanma puanı ($r=0,531$), ilişkisel sorunlar puanı ($r=0,574$), bölünme puanı ($r=0,556$) ve ayrılma-bireyleşme puanı ($r=0,554$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; bağlanma stilleri puanı ($r=0,778$) arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

Kayıtsız bağlanma puanı ile sürekli kaygı puanı ($r=0,164$), kaygı düzeyleri puanı ($r=0,182$) ve aile içi başa çıkma stratejileri puanı ($r=0,133$) arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; saplantılı bağlanma puanı ($r=0,247$), ilişkisel sorunlar puanı ($r=0,370$), bölünme puanı ($r=0,356$), farklılaşma puanı ($r=0,271$), ayrılma-bireyleşme puanı ($r=0,393$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; bağlanma stilleri puanı ($r=0,639$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır. Güvenli bağlanma puanı ile ilişkisel sorunlar puanı ($r=-0,321$), bölünme puanı ($r=-0,289$), farklılaşma puanı ($r=-0,318$) ayrılma-bireyleşme puanı ($r=-0,257$) arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır. Saplantılı bağlanma puanı ile aile bağlılığı puanı ($r=-0,245$), aile içi başa çıkma stratejileri puanı ($r=-0,156$) arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu ancak; sürekli kaygı puanı ($r=0,198$), kaygı düzeyleri puanı ($r=0,168$) arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ($r=-0,287$), aile işlevsellik tarzı puanı ($r=-0,254$) arasında zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu ancak; ilişkisel sorunlar puanı ($r=0,343$), bölünme puanı ($r=0,373$), farklılaşma puanı ($r=0,289$), ayrılma-bireyleşme puanı ($r=0,355$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; bağlanma stilleri puanı ($r=0,697$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

Bağlanma stilleri puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ($r=-0,155$), aile bağlılığı puanı ($r=-0,136$) arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu; bölünme puanı ($r=0,493$), farklılaşma puanı ($r=0,445$), sürekli kaygı puanı ($r=0,317$) ve kaygı düzeyleri puanı ($r=0,285$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; ilişki sorunlar puanı ($r=0,504$), ayrılma-bireyleşme puanı ($r=0,537$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

İlişki sorunlar puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ($r=-0,212$), aile bağlılığı puanı ($r=-0,156$) ve aile işlevsellik tarzı puanı ($r=-0,160$) arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu ancak; durumluk kaygı puanı ($r=0,189$) arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; sürekli kaygı puanı ($r=0,336$) ve kaygı düzeyleri puanı ($r=0,340$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; bölünme puanı ($r=0,815$) ve farklılaşma puanı ($r=0,773$) arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; ayrılma-bireyleşme puanı ($r=0,910$) arasında çok güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

Bölünme puanı ile aile bağlılığı puanı ($r=-0,222$) ve aile işlevsellik tarzı puanı ($r=-0,229$) arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu; etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ($r=-0,273$) arasında zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu ancak; sürekli kaygı puanı ($r=0,323$) ve kaygı düzeyleri puanı ($r=0,297$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; farklılaşma puanı ($r=0,771$) arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; ayrılma-bireyleşme puanı ($r=0,906$) arasında çok güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

Farklılaşma puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ($r=-0,238$), aile bağlılığı puanı ($r=-0,165$) ve aile işlevsellik tarzı puanı ($r=-0,193$) arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu; durumluk kaygı puanı ($r=0,133$) arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; sürekli kaygı puanı ($r=0,298$) ve kaygı düzeyleri puanı ($r=0,284$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; ayrılma-bireyleşme puanı ($r=0,903$) arasında çok güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

Ayrılma-bireyleşme puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ($r=-0,204$), aile bağlılığı puanı ($r=-0,149$) ve aile işlevsellik tarzı puanı ($r=-0,154$) arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu ancak; durumluk kaygı puanı ($r=0,173$) arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; sürekli kaygı puanı ($r=0,364$) ve kaygı düzeyleri puanı ($r=0,352$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

Durumluk kaygı puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ($r=0,141$), aile bağlılığı puanı ($r=0,151$), aile içi başa çıkma stratejileri puanı ($r=0,160$) ve aile işlevsellik tarzı puanı ($r=0,163$) arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; sürekli kaygı puanı ($r=0,297$) arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; kaygı düzeyleri puanı ($r=0,717$) arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır. Sürekli kaygı puanı ile kaygı düzeyleri puanı ($r=0,878$) arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır. Kaygı düzeyleri puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ($r=0,131$) ve aile işlevsellik tarzı puanı ($r=0,133$) arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ile aile bağlılığı puanı ($r=0,809$) ve aile içi başa çıkma stratejileri puanı ($r=0,710$) arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; aile işlevsellik tarzı puanı ($r=0,967$) arasında çok güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır. Aile bağlılığı puanı ile aile içi başa çıkma stratejileri puanı ($r=0,680$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; aile işlevsellik tarzı puanı ($r=0,886$) arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır. Aile içi başa çıkma stratejileri puanı ile aile işlevsellik tarzı puanı ($r=0,808$) arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

3.4.2. Regresyon Analizi

Bağlanma stilleri, ayrılma-bireyleşme ve kaygı düzeylerinin, aile işlevsellik tarzı üzerindeki etkisini incelemek için yapılan regresyon analizi Tablo 19'da; bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevsellik tarzının, ayrılma-bireyleşme üzerindeki etkisini incelemek için yapılan regresyon analizi Tablo 22'de yer almaktadır.

Tablo 22. Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar	t	p	R ²
		B	Standart Hata	Beta			
Aile İşlevsellik Tarzı	Sabit	3,461	0,421		8,226	0,000	0,068
	Bağlanma Stilleri	-0,065	0,064	-0,076	-1,003	0,317	
	Ayrılma-Bireyleşme	-0,078	0,032	-0,191	-2,455	0,015	
	Kaygı Düzeyleri	0,566	0,174	0,222	3,246	0,001	
Model: F=5,586 p=0,000							

Bağlanma stilleri, ayrılma-bireyleşme ve kaygı düzeylerinin aile işlevsellik tarzı üzerindeki etkisini incelemek için kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=5,586 , p<0,05).

Analiz sonucuna göre ayrılma ve bireyleşmenin, aile işlevsellik tarzını negatif yönde etkilediği ($\beta = -0,191$) ve kaygı düzeylerinin aile işlevsellik tarzını pozitif yönde etkilediği ($\beta = 0,22$) belirlenmiştir. Aile işlevsellik tarzı değişiminin %7'si bağlanma stilleri, ayrılma-bireyleşme ve kaygı düzeyleri tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 23. Regresyon Modeli

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar	t	p	R kare
		B	Standart Hata	Beta			
Ayrılma Bireyleşme	Sabit	-1,798	0,977		-1,841	0,067	0,349
	Bağlanma Stilleri	0,948	0,117	0,453	8,080	0,000	
	Kaygı Düzeyleri	1,509	0,353	0,241	4,278	0,000	
	Aile İşlevsellik Tarzı	-0,328	0,134	-0,133	-2,455	0,015	
Model: F=41,240 p=0,000							

Bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevsellik tarzının, ayrılma-bireyleşme üzerindeki etkisini incelemek için kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=41,240 , p<0,05).

Analiz sonucuna göre bağlanma stilleri, ayrılma ve bireyleşmeyi pozitif yönde etkilediği ($\beta = 0,453$), kaygı düzeylerinin ayrılma ve bireyleşmeyi pozitif yönde etkilediği ($\beta = 0,241$) ve aile işlevsellik tarzının ayrılma-bireyleşmeyi negatif yönde etkilediği ($\beta = -$

0,133) belirlenmiştir. Sonuçlar incelendiğinde bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevsellik tarzının istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0,05$) ve kaygı düzeylerinin ayrılma-bireyleşme üzerindeki etkisinin aile işlevsellik tarzına göre daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Ayrılma-bireyleşme değişiminin %35'i bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevsellik tarzı tarafından açıklanmaktadır.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde evli çiftlerin sosyodemografik bilgileri, çiftleri/evliliklerini tanıtıcı bilgileri, Bağlanma Stilleri Düzeyleri Ölçeği, Ayrışma–Bireyleşme Ölçeği, Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği, Aile İşlevsellik Tarzı Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasındaki ilişkilerin incelendiği bulgular, literatürde bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar ve kuram bilgisi ışığında yorumlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcıların %61,7'si kadınlardır. Romantik ilişkileri inceleyen araştırmalarda, sadece kadınların oranları dikkate alındığında, ilgili araştırmalarda katılımcı gruplarının benzer olduğu ve kadınların yüksek katılım gösterdiği görülmektedir (Çetin, 2010; Durmuşoğlu Irmak, 2017; Göral Alkan, 2010; Kılıç, 2012; Sığırcı, 2010; Tekin Çatal, 2019; Yıldız, 2018; Yılmaz, 2015).

Araştırmanın katılımcıların en çok kayıtsız bağlanma stiline sahip olduğu, bunu güvenli bağlanan katılımcıların takip ettiği görülmüştür. Bağlanma stillerinin başka değişkenlerle ilişkisini inceleyen diğer araştırmalar incelendiğinde, katılımcıların sahip olduğu bağlanma stillerine dair genel bir yorum yapılamayacağı anlaşılmıştır. Yılmaz (2015)'in bulguları, bu araştırmanın bulgularıyla paralellik göstererek katılımcıların çoğunluğunun güvensiz bağlanma stiline sahip olduğuna işaret etmiştir. Ancak bazı araştırmaların sonuçları, katılımcıların büyük çoğunluğunun güvenli bağladığını ve onu güvensiz bağlanma stillerinin takip ettiğini göstermektedir (İlhan, 2018; Kobak ve Hazan, 1991; Sümer ve Güngör,1999).

Cinsiyetler bağlamında bir karşılaştırma yapılacak olursa, araştırmanın bulgularına göre, kadınlar erkeklere göre daha fazla güvenli bağlanma puanına sahiptir. Köse (2016)'nin araştırması da bu araştırmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Güvenli bağlanma, bakım veren ve çocuk arasındaki sevgi ve güvene dayalı, anlamlı, sıcak ve yakın ilişki ile önemli ölçüde şekillenmektedir (Bowlby,2012). Ancak kadınların güvensiz bağlanma stili olan kayıtsız bağlanma puanı da erkeklere göre daha yüksektir. Kayıtsız bağlanan bireyler, romantik ilişkilere dair olumsuz inanç geliştirerek,

yakınlık kurmaktan kaçınırlar ve güvensizlik duyguları yaşarlar. Bir diğer güvensiz bağlanma stili olan saplantılı bağlanma puanı için ise durum tam tersi olup, erkeklerin saplantılı bağlanma puanı kadınların puanına göre daha yüksektir. Saplantılı bağlanan bireyler, ilişkilerde kıskanç ve takıntılı tutumlar sergileyebilmekte ve değersizlik duyguları hissetmeye yatkın olmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Clinton ve Sibcy, 2002; Erözkan, 2010; Kussin, 2020; Sümer ve Güngör, 1999). Kayıtsız bağlanan kadınların güvensizlik duygusu nedeniyle duygusal yakınlıktan kaçınma davranışları, saplantılı bağlanan erkeklerin değersizlik duygularının pekişmesine ve takıntılı tutumlara yol açabilir. Bu durum ise toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ortaya çıkmasında bir sebep olabilir.

Kaygı üzerine yapılan araştırmalarda, durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığına dair bulgular bulunmaktadır (Irmak, 2017; Kartopu, 2012; Kaya ve Varol, 2004; Spielberger, 1983). Irmak (2017), erkeklerin sürekli kaygı düzeyinin kadınlardan yüksek olduğu sonucuna ulaşırken; Spielberger (1983) ve Kaya ve Varol (2004) kadınların erkeklere göre daha fazla sürekli kaygı gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Erkeklerin kadınlara göre durumluk kaygı düzeyinin yüksek olduğunu gösteren araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Kartopu, 2012; Spielberger, 1983). Bu araştırmada da katılımcıların kaygı düzeylerinin cinsiyet açısından farklılaştığı, kadınların erkeklere göre daha fazla durumluk ve sürekli kaygı duydukları ortaya konulmuştur. Kadınların sürekli kaygı düzeyinin yüksek bulunmasında bağlanma stillerinin etkisi olduğu düşünülmektedir. Güvenli bağlanmanın, sürekli kaygı düzeyini azalttığına dair kuram bilgisi ve araştırma sonuçları bulunmaktadır (Bowlby, 2012; Irmak, 2017; Kussin, 2020; Sümer ve Güngör, 1999). Araştırmada, durumluk kaygı ve sürekli kaygı puanı arttıkça, kaygı düzeyleri puanının arttığı ve korkulu, kayıtsız, saplantılı bağlanma puanları arttıkça kaygı düzeylerinin arttığı bulunmuştur. Bu bağlamda güvenli bağlanmanın, bireylerin duygusal iyilik haline olumlu etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar bu araştırma sonuçlarında kadınların erkeklere kıyasla daha fazla güvenli bağlandığı görülmüş olsa da araştırma kapsamında kadınların kayıtsız bağlanma stiline de yüksek olduğu saptandığı için kadınların yüksek kaygı düzeyi güvensiz bağlanma stiliyle açıklanabilir.

Araştırmanın sonuçlarına göre kaygı puanlarının, yaş bakımından anlamlı farklılık gösterdiği, 50 yaşından büyük katılımcıların, 29-39 yaşlarındaki katılımcılara göre daha yüksek düzeyde kaygılı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın bulgularıyla paralel şekilde

Irmak (2017)'da araştırmasında 46-55 yaşlarındaki katılımcıların sürekli kaygı düzeyinin diğer yaşlara göre yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. 50'li yaşlar, bireylerin yaşlılık dönemine ve değişen sosyal ilişkilere uyum sağlama, çocuklarla, torunlarla ve ebeveynlerle olan ilişkileri yeniden yapılandırma dönemi olarak düşünöldüğünde, bireylerin yeni nesne ilişkileri kurma çabalarının kaygı düzeylerini artırmış olabileceği söylenebilir (Keleş, 2019; Nazlı, 2020a; Nichols, 2013; Tufan,2016).

Bu araştırmada etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri alt boyutları puanı, cinsiyet aısından farklılaşmıştır. Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri alt boyutu ile ifade edilen, bireysel kararlar verirken diğer aile üyelerinin fikrini alma, aile içi kurallar, değerler, rol ve sorumluluklar konusunda ortak bir fikre sahip olma, aile içinde aık iletişimi benimseme, aile yaşam döngüsündeki zorluklar karşısında birlik olmadır (Danışman ve Tiftik, 2014). Araştırma bulgularına göre, kadınlar bu becerileri gösterme konusunda erkeklere göre daha başarılıdır. Sosyolojik anlamda, her ne kadar kadınlar sıklıkla ayrımcılığa maruz kalsa da ailede kadın başat rol oynamaktadır. Toplumsal yapı içinde pek çok bölgede kadınlar, aile içi rol ve sorumlulukları tek başına üstlenmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2022). Bakım verme sorumluluğunun üstlenilmesi sonucu ortaya çıkan bakım yükü, önemli ölçüde kadınla ilgili olduğu için etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri alt boyutunda kadınların daha görünür oldukları anlaşılabilir.

Tüm bu yorumlara paralel olarak; olumsuz durumlar karşısında aile üyelerinin birbirini dinlemesi ve desteklemesi, her koşulda birlikte olmaktan memnuniyet duyarak aile bütönlüğünü korumaya özen göstermeleri aile işlevsellik düzeyini gösteren önemli belirleyicilerdir (Canel, 2011; Nazlı, 2020; Turan, 1992). Araştırma bulguları doğrultusunda, aile işlevsellik tarzı puanları kıyaslandığında, yine kadınların erkeklere göre işlevsel ailenin özelliklerini sürdürme noktasında daha başarılı oldukları görölmektedir. Kadınların aile ve toplum içindeki çoklu rol ve sorumlulukları, kaygı düzeyinde artışa da yol açmış olabilir.

Bu araştırmada katılımcıların çoğunluğu çocuk sahibidir (%71.9). Çocuk sahibi olmayanların, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile içi başa çıkma stratejileri, ilişkisel sorunlar, bölünme alt boyutlarından ve ayrılma-bireyleşme boyutundan ve sürekli kaygı düzeyinden aldıkları puanlar daha yüksektir. Çocuk sahibi olmayan

çiftlerin, mevcut aile sistemleri için kuralları, sınırları, rolleri ve sorumlulukları belirledikleri, aileye yeni bir üyenin girmemiş olmasının da mevcut aile dinamiklerinin sürdürülmesini sağlayarak ailenin işlevselliğini koruduğu söylenebilir. Ayrılma-bireyleşme boyutundan alınan yüksek puanlar, ayrılma-bireyleşme düzeyinin yeterli olmadığını göstergesidir. Bu araştırmada buna bağlı olarak, katılımcıların sürekli kaygı düzeyinin yüksek olduğu düşünülmektedir.

Çocuk sahibi olan katılımcıların ise aile bağlılığı alt boyutundan aldıkları puanlar daha yüksektir. Aile bağlılığı alt boyutundan alınan yüksek puanlar, aile üyelerinin birbirine değer verdiği, birlikte vakit geçirmekten memnuniyet duyduğu, aile üyelerinin değişim ve gelişimi için birbirine destek olduğu anlamına gelir (Danışman ve Tiftik, 2014; Harvard Family Research Project, 2014; Walsh, 2003). Bu bağlamda, zaman zaman ebeveynleri zorlayabilen çocuk bakımı konusunda, aile üyelerinin ortak bir fikirde buluşması ve zorlayıcı yaşam olayları sırasında birlik olabilmeleriyle açıklanabilir. Araştırma bulgularına göre, çocuk sahibi olan katılımcıların, durumluk kaygı düzeyinin yüksek olması ise aile üyelerinin çocuğa bakım verme işleri ve diğer yaşam olayları ile ilgilenmeye zaman ayırmaya çalışmasıyla ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada evli çiftlerin yaklaşık yarısı tek çocuğa sahiptir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2021 yılı verilerine göre, Türkiye nüfusunun %26,9'unu çocuklar oluşturmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2022). Çocukların genel nüfus içindeki oranı yüksek olmasına rağmen, bu araştırmada katılımcıların daha fazla oranda tek çocuğa sahip olma nedenleri arasında araştırmanın kartopu örneklem yöntemiyle yapılmış olması ve bu yöntemle de katılımcıların kendilerine benzer kişilere işaret etmesi yatmaktadır. Çocuk sayısının azlığındaki bir başka neden, katılımcıların önemli bölümünün Türkiye'nin batı bölgesinde yaşayan kişilerden oluşmasıdır. Türkiye'nin batısında, diğer bölgelere kıyasla doğurganlık oranı azdır. Şehirleşmeyle birlikte kadınların işgücüne katılım oranı artmakta, evlilikler daha geç yaşlarda yapılmakta, artan eğitim düzeyi ile birlikte doğum kontrol yöntemleri daha fazla kullanılmakta ve aile planlamaları yapılmaktadır (Gemicioğlu, Şahin ve Er, 2019; Özgür, 2004; Türkiye İstatistik Kurumu, 2022). Ayrıca bu araştırmanın katılımcılarının ve eşlerinin önemli çoğunluğu bir işte çalışmaktadır ve önemli bir bölümü yükseköğretim düzeyinde eğitim seviyesine sahiptir.

Romantik ilişkiler üzerinde çalışan Yıldız (2018), Göral Alkan (2010) ve Özden (2013)'in araştırmalarında da katılımcıların eğitim düzeyinin çoğunlukla üniversite ve yüksek lisans/doktora olduğu görülmüştür. Bu araştırmaların bulguları, bu araştırmanın bulgularıyla benzerdir. Katılımcıların eğitim düzeyinin yüksek olması, araştırma konularına duyulan ilginin ve araştırmaya katılma konusunda isteğin artmasıyla sonuçlanmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre; güvensiz bağlanma stili olan korkulu bağlanma puanı azaldıkça, yükseköğretimden mezun olma durumu artmıştır. Yükseköğretim mezunu olanlar, ilköğretim mezunu olanlara göre daha yüksek güvenli bağlanma puanına sahiptir. Dolayısıyla güvenli bağlanma yükseldikçe, eğitim düzeyinin yükseldiği söylenebilir.

Eğitim durumu ve ölçekler arasındaki ilişkilere bakıldığında; ilişki sorunları görece en fazla lise mezunlarının yaşadığı saptanmıştır. Bu anlamlı farklılığın sebebi, eğitim düzeyi yükseldikçe ilişki sorunlarla başa çıkma kapasitelerinin artmaya eğilim göstermesi olabilir.

Araştırmanın bir başka bulgusu ise lise mezunu olanların, yükseköğretim mezunu olanlara göre daha yüksek ayrılma-bireyleşme puanına sahip olmasıdır. Yüksek ayrılma-bireyleşme puanı, düşük farklılaşma anlamına gelmektedir (Göral Alkan, 2010). Mahler'in literatüre kazandırdığı tam nesne tam kendilik kavramı ve Gör (2021)'ün ayrılma-bireyleşmeyi konu alan araştırmasının bulguları göz önünde bulundurularak, farklılaşma düzeyi yüksek bireylerin eğitim düzeyinin de yüksek olacağı öngörülmüştür. Araştırma grubunun sonuçları da yükseköğretim mezunu olanların daha fazla bireyleştini göstermiştir.

Her ne kadar bu araştırma, eğitim durumunun kaygı düzeylerini anlamlı ölçüde etkilediğini gösterse de Aktaş (2009)'ün araştırmasında kaygı düzeyi ve eğitim seviyesi arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bu araştırmada en yüksek durumluk ve sürekli kaygı, kendisi ve eşi ilköğretim mezunu olan katılımcılardadır. Bireylerin güvenli bağlanma düzeyi ve farklılaşma düzeyi arttıkça, eğitim düzeyinin yükseldiği göz önünde bulundurulduğunda, bu özelliklerin kaygı düzeyinde azalmaya yol açacağı söylenebilir (Gör, 2021). Literatür bilgisi göz önünde bulundurulduğunda, kaygı

düzeyinin azalması ve güvenli bağlanma, yüksek ayrılma-bireyleşme düzeylerinin bireylerin aile işlevselliğini artıracakı öngörülmekteydi. Araştırmanın sonuçları da aile işlevsellik tarzı ölçeği ve alt boyutlarından, en yüksek puanları yükseköğretim mezunlarının aldığını göstermektedir. Dolayısıyla, kuram bilgisi ve araştırma sonuçlarının birbiriyle paralellik gösterdiği söylenebilir (Dattilio, 2018; Kohut, 2015; Murdock, 2016; Nazlı, 2020a; Nichols, 2013).

Katılımcıların ve eşlerinin çalışma durumuna dair bulgular incelendiğinde; kendisi ve eşi emekli olanların en yüksek kaygı puanlarına sahip olduğu görülmektedir. Emeklilik, yaşam döngüsündeki önemli bir olaydır. Emeklilik döneminde bireyler, çalışma yaşamından uzaklaştıkları için üretkenlikleri azalmakta, boş zamanları artmakta, sosyal çevreleri daralmakta, yaşlanmanın getirdiği bazı hastalıklarla karşılaşabilmektedir (Nichols, 2013). Yaşlılık döneminde hastalıklar, fiziksel işlevsellikte bozulmalar, toplumdan uzaklaşma ve yalnızlık duygusal iyilik haline zarar vermektedir (Tufan, 2016, s.166). Dolayısıyla yaşlılık dönemi ve emekliliğin getirdiği değişimlere uyum sağlamakta zorlanmanın, bireylerin kaygı düzeylerini artırmış olabileceği düşünülmektedir. Bu bulgunun, katılımcıların gelirini yeterli bulma durumuyla da ilişkili olduğu düşünülmektedir. Emekli katılımcıların, emeklilik sebebiyle gelirlerinde düşüş meydana gelmektedir. Gelirini yeterli bulmayan katılımcıların da ekonomik yoksunluk nedeniyle kaygı düzeylerinin artması beklenen bir durumdur.

Sağlık sorunu yaşayan katılımcıların, kaygı düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma verileri analiz edilmeden önce de bu bulguya ulaşılabileceği öngörülmekteydi, zira bireylerin fiziksel ve psikolojik açıdan iyi oluşları biyopsikososyal açıdan işlevselliği etkilemektedir. Bireylerin sağlık sorunu yaşaması, hem durumluk olarak fizyolojik açıdan rahatsızlık duymalarına neden olmakta, hem de yaşam olayları sırasında sağlık sorununun etkilediği başka bireysel, ailesel ve sosyal sorunları ortadan kaldırmak için düzenleme yapmayı gerektirir (Aytaç ve Kurttaş, 2015; Öner, 1998; Stein ve Sareen, 2015).

Araştırmanın bulguları incelendiğinde, sağlık sorunu nedeniyle ilaç kullanmayan katılımcıların aile içi başa çıkma stratejileri puanının ve aile işlevselliğinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu doğrultuda, destekleyici, güven veren ve açık iletişimin benimsendiği bir aileye sahip bireylerin, sağlık sorunu nedeniyle farmakolojik

tedavilerden ziyade veya farmakolojik tedavilerle birlikte aile üyelerinden destek almanın sağaltıcı etkisinden faydalandıkları düşünülmektedir.

Araştırmanın bulguları, evlilik öncesinde 6 ay ve daha az süreyle tanışan katılımcıların, güvensiz bağlanma stillerinden en yüksek puanları aldıklarını göstermiştir. Korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanan bireyler, duygusal denetimde zorluk yaşayan, yetersiz kendilik duygusuna ve düşük benlik saygısına sahip bireylerdir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Erözkan, 2010; Kussin, 2020, s.67). Bu nedenle, nesne ve kendilik duygusu geliştirme ihtiyacı kısa süre içerisinde evlenme kararı verilmesinde bir etken olabilir. Ancak güvensiz bağlanan bireylerin bu özellikleri, kaygı düzeylerinde artışa yol açabilmektedir (Bowlby, 2012; Irmak, 2017; Kussin, 2020; Sümer ve Güngör, 1999). Araştırma sonuçları da evlilik öncesinde 6 ay veya daha az süreyle tanışan katılımcıların, en yüksek kaygı düzeyleri puanına sahip olduğunu, özellikle sürekli kaygı puanının yüksek olduğunu göstermiştir. Yine evlilik öncesinde 6 ay ve daha az süreyle tanışanlar, ayrılma bireyleşme ölçeğinden en yüksek puanı almışlardır. Alınan yüksek puan, düşük farklılaşma anlamına gelmektedir. Literatür bilgisine de uygun olarak, bu katılımcıların güvensiz bağlanma stiline sahip olması, erken çocukluk döneminde olumsuz kendilik duygusu geliştirmeleri ve iyi-kötü nesnelere bölmelerine, düşük bireyleşmeye ve yüksek kaygıya yol açmış olabilir (Asıcı, 2020; Goldstein, 2001, s.95-100; Özakkaş, 2013). Özetle, bu araştırmanın katılımcılarının güvensiz bağlanma stillerine sahip olması, erken çocukluk döneminde karşılanmamış gereksinimleri karşılamaları için kısa sürede evlilik kararı vermeleriyle sonuçlanmış olabilir.

Aile işlevsellik tarzı ölçeğinden en yüksek puanı, 37 ay-60 ay tanışma süresinden sonra evlenenler almıştır. Evlilik öncesinde çiftin birbirini tanımaya ayırdığı vakit arttıkça, işlevsel ailelerin özelliklerine sahip bir aile yapılanmasının oluştuğundan söz edilebilir. Gültekin (2019)'in araştırmasında, evlilik süresinin uzun olmasında, hayatın düzene girmesinin beklenmesi, ailenin izin vermemesi, yaşam döngüsünde ölüm, askerlik süreçlerinin yaşanması gibi sebepler de sayılmıştır. Dolayısıyla çiftin evlilik öncesinde, kendi yaşamlarına dair gerekli düzenlemeleri yapması ve evliliğe hazır hale gelmesi de aile birliğinin kurulmasında ve işlevsel aile özelliklerinin gösterilmesinde bir etken olabilir.

Sezen (2005)'e göre otuz üç farklı evlenme biçimi bulunmaktadır, ancak bu araştırmada ailesinin önerisiyle evlenenler ve anlaşarak evlenenler şeklinde iki evlenme biçimi ele alınmıştır. Literatürdeki flört tarzı evlilik, anlaşarak evlenme şekline, görücü usulü evlilik ise ailenin önerisiyle evlenme şekline karşılık gelmektedir. Görücü usulü evlilikler, ailelerin, akrabaların ve arkadaşların yardımıyla iki kişinin evlilik için bir araya getirilmesidir ve bu çeşit evliliklerde geleneksel özellikler ağır basar. Flört tarzı evlilikler ise bireylerin birbirini tanıması için duygusal birliktelik yaşamasıdır. Görücü usulü evliliklerde, katı geleneksel kurallar sebebiyle çiftin birbirini ve birbirinin ailesini yeterince tanımadan evlendirilmesi evlilik yaşantısında zorluklara sebep olabileceği gibi, flört tarzı evliliklerde de çiftin fiziki güzelliğe, bireysel çıkarlara, özgürlüğe önem vermesi, aile birliğini ve bütünlüğünü sağlama konusunda çiftin zorluk yaşamasına yol açabilir. Günümüzde, özgürlük isteği, bireysellik, bağımsızlık, fiziki güzelliğe vurgunun artması, flört tarzı evliliklerin baskın hale gelmesine yol açmıştır. Bu araştırmanın katılımcıları da %80,9 oranında anlaşarak evlenmiştir. Araştırmaya katılan evli bireyler, çevrimiçi araştırma tekniğiyle soruları cevaplayabilen, dijital okuryazarlık becerilerine sahip, eğitim seviyesi yüksek, yani yeni toplumsal düzene ayak uydurabilen kişilerdir. Günümüzde değişen değer algıları, bireylerin kimliklerini, benlik algılarını etkileyerek aile yapısını, evlilik yaşantısını ve aile içi iletişimi değiştirmektedir. Bireyselliğe, bağımsızlığa, fiziki güzelliğe verilen önem, aile bütünlüğüne ve birliğine zarar vererek boşanmalara sebebiyet verebilmektedir (Gültekin, 2019; Yılmazçoban, 2016).

Bu araştırmada, anlaşarak evlenen katılımcıların, aile işlevselliği puanının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin evlilik öncesindeki dönemde birbirlerini tanımaya öncelik vermesi, ilişki dinamiklerini kendilerinin belirlemesi, sorunlarla baş etme becerileri ve işlevsel iletişim kalıpları geliştirmeleri, flört dönemindeki olumlu süreçlerin evlilik yaşantısına da aktarılmasını ve çiftin işlevsel ailenin özelliklerini göstermesini desteklemiş olabilir. Bölünme puanı düşük olan evli bireylerin de anlaşarak evlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bölünme puanının düşük olması, bireylerin kendilerinin ve partnerlerinin iyi ve kötü yönlerini birlikte görebilmesi, mutlak iyi veya mutlak kötü şeklinde bir ayrıma gitmemesi anlamına geldiğinden (Göral Alkan, 2010), anlaşarak evlenen çiftlerin belli bir süre arkadaşlık ve sevgililik dönemi geçirerek partnerlerini bir bütün olarak değerlendirdikten sonra, evlenmeye karar verdikleri söylenebilir. Dolayısıyla birbirini bütünüyle tanıyan evli çiftlerin, evlilik yaşantısından daha memnun olması da beklenir. Zira araştırmanın sonuçları da bölünme puanı düşük olan katılımcıların, evlilik yaşantısından memnun olduğunu göstermektedir.

Ancak araştırma sonuçlarına göre şaşırtıcı bir bulgu şudur: Aile işlevsellik tarzı ölçeğinden ve alt boyutlarından yüksek puanlar alarak işlevsel ailenin özelliklerini gösteren bireyler, evlilik yaşantılarından memnun olmadıklarını belirtmiştir. Bu bulgu literatür ile uyumlu gözükmemektedir. Bu sonuç, araştırmanın katılımcılarının, evlilik yaşantıları hakkında objektif bir değerlendirme yapamamalarından kaynaklanıyor olabilir. Objektif değerlendirme yapamama nedenleri, bölünme puanları, kaygı düzeyleri, güvensiz bağlanma stilleri ile ilişkili olabilir. Evli bireylerin, evlilik yaşantısına dair yaptıkları öznel değerlendirmeler, çiftin iletişimine ve birbirleriyle uyumuna, ilişki şemalarına, kişilik özelliklerine, ilişkinin süresine, ilişkideki kurallara ve sınırlara göre farklılaşmaktadır (Gültekin, 2019). Evlilik yaşantısından memnun olup olmadığına kararsız olanlar katılımcılar, daha yüksek kaygı düzeylerine sahiptir. Evlilik yaşantısına dair olumlu veya olumsuz yorumda bulunamamak, belirsizliğe yol açarak kaygı düzeyini olumsuz etkilemiş olabilir. Ayrıca kaygı düzeyleri yüksek olan bireyler, içinde buldukları olumsuz duygudurum nedeniyle, evlilik yaşantısı hakkında bir karar verme konusunda zorluk yaşamış olabilirler. Zira yüksek kaygı, bireylerin sağlıklı düşünme becerilerini zayıflatarak, karamsarlık seviyesini artırmakta, kişilerarası ilişkileri olumsuz etkilemektedir (Öner, 1998; Spielberger, 1983). Yüksek kaygı nedeniyle, katılımcılar kendi ilişkilerini olumsuz yorumlama eğiliminde olabilirler.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde, güvenli bağlanma puanı arttıkça, ayrılma-bireyleşme puanının azaldığı; güvensiz bağlanma stilleri puanları arttıkça, ayrılma-bireyleşme puanlarının arttığı görülmektedir. Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin, farklılaşmayı ve ayrılma-bireyleşmeyi dengede tutması beklenen bir durumdur. Araştırma bulguları incelendiğinde, literatür bilgisi ile paralellik olduğu görülmektedir (Akhun, 2012; Aslan ve Güven, 2010; Blos, 1967; Göral, 2002).

Güvensiz bağlanma stillerinden olan korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin, başkalarına güven duyma konusunda yaşadıkları zorluk ve değersizlik hisleri nedeniyle, bireyselliklerini koruma ve kendi iç dünyalarına dönmeye yatkın hale gelmiş olabilecekleri düşünülmektedir. Saplantılı bağlanma puanı yüksek olan bireylerin, çoğunlukla bağımsız olmakta zorlanmaları ve başkalarının kararlarına güvenmeleri göz önünde bulundurulduğunda, ayrılma-bireyleşme puanlarının yüksek olması öngörülmüştür. Zira yüksek ayrılma-bireyleşme puanları, ayrılma-bireyleşme patolojisi anlamına gelmektedir. Bu durum psikopatolojik sorunların doğmasına yol açarak aile

işlevselliğinin azaltıcı bir etki yaratır. Araştırmanın bulguları, literatür ile paralellik göstermektedir (Akhun, 2012; Aslan ve Güven, 2010; Göral, 2002).

Araştırma sonuçlarına göre; korkulu ve saplantılı bağlanma puanı arttıkça, aile işlevsellik tarzı ölçeği alt boyutlarından alınan puanların azaldığı görülmektedir. Güvensiz bağlanma stillerine sahip bireylerin, aile işlevselliklerinin azaldığı söylenebilir. Araştırmanın bu bulguları Köse (2016) ve Dattilio (2018)'nin literatüre yaptığı katkılarla paralellik göstermektedir. Köse (2016), 200 evli bireyle yaptığı araştırmasında, korkulu bağlanan bireylerin, eşiyile fikir birliği oluşturma ve fikirlerini, duygularını ifade etmede ve sevgisini göstermede zorlandıkları sonucuna ulaşmıştır. Dattilio (2018)'ya göre güvensiz bağlanma, çiftlerin ilişki kalitesini olumsuz etkilemenin yanında, bunun tüm aile sistemine genellenmesine sebep olarak aile işlevselliğini olumsuz etkileyebilir.

Regresyon analizi sonuçları doğrultusunda, ayrılma-bireyleşme düzeyi azaldıkça kaygı düzeyleri puanının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Kuramsal bilgi de bakım verenden düşük düzeyde ayrılma ve farklılaşmanın, duygu denetiminde güçlük yaşamayla sonuçlanabileceğini ortaya koymuştur (Mahler ve diğerleri, 2020; Özakkaş, 2013; Pine, 1979). Akar (2019) araştırmasında, daha iyi farklılaşmış bireylerin, daha iyi duygusal düzenleme yaparak kaygılarını daha iyi yönetebildiklerini belirtmektedir. Gör (2021), ayrılma-bireyleşme sorunlarının duyguları düzenleme konusunda zorluk yarattığı sonucuna ulaşmıştır. Lindsey (2014), ayrılma bireyleşme sürecini tamamlamamış gençlerin, daha yüksek düzeyde durumluk kaygı yaşadıklarını; Kerr (1988) ise düşük farklılaşmanın, daha yüksek düzey kronik kaygıya yol açtığını ifade eder (s. 48).

Regresyon analizi sonuçlarına göre; ayrılma-bireyleşme düzeyi arttıkça, aile işlevselliği düzeyi artmaktadır. Bu bulgu, diğer araştırmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ayrılma bireyleşme düzeyi arttıkça evlilik doyumunun arttığını ortaya koyan araştırmaların sayısı azımsanamayacak miktardadır. Alkan (2010), düşük ayrılma-bireyleşme patolojisinin yüksek evlilik doyumuna yol açtığını, Gör (2021) ise ayrılma-bireyleşme sorunlarının, evlilik doyumunda azalmaya yol açabileceği söyler. Yalçinkaya (2019)'nın ve Akar (2019)'in araştırmalarının sonuçlarına göre; benliğin daha yüksek farklılaşması, çiftin iletişimini daha tatmin edici kıldığı için, daha yüksek evlilik memnuniyeti sağlamıştır.

Bu araştırmada ayrılma-bireyleşme düzeyi azaldıkça, kaygı düzeyinin arttığı ve aile işlevselliğinin azaldığı görülmektedir. Bu bağlamda, düşük ayrılma-bireyleşme düzeyine sahip bireylerin düşük benlik saygısı ve olumsuz benlik algısı olabileceği ve bu durumun füzyona yol açarak aile işlevselliğini azaltacağı söylenebilir. Çünkü aile içindeki sınırları korumak ve özerk bir benliğe sahip olmak oldukça zor olacaktır. Düşük ayrılma-bireyleşme düzeyine ve işlevsiz ailelere sahip bireylerin kaygılarının yüksek olması beklenen bir durumdur. Yapılan araştırmalarda, hem kadınlar hem de erkekler için kaygının fazla olmasının evlilik doyumunu azalttığı, kaygı azaldıkça evlilik yaşantısının olumlu etkilendiği bulunmuştur (Irmak, 2017; Yalçınkaya, 2019; Yıldız, 2018; Yılmaz, 2015). Kaygı yaratan durum, ailedeki tüm bireyleri ilgilendirebileceği gibi, sadece bir aile üyesini de ilgilendirebilir. Düşük ayrılma-bireyleşme, kaygıya yol açmış olabilir. Bu durumda aile işlevselliğini sağlayacak olan şey, aile üyelerinin birbirleriyle duygularını özgürce paylaşmaları, olumsuz duruma abartılı olmayan tepkiler gösterilmesi ve aile üyelerinin birlik duygusu içinde ailedeki dengeyi sağlamasıdır (Kerr, 1988, s. 50-51).

5. BÖLÜM

SONUÇ

Bu bölümde evli çiftlerin bağlanma stilleri, ayrılma-bireyleşme düzeyleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevsellikleri arasındaki ilişkilere dair elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlara yer verilmektedir.

5.1. EVLİ ÇİFTLERİN SOSYODEMOGRAFİK BİLGİLERİNE İLİŞKİN SONUÇLAR

237 evli çiftin katıldığı araştırmada, katılımcıların 145'ini kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların %50,2'si 18-39 yaşlarında, %70,2'sinin eğitim düzeyi yükseköğretim seviyesindedir. Katılımcıların eşlerinin %63'ünün eğitim seviyesi yükseköğretim düzeyindedir. Katılımcıların %37'si ve eşlerinin %35,3'ü memur/uzman olarak çalışmaktadır. %76,2'si sağlık sorunu yaşamamakta, sağlık sorunu yaşayanların ise %83,9'u ilaç kullanmaktadır. Katılımcıların %71,9'unun çocuğu bulunmaktadır. Katılımcıların %38,3'ü evlilik öncesinde 1 yıl veya daha az süreyle tanıştığını belirtmiştir. Katılımcıların yaklaşık yarısı 18-25 yaş aralığında evlenmiştir ve %80,9'u anlaşarak evlenmiştir. Katılımcıların %50,3'ünün yalnızca 1 çocuğu bulunmaktadır. Katılımcıların %24,4'ünün çocuğunun yaşı 18 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların %88,5'i evlilik vaşantısından memnun olduğunu belirtmiştir.

5.2. KATILIMCILARIN CİNSİYETLERİ VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Kadınlar erkeklere göre daha fazla güvenli ve kayıtsız bağlanma stiline sahiptir. Erkekler kadınlara göre daha çok korkulu ve saplantılı bağlanma stiline sahiptir.

Kadınlar erkeklere göre ilişkişel sorunlar, bölünme ve ayrılma-bireyleşme alt boyutlarından daha yüksek puan almıştır. Erkeklerin farklılaşma alt boyut puanı kadınlara göre yüksektir.

Kadınlar, erkeklere oranla daha fazla durumluk ve sürekli kaygı deneyimlemektedir. Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı, aile içi başa çıkma stratejileri alt boyutları ve aile işlevsellik tarzı ölçeğinden, kadınlar erkeklere oranla daha yüksek puan almıştır.

5.3. KATILIMCILARIN YAŞLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Korkulu bağlanma stilinde en yüksek oran 50 yaş ve üzerindedir. Kayıtsız bağlanma stili 4.54 puan ile 18-28 yaşlarında en fazladır. Güvenli bağlanma 4,33 puan ile en çok 29-39 yaşlarındaki katılımcılarda olduğu görülürken, saplantılı bağlanmanın da yine 3,34 puan ile en yüksek 29-39 yaşlarındaki katılımcılarda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bağlanma stilleri puan ortalaması en yüksek olanlar 50 yaş ve üstündeki katılımcılardadır.

İlişkisel sorunlar ve bölünme alt boyutlarından ve ayrılma-bireyleşme boyutundan en yüksek puanı 18-28 yaşlarındaki katılımcılar almıştır. Farklılaşma alt boyutundan en yüksek puanı alan yaş grubunun 40-49 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Durumluk ve sürekli kaygı puanları, 50 ve üstü yaş grubunda en yüksek durumdadır.

Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri alt boyutundan en yüksek puanı 18-28 yaş grubu alırken, aile içi başa çıkma stratejileri alt boyutundan en yüksek puanı 29-39 yaş grubundaki katılımcılar almıştır. Aile bağlılığı alt boyutu için en yüksek puanı 40-49 yaşlarındaki katılımcılar almıştır. 18-28 yaşlarındaki ve 50 ve üstü yaşındaki katılımcılar, 4,32 puan ile en yüksek aile işlevsellik tarzı puanına sahiptir.

5.4. KATILIMCILARIN EĞİTİM DURUMLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Korkulu ve saplantılı bağlanma stillerinde en yüksek oranların ilköğretim mezunlarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kayıtsız bağlanma stili, 4,44 ortalama ile en çok lise mezunlarındadır, fakat 4,43 oranı ile ilköğretim mezunları da kayıtsız bağlanmaya sahiptir. Yükseköğretim mezunlarının ise diğer eğitim seviyesindeki katılımcılara göre daha yüksek oranda güvenli bağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Farklılaşma ve bölünme alt boyutlarından en yüksek puanları, ilköğretim mezunları almıştır. İlişkisel sorunlar alt boyutundan en yüksek puanı alanlar ve en yüksek ayrılma-bireyleşme puanına sahip olanlar ise lise mezunlarıdır.

Durumluk ve sürekli kaygı oranları en fazla ilköğretim mezunlarındadır. İlköğretim mezunu olan katılımcılar, diğer eğitim seviyelerindeki katılımcılara kıyasla daha fazla kaygı yaşamaktadır.

Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı, aile içi başa çıkma stratejileri alt boyutlarından en yüksek puanları yükseköğretim mezunları almıştır. En yüksek aile işlevselliği düzeyinin, yükseköğretim seviyesindeki katılımcılarda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.5. KATILIMCILARIN EŞİNİN EĞİTİM DURUMU VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Saplantılı, güvenli ve kayıtsız bağlanma stillerine sahip katılımcıların eşlerinin eğitim düzeyinin yükseköğretim mezunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Korkulu bağlanma stiline sahip katılımcıların eşlerinin eğitim düzeyinin ilköğretim olduğu bulunmuştur.

Eşleri ilköğretim mezunu olan katılımcılar, daha yüksek bölünme, farklılaşma ve ayrılma bireyleşme puanları elde etmiştir. Durumluk kaygı düzeyleri, eşin eğitim düzeyine göre farklılaşmamıştır. Ancak sürekli kaygı puanı, eşi ilköğretim mezunu olan katılımcılarda daha yüksektir.

Eşi ilköğretim mezunu olan katılımcılar, ilişkisel sorunlar alt boyutundan daha yüksek puan almıştır. Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı, aile içi başa çıkma stratejileri ve aile işlevsellik tarzı puanları, eşi lise mezunu olan katılımcılarda en yüksek düzeydedir.

5.6. KATILIMCILARIN MESLEKLERİ VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Bağlanma stilleri puanından en yüksek puanı 4,07 ile işçi olarak çalışan katılımcılar almıştır. Saplantılı bağlanma puanı emeklilerde, güvenli bağlanma işsizlerde, kayıtsız bağlanma işçilerde, korkulu bağlanma ise işçi ve serbest meslek çalışanlarında en yüksektir.

Bölünme ve farklılaşma alt boyut puanı ve ayrılma bireyleşme puanı en yüksek işçilerdedir. İlişkisel sorunlar ve aile içi başa çıkma stratejileri alt boyutlarından alınan puanlar incelendiğinde de en yüksek puana sahip grubun işçiler olduğu görülmüştür. Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı alt boyutlarından ve aile işlevsellik tarzı boyutundan en yüksek puan emekliler tarafından alınmıştır. En yüksek durumluk kaygı puanını serbest meslek çalışanları, en yüksek sürekli kaygı puanını ev hanımları ve en yüksek kaygı düzeyleri puanını emekliler almıştır.

5.7. KATILIMCILARIN EŞLERİNİN MESLEKLERİ VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Korkulu bağlanma alt boyutundan ve bağlanma stilleri düzeyinden en yüksek puanı, eşi emekli olan katılımcılar alırken, kayıtsız bağlanma alt boyutundan en yüksek puanı eşi işçi olan katılımcılar almıştır. Saplantılı bağlanma puanı ise eşi işsiz olan katılımcılar için 4,03 puan ile en yüksek puandır. Güvenli bağlanma puan ortalamalarına bakıldığında 4.38 puan ile eşi memur/uzman olanların en yüksek puana sahip oldukları görülmektedir.

Bölünme alt boyut puanı ve ayrılma bireyleşme puanı en yüksek olanlar eşi serbest meslek çalışanı olanlarda, farklılaşma alt boyut puanı en yüksek olanlar eşi emekli olanlardadır.

İlişkisel sorunlar alt boyutu için en yüksek puan 4,35 ile eşi serbest meslek alanında çalışan katılımcılardadır. Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı alt boyutlarından ve aile işlevsellik tarzı ölçeğinden alınan puanlar incelendiğinde, eşi emekli olan katılımcıların aldığı puanların en yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca aile içi başa çıkma stratejileri alt boyutundan eşi emekli olanlar ve eşi işsiz olanlar 4.13 ile en yüksek puanı almıştır.

Sürekli kaygı puan ve kaygı düzeyleri puanı, eşi emekli olan katılımcılarda en yüksek düzeydedir. Durumluk kaygı puanı ise 1.65 puan ile eşi serbest meslek çalışanı olan katılımcılarda en yüksek seviyededir.

5.8. KATILIMCILARIN GELİR MEMNUNİYETİ VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Güvensiz bağlanma stilleri olan korkulu, saplantılı, kayıtsız bağlanma stiline sahip katılımcıların, gelir düzeylerinden memnun olmadığı bulunmuştur. Güvenli bağlanma stiline sahip katılımcıların ise gelirlerinden memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Gelirinden memnun olan katılımcılar, ilişkisel sorunlar, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı alt boyutlarından ve aile işlevsellik tarzı ölçeğinden daha yüksek puan almıştır. Ancak gelirini yeterli bulmayan katılımcıların, aile içi başa çıkma stratejileri alt boyutundan aldıkları puan daha yüksek bulunmuştur.

Gelirini yeterli bulmayan katılımcılar, daha yüksek bölünme, farklılaşma, ayrılma-bireyleşme düzeyine sahiptir. Geliri yeterli bulup bulmama ile kaygı düzeyleri açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

5.9. KATILIMCILARIN SAĞLIK DURUMLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Korkulu ve kayıtsız bağlanan bireylerin, daha fazla sağlık sorunu yaşadığı, güvenli ve saplantılı bağlanan katılımcıların daha az sağlık sorunu yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sağlık sorunu yaşayan katılımcıların, bölünme, farklılaşma, durumluk ve sürekli kaygı, ilişkisel sorunlar alt boyutlarından ve ayrılma-bireyleşme boyutundan daha yüksek puan aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sağlık sorunu yaşamayan katılımcılar, sağlık sorunu yaşamayanlara göre etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile içi başa çıkma

stratejileri alt boyutlarından ve aile işlevsellik tarzı boyutunda daha yüksek puan almıştır.

5.10. KATILIMCILARIN SAĞLIK SORUNU İLE İLGİLİ İLAÇ KULLANMA DURUMLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Sağlık sorunu sebebiyle ilaç kullanan katılımcıların ortalama puanları incelendiğinde; ilaç kullanmayanlarak kıyasla daha yüksek korkulu bağlanma, kayıtsız bağlanma, saplantılı bağlanma alt boyut puanlarına ve bağlanma stilleri puanına sahip oldukları görülmüştür. Güvenli bağlanma stiline sahip katılımcıların ise sağlık sorunu sebebiyle ilaç kullanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İlaç kullanan katılımcıların, bölünme, farklılaşma alt boyutlarından ve ayrılma-bireyleşme boyutundan elde ettiği ortalama puan daha yüksektir. Durumluk ve sürekli kaygı puanlarının, ilaç kullanmayanlarda daha yüksek olduğu bulunmuştur.

İlaç kullanan katılımcıların, ilişkisel sorunlar alt boyutundan aldığı puan daha yüksek olmasına rağmen, ilaç kullanmayan katılımcıların etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı, aile içi başa çıkma stratejileri alt boyutlarından ve aile işlevsellik tarzı boyutundan aldıkları puanlar daha yüksektir.

5.11. KATILIMCILARIN EVLİLİK ÖNCESİ EŞİYLE TANIŞMA SÜRESİ VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde, 6 ay veya daha az tanışma süresine sahip katılımcıların güvensiz bağlanma stillerinden en yüksek puanları aldıkları, 4,14 ortalama puan ile korkulu bağlanma stiline, 4,53 ortalama puan ile kayıtsız bağlanma stiline ve 3,88 puan ile saplantılı bağlanma stiline sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Güvenli bağlanan katılımcıların, 13 ay-36 ay tanışma süresinin ardından evlendiği bulunmuştur.

İlişkisel sorunlar, bölünme, farklılaşma alt boyutlarından ve ayrılma-bireyleşme boyutundan en yüksek puanı, evlilik öncesi 6 ay ve daha az süreyle tanışan katılımcılar almıştır.

Durumluk kaygı en fazla 37 ay-60 ay tanışma süresine sahip katılımcılarda görülürken, sürekli kaygı en fazla 6 ay ve daha az tanışma süresi olan katılımcılarda görülmüştür.

Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri alt boyutundan en yüksek puanları 4.56 ile 37 ay-60 ay ve 61 ay ve daha fazla tanışma süresine sahip katılımcılar almıştır. Aile bağlılığı ve aile içi başa çıkma stratejileri alt boyutlarından ve aile işlevsellik tarzı ölçeğinden en yüksek puanı, 37 ay-60 ay tanışma süresi olan katılımcılar almıştır.

5.12. KATILIMCILARIN EVLİLİK YAŞLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Korkulu ve kayıtsız bağlanan katılımcıların 18-25 yaşlarında evlendiği, güvenli bağlanan katılımcıların 26-33 yaşlarında evlendiği, saplantılı bağlanan katılımcıların 34 yaşında veya daha sonra evlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

İlişkisel sorunlar, bölünme, farklılaşma alt boyutlarından ve ayrılma-bireyleşme boyutundan en yüksek puanı, 34 yaşında veya daha sonra evlenen katılımcılar almıştır. Durumluk ve sürekli kaygı düzeyi, 18-25 yaşlarında evlenen katılımcılarda en yüksektir. Ayrıca 18-25 yaşlarında evlenen katılımcıların, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı, aile içi başa çıkma stratejileri alt boyutlarından ve aile işlevsellik tarzı ölçeğinden aldıkları ortalama puanların, diğer yaşlarda evlenenlere kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir.

5.13. KATILIMCILARIN EVLİLİK ŞEKLİ VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Anlaşarak evlenen evli çiftlerin, kayıtsız ve güvenli bağlanma stilleri puanının, sürekli kaygı ve kaygı düzeyleri puanının, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı, aile içi başa çıkma stratejileri alt boyut puanlarının ve aile işlevsellik tarzı ölçeği

puanlarının, ailesinin önerisiyle evlenenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ailesinin önerisiyle evlenen evli çiftlerin ise korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma puanları, ilişkisel sorunlar, bölünme, farklılaşma, durumluk kaygı puanları, anlaşarak evlenenlere göre daha yüksektir.

5.14. KATILIMCILARIN ÇOCUK SAHİBİ OLMA DURUMLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Çocuk sahibi olan katılımcıların, çocuk sahibi olmayanlara kıyasla daha yüksek oranda korkulu bağlanma, kayıtsız bağlanma ve güvenli bağlanma oranlarına sahip olduğu bulunmuştur. Çocuk sahibi olmayanlar ise daha yüksek oranda saplantılı bağlanma stiline sahiptir.

Çocuk sahibi olmayanların, ilişkisel sorunlar ve bölünme alt boyutlarından aldıkları puanlar daha yüksektir. Çocuk sahibi olmayan katılımcıların, ayrılma-bireyleşme puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çocuk sahibi olan katılımcılar, farklılaşma alt boyutundan daha yüksek puan almıştır. Durumluk kaygı düzeyi çocuk sahibi olan katılımcılarda daha fazla iken, sürekli kaygı düzeyi çocuk sahibi olmayanlarda daha fazladır.

Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri alt boyutu, aile içi başa çıkma stratejileri alt boyutu ve aile işlevsellik düzeyi puanları, çocuk sahibi olmayan katılımcılarda daha yüksektir. Çocuk sahibi olan katılımcılar, aile bağlılığı alt boyutundan daha yüksek puan almıştır.

5.15. KATILIMCILARIN ÇOCUKLARININ YAŞ ARALIĞI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Korkulu bağlanma stiline sahip katılımcıların çocuklarının, çoğunlukla 5-10 yaş aralığında olduğu, kayıtsız bağlanan katılımcıların çocuklarının 15-18 yaş aralığında olduğu, güvenli bağlanan katılımcıların çocuklarının çoğunlukla 0-5 yaş aralığında

olduğu ve saplantılı bağlananların çocuklarının çoğunlukla 18 yaş ve üzerinde oldukları bulunmuştur. Çocuğu 5-10 yaş aralığındaki katılımcılar, ilişkisel sorunlar, bölünme alt boyutlarından daha yüksek puan almıştır. Çocuğu 15-18 yaş aralığındaki katılımcılar farklılaşma, durumluk ve sürekli kaygı alt boyutlarından ve ayrılma bireyleşme boyutundan daha yüksek puan almıştır. Çocuğu 0-5 yaş aralığında olan katılımcıların, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile içi başa çıkma stratejileri alt boyutundan ve aile işlevsellik tarzı ölçeğinden aldığı puanların daha yüksek olduğu bulunurken; çocuğu 18 yaş ve üzerinde olan katılımcıların da aile bağlılığı alt boyutundan aldığı puanın daha yüksek olduğu bulunmuştur.

5.16. KATILIMCILARIN EVLİLİK YAŞANTISINDAN MEMNUNİYET DURUMLARI VE ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Korkulu ve kayıtsız bağlanma stillerine sahip katılımcıların evlilik yaşantısından memnun olup olmadığı konusunda kararsız olduğu, bu katılımcıların farklılaşma alt boyutundan 4,31 ile en yüksek puanı aldığı, durumluk ve sürekli kaygı puanının en yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Evlilik yaşantısından memnun olan katılımcıların, 4,28 ortalama puan ile en yüksek güvenli bağlanma puanına sahip olduğu, kaygı düzeyleri puanının 2,45 ile en yüksek puan olduğu, etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı, aile içi başa çıkma stratejileri ve aile işlevsellik tarzı puanlarının en yüksek puan ortalamaları olduğu görülmektedir. Evlilik yaşantısından memnun olmayan katılımcıların, en yüksek saplantılı bağlanma, ilişkisel sorunlar, bölünme, ayrılma bireyleşme puan ortalamasına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.17. EVLİ BİREYLERİN ÖLÇEKLERDEN ALDIKLARI PUANLARA DAİR TANIMLAYICI SONUÇLAR

Araştırmada, katılımcılar ortalama olarak korkulu bağlanma için 3,56 puan, kayıtsız bağlanma için 4,39 puan, güvenli bağlanma için 4,28 puan, saplantılı için 3,27 puan, bağlanma stilleri düzeyleri ölçeği için 3,87 puan almıştır. Bağlanma Stilleri Düzeyleri Ölçeğinden maksimum 6.47, minimum 2.30 puan alınmıştır.

Katılımcıların ilişkisel sorunlar alt boyutu puan ortalaması 4,10, bölünme alt boyutu ortalaması 3,91, farklılaşma alt boyutu puan ortalaması 3,78, ayrılma-bireyleşme ölçeği puan ortalaması 4,16'dır. Ayrılma-Bireyleşme Ölçeğinden maksimum 10, minimum 1.44 puan alınmıştır.

Katılımcıların durumluk kaygı puan ortalaması 2,34 ve sürekli kaygı puan ortalaması 2,55'tir. Katılımcıların kaygı düzeyleri ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 2,44'tir. Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeğinden maksimum 3.05, minimum 1.85 puan alınmıştır.

Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri alt boyutları için alınan puanların ortalaması 4,46, aile bağlılığı alt boyutunun puan ortalaması 4,21, aile içi başa çıkma stratejileri alt boyut puanının ortalaması 3,94 olarak bulunmuştur. Katılımcılar, Aile İşlevsellik Tarzı Ölçeğinden ortalama 4,27 puan, maksimum 5 ve minimum 2.23 puan almıştır.

5.18. EVLİ BİREYLERİN ÖLÇEK TOPLAM PUANLARI VE ALT BOYUTLARINA VERDİKLERİ YANITLAR ARASINDAKİ KORELASYON VE REGRESYON SONUÇLARI

Korkulu bağlanma alt boyutundan alınan puanlar ile güvenli bağlanma puanı arasında zayıf düzeyde negatif yönlü ilişki olduğu; saplantılı bağlanma puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; kayıtsız bağlanma puanı arasında orta düzeyde pozitif yönlü ilişki sonucuna ulaşılmıştır. Korkulu bağlanma alt boyutundan alınan puanlar ile bağlanma stilleri puanları arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Korkulu bağlanma alt boyutundan alınan puanlar ile kaygı düzeyleri puanı arasında, çok zayıf düzeyde pozitif yönlü ilişki; sürekli kaygı puanı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Korkulu bağlanma alt boyutundan alınan puanlar ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri alt boyutundan alınan puan arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma alt boyutundan alınan puanlar ile farklılaşma puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu, ilişkisel sorunlar alt boyut puanı, bölünme alt boyut puanı ve ayrılma-bireyleşme puanı arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kayıtsız bağlanma puanı ile saplantılı bağlanma puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu, bağlanma stilleri puanı ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Saplantılı bağlanma puanı ile bağlanma stilleri puanı arasında da orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma puanı ile sürekli kaygı puanı ve kaygı düzeyleri puanları arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma puanı ile aile içi başa çıkma stratejileri puanı arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kayıtsız bağlanma puanı ile ilişkisel sorunlar, bölünme, farklılaşma puanı alt boyutlarından alınan puanlar ve ayrılma-bireyleşme puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur.

Güvenli bağlanma puanı ile ilişkisel sorunlar, bölünme ve farklılaşma alt boyutları, ayrılma-bireyleşme puanları arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Saplantılı bağlanma puanı ile aile bağlılığı ve aile içi başa çıkma stratejileri alt boyutları arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu; ancak etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri alt boyutu ve aile işlevsellik tarzı puanı arasında zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Saplantılı bağlanma puanı ile sürekli kaygı puanı ve kaygı düzeyleri puanı arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Saplantılı bağlanma puanı ile ilişkisel sorunlar, bölünme, farklılaşma alt boyutları puanı ve ayrılma-bireyleşme puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Bağlanma stilleri puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı alt boyut puanları arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bağlanma stilleri puanı ile bölünme ve farklılaşma alt boyut puanları arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; ancak ilişkisel sorunlar alt boyut puanı ve ayrılma-bireyleşme puanı arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bağlanma stilleri puanı ile sürekli kaygı puanı ve kaygı düzeyleri puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur.

İlişkisel sorunlar alt boyut puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı alt boyutlarından alınan puanlar ve aile işlevsellik tarzı puanı arasında çok zayıf

düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlişkisel sorunlar alt boyut puanı ile durumluk kaygı puanı arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunurken, sürekli kaygı puanı ve kaygı düzeyleri puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlişkisel sorunlar alt boyut puanı ile bölünme ve farklılaşma alt boyutları arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki varken, ayrılma-bireyleşme puanı arasında çok güçlü düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur.

Bölünme alt boyut puanı ile aile bağlılığı ve aile işlevsellik tarzı puanı arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu; etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri alt boyut puanı arasında zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bölünme alt boyut puanı ile sürekli kaygı puanı ve kaygı düzeyleri puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Bölünme alt boyut puanı ile farklılaşma puanı arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü ilişki; ayrılma-bireyleşme puanı arasında çok güçlü düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Farklılaşma alt boyut puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı alt boyut puanları ve aile işlevsellik tarzı puanı arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Farklılaşma alt boyut puanı ile durumluk kaygı puanı arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü ilişki, sürekli kaygı puanı ve kaygı düzeyleri puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Farklılaşma alt boyut puanı ile ayrılma-bireyleşme puanı arasında çok güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrılma-bireyleşme puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı alt boyut puanları ve aile işlevsellik tarzı puanı arasında çok zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrılma-bireyleşme puanı ile durumluk kaygı puanı arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunurken, sürekli kaygı puanı ve kaygı düzeyleri puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Durumluk kaygı puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri, aile bağlılığı ve aile içi başa çıkma stratejileri alt boyut puanları ve aile işlevsellik tarzı puanı arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Durumluk kaygı puanı ile sürekli kaygı

puanı arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Durumluk ve sürekli kaygı puanları ile kaygı düzeyleri puanı arasında ise güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Kaygı düzeyleri puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.

Sürekli kaygı puanı ile kaygı düzeyleri puanı arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Kaygı düzeyleri puanı ile etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ve aile işlevsellik tarzı puanı arasında çok zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Etkileşimsel kalıplar ve aile değerleri puanı ile aile bağlılığı puanı ve aile içi başa çıkma stratejileri puanı arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; aile işlevsellik tarzı puanı arasında çok güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aile bağlılığı puanı ile aile içi başa çıkma stratejileri puanı arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu; aile işlevsellik tarzı puanı arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Aile içi başa çıkma stratejileri puanı ile aile işlevsellik tarzı puanı arasında güçlü düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Bağlanma stilleri, ayrılma-bireyleşme ve kaygı düzeylerinin aile işlevsellik tarzı üzerindeki etkisini incelemek için kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Analiz sonucuna göre ayrılma ve bireyleşmenin, aile işlevsellik tarzını negatif yönde etkilediği ve kaygı düzeylerinin aile işlevsellik tarzını pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevsellik tarzının, ayrılma-bireyleşme üzerindeki etkisini incelemek için kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Analiz sonucuna göre bağlanma stilleri, ayrılma ve bireyleşmeyi pozitif yönde etkilediği, kaygı düzeylerinin ayrılma ve bireyleşmeyi pozitif yönde etkilediği ve aile işlevsellik tarzının ayrılma-bireyleşmeyi negatif yönde etkilediği belirlenmiştir. Sonuçlar incelendiğinde bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevsellik tarzının istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve kaygı düzeylerinin ayrılma-bireyleşme üzerindeki etkisinin aile işlevsellik tarzına göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

6. BÖLÜM

ÖNERİLER

Evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevselliği düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bu araştırmanın, sosyal hizmet bakış açısını yansıtarak sosyal hizmet uygulama alanlarına ve akademik çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Günümüzde artan boşanma oranları dikkate alındığında, bireylerin ve ailelerin psikolojik, sosyal, ilişkisel sorunlar yaşadığı, bu sorunların aile birliğine ve devamlılığına zarar verdiği görülmektedir. Parçalanmış ailelerin sayısı arttıkça, bireylerin sosyal destek mekanizmaları zarar görebilmekte, aidiyet duygusu zedelenmekte, psikolojik ve sosyal iyilik hali zarar görmektedir. Dolayısıyla toplumun refahı da olumsuz etkilemektedir. Bireylerin, ailelerin ve toplumun refahının artırılması noktasında, sağlıklı bir aile ortamında geçirilmiş erken çocukluk dönemi deneyimlerinin etkisi vardır.

6.1. POLİTİKA YAPICILARA ÖNERİLER

Sağlıklı bireyler, sağlıklı çocukların yetişmesinde rol oynar. Bu sebeple, olumsuz erken çocukluk dönemi deneyimlerinin etkisini en aza indirmek adına, evlilik öncesinde bireylerin farkındalık kazanmasını ve gelişmelerini destekleyici eğitimlerin verilmesi önemlidir.

Sorun odaklı baş etme stratejileri, duygu yönetimi, çocuk bakımı konularında ayrımcılık karşıtı, destekleyici ve geliştirici eğitimlerin verilmesi gereklidir. Toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle, çocuk yetiştirme ve bakım verme sorumluluğunun kadına verilmesinin önüne geçilmesi gerekir. Bu bağlamda ev içi rol ve sorumlulukların paylaşımında kadının dezavantajlı konumda olması engellenmeli, evli çiftlerin aile içi rol ve sorumlulukları adil olarak paylaşması sağlanmalıdır. Bu noktada çocuk yetiştirme tutumları ve ebeveyn rollerinin hem kadına hem erkeğe öğretilmesi ve benimsetilmesi gereklidir. Bu kapsamda verilecek eğitimler, temelde aileden başlamalı, okullar,

belediyeler, Halk Eğitim Merkezleri, Aile Danışma Merkezleri, üniversiteler bünyesinde genişletilmelidir. Bu noktada akademisyenler, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, sosyologlar tarafından evlilik ve aile eğitimlerinin verilmesi önem arz etmektedir.

Çocuk sahibi olacak evli çiftlere, hamilelik süresince ve doğumdan sonra bilgilendirici ve destekleyici eğitimlerin verilmesi gereklidir. Aile içerisinde yeni bir üyenin katılımı ile aile dinamiklerindeki değişimin ele alındığı, aile içi rol ve sorumlulukların yeniden çerçevelendiği, aile içi sorun çözme mekanizmalarının harekete geçirildiği danışmanlık hizmetleri verilmelidir.

Güvensiz bağlanma stillerine, düşük ayrılma-bireyleşme düzeyine, yüksek sürekli ve durumluk kaygı düzeylerine sahip bireylerin, psikolojik destek almaları, grup terapilerine katılmaları desteklenmelidir. Bireylerin kendi çocukluk dönemlerinden getirdikleri olumsuz deneyimlerin etkilerinin azaltılması veya ortadan kaldırılması amacıyla psikoeğitim, bireysel veya çift terapilerine katılmaları desteklenmelidir. Yetişkinlerin ve bu alanda çalışan klinisyenlerin ruh sağlığını güçlendirici çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

Belediyeler tarafından, erken çocukluk dönemindeki çocukların, bir araya getirildiği ve sosyalleşmelerine imkan sağlandığı ücretsiz oyun alanları yaratılmalıdır. Bu oyun alanlarında çocuk gelişim uzmanı, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar görevlendirilmeli ve çocukların gelişim aşamalarının takibini sağlanmalıdır. Gelişimsel açıdan riskli olduğu tespit edilen çocuklarla ve aile üyeleriyle bireysel görüşmeler ve aile görüşmeleri yapılmalıdır. Bu sayede, olumsuz erken çocukluk dönemi deneyimlerinin erken fark edilmesi sağlanarak, etkili bir sosyal hizmet müdahalesi yürütülebilir.

6.2. ARAŞTIRMACILARA VE UYGULAYICILARA ÖNERİLER

Politika çerçevesinde yapılması önerilen eğitimlerin planlanmasından, yürütülmesinden ve değerlendirilmesinden araştırmacılar ve uygulayıcılar da sorumludur. Araştırmacılar ve uygulayıcılar tarafından, çocukluk döneminde gelişim süreçlerinin takibinin gerçekleştirilmesi ve erken dönemde önleyici, koruyucu ve güçlendirici çalışmaların

yapılması gereklidir. Erken çocukluk dönemi deneyimlerinin, yetişkin yaşantısına etkisini araştıran araştırmalara, kaygı araştırmalarına ağırlık verilmelidir.

Sosyal Hizmet Uzmanları klinik alanda, çevresi içinde birey anlayışıyla ruhsal ve psikolojik bozukluklar, aile-çocuk ilişkileri, sosyal sorunlar gibi geniş bir yelpazede sosyal hizmet müdahale süreçlerini sürdürerek bireylerin biyopsikososyal işlevselliğinin artırılmasında ve güçlenmelerinde rol oynamaktadır. Ancak Sosyal Hizmet Uzmanlarının klinik sosyal hizmet alanında daha etkin şekilde görev alabilmesi için, ruh sağlığı alanında daha doygun hale gelmesi gerekmektedir. Bu noktada, eğitimlerle bilgi birikiminin artırılması, kişisel gelişimin desteklenmesi, ruh sağlığının güçlendirilmesi, duygu denetimi konusunda farkındalık kazanılması ve duyguları yönetebilme becerisinin güçlendirilmesi gereklidir. Bu bağlamda, Sosyal Hizmet Uzmanlarının, ruh sağlığı ekibiyle işbirliği içinde çalışarak, sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temelleri doğrultusunda müdahale süreçlerini yürütmesi mümkün hale gelir.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, M. S. (1979). Infant–mother attachment. *American Psychologist*, 34(10), 932-937. doi:10.1037/0003-066X.34.10.932
- Akar, K. (2019). *The role of differentiation of self and attachment anxiety in the association between family of origin functioning and couple relationship quality*. Yüksek lisans tezi, Özyeğin Üniversitesi, İstanbul.
- Akhun, M. (2012). *Üniversite Öğrencilerinde, Algılanan Ebeveynlik Biçimleri, Erken Dönem Uyumsuz Şemaları, Benlik Kurguları, Ayrılma-Bireyleşme ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Psikolojik Belirtilerle İlişkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Aktaş, S. (2009). *Eşlerden Birinin Kaygı Düzeyi ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı* (E. Köroğlu, Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Asıcı, E. (2019). Travma Psikolojik Danışmanlığı Müdahale ve Yaklaşımları. Çakar, F.S. (Ed.). *Travma Psikolojik Danışmanlığı* (s.55-102). doi: 10.14527/9786052418055
- Asıcı, E. (2020). Çocuk ve Ergenlerde Anksiyete Bozuklukları. F.S. Çakar (Ed.). *Çocuk Ergen Ruh Sağlığı Davranış Bozukluklarında Tanılama ve Tedavi Yaklaşımları* (s.111-140). Ankara: Pegem Akademi.
- Aslan, S. ve Güven, M. (2010). Bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma ve bireyleşmenin aracılığı. *Eğitim ve Bilim*, 35(157), 181-191.
- Aytaç, Ö. ve Kurtdaş, M.Ç. (2015). Sağlık-Hastalığın Toplumsal Kökenleri ve Sağlık Sosyolojisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 231-250.
- Azharia, A., Gabrieli, G., Bizzego A., Bornstein, M.H. ve Esposito, G. (2020). *Maternal Anxious Attachment Style is Associated with Reduced Mother-Child Brain-to-Brain Synchrony* [Elektronik Sürüm]. doi: 10.1101/2020.01.23.917641
- Aziz, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Balcı, A. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An Attachment Perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7(2), 147-178. doi: 10.1177/0265407590072001

- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226–244. doi:10.1037/0022-3514.61.2.226.
- Beck, J. S. (2011). *Cognitive behavior therapy: Basics and beyond*. New York: Guilford Press.
- Beck, J.S. (1995). *Cognitive therapy: Basics and beyond*. New York: Guilford Press.
- Beck, J.S. (2005). *Cognitive Therapy for Challenging Problems: What to Do When the Basics Don't Work*. New York: Guilford Press
- Bilaç, Ö., Ercan, E.S., Uysal, T. ve Aydın, C. (2014). İlköğretim Öğrencilerinde Anksiyete ve Duygudurum Bozuklukları Yaygınlığı ve Sosyodemografik Özellikler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25(3), 171-180.
- Blos, P. (1967). The Second Individuation Process of Adolescence. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 22(1), 162-186. doi: 10.1080/00797308.1967.11822595.
- Bowen, M. (1978). *Family Therapy in Clinical Practice*. New York: Jason Aronson.
- Bowlby, J. (2012). *Bağlanma* (T. V. Soylu, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Bowlby, J. (2014). *Güvenli Bir Dayanak: Ebeveyn - Çocuk Bağlanması ve Sağlıklı İnsan Gelişimi* (S. Guneri, Cev.). Kocaeli: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2020). Korelasyon: İki Değişken Arasındaki İlişki ve İlişkinin Ölçülmesi. *Sosyal Bilimler İçin İstatistik* (s.75-106). Ankara: PEGEM Akademi.
- Calabrese, M.L., Farber, B. ve Westen, D. (2005). The relationship of adult attachment constructs to object relational patterns of representing self and others. *Journal of The American Academy of Psychoanalysis and Dynamic Psychiatry*, 33 (3), 513-530. doi: 10.1521/jaap.2005.33.3.513
- Canel, A. N. (2011). *Evlilikte İletişim ve Yaşam Becerileri*. H. I. Durmuş (Haz.). İstanbul.
- Chodorow, N. (1978). *The Reproduction of Mothering Psychoanalysis and the Sociology of Gender*. United States: University of California Press.
- Christenson, R. M., ve Wilson, W. P. (1985). Assessing Pathology in the Separation-Individuation Process by an Inventory A Preliminary Report. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 173(9), 561-565.
- Clark, D. A., ve Beck, A. T. (2021). Bilişsel Davranışçı Çözüm (O. Azizlerli, Çev.). İ. G. Şan (Haz.). *Kaygı ve Endişe Çalışma Kitabı*. İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Clark, D.A. ve Beck, A.T. (1999). *Scientific foundations of cognitive theory and therapy of depression*. New York: Wiley

- Clinton, T. ve Sibcy, G. (2002). *Attachments: Why You Love, Feel, and Act the Way You Do*. Nashville: Integrity Publishers.
- Colarusso, C. A. (1990). The third individuation. *Psychoanalytic Study of the Child*, 45(1), 170–194. doi:10.1080/00797308.1990.11823516.
- Colarusso, C. A. (1998). Separation-Individuation Processes in Middle Adulthood: The Fourth Individuation. *Korean Psychoanalytic Study Group*, 9(2), 229-246.
- Colarusso, C. A. (2000). Separation-Individuation Phenomena in Adulthood: General Concepts and the Fifth Individuation. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 48(4), 1467-1489. doi: 10.1177/00030651000480040601.
- Crawford, T. N., Shaver, P. R., Cohen, P., Pilkonis, P. A., Gillath, O. ve Kasen, S. (2006). Self-reported attachment, interpersonal aggression, and personality disorder in a prospective community sample of adolescents and adults. *Journal of Personality Disorders*, 20(4), 331-351. doi: 10.1521/pedi.2006.20.4.331.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çatal, M.T. (2019). *Evli Bireylerin Evlilik Değerleri, Evlilik Doyumu ve Evlilik Tipleri Arasındaki İlişki*. Doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Çetin, B.T. (2010). *Evlilik Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre Yordanması*. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Danışman, I. G., ve Tiftik, N. (2014). Measuring family strengths and capabilities: Reliability and validity of the Turkish version of the Family Functioning Style Scale. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 346-350.
- Daniels, J.A. (1990). Adolescent Separation-Individuation and Family Transitions. *Adolescence*, 25(97), 105-116.
- Dattilio, F. M. (2018). *Bilişsel Davranışçı Çift ve Aile Terapisi* (M. Benveniste, S. K. Günyüz ve P. Turanlı, Çev.). T. Özakkaş (Haz.). İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Demirdağ, M. F. (2017). Bağlanma Teorisi'nin Kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 76-90.
- Dunst, C.J., Trivette, C.M. ve Deal, A.G. (1988). *Enabling and empowering families: Principles and guidelines for practice*. Cambridge: Brookline Books.
- Erözkan, A. (2010). Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 155-175.

- Finsaas, M. (2019). *The Neglected Clinical Problem of Adult Separation Anxiety: Maladaptive Personality Traits, Parenting Behaviors, Children's Clinical Outcomes, and Scale Psychometrics*. Doktora tezi, Stony Brook University, ABD.
- Geçtan, E. (1994) *İnsan Olmak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Geçtan, E. (1998). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gemicioğlu, S., Şahin, H. ve Er, E. (2019). Türkiye'de Doğurganlık Analizi: Gelecekteki Doğurganlık Tercihlerinin Önemi. *Sosyoekonomi*, 27(41), 223-234.
- Gergely, G. (2000). Reapproaching Mahler: New Perspectives on Normal Autism, Symbiosis, Splitting and Libidinal Object Constancy from Cognitive Developmental Theory. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 48(4), 1197-1228. doi: 10.1177/00030651000480040801
- Girli, A. (2018). Aile Danışmanlığı. R. Küçükali (Ed.), *Çocuk ve Aile* (s.371-404). Ankara: Anı Yayıncılık
- Gnaulati, E. ve Heine, B.J. (2001). Separation-Individuation in Late Adolescence: An Investigation of Gender and Ethnic Differences. *The Journal of Psychology*, 135(1), 59-70. doi: 10.1080/00223980109603680.
- Goldstein, E. G. (2001). *Object Relations Theory and Self Psychology in Social Work Practice*. New York: The Free Press.
- Göker, Z., Güney, E., Dinç, G., Hekim, Ö., Üneri, Ö. Ş. (2015). Çocuk ve Ergenlerde Anksiyete İle İlişkili Bozuklukların Klinik ve Demografik Özellikleri: Bir Yıllık Kesitsel Bir Örneklem. *Klinik Psikiyatri*, 18(1), 7-14.
- Gör, N. (2021). *Ayrılma-bireyleşme sorunları ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide sosyo-duygusal ve oyuna yönelik değişkenlerin aracı rolünün incelenmesi*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Göral Alkan, F.S. (2010). *Coupling through Projective Identification: Bridging Role of Projective Identification in the Associations among Early Parenting Experiences, Personality Constructs and Couple Relationship*. Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Göral, F. S. (2002). *The Second Separation-Individuation Process of the Turkish Young Adults: The Relationships between the Perceived Maternal Parenting Attitudes, Second Separation Individuation, Expanding Self and Experiences in the Romantic Relationships*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

- Görmez, V., Örengül, A.C., Baljinnyam, S. ve Aliyeva, N. (2017). Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Polikliniğine Başvuran Hastalarda Tanı Dağılımı ve Demografik Özellikler. *Journal of Mood Disorders*, 7(1), 41-46.
- Griffin, D. W. ve Bartholomew, K. (1994). The Metaphysics of Measurement: The Case of Adult Attachment. In K. Bartholomew ve D. P. Perlman (Ed.). *Advances in Personal Relationships: Attachment Processes in Adult Relationships (Vol. 5)*. London: Jessica Kingsley.
- Güdek, K. (2013). *Birey & Aile Sosyal Çalışma*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
- Gülerce, A. (1996). *Türkiye’de ailelerin psikolojik örüntüleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını.
- Gültekin, D.T. (2019). *Evlenme Biçimi ve Evlenme Süresi Bağlamında Evlilik Öncesi Sürecin Kadınlardaki Evlilik Doyumu İle İlişkisi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). Veri Toplama Teknikleri. B. Oral ve A. Çoban (Haz.). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (s.171-200). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hart, S. ve Jacobsen S.L. (2018). The Neuroaffective Triangle and Organising Intervention as a Conceptual Framework for Family Therapy. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 39, 421-435. doi: 10.1002/anzf.1333
- Harvard Family Research Project. (2014, Mayıs). *Redefining Family Engagement for Student Success*. Erişim: 30 Temmuz 2022, https://healthandlearning.org/wp-content/uploads/2016/05/Redefining-Family-Engagement_May2014.pdf
- Hawkins, D.N. (2005). Unhappily ever after: Effects of long-term, low-quality marriages on well-being. *Social Forces*, 84(1), 451-471.
- Haws, W. A. ve Mallinckrodt, B. (1998). Separation-individuation from family of origin and marital adjustment of recently married couples. *The American Journal of Family Therapy*, 26(4), 293-306. doi:<https://doi.org/10.1080/01926189808251108>.
- Hazan, C. ve Shaver P.R. (1994). Attachment As An Organizational Framework For Research On Close Relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-22. doi: 10.1207/s15327965pli0501_1.
- Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524. doi:10.1037/0022-3514.52.3.511.
- Howe, D. (1995). *Attachment Theory for Social Work Practice*. London: Macmillan.

- Irmak B.D. (2017). *Yüksek Kaygı ve Depresyon Düzeyinin Evlilik Yaşamı ile İlişkisinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul.
- İkiz, F. E., Otlu, B. M., Vural, D. E. (2016). Erken Çocukluk Döneminde Görülen Problem Davranışlar: Öğretmenlerin Değerlendirmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(17), 216-229.
- İlhan E. (2018). *Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi ve Bağlanma Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- İlhan, M., Güler, N. ve Teker, G. T. (2020). Nicel Veri Toplama Araçları. B. Oral, A. Çoban, B. Oral ve A. Çoban (Haz.). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 77-114). Ankara: Pegem Akademi.
- Jacobson, N.S. (1981). Behavioral merital therapy. A.S. Gurman ve D.P. Kniskern (Ed.). *Handbook of Family Therapy* (s.565-566). New York: Brunner/Mazel
- Karahan, G. ve Duyan, V. (2019). Ailelerle Sosyal Hizmet: İlk Oturum. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 13(3), 379-395.
- Karaman, P. (2020). Temel Kavramlar. F. Orçan (Ed.). *Sosyal Bilimlerde İstatistik Excel ve SPSS Uygulamaları* (s. 27-51). Ankara: Anı Yayıncılık
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi "Kavramlar İlkeler Teknikler"*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Karayağız, L.Z. (2019). *Anksiyete Bozukluğu Olan Çocukların Annelerinde Ebeveyn Bağlanma Örüntülerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çağ Üniversitesi, Mersin.
- Kartopu, S. (2012). *Kaygının Kader Algıları İle İlişkisi –Kahramanmaraş Örneği-*. Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Kaya, M. ve Varol, K. (2004). İlahiyat fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(17), 31-63.
- Keleş, S. (2019). *Aile Yaşam Döngüsü İçerisinde Evlilik Doyumunun İncelenmesi: İstanbul Örneği*. Yüksek lisans tezi, Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Kendilik Psikolojisi Enstitüsü. [Kendilik Psikolojisi Enstitüsü]. (2019, 16 Aralık). *Yabancı Ortam Deneyi-Mary Ainsworth* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=upb0sc5CLAs>
- Kerr, M. E. (1988). Chronic Anxiety and Defining A Self. *The Atlantic*, 35-58.
- Kerr, M.E. ve Bowen, M.(1988). *Family Evaluation: An Approach Based on Bowen Theory*. NewYork: W.W. Norton & Company.

- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö. ve Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve Psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Kılıç, M. (2012). *Evlü Çiftlerde Görülen Ruhsal Belirtiler ile Aile İşlevsellik Düzeyi Arasındaki İlişki*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kimmel, D.C. ve Weiner, I.B. (1985). *Adolescence: A developmental transition*. NJ: L. Erlbaum Associates.
- Kobak, R.R. ve Hazan, C. (1991). Attachment in Marriage: Effects of Security And Accuracy of Working Models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(6), 861-869.
- Köse, G. (2016). *Evlü bireylerin bağlanma stilleri ve stresle başa çıkma yöntemlerinin evlilik uyumuna olan etkisi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Kussin, A. (2020). *It's Attachment A New Way of Understanding Yourself And Your Relationships*. Toronto: Miroland.
- Kussin, A. (2020). What is Attachment. *It's Attachment A New Way of Understanding Yourself And Your Relationships* (s.19-32). Toronto: Miroland.
- Lapsley, D. K. ve Stey, P. (2010). Separation-individuation. I. Weiner ve E. Craighead (Ed.). *Corsini's Encyclopedia of Psychology*. New York: Wiley.
- Lindsey, C. (2014). Trait Anxiety in College Students: The Role of the Approval Seeking Schema and Separation Individuation. *Collage Student Journal*, 407-418.
- Mahler, M. S., Pine, F. ve Bergman, A. (2020). *İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu* (A. N. Babaoğlu, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Mahler, M.S. ve McDevitt, J.B. (1989). Object constancy, individuality and internalization. Greenspan, S.I. ve Pollock GH (Ed.). *The Course of Life* (s.37-60). New York: International Universities Press
- Main, M., Kaplan, N. ve Cassidy, J. (1985). Security in Infancy, Childhood, and Adulthood: A Move to the Level Of Representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1/2), 66-104. doi: 10.2307/3333827
- Manicavasagar, V. ve Silove, D. (2020). *Seperation Anxiety Disorder in Adults Clinical Features, Diagnostic Dilemmas and Treatment Guidelines*. Sydney: Akademik Press.
- Masterson, J. F. (2008). *Bağlanma Kuramı ve Nörobiyolojik Kendilik Gelişimi Açısından Kişilik Bozuklukları* (H. Şentürk, Çev.). T. Özakkaş (Ed.). İstanbul: Litera Yayınları.

- Mayda, F.A. (2019). *Çocuklara Yönelik Şiddet ve Bağlanma İlişkisinin İncelenmesi: Futbol Altyapı Örneği*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- McDevitt, J. B. (1979). The Role of Internalization in the Development of Object Relations During the Separation-Individuation Phase. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 27(2), 327–343. doi:10.1177/000306517902700202
- Murdock, N. L. (2016). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları Olgu Sunumu Yaklaşımıyla*. (F. Akkoyun, Haz.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti..
- Nazlı, S. (2020a). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nazlı, S. (2020b). Temel Sistemik Kuramlar. S. Nazlı (Ed.). *Evlilik ve Aile Psikolojik Danışmanlığı* (s.47-83). Ankara: Anı Yayıncılık
- Nichols, M. P. (2013). *Aile Terapisi Kavramlar ve Yöntemler* (O. Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Öner, N. ve Le Compte, A. Durumluk-sürekli kaygı envanteri el kitabı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1983.
- Özakkaş, T. (2013). *Ayrılma ve Bireyleşme Süreçleri Paylaşılmış Paranoya*. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Özbaran, N.B. (2004). *Majör Defresif Bozukluğu Olan Ergenlerin Ayrılma Bireyleşme Özelliklerinin ve Ana Baba Tutumlarının Değerlendirilmesi*. Uzmanlık Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Özden, M. S. (2013). *Önceden edinilmiş ve sonradan kazanılmış gelişim özelliklerinin evlilikte çift uyumu ile ilişkisi*. Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Özgür, E.M. (2004). Türkiye’de Toplam Doğurganlık Hızının Mekansal Dağılışı. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(2), 1-12.
- Pietromonaco, P. R. ve Barrett, L. F. (2000). The internal working models concept: What do we really know about the self in relation to others? *Review of General Psychology*, 4(2), 155–175. doi:10.1037/1089-2680.4.2.155
- Pine, F. (1979). On the pathology of the separation-individuation process as manifested in later clinical work. *International Journal of Psychoanalysis*, 60, 225–242.
- Powers, Y.O. ve Kalodner, C.R. (2016). Cognitive behaviour theories. D. Capuzzi ve M.D. Stauffer (Ed.). *Counseling and psychotherapy: Theories and interventions*. New York: John Wiley & Sons.
- Rank, O. (2014). *Doğum Travması* (S. Yücesoy, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları

- Rholes, W.S. ve Simpson, J.A. (2004). *Adult Attachment Theory, Research, And Clinical Implications*. New York: Guilford Press.
- Riggs, S. A. (2010). Childhood Emotional Abuse and the Attachment System Across the Life Cycle: What Theory and Research Tell Us. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19(1), 5–51. doi:10.1080/10926770903475968
- Rogers, R. L. ve Petrie, T. A. (2001). Psychological Correlates of Anorexic and Bulimic Symptomatology. *Journal of Counseling & Development*, 79(2), 178–187. doi:10.1002/j.1556-6676.2001.tb01958.x.
- Saraçlı, Ö., Atasoy, N. ve Karahmet E. (2012). Yakın İlişkilerin Nörobiyolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 414-427. doi: 10.5455/cap.20120425.
- Sarı, T. (2012). *Evlü Bireylerin Ebeveyn Algıları, Otomatik Düşünceleri ve Bağlanma Stillerinin Evlilik Doyumu İle İlişkisi*. Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Sarıçam, H. (2019). Travmayla Başa Çıkma, Koruyucu Faktörler ve Müdahale Yöntemleri. Çakar, F.S. (Ed.). *Travma Psikolojik Danışmanlığı* (s. 133-170). doi: 10.14527/9786052418055.
- Schore, A. N. (2019). *Gelişimsel Nörobiyoloji ve Bağlanma Kuramı* (M. Arık Çev.). T. Özakkaş (Ed.). İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Seikkula, J., Karvonen, A., Kykyri, V.L., Kaartinen, J. ve Penttonen, M. (2015). The embodied attunement of therapists and a couple within dialogical psychotherapy: An introduction to the relational mind research project. *Family Process*, 54(4), 703–715. doi: 10.1111/famp.12152.
- Set, E. D., ve Özbesler, C. (2020). Evden Kaçan Ergenlerin Aile İşlevselliğlerinin Değerlendirilmesi: Şanlıurfa Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(2), 441-459.
- Sezen, L. (2005), Türkiye’de Evlenme Biçimleri. A. Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 27, 186-193.
- Sheafor, B.W. ve Horejsi, C. (2016). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler*. Ankara: Nika Yayınevi
- Sığırcı, A. (2010). *Evlü Bireylerde Bağlanma Biçimleri ve Evliliğe Dair İnançların Evlilik Doyumu ile İlişkisinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya
- Simpson, J. A. ve Rholes, W. S. (2017). Adult attachment, stress, and romantic relationships. *Current Opinion in Psychology*, 13, 19-24. doi:10.1016/j.copsy.2016.04.006.

- Slade, A., Grienberger, J., Bernbach, E., Levy, D. ve Locker, A. (2005). Maternal reflective functioning, attachment, and the transmission gap: a preliminary study. *Attachment & Human Development*, 7(3), 283-298.
- Sommers Flanagan, J. ve Sommers Flanagan, R. (2015). *Counseling and Psychotherapy Theories in Context and Practice: Skills, Strategies, and Techniques*. New York: John Wiley & Sons.
- Spielberger, C. D. (1983). *State-Trait Anxiety Inventory for Adults*. Kaliforniya: Mind Garden.
- Stein, M. B. ve Sareen, J. (2015). Generalized Anxiety Disorder. *New England Journal of Medicine*, 373(21), 2059–2068. doi:10.1056/nejmcp1502514.
- Steinberg, L. (2013). Özerklik. T. Şener (Çev.). Ergenlik (s. 331-363). Ankara: İmge Kitabevi.
- Sternschein, I. (1973). The Experience of Separation-Individuation in Infancy and its Reverberations Through the Course of Life: Maturity, Senescence, and Sociological Implications. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 21(3), 633-645.
- Steward, R. (2020). How to improve the emotional climate at home. *Attachment Theory Building a Secure Future in Terms Of Attachment in The Workplace, Friendship, Parenting and Aging* (s.104-108). Michigan: Independently published.
- Steward, R. (2020). Understanding the implications of attachment theory in social work. *Attachment Theory Building a Secure Future in Terms Of Attachment in The Workplace, Friendship, Parenting and Aging* (s.48-50). Michigan: Independently published.
- Sümer, N., Sayıl, M. ve Kazak Berument, S. (2016). *Anne Duyarlılığı ve Çocuklarda Bağlanma*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sümer, N. ve Güngör D. (1999a). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14, 71-106.
- Sümer, N., Ünal, S., Selçuk, E., Kaya, B., Polat, R. ve Çekem, B. (2009). Attachment And Psychopathology: Relationship Between Adult Attachment And Depression, Panic Disorder, and Obsessive Compulsive Disorder. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 38-45
- Şahin, M. (2019). Korku, Kaygı ve Kaygı (Anksiyete) Bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 117-135.

- Şuer, T. (2005). Posttravmatik Stres Bozukluğu. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*, 205-210.
- Tamar, M. (2005) *Gençlikten Değişim ve Süreklilik*. İzmir: Çelikkol Yayıncılık.
- Taşkın, E.O., Yüksel, E.G. ve Özmen, E. (2009). Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinde Ayrılma Bireyleşme Özellikleri ve Depresyon İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3(10), 174-180.
- Teater, B. (2015). Bilişsel Davranışçı Terapi. (E.Ö. Sandal, Çev.). A. Karatay (Ed.). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri Uygulama İçin Bir Giriş* (s.169-189). Ankara: Nika Yayınevi.
- Teater, B. (2015). Sistem Kuramı ve Ekolojik Yaklaşım (S. A. Özden, Çev.). A. Karatay (Ed.). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri Uygulama İçin Bir Giriş* (s.25-48). Ankara: Nika Yayınevi.
- Tekingündüz, S., Seçkin, M., Yaman, K., Türk, I. ve Aslan, S. (2016). Performans, İş Tatmini ve İş-Aile Yaşam Çatışması Arasındaki İlişkiler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 1672-1679.
- Tezer, E. (1996). Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (7), 1-25.
- Thompson, N. (2017). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak* (B. Yıldırım, B.Hatiboğlu Eren, Ç. Öngen, E. Beydili, G.Erükçü Akbaş, İ.B. Adıgüzel, S. Akçay ve Ö.S. Özateş Gelmez, Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Titelman, P. (1998). *Clinical Applications of Bowen Family Systems Theory*. New York: The Haworth Press.
- Tufan, İ. (2016). *Antikçağ'dan Günümüze Yaşlılık ve Yaşlanma*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Tuncay, T. ve Oral, M. (2012). Ruh Sağlığı Alanında Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rol ve Sorumlulukları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(2), 93-114.
- Turan, N. (1992). Mesleki Yardım Süreci. *Sosyal Kişisel Çalışma Birey ve Aile İçin Sosyal Hizmet* (s. 255-324). Ankara: MN Ofset.
- Turan, N. (1992). Sosyal Kişisel Çalışma Uygulamalarında Kullanılan Yaklaşımlar. *Sosyal Kişisel Çalışma Birey ve Aile İçin Sosyal Hizmet* (s. 59-252). Ankara: MN Ofset.
- Tuttle, J. (1995). Family Support, Adolescent Individuation, and Drug and Alcohol Involvement. *Journal of Family Nursing*, 1(3), 303–326.
- Türkçapar, H. (2020). *Bilişsel Davranışçı Terapi Temel İlkeler ve Uygulama*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017, Mayıs). *Aile Yapısı Araştırması*. Erişim: 30 Aralık 2020, <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020, Mayıs). *İstatistiklerle Aile*. Erişim: 30 Aralık 2020, <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33730>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022, Mayıs). *İstatistiklerle Çocuk, 2021*. Erişim: 10 Mayıs 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2021-45633> adresinden alındı.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2021*. Erişim: 30 Temmuz 2022, https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/turkiye_aile_yapisi_ara%C5%9Ftir_masi_2021.pdf
- Türkiye Psikiyatri Derneği. (t.y.). Yaygın Anksiyete Bozukluğu. Erişim: 30 Aralık 2020, Ağ Sitesi Adı: <https://psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/25/yaygin-anksiyete-bozuklugu>
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji. *Düşünen Adam-Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 19(1), 24-39.
- Tyson, P. ve Tyson, R. L. (1990). *Psychoanalytic theories of development: An integration*. New Haven: Yale University Press.
- Uçar, H.A. (2018). *Ergenlerde Sigara Bağımlılığı ile Ayrılma Bireyleşme Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Uytun, M. Ç., Öztıp, D. B. ve Eşel, E. (2013). Ergenlik ve Erişkinlikte Bağlanma Davranışının Değerlendirilmesi. *Düşünen Adam Dergisi*, 26, 177-189.
- Vahip, I. (1993). Ayrılma-bireyleşme kuramı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 4(1), 60-66.
- Walsh, J.F. (2013). *Theories for Direct Social Work Practice*. USA: Cengage Learning.
- Walsh, F. (2003). Family resilience: A framework for clinical practice. *Family Process*, 42(1), 1-18.
- West, M., ve Sheldon Keller, A. (1992). The Assessment of Dimensions Relevant to Adult Reciprocal Attachment. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 37(9), 600–606. doi:10.1177/070674379203700902.
- Winnicott, D.W. (1960). The theory of the parent–infant relationship. *The International Journal of Psychoanalysis*, 41, 585–595.
- Yalçınkaya, A. U. (2019). *Differentiation of self: examination of the concept in the interplay of stress, life satisfaction, and marital satisfaction*. Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

- Yanardağ, M. Z. ve Özmete, E. (2017). Bir Mesleki Uygulama Alanı Olarak Geçmişten Geleceğe Klinik Sosyal Hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 203-225.
- Yavuzer, H. (1998). *Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldız, M.A. (2020). Bilişsel Terapi. Z. Karataş ve Y. Yavuzer (Ed.). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları Ömek Uygulamalarla Temel ve Güncel Kuramlar* (s.315-354). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldız, Ö.Z. (2018). *Evlilik doyumunun öncülleri ve sonuçları: depresyon, kaygı, erken dönem uyumsuz şemalar*. Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz, B. (2020). *E-Spor Oyuncularının Algıladıkları Sosyal Destek, Aile İklimi ve Yetişkin Bağlanma Stillerinin Oyun Bağımlılığı Üzerine Etkisi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, M. (2015). *Evli bireylerin bağlanma stillerinin, bireylerin umutsuzluk düzeyi ve evlilik uyumu üzerindeki etkisi*. Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmazçoban, A.M. (2016). Türk Aile Yapısında Evlilik Öncesi Süreç Etkisi Görücü ve Flört Tipi Yapılanma. *International Periodical for the Language, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(2), 1317-1340.
- Yüksel, E.G. (2006). *Üniversite Öğrencilerinin Ayrılma Bireyleşme Özellikleri ve Etkileyen Etmenler* (Uzmanlık tezi), Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.

8. EKLER

EK 1. Anket Formu

Sayın katılımcı,

Bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevselliği arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Sorulara içtenlikle cevap vermeniz ve hiçbir soruyu boş bırakmamanız, araştırmamızın amacına ulaşabilmesi açısından önemlidir. Vereceğiniz yanıtlar sadece bilimsel amaçlı kullanılacak olup başka kişilerle paylaşılmayacaktır.

Değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Sosyodemografik Bilgi Formu

Cinsiyetiniz:

Kadın Erkek

Yaşınız:

18-28

29-39

40-49

50 ve üstü

Medeni durumunuz:

Evliyiz ve birlikte yaşıyoruz

Evliyiz ve ayrı yaşıyoruz

Eğitim durumunuz:

Okur-yazar değil

Okur-yazar ()
İlkokul mezunu ()
Ortaokul mezunu ()
Lise mezunu ()
Üniversite mezunu ()
Yüksek lisans/Doktora ()

Eşinizin eğitim durumu:

Okur-yazar değil ()
Okur-yazar ()
İlkokul mezunu ()
Ortaokul mezunu ()
Lise mezunu ()
Üniversite mezunu ()
Yüksek lisans/Doktora ()

Mesleğiniz:

Memur ()
İşçi ()
Serbest Meslek ()
Emekli ()
Ev hanımı ()
İşsiz ()
Diğer (Belirtiniz)

Eşinizin mesleği:

Memur ()
İşçi ()
Serbest Meslek ()
Emekli ()
Ev hanımı ()
İşsiz ()
Diğer (Belirtiniz)

Sosyal güvenceniz:

Var ()

Yok ()

Gelirinizi yeterli buluyor musunuz?

Evet ()

Hayır ()

Herhangi bir sağlık sorununuz var mı?

Evet ()

Hayır ()

Sağlık sorunuzla ilgili ilaç kullanıyor musunuz?

Evet ()

Hayır ()

iftleri/Evliliklerini Tanıtıcı Bilgi Formu

Evlilik öncesi eşinizle tanışma süreniz nedir?

Bir ay- 6 ay ()

6 ay- 1 yıl ()

1 yıl- 3 yıl ()

3 yıl- 5 yıl ()

5 yıl- 7 yıl ()

7 yıl- 9 yıl ()

9 yıl ve üstü ()

Evliliğinizi kaç yaşınızda yaptınız?

18-25 ()

26-33 ()

34-41 ()

42 ve üstü ()

Evlilik şekliniz nedir?

Anlaşarak evlendik, ailemizin iznini aldık ()

Anlaşarak evlendik, ailemizin iznini almadık ()

- Ailemiz tanıştırdı, bizim onayımızı aldı ()
Ailemiz tanıştırdı, bizim onayımızı almadı ()
Kaçarak evlendik ()

Evlilik sayınız nedir?

- İlk evlilik ()
İkinci evlilik ()
Üçüncü evlilik ()
Dördüncü evlilik ve üzeri()

Eşinizin evlilik sayısı nedir?

- İlk evlilik ()
İkinci evlilik ()
Üçüncü evlilik ()
Dördüncü evlilik ve üzeri ()

Çocuğunuz var mı?

Evet ()

Hayır ()

Cevabınız hayır ise 9. soruya geçebilirsiniz.

Çocuk sayınızı belirtiniz.

- 1 ()
2 ()
3 ()
4 ve üzeri ()

Çocuklarınızın yaşını belirtiniz (Birden fazla işaretleyebilirsiniz).

- 0-5 ()
6-11 ()
12-17 ()
18-23 ()
24 ve üstü ()

Siz, eşiniz ve/veya çocuklarınızdan başka hanede yaşayan kişi sayısı?

0 ()

1 (belirtiniz)

2 (belirtiniz)

3 ve üzeri (belirtiniz)

Evlilik yaşantınızdan memnun musunuz?

Evet ()

Hayır ()

Kararsızım ()

EK 2. Bağlanma Stilleri Düzeyi Ölçeği

Aşağıda yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkilerden kastedilen arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzerleridir. Lütfen her bir ifadeyi bu tür ilişkilerinizi düşünerek okuyun ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını aşağıdaki 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendiriniz.

1.....2.....3.....4.....5.....6.....7

Beni hiç tanımlamıyor **Beni kısmen tanımlıyor** **Beni Tamamıyla tanımlıyor**

1. Başkalarına kolaylıkla güvenemem.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

2. Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

3. Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

4. Bir başka kişiyle tam anlamıyla kaynaşıp bütünleşmek isterim.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

5. Başkalarıyla çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

6. Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

7. İhtiyacım olduğunda yardıma koşacakları konusunda başkalarına her zaman güvenilebileceğimden emin değilim.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

8. Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

9. Yalnız kalmaktan korkarım.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

10. Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

11. Çoğu zaman, romantik ilişkide olduğum insanların beni gerçekten sevmediği konusunda endişelenirim.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

12. Başkalarına tamamıyla güvenmekte zorlanırım.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

13. Başkalarının bana çok yakınlaşması beni endişelendirir.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

14. Duygusal yönden yakın ilişkilerim olsun isterim.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

15. Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

16. Başkalarının bana, benim onlara verdiğim değer kadar değer vermediğini kaygılanırım.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

17. İhtiyacınız olduğunda hiç kimseyi yanınızda bulamazsınız.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

18. Başkalarıyla tam olarak kaynaşıp bütünleşme arzumu bazen onları ürkütüp benden uzaklaştırıyor.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

19. Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

20. Birisi bana çok yakınlaştığında rahatsızlık duyarım.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

21. Romantik ilişkide olduğum insanların benimle kalmak istemeyeceklerinden korkarım.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

22. Başkalarının bana bağlanmamalarını tercih ederim.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

23. Terk edilmekten korkarım.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

24. Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

25. Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

26. Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

27. İhtiyacım olduğunda insanları yanımda bulacağımı biliyorum.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

28. Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

29. Romantik ilişkide olduğum insanlar, genellikle onlarla, benim kendimi rahat hissettiğimden daha yakın olmamı isterler.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

30. Başkalarıyla yakınlaşmayı nispeten kolay bulurum.

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 ()

EK 3. Ayrılma-Bireyleşme Ölçeği

Aşağıdaki cümleler genel olarak insanlarla ve kendimizle ilgili düşüncelerimizi yansıtmaktadır. Her ifadeyi aşağıda verilen 10 dereceli ölçeği kullanarak değerlendiriniz. Yaptığınız derecelendirmeyi cümlenin yanındaki boş kutuya yazınız. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız.

← Hiç katılmıyorum Tamamen katılıyorum →

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1.	İnsanlar birine gerçekten çok değer verip bağlandığında, sıklıkla kendileri hakkında daha kötü hissederler.
2.	Bir kişi, başka birine duygusal olarak aşırı yakınlaştığında, çoğu zaman kendini kaybolmuş hisseder.
3.	İnsanlar birine gerçekten öfkelenildiğinde genelde kendilerini değersiz hisseder.
4.	İnsanların birine karşı duygusal olarak çok fazla yakınlaşmaya başladıkları zaman, büyük bir olasılıkla incinmeye en açık oldukları zamandır.
5.	İnsanlar zarar görmemek için başkaları üzerindeki kontrolü elinde tutmaya ihtiyaç duyar.
6.	İnsanları tanıdıkça değişmeye başladıklarını hissederim.
7.	Hem iyi hem kötü yanlarını aynı anda görebilmek benim için kolaydır.
8.	Bana öyle geliyor ki insanlar benden ya gerçekten hoşlanıyor ya da nefret ediyorlar.
9.	İnsanlar bana karşı çoğu zaman sanki ben yalnızca onların her isteğini yerine getirmek için oradaymışım gibi davranıyor.
10.	Kendimden gerçekten hoşlanmak ile kendimi hiç beğenmemek arasında ciddi anlamda gidip geliyorum.
11.	Kendi başıma olduğumda bir şeylerin eksik olduğunu hissederim.
12.	İçimde bir boşluk hissetmemek için etrafımda başka insanların olmasına ihtiyaç duyanım.
13.	Başka biriyle aynı fikirde olduğumda bazen kendime ait bir parçamı kaybetmiş gibi hissederim.
14.	Herkes gibi ben de, ne zaman gerçekten saygı duyduğum ve hürmet ettiğim biriyle karşılaşsam kendimi daha kötü görürüm, kendimle ilgili daha kötü hissederim.
15.	Kendimi ayrı bir birey olarak görmek benim için kolaydır.
16.	Anne babamdan ne kadar farklı olduğumu fark ettiğim zamanlarda çok rahatsızlık duyanım.
17.	Önemli bir karar almadan önce neredeyse her zaman anneme danışırım.
18.	Diğer insanlarla bağıllık kurup bunun gereklerini yerine getirmek benim için oldukça kolaydır.
19.	Diğer insanlarla bağıllık kurup bunun gereklerini yerine getirmek benim için oldukça kolaydır.
20.	Ya birini çok sevdiğimi ya da kimseye katlanamadığımı hissedyorum.
21.	Sıklıkla, düşmekle ilgili beni korkutup tedirgin eden rüyalar görürüm.
22.	Gözlerimi kapatıp, benim için anlamı olan kişileri zihnimde canlandırmak bana zor geliyor.

23. Birden fazla kere nasıl ya da neden olduğunu anlayamadığım şekilde, uykudan uyanır gibi kendimi biriyile bir ilişki buldum.
24. Kabul etmeliyim ki kendimi yalnız hissettiğimde çoğunlukla sarhoş olmak isterim.
25. Ne zaman biriyile kavgalı ya da birine çok kızgın olsam kendimi değersiz hissedirim.
26. En derin düşüncelerimi söyleyip paylaşacak olsaydım içimde bir boşluk hissedirdim.
27. İnsanların benden hep nefret edemiş gibi olduklarını hissedirim.
28. Anne- babama ne kadar çok benzediğimi fark ettiğim zamanlarda kendimi çok rahatsız hissediyorum.
29. Biriyile yakın bir ilişki içinde olduğumda sıklıkla kim olduğum duygusunun kaybolduğunu hissedirim.
30. Başkalarını aynı anda hem iyi hem kötü özelliklere sahip insanlar olarak görmek benim için zordur.
36. Bir karar vermeden önce annemin onayını almak benim için önemlidir.
37. İtiraf etmeliyim ki, başka birinin kusurlarını gördüğümde kendimi daha iyi hissediyorum.
38. Diğer insanları yakınımda tutabilmek için, içimde onları kontrol etme dürtüsü duyarım.
39. İtiraf etmeliyim ki birine duygusal olarak yakınlaştığımda, bazen onlara acı çektiime isteği duyarım.

EK 4. Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin anında nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

Hiç (1)

Biraz (2)

Çok (3)

Tamamiyle (4)

Şu anda sakinim

(1) (2) (3) (4)

2. Kendimi emniyette hissediyorum

(1) (2) (3) (4)

3. Su anda sinirlerim gergin

(1) (2) (3) (4)

4. Pişmanlık duygusu içindeyim

(1) (2) (3) (4)

5. Şu anda huzur içindeyim

(1) (2) (3) (4)

6. Şu anda hiç keyfim yok

(1) (2) (3) (4)

7. Başıma geleceklerden endişe ediyorum

(1) (2) (3) (4)

8. Kendimi dinlenmiŐ hissediyorum

(1) (2) (3) (4)

9. Şu anda kaygılıyım

(1) (2) (3) (4)

10. Kendimi rahat hissediyorum

(1) (2) (3) (4)

11. Kendime güvenim var

(1) (2) (3) (4)

12. Şu anda asabım bozuk

(1) (2) (3) (4)

13. Çok sinirliyim

(1) (2) (3) (4)

14. Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum

(1) (2) (3) (4)

15. Kendimi rahatlamış hissediyorum

(1) (2) (3) (4)

16. Şu anda halimden memnunum

(1) (2) (3) (4)

17. Şu anda endişeliyim

(1) (2) (3) (4)

18. Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum

(1) (2) (3) (4)

19. Şu anda sevinçliyim

(1) (2) (3) (4)

20. Şu anda keyfim yerinde

(1) (2) (3) (4)

21. Genellikle keyfim yerindedir

(1) (2) (3) (4)

22. Genellikle abuk yorulurum

(1) (2) (3) (4)

23. Genellikle kolay ağlarım

(1) (2) (3) (4)

24. Başkaları kadar mutlu olmak isterim

(1) (2) (3) (4)

25. abuk karar veremediğim için fırsatları kaçırırım

(1) (2) (3) (4)

26. Kendimi dinlenmiş hissediyorum

(1) (2) (3) (4)

27. Genellikle sakin, kendine hakim ve soğukkanlıyım

(1) (2) (3) (4)

28. Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissederim

(1) (2) (3) (4)

29. nemsiz şeyler hakkında endişelenirim

(1) (2) (3) (4)

30. Genellikle mutluyum

(1) (2) (3) (4)

31. Her şeyi ciddiye alır ve endişelenirim

(1) (2) (3) (4)

32. Genellikle kendime güvenim yoktur

(1) (2) (3) (4)

33. Genellikle kendimi emniyette hissederim

(1) (2) (3) (4)

34. Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım

(1) (2) (3) (4)

35. Genellikle kendimi hüzünlü hissederim

(1) (2) (3) (4)

36. Genellikle hayatımdan memnunum

(1) (2) (3) (4)

37. Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder

(1) (2) (3) (4)

38. Hayal kırıklıklarını öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam

(1) (2) (3) (4)

39. Akli başında ve kararlı bir insanım

(1) (2) (3) (4)

40. Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor

(1) (2) (3) (4)

EK 5. Aile İşlevsellik Tarzı Ölçeği

Her ailenin kendine özgü güçlü yanları ve becerileri vardır ve her aile bu güçlü yanlarını ve becerilerini farklı şekillerde kullanır. Aşağıda 26 madde bulunmaktadır ve bu maddelerde ailelere yönelik bazı ifadeler yer almaktadır. Lütfen, her bir maddede yer alan ifadeyi dikkatlice okuyarak, (1)'den (5)'e kadar olan seçenekler arasında, sizin aileniz için en uygun seçeneği işaretleyiniz. Her bir seçeneğin ne anlama geldiği aşağıda yazılmaktadır. Lütfen, samimi bir şekilde yanıtlamaya özen gösteriniz ve aklınıza ilk gelen seçeneği işaretleyiniz.

- (1) Benim aileme hiç uymuyor.
- (2) Benim aileme çok az uyuyor.
- (3) Benim aileme biraz uyuyor.
- (4) Benim aileme oldukça uyuyor.
- (5) Benim aileme tamamen uyuyor.

Aşağıda yazanlar sizin ailenize ne kadar uyuyor?	Benim aileme hiç uymuyor.	Benim aileme çok az uyuyor.	Benim aileme biraz uyuyor.	Benim aileme oldukça uyuyor.	Benim aileme tamamen uyuyor.
1. Eğer ailemize bir yarar olacaksa, bireysel fedakarlıkta bulunuruz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2. Aile üyelerinin nasıl davranması gerektiği konusunda genellikle aynı fikirde oluruz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3. En kötü durumlardan bile, her zaman için iyi bir şeylerin çıkacağına inanırız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4. Aile üyelerimizin en ufak bir başarısı bile, bize gurur verir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5. Düşünce ve duygularımızı işe yarayacak bir şekilde paylaşıyoruz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6. İşler ne kadar zorlaşırsa zorlaşsın, aile olarak birbirimize tutunuruz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7. Kendi kendimize halledemediğimiz şeyler için, genellikle aile dışındaki kişilerden yardım isteriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8. Ailemiz için önemli konularda, genellikle aynı görüşü paylaşıyoruz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9. Her zaman için bütün gücümüzle birbirimize yardım etmeye istekliyizdir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10. Kontrolümüz dışında olan şeyler keyfinizi kaçırdığında, endişeleri zihninizden uzaklaştırarak bir şeyler buluruz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11. Ailemizde ne olursa olsun, "işlerin dumlu yanını" görmeye çalışırız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12. İşlerimiz ne kadar yoğun olsa da, birbirimize ayıracak zaman buluruz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13. Ailemizdeki herkes, hangi davranışların kabul göreceğine ilişkin "kuralları" bilir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14. Herhangi sorunumuz olduğunda ya da zor bir duruma karşılaştığımızda, arkadaşlarımız ve akrabalarımız her zaman için yardıma hazırdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15. Sorunlarımız ya da halletmemiz gereken durumlar olduğunda, aile olarak ne yapacağımıza karar verebiliriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16. Ev işi bile yapıyor olsak, birlikte zaman geçirmekten keyif alırız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

alınız					
17. Sorunlarımız ya da halletmemiz gereken şeyler bizi çok bunaltacak gibi görüldüğünde, onları bir süreliğine unutmaya çalışınız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18. Aile olarak, bir anlaşmazlık yaşadığımızda, duruma ilişkin herkesin görüşünü dinleriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19. Hepimizin önemli bulduğu işleri halletmek için zaman ayırırız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20. Ters giden bir şeyler olduğunda, birbirimizin desteğine güvenebiliriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21. Genellikle, sorunların ve halledilmesi gereken şeylerin üstesinden gelmek için kullandığımız farklı yollar konusunda birbirimizle konuşuruz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22. Bizim için, aile ilişkilerimiz maddiyattan önce gelir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23. Taşınma ya da iş değişikliği gibi kararları tüm ailenin iyiliği için alınız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24. Beklenmedik bir şey olduğunda, birbirimizden yardım alabileceğimize güveniriz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25. Birbirimize sahip olmanın değerini gözden kaçırmamaya çalışınız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
26. Sorunlarımız için başkalarından yardım istemeden önce, bu sorunları kendi içimizde çözmeye çalışınız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

EK 6. Ölçek Kullanım İzinleri

 nurhan tiftik <nrh.tiftik@gmail.com>
15:36

  Tümünü yanıtla → İlet Arşivle Sil Bayrak ekle

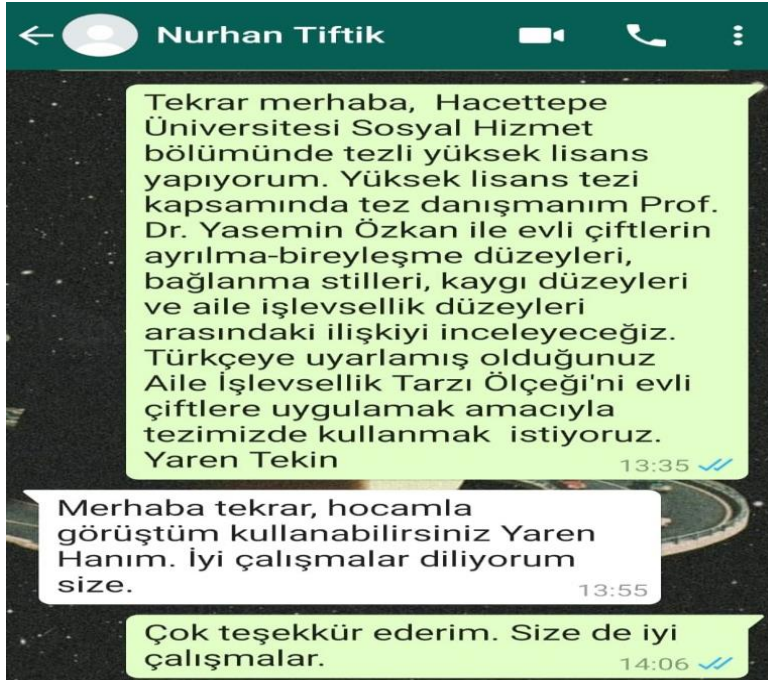
Kime: tekinyaren@hotmail.com

 AİLE İŞLEVİŞ BİÇİMİ ÖLÇEĞİ.docx
14,43 KB

Merhaba,

Ölçeğin "benim aileme tamamen uyuyor"dan "benim aileme hiç uymuyor"a giden 5 basamaklı Likert tipi derecelendirmesi vardır. Puanlar arttıkça o özelliğin arttığına işaret eder. Ters soru yoktur. On altı maddeden (1,2,4,5,6,8,9,13,15,20,21,22,23,24,25 ve 26'nci maddeler) oluşan birinci faktör, "aile içi etkileşimsel örüntüler ve aile değerleri" olarak isimlendirilmiştir. İkinci faktör, Dört maddeden (12,16,18 ve 19'ncü maddeler) oluşan ve "aile bağlılığı" olarak isimlendirilmiştir. Dört maddeden (3,10,11 ve 17'nci maddeler) oluşan üçüncü faktör, "aile içi başa çıkma stratejileri" olarak isimlendirilmiştir. Ölçekle ilgili geçerlilik ve güvenilirlik bilgileri de zaten makalede yer almaktadır. Ekte ölçeği gönderiyorum.

İyi çalışmalar.

Ölçek Kullanma İzni hk. Gelen Kutusu x**Yaren Tekin** <tekinyaren9@gmail.com>

5 Ocak Sal 14:31 (5 gün önce)

Alıcı: nsumer ▾

Sayın hocam,

İsmin Yaren Tekin. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet bölümünde tezli yüksek lisans yapmaktayım. Yüksek lisans tezi kapsamında tez danışmanım Prof. Dr. Yasemin Özkan ile evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevsellik düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyeceğiz.

Bu sebeple Derya Güngör ile Türkçeye uyarlamış olduğunuz Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeği'nizi evli çiftlere uygulamak amacıyla tezimizde kullanmak üzere izninizi istiyoruz.

İyi çalışmalar dilerim.
Saygılarımla,
Yaren TEKİN

Nebi Sümer

5 Ocak Sal 19:26 (5 gün önce)

Alıcı: ben ▾

Memnuniyetle kullanabilirsiniz
İyi çalışmalar
Nebi Sümer

Ölçek Kullanma İzni Hk. Gelen Kutusu x**Yaren Tekin** <tekinyaren9@gmail.com>

5 Oca 2021 14:42 (5 gün önce)

Alıcı: sevincgoral ▾

Sayın Sevinç Göröl Alkan,

İsmin Yaren Tekin. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet bölümünde tezli yüksek lisans yapmaktayım. Yüksek lisans tezi kapsamında tez danışmanım Prof. Dr. Yasemin Özkan ile evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevsellik düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyeceğiz.

Bu sebeple Türkçeye uyarlamış olduğunuz Ayrılma-Bireyleşme Ölçeği'ni evli çiftlere uygulamak amacıyla tezimizde kullanmak üzere izninizi istiyoruz.

İyi çalışmalar dilerim.
Saygılarımla,
Yaren TEKİN

Sevinç Göröl

7 Oca 2021 22:52 (3 gün önce)

Alıcı: ben ▾

İngilizce ▾ > Türkçe ▾ İletiyi çevir

[İngilizce için kapat](#) x

Merhaba,

Çalışmalarınızda başarılar dilerim, evet kullanabilirsiniz.

EK 7. Gönüllü Katılım Formu

Sayın Katılımcı,

“Evli Çiftlerin Ayrılma-Bireyleşme Düzeyleri, Bağlanma Stilleri, Kaygı Düzeyleri ve Aile İşlevselliği Arasındaki İlişki” isimli bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN danışmanlığında, yüksek lisans öğrencisi Yaren TEKİN tarafından yürütülmektedir.

Araştırmanın amacı, evli çiftlerin ayrılma-bireyleşme düzeyleri, bağlanma stilleri, kaygı düzeyleri ve aile işlevselliği arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu araştırmayı yapmak istememizin sebebi, erken çocukluk döneminde çocuk ve bakım veren arasındaki ilişkinin ayrılma-bireyleşme düzeylerini, bağlanma stillerini ve kaygı düzeylerini şekillendirerek bireylerin aile yaşantısını ve tüm yetişkinlik yaşamını etkilemesidir.

Araştırma amaçları doğrultusunda sosyodemografik bilgi formunda ve çiftleri/evliliklerini tanıttıcı bilgi formunda, Ayrılma-Bireyleşme Ölçeğinde, Bağlanma Stilleri Ölçeğinde, Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeğinde ve Aile İşlevsellik Tarzı Ölçeğinde bulunan soruları cevaplandırmanız beklenmektedir. Sorulara vereceğiniz cevaplar gizli tutulacak ve başka kişilerle paylaşılmayacaktır. Bu araştırmanın sonuçları tamamen bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırma raporlarında kimlik bilgileriniz yer almayacaktır.

Bilgi formlarının ve ölçeklerin uygulanması yaklaşık olarak 20 dakika sürecektir. Araştırmaya medeni durumu evli olan bireyler katılabilmektedir. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Araştırmaya katıldıktan sonra herhangi bir anda araştırmadan ayrılabilirsiniz. Araştırmada size sorulan sorular sebebiyle veya bu sorular dışında herhangi bir rahatsızlık hissettiğinizde de araştırmayı bırakabilirsiniz. Bu durum size hiçbir şekilde yasal, maddi ve manevi sorumluluk yüklemeyecektir. Onay vermeden önce, çalışma esnasında ve çalışma bittikten sonra araştırmacıyla telefon ya da e-posta ile ulaşarak soru sorabilir ve araştırma sonuçlarıyla ilgili bilgi isteyebilirsiniz. İletişim bilgileri aşağıda yer almaktadır.

Çalışmanın amacına ulaşması için, bütün soruları içtenlikle, eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan cevaplamanız önemlidir. Bu araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izinler alınmıştır.

İlginiz ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Sorumlu Araştırmacı:

Adı soyadı: Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN

Adres: Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü
Çankaya/Ankara

Tel: (0312) 297 63 63 (343)

E-posta: ymozkan@gmail.com

Yardımcı Araştırmacı:

Adı soyadı: Yaren TEKİN

Adres: Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü
Çankaya/Ankara

Tel: 0536 451 96 26

E-posta: tekinyaren@hotmail.com

Araştırmanın koşullarını anladığınızı ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak istediğinizi onaylıyor musunuz?

Onaylıyorum ()

Onaylamıyorum ()

Tarih:/...../.....

EK 8. Etik Kurul İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-300-00001678122
Konu : Yaren TEKİN Hk. (Etik Komisyon İzni)

29.07.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 23.06.2021 tarihli ve E-12908312-300-00001624926 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Yaren TEKİN'in Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN danışmanlığında hazırladığı; "Evli Çiftlerin Ayrılma-Bireyleşme Düzeyleri, Bağlanma Stilleri, Kaygı Düzeyleri ve Aile İşlevselliği Arasındaki İlişki" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 13 Temmuz 2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

EK 9. Orijinallik Raporu

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih:01/08/2022</p> <p>Tez Başlığı : Evli Çiftlerin Ayrılma-Bireyleşme Düzeyleri, Bağlanma Stilleri, Kaygı Düzeyleri ve Aile İşlevselliği Arasındaki İlişki</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 144 sayfalık kısmına ilişkin, 01/08/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 9'dur.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☐ Alıntılar hariç 4- ☒ Alıntılar dâhil 5- ☐ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p>
<p>DANIŞMAN ONAYI</p>

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIAL WORK DEPARTMENT**

Date: 01/08/2022

Thesis Title : The Relationship of separation-individuation levels, attachment styles, anxiety levels and family functionality among married couples

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 01/08/2022 for the total of 144 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 9 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Ek 10. Turnitin Raporu

EVLİ ÇİFTLERİN AYRILMA-BİREYLEŞME DÜZEYLERİ, BAĞLANMA STİLLERİ, KAYGI DÜZEYLERİ VE AİLE İŞLEVSELLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

ORJİNALLİK RAPORU

% 9 BENZERLİK ENDEKSİ	% 7 İNTERNET KAYNAKLARI	% 2 YAYINLAR	% 7 ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ
---------------------------------	-----------------------------------	------------------------	--------------------------------

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to (school name not available) Öğrenci Ödevi	% 2
2	Submitted to Bahcesehir University Öğrenci Ödevi	% 1
3	Submitted to Istanbul Gelisim University Öğrenci Ödevi	% 1
4	openaccess.maltepe.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
6	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 1
7	Submitted to Anadolu University Öğrenci Ödevi	<% 1
8	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1